

ULUSAL
YEREL YÖNETİMLER
SEMPOZYUMU

“Dirençli Kentler”

25-26-27 Ekim 2021

Ankara, 2022

Editörler:

Prof. Dr. Ayşegül MENGİ

Doç. Dr. Hatice ALTUNOK

Doç. Dr. Can Giray ÖZGÜL

Arş. Gör. Gökçe KARALEZLİ

ISBN: 978-605-136-619-7

Ankara Üniversite Yayınları NO: 770

A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları NO: 639

ÖZET

Geleneksel olarak düzenlenen Ulusal Yerel Yönetimler Sempozyumu'nun altıncısı 25-27 Ekim 2021 tarihlerinde Ankara'da gerçekleştirilmiştir. Altıncı Ulusal Yerel Yönetimler Sempozyumu'nun ana başlığı "**Dirençli Kentler**" olarak belirlenmiştir. "Kentsel Direnç" en yalın anlamda, kentlere yönelik her türlü fiziksel, çevresel, toplumsal, kültürel ve ekonomik tehlike, tehdit ve olumsuz durumlar karşısında kentlerin, kenti oluşturan dinamiklerin ve aktörlerin eş güdümüyle ve kapsamlı bir biçimde mücadele etmesi anlamına gelmektedir. İnsan yerleşimlerinin tarih boyunca risk altında olduğu bir gerçek olmakla birlikte, günümüzde kentleşmenin doğa üzerinde yarattığı baskı nedeniyle risklerin daha önce olmadığı kadar arttığı gözlemlenmektedir. Gerek doğal yollarla gerekse insan faaliyetlerinden kaynaklı tehlikeler ve tehditler nedeniyle kentlerin risk altında olduğu bir döneme girilmiştir. Deprem, yangın, erozyon, sel, taşkın, kıtlık ve kuraklık gibi doğal nedenler ile nükleer, biyolojik, kimyasal kazalar, taşımacılık kazaları ve endüstriyel kazalar gibi insan kaynaklı nedenler risklerin farklı ve öne çıkan örneklerini oluşturmaktadır. Öte yandan, giderek artan ve neredeyse kitlesel nitelik taşıyan yoksulluk, suç ve suçluluk, salgın hastalıklar bu örneklerle eklenebilir. Bu risklerle mücadelede kent yönetimleri en önemli aktörler olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak mücadelenin kent yönetimlerinin ötesine geçerek çok aktörlü ve çok boyutlu bir yapıda sürdürülmesi gerekmektedir. Kentlerin potansiyel tehdit ve tehlikelere karşı mücadelesinde dirençliliğin yanında "yeni normal" olarak adlandırılabilir duruma adaptasyon sağlanması da büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle oluşturulacak politikaların, hazırlanacak eylem planlarının ve uygulamaların yönetim ilkelerini esas alan bir anlayışla hayata geçirilmesi gerekmektedir.

Yukarıda belirtilen konular göz önüne alındığında dirençlilik, kentsel politikalar alanının en önemli tartışmalarından birisi haline gelmiştir ve 21. yüzyılın en önemli tartışma noktalarından birisi olacağı öngörülmektedir.

Bu Sempozyum dirençli kentler konusunun çeşitli boyutlarına ilişkin çalışmalar yapan akademisyenleri, siyasetçileri, sivil toplum kuruluşlarını ve özel sektör temsilcilerini bir araya getirmeyi hedeflemiştir. Sempozyumda, dirençli kentler başlığı altında aşağıda yer alan pek çok konu ele alınmış ve bu alandaki sorunlar tartışmaya açılmıştır.

İÇİNDEKİLER

1. OTURUM: DİRENÇLİ KENTİN KURAMSAL BOYUTU	1
Esneklik Mi? Esenlik Mi? Dirençli Kentler Söylemine Eleştirel Bir Bakış.....	1
Dirençli Kentlerin Oluşumunda Kamu Değerinin Önemi	3
Dirençli Kent Kurgusunun Sosyal Dirençlilik Boyutu.....	4
Direnmek Mi? Neye? Niye? Nasıl? “Kentsel Dirençlilik” Kavramına Eleştirel Bir Bakış	5
2. OTURUM: UYGULAMADA DİRENÇLİ KENTLER.....	6
Artvin İlinin Kentsel Direnci Üzerine Bir Değerlendirme.....	6
Türkiye’de Kentsel Gelişim Stratejisi ve Yaşam Kalitesi: İzmir ve Bursa Örneği.....	7
Türkiye’nin Sürdürülebilir Şehir ve Yaşam Alanlarının Performansının Değerlendirilmesi	9
3. OTURUM: KENTSEL DİRENÇLİLİKTE KONUT	12
Gayrimenkul Sektöründe Yer Alan Paydaşlarda İklim Değişimi Tehlikesi İçin Farkındalık Düzeyi Belirleme	12
Bir Olguyu Anlamak: Kimler İçin Kentsel Dönüşüm?	14
Kiralık Konut İçin Ödenebilirliğin Kentsel Dirençlilik Perspektifinden Tartışılması: İstanbul Örneği	16
4. OTURUM: KENTSEL TARIM VE DİRENÇLİLİK.....	18
Çok Fonksiyonlu Kentsel Tarım ve Kentsel Gıda Politikaları	18
Küresel Salgınlar ve Kentsel Üretim Peyzajlarının Önemi Atatürk Orman Çiftliği (AOÇ) Örneği	19
Kentsel Direnç İçin Doğa Temelli Bir Çözüm Önerisi: Geleneksel Çatı Bahçeleri.....	22
5. OTURUM: KENTSEL ALANLARDA FARKLI PLANLAMA UYGULAMALARI	24
İzmir Kentsel Alanında Kentsel Isı Adası Sıcak ve Soğuk Adalarının Özellikleri	24
Yeni Kentsel Krize Karşı Dayanıklılık: Yönetişim-Kent Planlama İlişkisi	25
6. OTURUM: PLANLAMA VE KENTSEL DİRENÇ	27
Kentsel Direncin Oluşumunda Kentsel Planlamanın Yeri.....	27
Belediyelerin Kentsel Dirençlilik Algısını Stratejik Planlardan Okumak: TR71 Bölgesi Örneği.....	28
Dirençli Kentler Yaratmak İçin Stratejik Planların Sürdürülebilirlik Odağında Dönüşümü.....	29
Plan Değişiklikleri Kapsamında Kentsel Dayanıklılığın Tartışılması: İstanbul Örneği.....	30

7. OTURUM: KENT İÇİ ULAŞIM POLİTİKALARI.....	32
Sürdürülebilir Kentler ve Ulaştırma Politikaları	32
Kent Süreci ve Sermaye İlişkisi: BMW Örneği Üzerinden Değerlendirme	33
Konya Büyükşehir Belediyesi Bisikletli Ulaşım Uygulamaları	34
Sürdürülebilir Şehir İçi Toplu Ulaşım Yönetimi İçin, İstikrarlı Finansman Modeli Önerileri.....	35
Özel Halk Otobüsleri İçin Elektrikli Otobüs Konsepti.....	38
8. OTURUM: KENTSEL SU YÖNETİMİ VE KENTSEL DİRENÇLİLİK.....	39
Covid-19 Pandemisinde Kent Göller Bölgesi Örneğinden Tespitler*	39
Su Etiği Açısından Belediyelerde Su Yönetimi	41
Kentsel Su Yönetiminde Dirençlilik.....	42
Kentsel Direncin Su Yönetimi ve Politikaları Üzerinden İncelenmesi	44
9. OTURUM: KENTSEL YOKSULLUĞUN KENTSEL DİRENÇLİLİĞE ETKİSİ.....	45
Türkiye’de Kentsel Yoksullukla Mücadelede Belediyelerin Önemi: Ankara Büyükşehir Belediyesi Örneği	45
Kentsel Direnci Kadın Hakları Bağlamında Düşünmek: Avrupa Birliği ve Türkiye Üzerine Bir İnceleme	48
Covid-19 Salgınının Suriye Uyraklı Yabancılar ve Kamusal Hizmet Sunumu Üzerindeki Etkisi (Gaziantep Çalışması)	50
10. OTURUM: GÖÇ YÖNETİMİ VE YEREL YÖNETİMLER.....	51
Göç Yönetiminde Belediyeler ve Dirençli Kentler	51
Dirençlilik ve İklim Kaynaklı Göçlere Uyum:	52
Yerel Politika Önerileri	52
Kadın ve Çocuk Sığınmacılara Yönelik Belediye Hizmetleri: Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Örneği	54
Yerel Yönetimlerde Göç Algısı: Çanakkale Belediyesi Örneği	55
“Kentsel Politika ve Güvenlik” Perspektifinden Göç ve Kentsel Direnç	56
11. OTURUM: FARKINDALIK VE DİRENÇLİ KENTLER.....	58
Çevre Danışmanlık Hizmeti Veren Çevre Görevlilerinin Çevresel Farkındalık ve Tutumlarının Belirlenmesi: Ankara Örneği.....	58
Kişilerin Tutum, Algı, Farkındalık Düzeylerinin ve Davranışlarının Kentsel Katı Atık Yönetimindeki Rolü	61
Kentsel Direncin Artırılmasında Sıfır Atık Yaklaşımının Önemi ve Türkiye İçin Politika Önerileri	63
Peyzaj Mimarlığı Öğrencilerinin İklim Değişikliğine Uyum Sürecinde Doğa Tabanlı Çözüm Önerileri: Kahramanmaraş Kenti Örneği	64

12. OTURUM: DİRENÇLİ KENTLER İÇİN YÖNETİM MODELLERİ	66
Fail İken Mağdura Dönüşmek: Kamu Hizmetlerinin Sunumu ve Kentsel Dirençlilik	66
Türkiye’de Kent-Bölgeleşme Eğilimlerinin Morfolojik-Fonksiyonel Bir Analizi.....	67
Yerel Yönetimlerin Kentsel Güvenliği Sağlamadaki Rolü ve Araçları: Güvenlik Sağlamada Tasarım Rehberleri (CPTED)	69
Kapsayıcı ve Güçlendirici Sosyal Hizmet Yaklaşımında Belediyelerin Rolü: Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Örneği	71
13. OTURUM: DİRENÇLİ KENTLER İÇİN DÜNYA ÖRNEKLERİ.....	72
Çok Paydaşlı İşbirliği İle Dirençli Kentler: Kanada Montreal Örneği	72
İklim Değişikliğine Dirençli Kent Yönetimi Sao Paulo Kenti Örneği.....	74
14. OTURUM: İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ İLE MÜCADELE	75
İklim Değişikliğiyle Mücadelede Büyükşehir Belediyelerinin Rolü.....	75
Dirençli Kent Unsurlarından Biri Olarak Kentsel İklim Değişikliği	76
Kentsel İklim Değişikliğine Dirençliliğin Arttırılmasına Dair Uyum Programı/Eylem Planı Hazırlanması ve Uygulanması: Efeler Belediyesi Örneği....	77
15. OTURUM: KENTSEL DİRENÇLİLİKTE TOPLUMSAL CİNSİYET	78
Toplum Kalkınmasının Desteklenmesinde Kadın Kooperatiflerinin Önemi: Mardin İpekyolu Kadın Kooperatifi Örneği.....	78
Türkiye’nin Bölgesel Kalkınma Politikası ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Üzerine Doğu Anadolu Projesi (Dap) İllerinin Mevcut Durumu ve Bir Öneri.....	79
Kent Sosyal Politikaları Uyumunda Kırılgan Gruplar Açısından, Kadınların İletişim Ağlarının Belediyelerdeki Önemi: Şanlıurfa Örneği.....	81
16. OTURUM: SALGIN DÖNEMİ VE İSTİHDAM	82
Dirençli Kentler ve İş Gücü: Belediyelerin Dirençli Kentlerde İş Gücü Rolü Mersin Örneği	82
Covid-19 Salgını, Yeni Çalışma Koşulları ve Kargo Şirketi Çalışanlarının Durumu	83
İstihdam İçin Alternatif Bir Yaklaşım: Dirençli Kentler, Isparta ve Karabük Kentleri Karşılaştırmalı Analizi.....	84
İstihdam Yönlü Belediyeciliğin Dönüşümü: Güvenceli Esneklik ve Koronavirüs Süreci....	86
17. OTURUM: KIYILAR VE KENTSEL DİRENÇ.....	88
“Antalya’nın Deniz ve Kıyılarının İklim Değişikliğine Adaptasyonu” AB Projesi Sonuçları	88
Mavi Ekonomi ve Türkiye’deki Kentlerin Durumu.....	89
18. OTURUM: AKILLI KENTLER VE UYGULAMA ÖRNEKLERİ.....	90
Akıllı Kentlerde E-Belediyecilik Açısından Kent Bilgi Sisteminin Veri Paylaşımının İlçe Belediyeleri İçin Önemi; Şanlıurfa Örneği	90

Küresel Felaketlere Karşı Akıllı Kentler: Pandemi Dönemindeki Uygulamalar ve Sonuçları...	91
İstanbul'un Akıllı Kente Dönüşümü: Bir Örnek Olay İncelemesi.....	92
19. OTURUM: AKILLI KENTLERİN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ	93
Akıllı Kent Uygulamalarının Yerel Yönetimlerin İhtiyaçlarının Karşılmasında ve Dirençli Kentlerin Oluşmasındaki Rolü	93
Akıllı Şehirlerde Veri Yönetimi	95
Dijital Toplum ve Dirençli Kent Etkileşimi Üzerine Bir Değerlendirme.....	96
20. OTURUM: DOĞAL VE KÜLTÜREL VARLIKLARIN KORUNMASI	97
Kültürel Miras ve Dirençlilik İlişkinin Örnekler Üzerinden Analizi	97
Toplumsal Deniz Okuryazarlığın Gelişmesinde Deniz Müzelerinin Rolü: Antalya Deniz Biyolojisi Müzesi Örneği.....	98
Kültür Varlıklarına Yönelik Risklerinin Önlenmesinde Yerel Yönetimlerin Rolünün Bitlis Örneğinde İrdelenmesi	99
21. OTURUM: SALGIN VE KENTSEL DİRENÇ	100
Salgınlarla Mücadelede Dirençli Kent: Covid-19 Değerlendirmesi	100
Kadın Perspektifinden Salgın Yönetiminde Kentsel Dirençlilik	102
Covid-19 Sürecinde Kentsel Direnç Oluşturma Yolunda İl Hıfzıssıhha Kurulları: Isparta Örneği	104
Pandemiyle Mücadelede Merkezi Yönetim-Yerel Yönetimler Arası İlişkiler: Farklı Ülke Deneyimleri ve Türkiye	105
Pandemi Döneminde Yerel Yönetimlerde Dijitalleşme Süreci	106
22. OTURUM: DİRENÇLİ KENTLER İÇİN DÜNYA ÖRNEKLERİ 2.....	107
Kentsel Güvenlik Politikalarının Oluşturulmasında Yerel Yönetimler: Avrupa Kentsel Güvenlik Forumu Örneği.....	107
Türkiye'de Kentlerin Üye Olduğu Uluslararası Ağların Kentsel Direnç Bağlamında Değerlendirilmesi	108
Kentsel Riskler Fırsat Mı, Felaket Mi? Rotterdam Örneği.....	109
Salgın Yönetiminde Dirençli Kentler Bağlamında Ankara Büyükşehir Belediyesi ve Londra Belediyesi Uygulamaları.....	110
23. OTURUM: DİRENÇLİ KENTLER İÇİN KATILIM	111
Bir Siyasal Katılım Mekanizması Olarak Geri Çağırma ve Yerel Yönetimler Sistemimizdeki Uygulanabilirliği	111
Dirençli Kent Tasarımında Katılımcılığın Rolü: Türkiye'de Belediyeler ve STK'lar Arasındaki Paydaşlık İlişkinin İncelenmesi.....	112
Yerel Yönetişimde Bir İlk: Sakarya Kent Etiği Bildirgesi.....	113

Salgın Döneminde Belediyelerin Evsizlere Yönelik Hizmetleri ve STK'lar İle İşbirliği Üzerine Bir Değerlendirme.....	115
24. OTURUM: İYİ YÖNETİŞİMİN FARKLI BOYUTLARI.....	117
Sosyal Dirençli Kent Bağlamında Kent Konseyleri Gençlik Meclisleri	117
Salgına Dirençli Kentlerin İnşasında Kent Konseylerinin Rolü: Ankara, İstanbul ve İzmir Kent Konseyleri Örneği.....	119
Belediye - Sivil Toplum İşbirliği Modeli: Yerel Göç Yönetimine Dair Bir Çözümleme Denemesi	120
Belediyelerde Yolsuzluk: Nedenler ve Yöntemler.....	121
25. OTURUM: AFET YÖNETİMİNDE YEREL YÖNETİMLER	123
İklimsel Özellikler ve Alan Kullanım Durumu Üzerinden Taşkınlar ve Kent Ekonomisine Etkileri: Hatay Örneği	123
Afetlerle Mücadele ve Müdahalede İtfaiye Teşkilatlarının Rolü ve Önemi	124
Kamusal Alanda Afet Yönetimi ve Eğitimi	125
Dirençli Kent Bağlamında Samsun'da Sel Felaketleri ve Güncel Tedbirler.....	126
Tarihi Yapıların ve Müzelerin Afetlere Karşı Korunması	127

BİLDİRİ ÖZETLERİ

1. OTURUM: DİRENÇLİ KENTİN KURAMSAL BOYUTU

Esneklik Mi? Esenlik Mi? Dirençli Kentler Söylemine Eleştirel Bir Bakış

Gamze UZUN¹

Nihal TATAROĞLU²

Kentsel alanların insanların olduğu kadar artan bir oranda ekolojik risklerin de yerleşim alanı haline geldiği günümüzde artık netlik kazanmıştır. Kentleşme yerel, bölgesel ve küresel ekolojik bozulma yoluyla risklerin artmasına neden olmaktadır. Afetlerin doğal kaynaklı olmayıp insanın ekosistem üzerinde yarattığı tahribatın bir sonucu olduğunun anlaşılması kentlerin risklerden nasıl korunabileceği sorusunu gündeme getirmiştir. Bu bağlamda ortaya atılan yaklaşımlardan birisi de dirençlilik yaklaşımıdır. Olumsuz bir etkiye karşı koyabilme, ona karşı dayanabilme gücü olarak ortaya konan yaklaşım, kentlerin “dış” etkilere karşı esnek, dayanıklı olması böylece güvenli olması argümanı üzerine kuruludur.

Kelime kökenleri açısından incelendiğinde direnç; dayanma, karşı koyma gücü, mukavemet; esneklik ise esnek olma durumu, elastikiyet anlamına gelmektedir. Söz konusu iki kavram yaklaşımın zihinsel altyapısına ilişkin bir gösterge niteliğindedir. Zira kavram seçimi olay ya da olguya ilişkin zihinsel inşa sürecinin hem sonucu hem de belirleyicisidir. Çözüm stratejilerinin kavramlar üzerinden şekillendiği düşünüldüğünde durum daha netlik kazanmaktadır. Direnç kavramından yola çıkıldığında, unsurlardan birinin diğerine direnmesi, onun etkilerini absorbe edebilmesi yetisi olarak dirençli kentler yaklaşımı ikili karşıtlıklar üzerine kuruludur. Tam bu noktada ortaya çıkan ilk soru; kimin neye karşı dirençli hale getirileceğidir? Bu soru ise daha önemli ve kök bir soruyu beraberinde getirmektedir; kentsel ekosistemin aktörleri/unsurları kimlerdir, kimler kentsel ekosisteme “içsel” kimler ise “dışsal”dır? Bu durum esasında günümüzde yaşanan ekolojik krizin sebebi olan insan doğa düalizmine işaret etmektedir. Bilindiği gibi mekanik dünya görüşünde insan ve doğa birbirine dışsal varlıklar olarak tanımlanmaktadırlar. Öyle ki insanın doğaya karşı güvenliği argümanı modern çevre yaklaşımının temel savıdır. Oysa bu yaklaşım kentsel ekosistemi açıklayamamaktadır. Kent bir ekosistemdir ve ekolojik unsurlar kadar beşeri unsurlar da bu ekosistemin doğal bir üyesi, parçasıdır. İnsan ve doğanın birlikte oluşturduğu bir sosyo-ekolojik sistem olan kentin sağlığı ancak bu bütünlüğün anlaşılmasına bağlıdır.

Çalışma, modern dünya görüşünü referans alan dirençlilik yaklaşımının kentlerde yaşanan krizi çözüme başarılı olamayacağını savunmakta, diğerine karşı esnek olmanın yerine

¹ Öğr. Gör., Amasya Üniversitesi, Gümüşhacıköy Hasan Duman Meslek Yüksekokulu, Yönetim ve Organizasyon Bölümü, gamze.uzun@amasya.edu.tr

² Öğr. Gör. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla Meslek Yüksekokulu, Yönetim ve Organizasyon Bölümü, nihaltataroglu@mu.edu.tr

bir bütün olarak sağlıklı olma (ruh-beden, insan-doğa) hali olarak esenlik kavramını önermektedir. Kentlerin esenliği için ise dirençli kentler yaklaşımı yerine kentsel ekolojik yaklaşımı önermektedir. Nitekim kendisi bir ekosistem olan kentin sağlığı ve güvenliği ancak karşıtliklardan ziyade birliktelikler üzerinden geliştirilecek bir yaklaşımla mümkündür. Bu bağlamda çalışmada öncelikle dirençli kentler yaklaşımı sonrasında kentlerin esenliğini sağlamada bir model olarak kentsel ekolojik yaklaşım ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Esneklik, esenlik, dirençli kentler, kentsel ekolojik yaklaşım.*

Dirençli Kentlerin Oluşumunda Kamu Değerinin Önemi

Emrah FIRİDİN³

İnsanların yaşamında kentlerin önemli bir yeri vardır. Kentler geçmişten günümüze birçok farklı türden sorunla karşılaşmışlardır. Bu sorunlara bakıldığında; heyelan, sel ve deprem gibi doğal afetler veya insan kaynaklı sorunlar olduğu görülmektedir. Karşılaşılan sorunlardan insan kaynaklı olanlarından bazıları, vatandaşların kente olan aidiyet duygusuna da zarar verebilmektedir. Aidiyet, insanları bir yerde ve bir arada huzurla yaşamalarını sağlayan bir duygudur. Toplum ve birlik olmanın önemli unsurlarından biri ise ortak değerlerdir. Sanat, bilim, spor, siyaset, yönetim, aile, etik, adalet ve kültür gibi pek çok özellik toplumun hafızasında yer edinmekte ve zamanla değer niteliği taşımaktadırlar. Kentli birey gündelik yaşamında edindiği kamusal nitelikteki değerler vasıtasıyla çevresini algılar ve hayatını düzenler. Kentte yaşayan vatandaşlar, gerek yöneticiler gerek diğer insanlar tarafından yapılan ve kamu değerini aşındıracak nitelikteki faaliyetler karşısında; tepkilerini onlara karşı olumsuz tutumlar sergileyerek ortaya koyabilirler. Diğer taraftan vatandaşlar için kamu değeri niteliğindeki edinimler, karşılaşılan sorunlara karşı mücadelede etkili olabilmektedir. Kamu değeri, insanlar arasındaki ilişkileri düzenleyerek toplumsal uzlaşma ve sürdürülebilir refaha da katkı yapabilmektedir. Dolayısıyla kamu değerinin dirençli kent yapısında önemli bir rol oynadığı ifade edilebilir. Kamu değerini oluşturan değerlerin sistemli ve sürekli bir şekilde aşındırılması yönündeki faaliyetler, bir süre sonra toplumda normal karşılanabilir hale gelebilecektir. Kural, etik dışı ve istisna olarak gelişen hadiseler tekrar etme imkânı bulması halinde bir süre sonra normal ve rutin halini alabilir. Bu durum ise toplumun huzurunu ve güvenliğini tehdit edebilmektedir. Çalışmada dirençli kentlerin, kent toplumu içerisinde hâkim olan hukuki ve toplumsal düzenleme ve değerlerin bir yansıması olarak ele alınacak kamu değeri kavramının etkinliği üzerinde durulacaktır. Bir arada yaşamaktan kaynaklanan kurallar, gelenekler ve tahammüllerin yıpranmasının kamu değeri üzerindeki yansımaları, Sherif ve Asch deneyi, Milgram deneyi, Overton Penceresi, sürü psikolojisi testi ve kırık cam teorisi deneylerinden yararlanılarak; dirençli kent yapısı içerisinde yer alacak şekilde ortaya konmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Dirençli kentler, kamu değeri, Kırık Cam Teorisi, Milgram Deneyi.*

³ Dr. Öğr. Üyesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, efiridin@ktu.edu.tr

Dirençli Kent Kurgusunun Sosyal Dirençlilik Boyutu

Azize Serap TUNÇER⁴

Sinan BULUT⁵

Çankırı, Orta Anadolu Bölgesi standart özelliklerine sahip bir kent olarak, temel sağlık göstergeleri incelendiğinde belli kırılğan yönleri bulunan bir nüfus yapısına sahiptir. Bu durum, kentin salgın direnci kapasitesini zayıflatmakta ve riski potansiyel ve kümülatif olarak artırmaktadır. Dolayısıyla salgınla mücadelede önleyici tedbirler, özellikle dezavantajlı kesim için evde çözümü modelleyen yaklaşımlar ivedilik kazanmaktadır.

Bu çalışma, bir üniversite Bap projesine dayanmaktadır. Proje, Çankırı'daki COVID 19 virüsünün yayılımının önlenmesinde öncelikli örnek müdahale alanı olan "dezavantajlı grupların gereksinimlerinin karşılanmasına dönük hizmet modeli geliştirilmesi" amacıyla hazırlanmıştır. Dezavantajlı grupların,

- salgının dünyadaki seyri ve toplumsal önlemler güncel verilerine ulaşmalarını kolaylaştırma;
- olumlu süreçlere odaklanarak toplumsal direnç ve dayanışmayı güçlendirme;
- yerel sosyal sermaye konusunda farkındalık yaratarak vaka sayısını düşürme;
- söz konusu kırılğan kesimin ruhsal çöküntü yaşama ihtimallerine dönük psikolojik bilimsel destek sağlayacak materyaller hazırlamaya odaklanmayı,
- olağan koşullara dönüş sürecinde edinilmesi gereken sosyal alışkanlıklar konusunda bilinçlendirmeyi ve salgının etkileri nedeniyle ortaya çıkan sorunlara yönelik psikolojik destek ve rehabilitasyon hizmetlerinin geliştirilmesi ve sunulmasını amaçlamaktadır.

Proje, bir dizi birbirine eklenmiş faaliyetten oluşacak şekilde kurgulanmış; yine bir dizi fiziksel ve sosyal olumlu süreç üretecek şekilde detaylandırılmıştır. Buna göre mevcut durumun bilimsel raporlar ile irdelenmesi; kentin salgından etkilenme düzeyinin raporlanması (basın ve resmi kurum verilerinin taranması); halkın farkındalığının ölçülmesi (anket); gereksinimlerin saptanması (sağlık ve sosyal konularla ilgili önerilerin alınması; izolasyon koşullarının bir avantaja çevrilmesi yoluyla kentsel belleğin, kent tarihi ve kültürel değerlerinin gündeme getirilmesi, geliştirilmesi de projenin temel çerçevesini oluşturmaktadır.

Salgına dirençli kent kurgusunun alt bileşenlerinin çalışılması, COVID19 sonrasında da olası pandemilere karşı yerel bir bellek oluşumu sağladığından, farkındalık ve kurallara uyma ve içselleştirme daha net ve hızlı olacaktır. Çalışma anılan proje bulgularının sunumundan oluşacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Dirençli kent, salgın, sağlık, engelli.*

⁴ Prof. Dr., Çankırı Karatekin Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölüm Başkanı serap@seraptuncer.com

⁵ Dr. Öğr. Üyesi, Çankırı Karatekin Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sağlık Yönetimi Bölüm Başkanı, sinanbulut@karatekin.edu.tr

Direnmek Mi? Neye? Niye? Nasıl? "Kentsel Dirençlilik" Kavramına Eleştirel Bir Bakış

Murat TEK⁶

Umut Seren YARIM ALTUNAY⁷

Tarih boyunca gerek doğal yollardan gerekse de insan faaliyetleri açısından risk altında olan kentlerin bu duruma direnmesi ve her türlü fiziksel, çevresel, toplumsal, ekonomik tehlike karşısında kapsamlı bir biçimde mücadele etmesi şeklinde tanımlanan "kentsel dirençlilik"; direnmek, iyileşmek, uyum sağlamak ve dönüştürmek olmak üzere dört temel sütuna dayandırılmaktadır. Tüm bu riskler karşısında temel aktörlerden biri ise kent yönetimleridir. Kentsel mücadele söz konusu olacaksa bu mücadelenin kent yönetimlerinin ötesine geçerek çok aktörlü ve çok boyutlu bir yapıda sürdürülmesi gerekliliği sıklıkla vurgulanmaktadır.

Oysaki 21. yüzyılda neo-liberal yıkımların ve ayrımların kentteki somut görünümünü tecrübe ettikten sonra karşılaşılan temel problemleri doğal nedenlere bağlamak, sorunları ve sorun tanımlarını basit bir sınıflandırmaya tabi tutmak resmin tamamını görmeye engeldir. Kentleri aktör yerine koyup dirençlilikte özne sıfatı vermek kenti yaşayanlarından soyutlama tehlikesine neden olabilir. Sorunları sadece fiziksel olarak nüfus artışına, teknik altyapı sorununa, teknolojide geri kalmışlığa ve yeterince "akıllı" kentlere sahip olmamaya endeksleyip uzman görüşlerinin, istatistiklerin arkasına sığınmak mevcut kentsel sorunları çevreleyen güç ilişkilerinin de bulanıklaşmasına sebep olmaktadır. Neo-liberalizmin kamusal hizmetleri özelleştirme çağrısı ekonomik anlamda yeterince kazanç getirmeyen ama yerelin ihtiyacı olan yatırımların önünü kapatarak yereli, yerelin dezavantajlı kesimini kırılğanlaştırmış ve acil bir durumda gerekli olacak baş etme kapasitesini ortadan kaldırmıştır. Bu nedenle kentlerde meydana gelen somut kentsel krizler özellikle pandemi sonrasında daha da belirginleşmiştir.

Bu çalışmada da neye, niye, nasıl direnileceğini maskeleyen bir olgu olarak "kentsel dirençlilik" kavramına ilk önce bu sorulardan başlayarak açıklık getirilmeye çalışılmıştır. Özellikle dil ve üslubun işaret ettiği bilinç ve kabuller eleştirel bir yaklaşımla ele alınıp bu kabullerin üstündeki örtüyü kaldırmaya yönelik bir çaba harcanması gerektiği ileri sürülmüştür. Bunu yaparken de hem Harvey, Castells ve Sassen'in pandemi sonrası kente bakış açıları hem de Richard Florida, Loic Wacquant, Andy Merrifield gibi son dönem kent kuramcılarının yeni nesil kavramlarından yararlanılarak "dirençli kentler" kavramlaştırmasının sorunlu doğası ortaya konacak ve tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Kentsel kriz, dirençlilik, neo-haussmanlaştırma, kentsel damgalama.*

⁶ Prof. Dr., Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi, murattek23@gmail.com

⁷ Arş. Gör., Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, serenyarim@gmail.com

2. OTURUM: UYGULAMADA DİRENÇLİ KENTLER

Artvin İlinin Kentsel Direnci Üzerine Bir Değerlendirme

Abdulgazi YIKICI⁸

Abdulkadir TOPAL⁹

Nüfus artışı, kentleşme, sanayileşme ve artan enerji talebi, başta çevresel olmak üzere çeşitli kentsel sorunların ortaya çıkmasına yol açmıştır. Siyasi, idari, sosyal, ekonomik ve kültürel ilişkilerin yoğun ve karmaşık bir şekilde yaşandığı mekânlar olmaları bağlamında kentler, aynı zamanda birçok risk ve tehlikeyle yüzleşilen alanlardır. Kentlerin uzun bir sürecin ve büyük bir çabanın sonucunda elde etmiş olduğu çevresel, sosyal ve ekonomik kazanımların, aniden meydana gelen ekonomik kriz ve doğal afet gibi şoklar veya görece daha uzun bir dönem sonucunda ortaya çıkan iklim değişikliği gibi stresler ile kaybedilmemesi söz konusu yerleşim alanının kentsel direnç düzeyi ile yakından ilişkilidir. Biyoloji ve ekosistem bilimleriyle arasında güçlü bir bağ bulunan ve kaynağını da yine bu bilimlerden aldığı düşünülen bir kavram niteliğindeki kentsel direnç, şoklar ve stresler karşısında kentlerin, siyasi, idari, ekonomik, kültürel ve çevresel fonksiyonlarını sürdürme, gelecekte ortaya çıkması muhtemel risk ve tehlikeler karşısında hazır olma, yeni şartlara uyum sağlama ve gelişim kapasitesindeki sürekli bir iyileşmeyi ifade etmektedir. Çok boyutlu ve karmaşık bir yapıya sahip olan kentsel direncin düzeyi ise fiziksel, ekonomik, sosyal, demografik, kurumsal ve çevresel faktörler tarafından belirlenmektedir. Bu faktörlerin kentsel dirence yönelik etkisinin belirlenmesinde birbirinden farklı dinamikler ve çeşitli parametreler etkili olmaktadır. Buradan hareketle çalışmanın amacı söz konusu faktörler kapsamında Artvin ilinin kentsel direnç düzeyine ilişkin bir değerlendirme yapmaktır. İnceleme; Meteoroloji 11. Bölge Müdürlüğü, Türkiye İstatistik Kurumu ve Artvin Belediyesi'nden alınan nitel ve nicel verilerin yorumlanması üzerinden yapılmıştır. Bu çerçevede ilk olarak kentsel direnç kavramına ve onun belirleyici faktörlerine, ardından kavrama ilişkin literatürde yer alan çeşitli yaklaşımlara değinilmiştir. Son bölümde ise Artvin ili ana hatlarıyla ele alınmış ve akabinde yerleşim yerinin sayılan faktörler bağlamında kentsel direnci üzerine ilişkin bir değerlendirme yapılmıştır. Sonuç olarak Artvin ilinin çevresel, fiziksel ve sosyal açılarından dirençli; ekonomik, demografik ve kurumsal açılarından ise kırılğan bir yapıya sahip olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kent, kentsel sorun, kentsel direnç, Artvin.

⁸ Arş. Gör., Karadeniz Teknik Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, abdulgazi-yikici@ktu.edu.tr

⁹ Prof. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, atopal@ktu.edu.tr

Türkiye’de Kentsel Gelişim Stratejisi ve Yaşam Kalitesi: İzmir ve Bursa Örneği¹⁰

Uğur SADIOĞLU¹¹

Emre EZİN¹²

Sanayi devriminden bugüne genel olarak teknoloji ve özellikle günümüzde bilgi ve iletişim teknolojileri alanındaki gelişmeler insanların yaşam kalitesini etkileyen en önemli faktör halini almıştır. Bununla birlikte sanayileşmeye bağlı kentleşme hızının da artması teknoloji destekli kentlerde yaşam kalitesini artırabilmek için çalışmaların hızlanmasını sağlamıştır. Gelişmiş ülkelerin kentleri bu değişimi ve ihtiyacı 19. yüzyılda yaşarken, gelişmekte olan ülkelerin kentleri bu dönüşümü yoğun olarak 20. yüzyılda hibrit bir şekilde tecrübe etmiştir. 21. yüzyılda her iki ülke grupları ortak sorunlar, ihtiyaçlar ve tehditler karşısında ortak politikalar, hedefler, planlar ve programlar uygulamaya başlamıştır. Bu sürecin öne çıkan aktörlerinin ise metropoliten alanlar ve büyükşehir yönetimleri olduğu görülmektedir. Teknolojik araç olarak ise akıllı kent uygulamalarının öne çıktığı söylenebilir. Akıllı kent kavramının ilk ortaya çıktığı 1990’lı yıllarda daha çok teknoloji odaklı bir tanımlama yapılırken, günümüzde ise daha çok vatandaş ve hizmet odaklı bir anlayışa odaklanıldığı söylenebilir.

Son yıllarda Türkiye’de benzer gelişmeler ve dinamikler deneyimlenmiş, özellikle 2000’li yıllarda büyükşehir belediyelerinin kent yönetimi üzerindeki etkisi artırılmış, aynı zamanda yasal düzenlemeler ile birlikte büyükşehir sınırları genişleyerek köyler mahalleye dönüştürülmüş ve genel olarak kent nüfusunda büyük bir artış yaşanmıştır. Radikal bir şekilde artan kentli nüfus, genişleyen kentsel alan ve bunun gerektirdiği kentsel hizmetler ve yeni sorunlar kent yönetimlerini daha teknoloji yoğun yatırımlara yöneltmiştir. Akıllı kent uygulamaları büyükşehir yönetimlerinde önemini artırmış, bilgi ve iletişim teknolojileri büyükşehir yönetiminde ve hizmet sunumunda daha çok kullanılmaya başlanmıştır. Vatandaşların karar alma süreçlerine katılımının artırılmasına da imkân tanıyan bilgi ve iletişim teknolojileri, hizmet sunumlarında etkin, verimli ve şeffaf bir yönetim anlayışına imkânlar sağlamıştır. Diğer taraftan, büyükşehirlerde kenttaşların yaşam kalitesi beklentisi değişmeye başlamış ve politika söylemleri içerisinde çeşitlilik artmıştır. Bir anlamda teknoloji yoğun girişimler ile kentlerin refahı arasında olumlu ilişki kabul edilmiş bir olgu halini almıştır.

Bu çalışmada, kentsel yaşam kalitesi başlığı altında OECD tarafından belirlenen 11 yaşam kalitesi kriteri üzerinden kentte yaşam kalitesinin artırılmasında etkin olan yönetim birimleri incelenecek, büyükşehir belediye yönetimlerinin kentsel yaşam kalitesinin artırılmasındaki etkileri değerlendirilecektir. Akıllı kent başlığı altında ise akıllı kent kavramının ilk kullanıldığı 1990 yılından bugüne kadarki süre içerisinde anlam ve içerik olarak değişimleri incelenecek, geldiğimiz bu son süreçte akıllı kent kavramının kentsel yaşam kalitesinin artırılmasındaki önemi değerlendirilecektir. Çalışmanın yöntem kısmında ise İzmir Büyükşehir Belediyesi ile Bursa Büyükşehir Belediyesi’nin “Faaliyet Raporu, Stratejik Planı ve Performans Programı”ndan oluşan politika belgelerinin analizleri üzerinden bir karşılaştırma yapılacaktır.

Politika belgelerinin analizleri nitel veri analiz programı olan Atlas.ti’den yararlanılarak yapılacak, verilerin toplanmasında kentsel gelişim, kentsel yaşam kalitesi ve akıllı kentler

¹⁰ Keyman, F. ve Koyuncu-Lorasdağı, B. tarafından yürütülen “218K354” no’lu “Sürdürülebilir Kent Politikaları: Yaşam Kalitesi Açısından Türkiye’de Kent-Bölgeler” başlıklı TÜBİTAK projesinde toplanılan verilerden yararlanılarak hazırlanmıştır.

¹¹ Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, ugursadi@hacettepe.edu.tr

¹² Arş. Gör., Yozgat Bozok Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, emre.ezin@bozok.edu.tr

üzerinde oluşturulacak olan yarı yapılandırılmış “kod kitapçığı” kullanılacaktır. Atlas.ti programından yararlanılarak politika belgeleri üzerinden yapılan kodlamalardan İzmir ve Bursa illerine ilişkin ayrıntılı bilgiler elde edilecek ve kentlerdeki temel kamu politikalarının oluşturulmasında, yürütülmesinde ve izleme - değerlendirmesinde etkin olan görüşler analiz edilecektir. Çalışmanın sonucunda büyükşehirlerin güncel ihtiyaç alanları yaşam kalitesi ve akıllı kent kavramları çevresinde tespit edilecek ve büyükşehirlerin uygulamaları üzerinden analizler yapılarak geleceğe yönelik politika önerileri geliştirilecektir.

Anahtar Kelimeler: *Kentsel gelişim, kentsel yaşam kalitesi, akıllı kent, nitel veri analizi.*

Türkiye'nin Sürdürülebilir Şehir ve Yaşam Alanlarının Performansının Değerlendirilmesi

Firdevs İrem KALE ÜNLÜ¹³

Gamze YÜCEL IŞILDAR¹⁴

AMAC

Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA), farklı bir ifade ile küresel amaçlar, yoksulluğu ortadan kaldırmak, dünyanın doğal dengesini korumak ve bütün insanlığın barış ve refah içinde hayatlarını sürdürmesini sağlamak için evrensel bir eylem çağrısı olarak tanımlanabilir. SKA toplamda on yedi hedeften oluşan ve Binyıl Kalkınma Hedefleri üzerine kurulan; bir yandan da ekonomik eşitsizlik, iklim değişikliği, yenilikçilik, sürdürülebilir tüketim, barış ve adalet gibi alanları içeren bir hedefler toplamıdır (Birleşmiş Milletler, 2021).

Bu çalışmada, insan faaliyetlerinin en yoğun olarak yaşandığı; küresel iklim değişikliğine en çok katkıda bulunan ve sonuçlarından da en yoğun olarak etkilenen alanlar olan kentlerle doğrudan ilişkili olan, SKA içeriğini oluşturan hedeflerden on birinci madde "Sürdürülebilir Şehir ve Yaşam Alanları (SKA-11)" çalışma konusu olarak seçilmiştir. SKA-11 kentsel alanlarda artış gösteren aşırı yoksulluğu engellemek, kentleri güvenli kılmak, güvenli ve ulaşılabilir konutlar sağlamak, gecekonduları dönüştürmek, toplu taşımacılığı iyileştirmek, kamuya açık yeşil alanlar oluşturmak, kentsel planlama ve yönetimi katılımcı ve kapsayıcı olacak şekilde planlamak hedeflerini içermektedir (Birleşmiş Milletler, 2021).

Kentlerin hızla genişlemesi ve hızla artan kentleşme oranı, SKA-11 in önemini ortaya koymaktadır. 2016 yılı Birleşmiş Milletler (BM) Habitat Dünya Kentleri Raporu'na göre dünya nüfusu günümüzde 7 milyar kişiye kadar yükselmiştir. Toplam nüfusun ise yarısından fazlası (%54) kentlerde yaşamını sürdürmektedir. Bu oranın 2050 yılına kadar %70 seviyesine çıkacağı öngörülmektedir. Dünya enerji tüketiminin yaklaşık %75'inden ve iklim değişikliğine sebep olan sera gazı salınımının %75'inden toplam nüfusun yarısının yaşadığı şehirlerin sorumlu olduğu aynı raporda belirtilmektedir (Birleşmiş Milletler, 2021). Ülkemizde de 2018 yılında kentsel alanlarda yaşayan nüfus oranı %75,1'e yükselmiştir (Avrupa Birliği, 2021). Dünya ortalamasının üstündeki bu nüfus artış hızı, ülkemizde kentleşme ve SKA arasındaki ilişkinin önemini göstermektedir.

Buradan hareketle, bu çalışmada Türkiye'nin ulusal ve uluslararası performans göstergelerine göre SKA-11 alanında performansının, zayıf ve güçlü yönlerinin tespit edilmesi hedeflenmiştir. Böylece, Türkiye'nin dünyadaki gelişmelerin gerisinde kalmaması ve akılcı politika önerilerinin geliştirilebilmesi mümkün olabilecektir.

¹³ Mühendis, Türkiye Elektrik İletim Anonim Şirketi, Çevre ve Kamulaştırma Dairesi Başkanlığı, Çevre Müdürlüğü ve Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Çevre Bilimleri Anabilim Dalı, f.iremkale@gmail.com

¹⁴ Prof. Dr., Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Çevre Bilimleri Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye, e-posta: gyisildar@gmail.com

YÖNTEMLER

Bu çalışmada, ülkemizin SKA-11 konusunda, ulusal ve uluslararası platformlardaki performansını değerlendirebilmek amacı ile konu ile doğrudan ilişkili BM tarafından hazırlanan sürdürülebilir kalkınma raporları (uluslararası) (Birleşmiş Milletler, 2021), Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (TÜİK, 2021) tarafından hazırlanan ve yayınlanan haber bültenlerindeki (ulusal) veriler ve Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı tarafından hazırlanan 11. Kalkınma Raporu (SBB, 2021) esas alınarak performansı incelenmiştir. Türkiye'nin sürdürülebilir şehirler alanında zayıf ve güçlü yönlerini ortaya çıkarabilmek amacıyla, SKA-11 altında verilen göstergelerin yıllara göre değişimi araştırılmıştır. Birleşmiş Milletler (BM) tarafından hazırlanan sürdürülebilir kalkınma raporları incelendiğinde, SKA-11 için 2015 ve 2016 yılında iki gösterge belirlenmişken, 2017 yılında 3, 2018, 2019 ve 2020 yıllarında 4 adet gösterge belirlendiği görülmektedir. 2015 yılında kişi başına oda kriterinin 2016'dan günümüze kadar bir daha gösterge olarak belirlenmediği, partikül maddenin 2015'ten günümüze gösterge olarak incelendiğinin devam edildiği, 2016 yılından itibaren iyileştirilmiş su kaynağına erişimin, 2017 yılından itibaren ise aşırı kira yükü olan nüfusun gösterge olarak incelendiği görülmektedir (Birleşmiş Milletler, 2021).

2015-2020 yılları arasında, toplam performans puanı ve her bir gösterge için alınan puanlar karşılaştırılarak, bu süreçte ülkemizin genel durumu ve her bir gösterge için spesifik durumu ortaya konmuştur. Böylelikle, ilerleme kaydedilen başarılı alanlar ve ilerleme kaydedilemeyen sorunlu alanları belirlemek mümkün olmuştur. Sonuçlar; yine ulusal (5 Yıllık Kalkınma Planları ve ilgili strateji ve eylem dokümanları) ve uluslararası politika (Türkiye için hazırlanan AB ilerleme raporları) belgeleri esas alınarak incelenmiş ve nedenleri tartışılmıştır.

BULGULAR

Türkiye için yıllara göre belirlenen göstergeler incelendiğinde, Çapı 2,5 mikrondan az olan yıllık ortalama partikül madde konsantrasyonunun (PM 2,5) ($\mu\text{g} / \text{m}^3$) 2015 yılında önemli zorluklar kategorisinden 2016 yılında devam eden zorluklar kategorisine yükseldiği ancak, 2017 yılında büyük zorluklar kategorisine düştüğü ve günümüze kadar herhangi bir iyileşme olmadığı, hala büyük zorluklar kategorisinde olduğu tespit edilmiştir. Bu durumda bu gösterge için Türkiye'de 2017 yılından itibaren herhangi bir iyileşme olmadığı söylenebilir.

İyileştirilmiş su kaynağına erişim, borulu (kentsel nüfusun yüzdesi) göstergesinin 2016'da incelenmeye başlandığı ve 2016'dan günümüze Türkiye'nin hedefe ulaşıldığı tespit edilmiştir. Toplu taşımadan memnuniyet göstergesi 2018 yılından itibaren incelenmekte olup, Türkiye 2018 yılında Önemli Zorluklar kategorisinde iken 2019 ve 2020 yıllarında 'Devam Eden Zorluklar' kategorisine yükselmiş görülmektedir. Ancak 2017 yılında gösterge olarak belirlenen "aşırı kira yükü olan nüfus" ile ilgili Türkiye'de herhangi bir yıl için herhangi bir veriye ulaşılamamıştır. Sadece 2015 yılında gösterge olarak belirlenen kişi başına oda için veriler incelendiğinde Türkiye 'Büyük Zorluklar' kategorisinde yer almaktadır. Tablo 1'de BM Sürdürülebilir Kalkınma Raporları ve TÜİK haber bültenlerindeki verilerinin yıllık olarak değişimi özet olarak sunulmuştur. 11. Kalkınma Planı'nda kentsel altyapı hedeflerine bakıldığında, içme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet verilen belediye nüfusunun toplam belediye nüfusuna oranı (%) 2018 yılında 98 iken, 2023 yılı için bu oran 100 olarak öngörülmekte, içme ve kullanma suyu arıtma tesisi sayısı 2018 yılında 519 iken, 2023 yılı için 690 tahmin edilmekte, kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen belediye nüfusunun toplam belediye nüfusuna oranı (%) 2018 yılında 90 iken 2023 yılında 100 olarak planlanmakta, arıtılmış atık suların yeniden kullanım oranı (%) 2018 yılında 1,2 iken 2023 yılında 5 olarak planlanmakta, 2018 yılında 36 olan içme suyu kayıp kaçak oranının (%) 2023 yılında 25'e düşürülmesi planlanmakta, 2018 yılında 13 olan sıfır atık projesi kapsamında atığın geri kazanım oranı (%) 2023 yılı için 35 olarak tahmin edilmekte, 2018 yılında 13 olan sıfır atık programı uygulanan bina sayısı (bin) 2023 yılında 400, 2018 yılında 75 olan düzenli depolama hizmeti verilen belediye nüfusu oranı (%) 2023 yılında 100, 2018 yılında 747 olan kent içi raylı sistem uzunluğu (km, kümülatif) 2023

yılında 1154 ve 2018 yılında 1048 olan bisiklet yolu uzunluğu (km, kümülatif) 2023 yılı için 4048 km olarak öngörülmektedir. 2018-2023 yıllarına ait kalkınma planlarına ait kentsel altyapı hedefleri Figür 1’de gösterilmiştir.

SONUÇ

Türkiye kentsel nüfus oranı, göç ve nüfus artışı nedeniyle her geçen gün yükselmektedir. Bu nedenle sürdürülebilir şehirleşme Türkiye açısından son derece önemlidir. Ülkemiz, sürdürülebilir şehirleşme açısından hazırlanan politikalar ve planlar ile SKA-11 hedeflerini gerçekleştirmek için gerekli altyapıyı hazırlamaktadır. Ancak, SKA-11 hedeflerine ulaşma konusunda uygulanacak projelerin çeşitlendirilmesi de kaçınılmayacak gereklilikler arasındadır. Sürdürülebilir şehirler açısından altyapı ihtiyacı özellikle öne çıkmaktadır. Genel olarak değerlendirildiğinde, Türkiye’nin SKA-11 temel başlık alanında kısmen güçlü olduğu söylenebilir de, SKA-11 hedefleri arasında yer alan alt başlıkların sağlanması ve sürdürülmesi konusunda detaylı ve yoğun bir gelişme göstermesinin gerekli olduğu görülmektedir.

Daha genel anlamda, SKA içerisinde yer alan tüm hedefler birbiriyle bağlantılıdır ve her hedef açısından başarının anahtarı, birbiriyle ilişkili olan sorunları bütünsel olarak değerlendirmekten geçmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Amaç, kalkınma, sürdürülebilir, şehir.*

3. OTURUM: KENTSEL DİRENÇLİLİKTE KONUT

Gayrimenkul Sektöründe Yer Alan Paydaşlarda İklim Değişimi Tehlikesi İçin Farkındalık Düzeyi Belirleme

Ali Tolga ÖZDEN¹⁵

Ali Cemil ŞAHİN¹⁶

İklim değişikliğinin etkisi sanılanın aksine sadece sıcaklıklardaki artıştan ibaret değildir. Kuraklık, seller, şiddetli kasırgalar gibi aşırı hava olaylarının sıklığı ve etkisinde gözlenen artış, okyanus ve deniz suyu seviyelerinde yükselme, okyanusların asit oranlarında gözlenen artış, buzulların erimesi gibi etkenler sonucunda ekosistemde yer alan tüm canlıların yanı sıra insan toplulukları için de hem yerel hem de küresel ölçekte önemli afet riskleri oluşturmaktadır. Özellikle son yıllarda dünya üzerinde iklim değişikliğine bağlı olduğu düşünülen doğal afetlere bakıldığında; Amerika kıtasında kasırgalar, Çin ve Hindistan'da aşırı yağışlar, Japonya ve Kore'de ise tayfun ve su baskınlarının oluş sıklıkları ve şiddetlerinde artış meydana geldiği gözlenmektedir. İklim değişikliği etkileri son yıllarda ülkemizde de hem can hem de maddi kayıplara yol açan afetler ile ilişkilendirilmektedir. Ülkemizde kentsel alanlarda meydana gelen doğa kaynaklı, özellikle atmosferik kökenli ve iklim değişiminin tetiklediği de düşünülen afetlerin dikkate alınmaması sonucu yakın ve orta vadede gayrimenkul sektöründe önemli ekonomik kayıpları ortaya çıkartma potansiyeline sahip olduğu öngörülebilir. Bu araştırmada hedeflenen, iklim değişikliğinin tetiklediği düşünülen, sıklığı ve şiddetinde artışlar gözlemlenen doğal afet tehlike ve risklerinin kentsel alanlarda yol açtığı kayıpları değerlendirmek, bu kayıplar üzerinden gayrimenkul sektöründe yer alan paydaşların algı ve tepkilerini incelemek ve iklim değişimine uyum süreçleri için Türkiye özelinde geliştirilebilecek bir dirençli kent oluşturma stratejisi için altlık çalışması üretmektir. Çalışma alanı içerisinde Balıkesir ilinin Bandırma ilçesinin Hacı Yusuf ve Levent mahalleleri ile Bursa ili Nilüfer ilçesi Dumlupınar ve Sakarya mahalleleri yerleşim alanlarının değerlendirilmesi yapılacaktır. Çalışmaya konu olan alanlar meteorolojik afet tehlikelerinin var olduğu, zaman zaman etkilerinin gözlemlendiği ve bu tip afetlerin tetikleyebileceği toprak kayması, heyelan, kaya düşmesi, sel gibi ikincil afetlere de maruz kalabilme ihtimali yüksek, yoğun yapılaşmış ve yapı üretim süreçlerinin devam ettiği olan bölgeler olmasıdır. Bu çalışma içerisinde daha önce başlanmış olan ve halen devam etmekte olan geniş katımlı web tabanlı anket uygulaması ve sektör paydaşları ile yüz yüze görüşmeler yapılarak gayrimenkul sektöründe yer alan aktörlerin görüş ve tecrübeleri değerlendirilecektir. Uygulanan anket araştırması ve yüz yüze görüşme çalışması sonucunda toplanan veriler istatistiksel metot ile değerlendirilerek sonuçlar üzerinden gayrimenkul sektörünün iklim değişimi açısından uyum süreçlerinde karşılaşılabileceği sorun alanları da tespit edilmeye çalışılacaktır. Aynı şekilde, gayrimenkul sektöründe rol alan paydaşların bilinç seviyeleri ve iklim değişimine uyum süreçlerinde önemli bir katalizör olan farkındalık seviyeleri konusunda değerlendirmeler yapılabilecektir. Bu değerlendirmeler sonucunda

¹⁵ Doç. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Gayrimenkul Geliştirme Anabilim Dalı, tolgozden@comu.edu.tr

¹⁶ Gayrimenkul Değerleme Uzmanı, ANREVA Kurumsal Gayrimenkul Değerleme, cemilsahin101@gmail.com

da sektörde ve sektör paydaşlarında güçlendirilmesi gereken alanlar ortaya konabilecektir. Bu araştırmanın önemi iklim değişikliği ve buna bağlı olarak kentsel alanlarda ortaya çıkabilecek doğal afet tehlikeleri karşısında kentleşme sürecinde iklim değişimine uyum stratejileri geliştirilmesine yönelik paydaşların katılımını öngören bir model altlığı oluşturmaktır. Çalışma kapsamında ortaya konulacak öneriyi oluşturan bileşenler gayrimenkul sektörü ve paydaşları açısından erişilebilir, kullanılabilir, denetlenebilir ve yenilenebilir özellikte bir model altlığı meydana getirmeye yönelik olacaktır.

Anahtar Kelimeler: *İklim değişikliği, kentleşme, doğal afetler, gayrimenkul.*

Bir Olguyu Anlamak: Kimler İçin Kentsel Dönüşüm?

Yusuf ERBAY¹⁷

Karşılaştığımız olguları her yönüyle anlamak ve anlatmak amacıyla başvurulan 5N 1K yöntemi, temelde bir planlama işlevidir. Olguların ve bunları anlamaya yarayan kavramların incelenmesi ve gelişme evrelerinde değerlendirilmelerinin yapılmasında kullanılan bir sorular bütününe dayanır.

Kentsel dönüşümü anlamayı hedeflediğimizde bu sorular; "Kentsel dönüşüm nedir; niçin, nasıl, nerede, ne zaman yapılır ve kim yapar?" biçimini almaktadır.

Bu yöntemi kullanarak kentsel dönüşüm olgusunu anlatmaya odaklanmış bir çalışmaya başladığımızda, sıralamadaki harflerden birinin işaret ettiği sorunun başka bir anlama evrildiği ve önemi itibarıyla yer değiştirdiği gözlemlenmektedir.

"Kim yapar?" sorusundan "kim için yapılır?" sorusuna dönüşen ve dizgenin en altından en üstüne geçerek yer değiştiren bu soru, kavramın anlaşılmasındaki zihinsel sıralamayı da tersine çevirmektedir.

İlk bakışta olumlu yönde algılanabilecek olan kentsel dönüşümün işlevi, ön plana çıkan bu soru ve bu soruya verilen yanıtı şekillendiren "rant" kavramı doğrultusunda yeniden ve farklı değerlendirmelere konu olmaktadır.

Diğer soruların anlamı eksilirken, "kentsel dönüşümün kim ya da kimler için yapıldığı" sorusu başat konuma geçmektedir. Özellikle, ülkemizde son dönemde gerçekleştirilen kentsel dönüşüm uygulamalarını dikkate alarak yapılan çalışmalarda, "kentsel rant" kavramı gündemin ortasına taşınmakta, diğer sorun alanlarının incelenmesi ikincil konumda değerlendirilmektedir.

Dahası, diğer sorular zaman zaman asıl soru haline dönüşen "kimler için?" sorusunu perdeleyen, meşrulaştırıcı ve hatta haklı kılan bir rol üstlenmeye başlamaktadır.

Bu çalışmada, sözü edilen sorular çerçevesinde incelenmeye çalışılacak olan kentsel dönüşüm kavramı, ülkeler arasında var olan farklı ekonomik, sosyal ve siyasal koşullar nedeniyle, farklı biçimlerde tanımlanmasına rağmen esas itibarıyla aynı olguyu anlatmaktadır.

Kent bölümlerinin kullanım tarzına, dışardan yapılan bir müdahale sonucunda gerçekleşen kentsel dönüşüm; toplumsal, ekonomik, kültürel ve siyasal hedefleri olan bir süreçtir. Kentsel dönüşüm kavramı, kentlerde kendiliğinden oluşan değişimlerden çok, plan ve hedefler doğrultusunda yapılan eylemler bütünü anlamında kullanılır.

Planlı yaklaşım, bir yandan kendiliğinden gerçekleşen yenilemenin ekonomiye olan yükünü azaltırken, diğer yandan dışardan yapılabilecek müdahalelere zemin hazırlayabilmektedir.

Geçmişlerine bakıldığında kentlerin belli zaman aralıklarıyla kendiliğinden görünümelerini değiştirdiklerine tanık oluyoruz. Bu yönüyle kentsel dönüşüm kendiliğinden (organik) bir değişim olarak karşımıza çıkarken, yenileme ya da afet riski gibi çeşitli nedenlerle, bu dönüşümün hızını artırmak için yöntemler de geliştirilmektedir.

¹⁷ Prof. Dr., İstinye Üniversitesi, İİSBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, yerbay61@gmail.com

Kendi doğası içinde yaşanan bu dönüşümün hızı, dışsal eylemlerle (inorganik) müdahale edilerek yükseltilmekte, kapsamı büyütülmekte ve uygulama biçimleri çeşitlendirilmektedir. Bunun sonucu olarak, kentsel dönüşümün toplumsal ve bireysel yaşama olan etkisi derinleşmekte; etkilediği alan ekonomiden siyasete kadar genişlemektedir.

Belirtmek gerekir ki, bugün anladığımız biçimiyle kentsel dönüşüm çalışmalarına konu olan değişimler, büyük oranda inorganik değişimlerdir. Bu süreçte, planlamadan uygulamaya kadar çeşitli müdahaleler gerçekleştirilirken, üretilen kentsel rantın, yasal çerçeve içinde yer almayan ve adil olmayan bir biçimde paylaşılması hedefi de hayata geçirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Kentsel dönüşüm, kentsel rant, kentsel dönüşüm biçimleri, riskli alanlar.*

Kiralık Konut İçin Ödenebilirliğin Kentsel Dirençlilik Perspektifinden Tartışılması: İstanbul Örneği

Safiye Özge SUBAŞI¹⁸

Şevkiye Şence TÜRK¹⁹

Kentsel dirençlilik, şehirlerin karşılaşılabileceği risk ve belirsizliklerin hesap edilebilmesidir (Pickett vd., 2004). Kentlerin dirençli hale gelmesi, karşılaşılabilecekleri ekonomik, sosyal ve mekânsal problemleri öngörmeleri ve bu problemlere yönelik kapsamlı planlama ve tasarım stratejilerini benimsemelerine bağlıdır (Müler, 2011). Kentsel dirençlilik, sürdürülebilirliğe katkıda bulunan temel bir kavramdır (Lele, 1998). Sürdürülebilirlik, toplumların mevcut ve gelecekteki ihtiyaçlarının öngörüldüğü dinamik bir süreç olarak tanımlanırken (Berke ve Conroy, 2000), dirençlilik istikrarın nasıl sağlanacağı ve değişimin nasıl kontrol edileceği vurgu yapmakta ve bu açıdan sürdürülebilirlik kavramını beslemektedir.

Kentsel dirençliliğin bir bileşeni olarak sosyal dirençlilik, bireyin ve toplumun karşılaşılabileceği sosyo-ekonomik belirsizliklere ve risklere karşı güçlendirilmesidir. Sosyal dirençlilik, yaşam standartlarının düşük olması, yoksulluk, salgın hastalıklar, doğal afetler gibi kentsel problemler karşısında bireyler ya da toplumun güçlü kalabilmelerine olanak sağlamaktadır (Mullin ve Arce, 2009). Bu bağlamda, planlama disiplini ise, toplumlardaki kırılğan grupların (düşük gelir grubu, yaşlılar, kadınlar, çocuklar, gençler, işsizler vb.) ihtiyaçlarına yönelik politikaların geliştirilmesi belirsizlik ve problemler ile mücadele etme kapasitesini arttırmaktadır.

Düşük ve orta gelirli haneler için ödenebilir konut fırsatlarının yetersiz olması ve standart altı yapı stokunun varlığı, İstanbul ilinin en kırılğan özellikleri olarak tanımlanmaktadır (Yaman-Galantini, 2018). Bu durum, kent sakinlerinin yeterli standartlardaki konuta erişememesi, dolayısı ile kentsel dirençliliğin ve sürdürülebilirliğin sağlanamaması anlamına gelmektedir. Bir barınma aracı olarak konut, en temel insani ihtiyaçlardan birisidir. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'ne göre (1949), bütün bireylerin sağlıklı ve iyi bir yaşam için yeterli konut standartlarına hakkı vardır. Yeterli konut hakkı yeterli ve sürdürülebilir bir yaşam standardının en temel bileşenlerinden birisidir. Bu doğrultuda, Yeni Kentsel Gündem (2017) kapsamında, toplumdaki kırılğan gruplara yönelik konut politikalarının geliştirilmesi taahhüt edilmektedir. Bir taraftan geliştirilen politikaların kırılğan grupların barınma hakkı korunurken, diğer taraftan ise bireylerin belirsizlik ve problemler ile baş etme becerilerinin desteklenmesi gerekmektedir.

İstanbul ili konut piyasası, özel kiralık konutlar ve mülk konutlar üzerinden gelişmektedir. Konut piyasasında kiralık konutlar, sunmuş olduğu alternatif konut biçimleriyle konut sahibi olmayan ya da olamayan kırılğan grupların barınma ihtiyacı için kritik bir rol üstlenmektedir. Kiralık konutlar genellikle farklı amaçlarla (yatırım, bireysel ihtiyaçların veya konut gereksinimlerinin değişmesi gibi) birden fazla konut birimi satın alan ev sahipleri tarafından piyasaya sunulmaktadır. Serbest piyasa ortamında şekillenen konut piyasasına yönelik, 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu kapsamında kira artışları ve tahliyeler konusunda sınırlamalar getirilmesine rağmen kiralık konut ödenebilirliğine yönelik kapsamlı politika geliştirilmemiştir. Bu durum, özellikle konut talebinin fazla olduğu kent merkezlerinde kira fiyatlarında artış ile sonuçlanmaktadır. Artan kira fiyatlarına bağlı olarak kırılğan gruplar için ödenebilir olmayan

¹⁸ Arş. Gör., Gebze Teknik Üniversitesi, s.subasi@gtu.edu.tr

¹⁹ Prof. Dr., İstanbul Teknik Üniversitesi, turkss@itu.edu.tr

kiralık konut problemi ortaya çıkmaktadır. Uygun fiyatlı ve yeterli konut birimine erişim sağlanamaması ve bireysel barınma ihtiyaçlarının karşılanmasında yetersiz kalınması durumunda ise sürdürülebilirlik ve kentsel dirençlilik problemi ortaya çıkmaktadır (Whitehead, 2003). Bu doğrultuda, bütün grupların yeterli ve sağlıklı konut birimine erişimini hedefleyen ödenebilirlik politikaları ve sosyal politikalar önem kazanmaktadır.

Bildiri kapsamında, kentsel dirençlilik perspektifinden özel kiralık konut piyasasının düşük ve orta gelirli haneler için ödenebilirliği, İstanbul örneği üzerinden tartışılmaktadır. Çalışmanın metodolojisi, İstanbul ili için kiralık konutlara yönelik ödenebilirlik analizine dayanmaktadır. Bu analizde, İstanbul'un çok merkezli yapısı göz önüne alınarak oran yaklaşımı metodu kullanılmıştır. Analiz bulguları, İstanbul ilinin merkez ilçelerinde düşük ve orta gelirli hanelerin ödenebilir nitelikte kiralık konuta erişimi olmadığı; alt merkezlerde ve çeper ilçelerde ise sınırlı erişim sağlayabildiklerini göstermektedir. Bildiride, bulgular dikkate alınarak, konut piyasasında düşük ve orta gelirli hanelerin ödenebilir olmayan kira harcamaları konusunda kentsel dirençliliğin sağlanmasına yönelik stratejiler ortaya konulmaktadır.

Bildiri dört ana bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde problem, çalışmanın amacı ve metodu ortaya konulmaktadır. İkinci bölümde kentsel dirençlilik ve kiralık konut ödenebilirliği kavramlarının literatür arka planı verilmektedir. Üçüncü bölümde İstanbul ili merkez, alt merkez ve çeper ilçeler göz önünde bulundurularak kiralık konutlar için ödenebilirlik analizi gerçekleştirilmiştir. Dördüncü bölümde ise, bu sonuçlara bağlı olarak kentsel dirençliliğin sağlanmasına yönelik stratejiler tartışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Kentsel dirençlilik, ödenebilirlik, kiralık konut, kent yoksulluğu.*

4. OTURUM: KENTSEL TARIM VE DİRENÇLİLİK

Çok Fonksiyonlu Kentsel Tarım ve Kentsel Gıda Politikaları

Makbule Özlem ÖZBEK²⁰

Sebahat AÇIKSÖZ²¹

Kentlerde hızla artan nüfus, küresel ısınma, iklim değişikliği, doğal kaynakların hızla tükenmesi, Covid-19 salgını gibi küresel sorunlar ile sürdürülebilirlik kavramının giderek önem kazanmaya başlaması kentlerde gıda güvenliğini gelecekteki en önemli sorunlardan biri haline getirmektedir. Kentlerdeki gıda güvenliği sorununun çözümü için kentsel tarım önemli bir araçtır. Kentsel tarım, kent içinde veya çevresinde bitki ve hayvan yetiştirilmesi, bunun yanı sıra gerekli girdilerin üretim ve dağıtımının yapılması, üretilen ürünlerin işlenmesi ve pazarlanması faaliyetlerinin tamamını kapsayan bir süreçtir. Kentsel tarım; yoğun nüfuslu alanlarda yerel taze gıda temin eden, peyzaj kalitesini artıran, eğitim ve rekreasyon olanağı sağlayan, atık geri dönüşümü, kentsel iklimin iyileştirilmesi, kentsel ekonomik büyüme, biyolojik çeşitliliğin korunması, sosyalleşme ve tedavi etme gibi birden fazla işlevi entegre etmek için alternatif bir arazi kullanımı sunmaktadır. Çok fonksiyonlu bir etkinlik ve arazi kullanımı olan kentsel tarım genellikle kentsel politikaların dışında bırakılmaktadır. Kentsel tarım, kentsel sisteme entegre bir parça olmalı, kendi kendine yetmeli ve dirençli kentsel topluluklara katkıda bulunmalıdır. Bu çalışmada, sürdürülebilir kentsel tarımı teşvik etmede yerel ve merkezi hükümetlerin önemini literatür taraması yöntemiyle inceleyip, kentsel gıda sistemleri konusunda son yıllarda atılan önemli adımlardan olan Milano Kentsel Gıda Politikaları Paketi ve Avrupa Birliği Gıda 2030 Politikalarının incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada bu amaç doğrultusunda "Milano Kentsel Gıda Politikaları Paketi ve Avrupa Birliği Gıda 2030 Politikalarından alınacak dersler ve ülkemiz için öneriler neler olabilir?" sorusuna yanıt aranmaktadır. Milano Kentsel Gıda Politikaları Paketi, 2015 yılında 210 kentin imzaladığı herkesin nitelikli, karşılanabilir ve kültürel çeşitliliğe uygun gıdaya erişim hattını temin edecek, gıdayla ilgili kent düzeyindeki meseleleri hedef alan uluslararası bir protokoldür. Gıda 2030 Politikası ise; Avrupa Birliği'nin gıda sistemlerini dönüştürmek ve herkesin sağlıklı bir yaşam sürmesi için yeterli, uygun fiyatlı, besleyici gıdaya sahip olmasını sağlamak için geliştirilen araştırma ve inovasyon politikasıdır. Her iki politikada; sürdürülebilir, güvenli, kapsayıcı, adil ve düşük maliyetli gıda sistemlerine güvenli ve bütünsel bir geçiş süreci sağlanması hedeflenmektedir. Bu hedefler doğrultusunda ülkemizin üretim peyzajlarının korunarak, sürdürülebilir ve gıda güvenliği açısından gelecekte dirençli kentler oluşturulması ve çok fonksiyonlu olarak kent halkına kazandırılması önem taşımaktadır.

Anahtar Sözcükler: Peyzaj yönetimi, kentsel gıda güvenliği, gıda sistemleri, kentsel tarım.

²⁰ Doktora Öğrencisi, Bartın Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Sürdürülebilir ve Akıllı Kentler Doktora Programı, 17378156005@ogrenci.bartın.edu.tr

²¹ Prof. Dr., Bartın Üniversitesi, Mimarlık, Mühendislik ve Tasarım Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, saciksoz@bartin.edu.tr

Küresel Salgınlar ve Kentsel Üretim Peyzajlarının Önemi - Atatürk Orman Çiftliği (AOÇ) Örneği

Ş. Betül ALBAYRAK KILIÇASLAN²²

Nilgül KARADENİZ²³

ÇALIŞMANIN AMACI

Kentsel alanlarda daha tehdit edici bir durumda olduğu görülen küresel COVID-19 salgını ile birlikte özellikle kentlerdeki "sağlıklı yaşamın" gıda güvencesi konusuna ne kadar bağımlı olduğu çok çarpıcı bir şekilde anlaşılmıştır. Son dönem nüfus projeksiyonları kent nüfusunun daha da artacağını işaret ederken; dışa bağımlı, uzun gıda tedarik zincirlerine güvenen küresel gıda sistemlerinin sürdürülemez olduğu ortadadır. Bu anlamda, 1800'lü yıllarda olduğu gibi kent planlamasını yönlendiren en önemli etkenlerden olan gıdanın, dev nüfuslu günümüz kentlerine sağlıklı ve sürdürülebilir biçimde yeniden adaptasyonu çok kritik bir konu haline gelmektedir.

Çalışma bu bağlamda; COVID-19 pandemisi gibi küresel ölçekte yeryüzündeki yaşamı tehdit eder hale gelen bir sorunun çözümünde kentsel üretim peyzajlarının önemini AOÇ örneği üzerinden tartışmayı amaçlamaktadır.

ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ

Konuya ilişkin literatür taraması yapılarak ilgili makaleler, AOÇ 2002 ve 2006 yılları denetim raporları ile ulusal ve uluslararası raporlar incelenmiş, AOÇ'nin yıllar içindeki değişimi görsel malzemeden yararlanılarak tespit edilmiştir. Bildiri aşağıda belirtilen başlıklar çerçevesinde hazırlanacaktır.

GİRİŞ

Bu bölümde üretenden tüketene evrilen kentler, kırılan gıda sistemi üzerinde durulacaktır.

Sanayi Devrimi'nden önce, sofistike, yüksek kapasiteli taşıma sistemlerinin ve soğutma gibi koruma tekniklerinin olmaması, insanların yaşadıkları yere yakın yerlerde tarımsal üretim yapmak zorunda kalması anlamı taşımıştır. Bu nedenle, endüstri öncesi kentlerde gıda sistemleri; kentlerin konumlarını, hinterland organizasyonlarını, maksimum alanlarını ve nüfuslarını şekillendiren temel faktörlerden biri olmuştur. Kentsel nüfus ve gıda üretimi arasındaki yakın ilişki, Sanayi Devrimi'nin ardından büyük ölçüde zayıflamıştır. Değişen beşeri ve ekonomik dinamikler sonucunda, günümüz metropollerini üretim biçimlerini değiştirerek, yaşam destek sistemlerinin dışa bağımlı olduğu bir sürece girmiştir. Bugün kentlerde yaşayan insanların gıda ihtiyacı kent dışında üretilen endüstriyel tarım ürünlerinin tüketime hazır hale getirilerek kente getirilmesi yoluyla karşılanmaktadır. Bu bağlamda küresel gıda arzının %70'i kentlere ayrılmaktadır. Diğer taraftan kentler kendi kendine yetebilme özelliklerini yitirmekte ve sürdürülebilirlik açısından daha kırılan bir yapı sergilemektedirler.

1. COVID-19 PANDEMİSİ ve KENTLERDE GIDA GÜVENCESİ SORUNU

Birkaç ülkeye yayılıp çok sayıda insanı etkiledikten sonra Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından, 2020 yılının Mart ayında pandemi olarak ilan edilen COVID-19 salgınıyla beraber gıda öz yeterliliği olmayan kentler, gıda güvencesi bakımından ciddi sorunlarla karşı karşıya

²² Araştırma Görevlisi, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, albayraksbetul@gmail.com

²³ Öğretim Üyesi, Prof. Dr., Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, nilgul.karadeniz@ankara.edu.tr

kalmışlardır. Ortalama 800-1500 km uzaklıktaki tedarikçilerden büyük kentlere gıda tedarik eden geleneksel sistem, pandeminin neden olduğu aksaklıklara karşı savunmasız kalmıştır. Gıda tedarik zincirindeki büyük aksaklıklar, gıda israfının yanı sıra hâlihazırda var olan ciddi açlık ve yetersiz beslenme sorunlarını daha da ağırlaştırmıştır. Pandemiyle birlikte açlık çeken insan sayısında 132 milyon artış gözlenmiştir.

2. KENTSEL ÜRETİM PEYZAJLARI ve KENTSEL TARIM

Pandemi ile beraber gıda güvencesi sorunu için en öncelikli önlemlerden biri, gıda sistemlerinin daha fazla mekânsal entegrasyonu olmalıdır. Bu kriz, yerel gıda sistemlerinin öneminin anlaşılması için bir fırsat olarak değerlendirilebilir. Daha dirençli gıda sistemlerini benimsemeye ve tedarik zincirini kısaltarak gıda israfını azaltmaya ihtiyaç vardır. Yerel tarımsal kapasiteyi güçlendiren kentsel üretim peyzajları ve kentsel tarım bu bağlamda önemli bir mekanizma olarak belirmektedir.

Kentsel üretim peyzajları; kentlerde gıda üretilmesi, çevre kirliliğinin azaltılması, ağaçların soğutma etkisi veya yaban yaşam koridorlarıyla biyoçeşitliliğin artırılması gibi çevresel ve ekonomik olarak verimli olacak şekilde yönetilen kentsel açık alanlardır. Kentsel tarım ise, kentlerde veya çevresinde yapılan her türlü tarımsal üretim (gıda ve gıda dışı) olarak tanımlanmaktadır. Dünyadaki gıda arzının yaklaşık % 15-20'sini karşılayan kentsel tarım, COVID-19 virüsünün yarattığı gibi küresel bir kriz sırasında gıda güvencesinin sağlanmasında kritik role sahiptir. Kentsel tarım, gıda arzını, sağlık koşullarını, yerel ekonomiyi, sosyal entegrasyonu ve çevresel sürdürülebilirliği iyileştirmek için bir fırsattır. Genel olarak kentsel tarımın desteklenmesi, gelişmekte olan ülkelerde kentsel yoksulluğu gidermek ve kentlilerin refahını artırmak için en önemli stratejilerden biridir.

CUMHURİYETİN ÜRETEN ÖRNEK BAŞKENTİ ANKARA ve AOÇ

1923'te kurulan Türkiye Cumhuriyeti 13,5 milyon nüfuslu bir köylüler ülkesiyken, ilk hedef yoksul köylüyü üretici çiftçiye dönüştürmek olmuştur. Bu bağlamda, 1924 yılında çıkarılan Köy Kanunu'ndan sonra Atatürk, üretici çiftçi yaratma ve bu çiftçilere rol model olacak örnek ve öncü bir üretim üssü kurma idealiyle, kendi kaynaklarıyla 1925 yılında AOÇ'nin 22000 dekarlık bölümünü satın almıştır.

Atatürk Orman Çiftliği (AOÇ) kuruluş amacı, işlevleri ve işleyişi açısından önemli bir kentsel tarım örneğidir. Tüm yurttaki tarımsal çalışmalara örnek olmak amacıyla kurulan AOÇ, çeşitli tarımsal ürünlerin elde edildiği, işlendiği ve halka ulaştırıldığı bütüncül bir sistem olarak kurgulanmıştır.

ANKARA'NIN TÜKETEN BİR KENTE EVRİLMESİ ve AOÇ

Küresel ölçekte bakıldığında özellikle Avrupa ve ABD'de, nüfusu ucuza beslemek adına teknolojiye ağırlık veren, az sayıda ürün üzerine yoğunlaşan, hem toprakta hem de iş gücü temelinde üretkenliği alabildiğine yükselten "Fordizm" diye adlandırılan üretim biçimi, 1945 sonrası dönemi tarımına egemen olduğu görülmektedir. Türkiye'de de ithal edilen, geliştirilen teknoloji, tohum ve ürünler aynı amaca yönelik olarak büyüyen kent nüfusunu beslemeyi amaçlamıştır. Bunun sonucunda hızla büyüyen kentler, tarımsal üretim karakterini kaybetmiş, kırsaldan kopmuş ve tüketim merkezi haline gelmişlerdir.

Ankara'da 1984-2018 yılları arasında kentsel arazi kullanımının en çok etkilediği arazi kullanım kategorisi tarım alanları olmuştur. Kentsel alan ve hizmet alanları %125 artarken, tarım alanları %18,76 azalmıştır. Kent ekonomisinde tarımsal üretimin payı hızla düşmüştür.

Bu süreçler yaşanırken; üretimi önceleyen, kendi kendine yeten tam bağımsız bir Cumhuriyet ve başkent ideali için örnek bir sistem olarak kurgulanan AOÇ, geometrik olarak artan

nüfusla beraber sıçrayarak büyüyen kentin ortasında gittikçe parçalanmış ve kuruluş amacından uzaklaştırılmıştır. 1937 yılında 102000 dekar olarak hazineye devredilen AOÇ arazisinin yaklaşık % 70'i zaman içinde farklı amaçlar için çeşitli kamu kuruluşlarına satılmıştır. 1998 yılında 7735 dekar olan ekim alanı, 2005 yılında 6790 dekara düşmüş; 1077 tonluk arpa üretimi 357 tona, 222 tonluk buğday üretimi 176 tona gerilemiştir. Üreten genç ve dinamik Cumhuriyet başkenti Ankara'nın sembol mekânı iken, değişen devlet politikalarıyla geri plana atılan tarımsal üretimle beraber üretim fonksiyonunu günden güne kaybetmiş, kent ortasında kayıp bir boşluk haline dönüştürülmüştür.

PANDEMİ SÜRECİNDE YERELDE ÜRETİMİN ÖNEMİ: AOÇ'NİN KENTSEL ÜRETİM PEYZAJI OLARAK ROLÜ

AOÇ, kentin güney kesimindeki Mogan ve Eymir Gölleri ile başlayıp, batı yönüne Zir ve Mürted Ovaları'na uzanan bir dizi halindeki yeşil aksın içinde yer alan konumu ile kır-kent bağlantısı için önemli role sahiptir. Kent bütününde yapılan Jansen planında, Yücel - Uybadin planında, 1990 Nazım planında ve 2023 Başkent Ankara Nazım İmar Planında tarımsal üretimin mekânı, tarım ve sanayinin birlikteliğini sağlayan, açık yeşil alan olarak ve Ankara çayı boyunca uzanan Ankara'nın havalandırma koridoru olma özelliği nedeniyle özellikle korunması gereken bir alan olarak karar geliştirilmiştir. 2038 Çevre Düzeni Planı'nda da AOÇ'nin etkin değerlendirilemediği kabul edilmiş, kuruluş amacına uygun biçimde değerlendirilmesinin gerekliliği vurgulanmıştır.

Ancak AOÇ, günümüzde kuruluş amacından uzaklaşarak, bünyesinde barındırdığı iki fabrika ile Türkiye'nin çeşitli bölgelerinden temin edilen ham maddelerin işlendiği ve pazarlandığı bir işletme haline dönüşmüştür. Her ne kadar kuruluş zamanında olduğu gibi ham maddesinden, zirai donanımına kadar üreten bir döngüsel bir sistem olmasa da, fabrikalarda işlenen ve satışa sunulan AOÇ ürünleri ilgi görmeye devam etmektedir.

SONUÇ

COVID-19 pandemisi, kentlerdeki gıda sisteminin ne kadar kırılgan olduğunu açıkça göstermiştir. Pandemi sürecinde FAO tarafından yayınlanan raporda kentlerde ve kent çeperlerinde üretimin, yerelde üretim ve tüketim mekanizmalarının kurgulanması gerekliliğinin altı çizilmektedir. Pandemi zorlayıcı bir süreç hatta bir kriz olsa da, karar alıcıların sağlıklı, kapsayıcı, katılımcı politikalar izlemesi, tüketicilerin de tüketim alışkanlıklarını gözden geçirmesi için bir fırsat olarak değerlendirilebilir. İPM tarafından hazırlanan İklim Değişikliği Bağlamında Tarımda Dönüşümün Politik Ekolojisi Raporunda, ileride yapılacak çalışmalarda kentsel gıda politikalarının tarım-gıda sisteminde yerleşme ve tarımda iklim değişikliğine uyum ve sürdürülebilirlik açılarından kurgulanmasının gerektiği belirtilmiştir.

Bu bağlamda, yaklaşık 100 sene önce, akılcı ve bilimsel bir yaklaşımla, üretim-egitim-pazarlama süreçleri bütüncül olarak kurgulanmış, buna ek olarak kent için farklı ekosistem hizmetleri sağlayarak son derece önemli bir kentsel üretim peyzajı haline gelen AOÇ'nin kuruluş amacına uygun bir biçimde yeniden kente kazandırılmasını sağlayacak mekanizmalar geliştirilmelidir. Yeşil altyapı bağlamında AOÇ'nin Cumhuriyet'in ilk yıllarında kurgulandığı gibi üreten karakterini tekrar kazanabilmesiyle Ankara'nın kendi gıdasını güvence altına almış bir başkent olabilmesi mümkün olacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Gıda güvenliği, kentsel üretim peyzajları, yeşil altyapı, AOÇ.*

Kentsel Direnç İçin Doğa Temelli Bir Çözüm Önerisi: Geleneksel Çatı Bahçeleri

Elif Bozdoğan SERT²⁴

Mehmet ÇETİN²⁵

Fatih ADIGÜZEL²⁶

Efdal KAYA²⁷

Şenay GÜNGÖR²⁸

Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de kentsel nüfus sürekli artmaktadır. Hızlı kentleşme ile doğal çevre üzerinde oluşan baskı kentsel yaşam alanlarına zarar vermektedir. Örneğin, kentsel ısı artışı, biyoçeşitlilikte azalma, doğal afet riskinin artışı, enerji akışı ve besin döngüsünün değişmesi gibi tehditler ortaya çıkmaktadır. Kentsel alanda artan çevresel, sosyal ve ekonomik sorunlar ile iklim değişikliğinden kaynaklanan olumsuz etkiler bir araya gelerek kentsel direnci tehdit etmektedir. Böylece sağlıklı kent yapısının oluşmasında da önemli sorunlar ortaya çıkmaktadır. Kent sisteminin değişim veya bozulma karşısında uyum sağlama ve büyüme yeteneğini tanımlayan kentsel direncin oluşmasında kentsel planlamaya yönelik çeşitli stratejilerin geliştirilmesi önem kazanmıştır. Günümüzde gelişmiş pek çok kentte bozulmuş yapı çevrenin iyileştirilmesi için doğa temelli çözümler ortaya konulmuştur. Bu öneriler, çevre üzerindeki baskıya karşı kentsel direnci arttırmak için ekosistem tabanlı yaklaşımın kente entegre edildiği bir kavram olarak ortaya çıkmıştır. Bu yaklaşım, insanların daha sağlıklı, daha mutlu yaşamasına katkı sağlarken kentsel direncin artmasına da doğrudan katkıda bulunmaktadır. Çatı bahçeleri, sağlıklı kent yapısının oluşmasında hem iklimi düzenlemesi hem de hava kalitesini arttırabilmesi özellikleri ile kentsel direnci arttırmada etkili doğa temelli yaklaşımlardan biri olarak kabul edilmektedir. Dünyada pek çok yerel yönetim önemli miktarda yeşil doku oluşturması nedeniyle çatı bahçelerinin gerekliliğini kabul etmekte; bu konuda stratejiler geliştirmektedir. Çatı bahçeleri kentsel alanda çevresel, ekonomik ve sosyal açılardan pek çok katkı sağlamaktadır. Akdeniz ikliminin hüküm sürdüğü kentlerde çatı bahçeleri bahar aylarından başlayarak yaz sonuna kadar çeşitli amaçlarla geleneksel olarak kullanılmaktadır. Çatılar hem az katlı hem de çok katlı binalarda bir yaşam alanı olarak düzenlenmiş olup, asmanın (*Vitis vinifera*) gövdesi çatıya kadar ulaşmakta; dalları burada bir çardak üzerine sardırılmaktadır. Bu çalışmanın amacı, Akdeniz kıyı kentlerinden biri olan İskenderun’da (Hatay) geleneksel çatı bahçelerinin kentsel direnç kapsamında doğa temelli bir çözüm önerisi olarak kullanılabilirliğini ortaya koymaktır. Çalışma, İskenderun İlçesi sınırlarında, çatısında çardaklar üzerine sardırılmış asma bulunan binalarda yürütülmüştür. Bu kapsamda çatısında asma bulunan ve bulunmayan çatılarda zemin malzemesinden (beton) kaynaklanan ısı farklılıkları ortaya konulmuştur. Çalışmada elde edilen sonuçların geleneksel çatı bahçelerinin kentsel direncin arttırılmasına yönelik stratejiler geliştirilmesinde önemli

²⁴ Doç. Dr., İskenderun Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, elif.bozdogansert@iste.edu.tr

²⁵ Doç. Dr., Kastamonu Üniversitesi, Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, mctetin@kastamonu.edu.tr

²⁶ Öğr. Gör., Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, fadiguzel@nevsehir.edu.tr

²⁷ Öğr. Gör., İskenderun Teknik Üniversitesi, İskenderun Meslek Yüksekokulu, Harita ve Kadastro Programı, efdal.kaya@iste.edu.tr

²⁸ Doç. Dr., Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, senaygungor@nevsehir.edu.tr

katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Doğa temelli bu çözüm önerisinin devlet kurumları tarafından desteklenmesi önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Kentsel direnç, doğa temelli çözümler, geleneksel çatı bahçeleri, vitis vinifera.*

5. OTURUM: KENTSEL ALANLARDA FARKLI PLANLAMA UYGULAMALARI

İzmir Kentsel Alanında Kentsel Isı Adası Sıcak ve Soğuk Adalarının Özellikleri

Yasemin ŞENTÜRK YILMAZ²⁹

K. Mert ÇUBUKÇU³⁰

Küresel ısınma eğilimine ek olarak, arazi örtüsüne bağlı olarak atmosfer sıcaklığındaki değişimler kentsel mikro iklim ve bölgesel ısınmanın oluşmasına neden olmaktadır. Aşırı kentleşme sonucu meydana gelen arazi örtüsü değişimi ve atmosferik değişimler özellikle geceleri kent merkezlerinin kırsal alanlara göre daha yüksek sıcaklıklara sahip olmasına neden olmaktadır. Kentsel yaşam konforunu doğrudan etkileyen bu olay, kentsel ısı adası olarak adlandırılmaktadır. Gün boyu güneş radyasyonunu emen geçirimsiz yüzeylerdeki yüzey sıcaklıkları kent genelinde kentsel ısı adalarının oluşmasına neden olurken; kentsel soğuk adaları oluşturan bitki örtüsü ve su yüzeyi gibi doğal veya yarı-doğal alanların mikro klimayı düzenleyen soğutma etkisinin azalmasına neden olmaktadır. İklim değişikliğine karşı kentsel dirençliğinin artırılması için maruz kalınan kentsel ısı adası etkisine bağlı riskin ölçülmesi ve bu riskin mekânsal deseninin incelenmesi gereklidir. Bu bağlamda, bu çalışma İzmir kentinde sıcaklığın mekânsal dağılımını kentsel sıcak ve soğuk adaların kümelendiği bölgelerin özelliklerini incelemeyi hedeflemiştir. Çalışmada sıcaklık, arazi yüzey sıcaklığı ile ölçülmüştür. Arazi yüzey sıcaklığı, 30 m x 30 metre çözünürlükte 2020 yılı yaz aylarına ait Landsat OLI 8 uydu görüntülerine ait termal ısı bantlarından yararlanılarak haritalandırılmıştır. Arazi yüzey sıcaklığının mekânsal dağılımının incelenmesinde mekânsal otokorelasyon yöntemi ile yüksek ve düşük sıcaklıkların kümelendiği bölgeler tespit edilmiştir. Yerel mekânsal otokorelasyon tekniği olan Anselin Moran I yöntemi ile sıcak ve soğuk adalar haritalandırılmıştır. Sıcak ve soğuk adaların özelliklerinin incelenmesinde uzaktan algılama tekniklerinden yararlanılarak yapıyı çevredeki geçirimli ve geçirimsiz yüzeyler ile arazi örtüsüne ilişkin nitelikler saptanmıştır. 30 m x 30 metre çözünürlükte 2020 yılına ait Landsat OLI 8 uydu görüntüleri kullanılarak bitki örtüsü varlığına ilişkin Normalize Edilmiş Bitki Örtüsü İndeksi ve yapılaşma yoğunluğuna ilişkin Normalize Edilmiş Yapılaşma İndeksi haritaları üretilmiştir. Yazında kentsel soğuk ve sıcak adaların özellikleri karmaşık bir yapıya sahip olmakla birlikte yere özgü farklı göstergeler de önemli rol oynamaktadır. Bu bağlamda İzmir kentsel alanlarında kentsel ısı adası oluşumunun göstergelerine ilişkin elde edilecek bulgular yerel ve küresel bağlamda tartışılmıştır. Bu çalışma ile yerele özgü ve yaygın nitelikteki göstergelerin tartışılması, iklim değişikliği ile mücadelede kentsel ısı adasını etkisinin önlemesi için gelecekte belirlenecek ölçütlere yol gösterici olacaktır.

Anahtar Kelimeler: İklim değişikliği, kentsel ısı adası, mekânsal otokorelasyon, uzaktan algılama.

²⁹Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, iyteyaseminsenturk@yahoo.com

³⁰Dokuz Eylül Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, mert.cubukcu@deu.edu.tr

Yeni Kentsel Krize Karşı Dayanıklılık: Yönetişim-Kent Planlama İlişkisi

Zeynep Deniz YAMAN GALANTİNİ³¹

Şevkiye Şence TÜRK³²

Dünyada son otuz senedir sadece ekonomik değil, aynı zamanda toplumsal, çevresel ve mekânsal bir değişim ve kriz yaşanmaktadır. Artan bilgi ve teknoloji akışlarına rağmen, parçalanmış, koordine olamamış ve değişimin artan hızıyla başa çıkmada yetersiz kalmış otoriteler nedeniyle, yeni krizlerle baş edebilen yeni yönetim mekanizmaları oluşturmanın önemi de artmıştır. Haziran 1992’de Rio de Janeiro’da yapılan Yeryüzü Zirvesinde, merkezi yönetim-yerel yönetim ilişkilerinin desantralizasyon anlayışı doğrultusunda güçlendirilmesi, halkın etkin katılımının sağlanması, kurumlar arası iş birliği gibi öncelikleri kapsayarak, günün ağırlıklı sorunlarının üstesinden gelmek, dünyayı gelecek yüzyılın tehditlerine karşı hazırlamak için Gündem 21 Eylem Programı hazırlanmıştır (Aydınlı, 2004). Ancak görünen o ki, 1960 ve 1970’lerin krizlerinden farklı olarak, Florida’nın (2017) bahsettiği “Yeni Kentsel Kriz” (New Urban Crisis) ile birlikte, Sanayi Devriminden bu yana insan hâkimiyetinin baskınlığına bağlı olarak artarak devam eden doğa tahribatının kentsel sistemlerde meydana getirdiği “beklenmedik” değişimler, ekonomik ve toplumsal yoğunlaşmanın merkezi olan “metropolitan kentler” için ciddi bir tehdit oluşturmaktadır.

Yeni kentsel krizin metropolitan kentlerde yönetilebilmesi ve aşılması 2000’li yıllarda, “dayanıklılık” odaklı bir şehircilik anlayışının kurulması gibi daha etkili politikalara ve araçlara bağlıdır. Dayanıklılık odaklı şehircilik anlayışının inşası için fiziksel, sosyal, ekonomik ve kurumsal sistemleri iyi analiz eden, "değişen koşullar karşısında sürekli gelişim ve uyumu" koruyan ve değişimi şekillendirebilen bir yönetim yapısının olması gerekir. Söz konusu yönetim modelinin, “dayanıklılık temelli bir kent planlama sürecinin” tasarlanmasında ve devamında “kentsel dayanıklılığın planlanmasında” önemli bir faktör olması esastır. Bu kapsamda, kentsel alanlarda krizlere ve değişimlere karşı dayanıklı kentsel yönetim politikalarının uygulanması ve sürdürülmesi konuları giderek daha fazla önem kazanmakta, yeni yönetim reformları ile daha dayanıklı bir yönetim anlayışının yaratılması hedeflenmektedir.

Yeni Kentsel Gündemde (New Urban Agenda) (2017) bu krizin aşılmasında, tehditlere, risklere, değişimlere karşı her ölçekte her ülkenin kendi yönetimleri ve ilgili paydaşlarının ihtiyaçları doğrultusunda benimseyebilecekleri araçlarla, çevresel olarak sürdürülebilir ve dirençli kentsel gelişme taahhüt edilmektedir. Özgül’ün (2020) bahsettiği üzere, dünyada gerçekleşen metropolitan yönetim reformlarına paralel, “Yeni Kent Paradigması” olarak adlandırılan değerler dizisinin görüşleri doğrultusunda, Türkiye’de de kentsel yönetim modeli dönüşüm geçirmektedir. Bununla birlikte, ülkemizde kent yönetimlerinin dayanıklı politikalara uyum için nasıl kapasite geliştirebileceği konusu yeterince tartışılmamıştır. Yine, dayanıklı bir yönetim anlayışının nitelikleri, kent planlamayla ilişkisi ve kent planlamada karar alma süreçlerindeki katkısına ait net ve kesin bir fikir birliği oluşturulamamış, bu perspektiften kent planlamasının içeriği de tartışılmamıştır.

Bu bakımdan çalışmanın temel amacı, kent yönetimlerinin dayanıklı politikalara uyumu için hangi göstergeler üzerinden kapasite geliştirebileceğinin tartışılması ve kent plan-

³¹ Dr., TCDD 1. Bölge Müdürlüğü, yamanz@itu.edu.tr

³² Prof. Dr., İTÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, turkss@itu.edu.tr

lama sürecinin dayanıklılık kavramı üzerinden güncellenebilmesi adına, yönetsimsel dayanıklılığın önemli ve gerekli bileşenlerinin sorgulanmasıdır. Bildirinin metodolojisi, derinlemesine literatür araştırması ve betimsel analizlere dayanmaktadır. Bildiride öncelikle dünyada ve ülkemizde yeni kentsel kriz ve yeni kent paradigması kapsamında ortaya çıkan sorunlar ve bu sorunlarla başa çıkma prensipleri açıklanarak; dirençlilik-dayanıklılık prensipleri açısından kent yönetimlerinin dayanıklı politikalara uyumu için hangi göstergeler üzerinden kapasite geliştirebileceği tartışılmaktadır. Sonrasında ise, Türk kentleri üzerinden dayanıklı kentsel yönetimde kent planlamasının rolü irdelenmektedir. Şüphesiz, kentleri bileşenlerinden bağımsız sadece tek bir boyut ile ele almak doğru olmayacağı için, ekolojik, sosyal, mekânsal ve ekonomik kapsamda yönetim-kent planlama ve dayanıklılık ilişkisinin kurgulanması hedeflenmektedir. Bu kapsamda metropoliten ölçekte farklı kentsel alanlara yönelik kentsel planlama pratiklerine de vurgu yapılmaktadır. Çalışmanın sonucunda dayanıklılık perspektifinden kentsel alanlarda yönetim ve kent planlama ilişkisine yönelik stratejiler oluşturulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Yeni kentsel kriz, yeni kent paradigması, dirençlilik, dayanıklılık, yönetsimsel dayanıklılık, kentsel dayanıklılık planlaması.*

6. OTURUM: PLANLAMA VE KENTSEL DİRENÇ

Kentsel Direncin Oluşumunda Kentsel Planlamanın Yeri

Rugeyya KUMTEPE³³

Kentler, toplumsal, kültürel, doğal birçok heterojen unsuru bünyesinde bulunduran ve bu öğelerin karşılıklı etkileşiminin olduğu yerleşim birimleridir. Bu yerleşim birimlerinin gün geçtikçe nüfusu artmakta ve kente özgü pek çok problem ortaya çıkmaktadır. Günümüzde kentler, aniden oluşan ve kronik hale gelmiş sorunlarla daha sık karşılaşmaktadır. Deprem, sel, yangın ve salgın hastalık gibi sorunlar ani gelişen; işsizlik seviyesinin yüksek olması, yüksek enflasyon, nüfusun ülke içindeki dengesiz dağılımı, kentsel dokuya zarar veren planlamalar ise kronikleşmiş başlıca sorunlardandır.

Kentler sadece fiziksel, ekolojik açıdan değil, aynı zamanda toplumsal, ekonomik, politik anlamda da oluşan bozulmalara, karışıklıklara karşı direnç geliştirilmesi gereken bir alanlardır. Dirençli kent kavramı da bu noktada ortaya çıkmaktadır. Dirençli kent; çevresel, sosyal ve ekonomik çerçevede kentlerin karşı karşıya kalabileceği her türlü tehlike, tehdit ve olumsuz durumlarla kenti oluşturan birçok dinamiklerin, aktörlerin koordineli ve kapsamlı bir şekilde mücadele etmesinin sağlanmasıdır. Bu bağlamda dirençli kentler, yaşanan değişimlere karşı bozulmadan hayatını devam ettirebilen alanlar olmaktadır.

Kentsel direnç çalışmaları da daha çok iklim değişikliği, afetler, kentsel planlama, su ve gıda güvenliği, göç gibi konular açısından ele alınmaktadır. Bu noktada kentsel direncin oluşumunda ve gelişiminde yapılan planlamaların önemi açıktır. Kentsel planlamalar yapılırken göz önüne alınan kriterler kentleri daha dirençli veya daha kırılabilir yapabilmektedir. Bu sebeple kentsel direncin geliştirilmesi gereken alanlardan birisi kentsel planlama alanıdır. Bununla birlikte dirençlilik temelli bir planlamanın varlığı küresel sürdürülebilirlik zorluklarının daha iyi anlaşılmasına olanak sağlar.

Kentsel direncin oluşumunda kentsel planlamanın yeri başlıklı bu çalışmada ilk olarak kentsel direnç ve kentsel planlama kavramları tartışılmış; kentsel planlama yapılırken kentlerin gösterdikleri dirençlilik ve kırılabilirlik özellikleri değerlendirilmiştir. Son olarak kentlerin daha dirençli olabilmesi adına kentsel planlamalar yapılırken nelere dikkat edilmesi gerektiği üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: *Dirençli kent, kentsel direnç, kentsel planlama, sürdürülebilirlik.*

³³ Yüksek Lisans Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Yerel Yönetimler, Kent ve Çevre Çalışmaları Anabilim Dalı, rugeyya.kmtpe@gmail.com

Belediyelerin Kentsel Dirençlilik Algısını Stratejik Planlardan Okumak: TR71 Bölgesi Örneği

Hasan YAYLI³⁴

Hasan KAYA³⁵

Kentler, bütün dünyada sayısı her geçen gün artan kalabalık nüfuslara ev sahipliği yapmakta ve insan hayatının sürdürülebilmesi hususunda vazgeçilmez unsurlardan biri olmaya devam etmektedir. Bunun yanında kentleri; iklim değişikliği, doğal afetler ve çevre sorunları gibi küresel ve bölgesel ölçekte tehdit eden unsurların sayısında da artış gözlenmektedir. Bu durum kentlerin bu tarz tehlikelere karşı hazırlıklı, mücadelecı ve uyum sağlayabilen nitelikler kazanmasını da zorunlu kılmaktadır. Bununla birlikte kentlerin; ekonomik, demografik, sosyal, kültürel, fiziksel ve çevresel durumlarının, insanların yaşamsal koşullarını doğrudan etkilediği gerçeği, kent yönetimlerinin faaliyetlerine ve politikalarına artan oranda önem verilmesine de sebep olmaktadır. Dolayısıyla; doğal afetler, ekonomik krizler, demografik değişimler ve salgınlar gibi tehlikelere ve risklere karşı dayanıklılık ve uyum sağlayabilme kabiliyeti olarak ifade edilen 'kentsel dirençlilik' koşullarının sağlanmasında kent yönetimleri en önemli aktörler olarak öne çıkmaktadır. Kent yönetimlerinin 'kentsel dirençlilik' kapasitesini artırmak için atacağı adımlar gerek kent sakinlerini gerekse doğal varlıkları korumak noktasında oldukça önemli etkiler doğuracaktır. Bu noktadan hareketle çalışmamızda, bir kentsel yönetim birimi olan belediyelerin kentsel dirençlilik algısını tespit etmek amacıyla, temel hedeflerini belirttikleri stratejik planlarında kentsel dirençliliği konu edinen amaç ve hedeflerine yönelik saptamalar yapılacak ve bu sayede kentsel dirençlilik ile ilgili belediyelerin farkındalık düzeyleri ve faaliyet düzeyleri çok yönlü olarak ortaya konmaya çalışılacaktır. Stratejik planlar üzerinde söz konusu analizler yapılırken OECD, Birleşmiş Milletler ve Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşların kentsel dirençlilik ile ilgili ortaya koyduğu yaklaşımlara dair hususlar referans alınacaktır. İlgili belediyeler ise nüfus, coğrafya, bölgesel kalkınma planları, temel istatistikî göstergeler ve illerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralaması baz alınarak hazırlanan ve karakteristik olarak benzerlikleri bulunan illerin bir araya getirilmesiyle oluşturulan "Türkiye İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırması" (İBBS) baz alınarak seçilmiş ve TR71 bölgesini teşkil eden Aksaray, Kırıkkale, Kırşehir, Nevşehir ve Niğde belediyeleri çalışmamıza konu olmuştur. Çalışmamızda, söz konusu belediyelerin stratejik planlarında belirtilen amaç ve hedeflerinin analiz edilmesiyle, kentsel dirençlilik ile ilgili farkındalık düzeyleri ve öngördükleri eylem planları tespit edilerek çeşitli çıkarımlarda ve önerilerde bulunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Kentsel dirençlilik, Stratejik plan, Sürdürülebilirlik, TR71 bölgesi*

³⁴ Prof. Dr., Kırıkkale Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, hyayli@kku.edu.tr

³⁵ Öğr. Gör., Kırıkkale Üniversitesi, Keskin Meslek Yüksekokulu, Yönetim ve Organizasyon Bölümü, hasan.kaya286@gmail.com

Dirençli Kentler Yaratmak İçin Stratejik Planların Sürdürülebilirlik Odağında Dönüşümü

Ladin YILDIRAN³⁶

Nisa AKIN³⁷

Kentleşme ve kentlerde yaşamın hızla artan yoğunluğu nedeni ile yerel yönetimler kentlerin yaşanabilir kılınması için yollar aramaya başlamıştır. Benzer konuların çözüm arayışı akademide de mevcuttur. Son yıllarda meydana gelen iklim krizleri, ekonominin geniş etkileri, pandemi gibi küresel sorunların önemini artırdığı kavramlardan bir tanesi dirençliliktir. Dünya Bankası tarafından değişen koşullara uyum sağlamak ve bunlara dayanma yeteneği olarak tanımlanan "dirençlilik" 1970'lerden günümüze süregelen sürdürülebilirlik odaklarından önemli bir tanesidir. Sürdürülebilirlik kavramları ve BM tarafından yayımlanan Küresel Amaçlar doğrultusunda dirençli kentler kavramı ile özellikle kesişen konular afetlere karşı hazırlıklı olmak, iklim krizi ve sağlıklı konutlarda yaşamdır.

Teknolojinin gelişmesi, bilginin paylaşımının artması, yönetimde katılımcılığın artması şehirlerde yönetsel dönüşümleri hızlandırırken, afetler, krizler, tüm yakın ülkeleri etkileyecek düzeyde göçler gibi toplumsal olaylar kentsel dirençlilik konusunun kent gündeminde en üst sıralarda konumlanmasına neden olmuştur. Ayrıca Dünya Bankası Dirençli Kentler Programı gibi kentlerin dirençliliğini artırmaya yönelik doğrudan yatırım ve fonların artması ile birlikte konuya olan merak ve ilgi de artmıştır.

Şehirleri dirençli hale getirebilecek faaliyetler kentlerde en çok belediyelerin yetki ve sorumluluklarındadır. Belediyelerin sorumlulukları kentleri dirençli hale getirmek için gerekli olan yatırımları gerçekleştirmek ve bilinç düzeyini artıracak çalışmaların önderliğini yapmaktadır.

Bu kapsamda düşünüldüğünde kent ile ilgili uzun vadede en katılımcı ve en geniş kapsamda hazırlanıp, uygulamaya konulan üst belgelerden birisi belediyeler tarafından hazırlanan Stratejik Planlardır. Bu çalışmada dirençli kentler konusunda Birleşmiş Milletler ve OECD tarafından kabul gören 169 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi arasından doğrudan dirençlilik ile ilişkili olan 23 hedef ile çalışma alanı olan İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin yayımlanmış ve uygulanmış olan 4 Stratejik Planı arasındaki benzerlikler ve dönüşümler incelenmiştir. İnceleme sırasında stratejik alanlar, stratejik amaçlar ve özellikle paydaş görüşlerini de yansıtan GZFT analizleri dikkate alınmıştır.

Bulgular, dirençli kentler değerlendirmesi altında Stratejik Planlardaki farklılıklar ve frekans sıklığı dikkate alınarak değerlendirilmiş ve kentin dirençli olma yolundaki yol haritasında değişimleri ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: *Dirençli Kentler, Sürdürülebilir Kentler, Stratejik Planlar ve Dirençlilik,*

³⁶ Dr., Innosa Bilişim A.Ş., İş Geliştirme Birimi, ladin.yildiran@innosa.com.tr

³⁷ Dr., İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, İşletme Bölümü, nisa.akin@ikcu.edu.tr

Plan Değişiklikleri Kapsamında Kentsel Dayanıklılığın Tartışılması: İstanbul Örneği

Numan KILINÇ³⁸

Şevkiye Şence TÜRK³⁹

Küreselleşme ve neo-liberal politikaların etkisiyle kent mekânı beklenmedik yıkıcı değişimlere maruz kalmış ve bunun bir sonucu olarak da kentlerde karmaşıklık ve belirsizlik artmıştır. Karmaşıkların ve belirsizliklerin negatif dışsallıklarını bertaraf etmek ve değişen koşullar karşısında gelişim ve uyumu muhafaza etmek tüm kentler için önemli bir konudur. Bu kapsamda kentlerin değişimlere uyum sağlayabilmesinin yanında beklenmedik ve tahmin edilemez durumlara karşı daha esnek olma durumu (Folke ve Colding, 1998; Alberti ve diğ. 2003) olarak tanımlanan kentsel dayanıklılık kavramı da giderek önem kazanmaktadır. Kentlerin ve planların esnek olması durumu, hızlı değişimler sonucu meydana gelen belirsizlikler karşısında, etkin bir planlama ve olası dışsallıkları yönetme temeline dayanan (Steele ve Ruming, 2012; Rivolin, 2008) proje bazlı sistemlerde daha kolay gerçekleşirken; büyük ölçüde tutarlılık ve nesnellik sunarak planlama sisteminde kesinliği öncüleyen (Moroni, 2007; Albrechts, 2004; Steele ve Ruming, 2012) plan bazlı sistemlerde ise daha zor ve karmaşıktır. Plan bazlı sistemlerde planlarda esnekliğin sağlanması, plan değişiklikleri gibi parçacıl müdahaleler ile gerçekleşmektedir. Bu noktada iki temel soru önemlidir. Birincisi, plan değişikliklerinin belirsizlikler karşısında kentleri daha dirençli hale getirmek için kullanılan bir araç olup olmadığıdır. İkincisi ise, plan değişiklikleri sonucunda kentsel alanda meydana gelen mekânsal, sosyal ve ekonomik değişimler nedeniyle, plan değişikliklerinin kentleri daha dirençsiz hale getirip getirmediğidir.

Plan bazlı sistemlerde planlar, 15-20 yıllık bir projeksiyon çerçevesinde hazırlansalar da, planlar hazırlanırken öngörülen durumların çoğu gerçekleşmemekte veya öngörülenden farklı bir şekilde gerçekleşmektedir. Öngörülemeyen durumlar plan ve uygulama arasındaki uyumsuzluğu artırmaktadır. Türkiye gibi sosyal ve ekonomik dalgalanmaların, küreselleşme ve neoliberal politika baskıların yoğun olarak yaşandığı gelişmekte olan ülkelerde bu uyumsuzluk daha da belirgindir. Türkiye’de bu baskıların en yoğun olarak yaşandığı şehir ise İstanbul’dur. Küreselleşme ve uygulanan neoliberal politikalar ile birlikte, İstanbul’da ulaşım ve altyapı yatırımları, büyük ölçekli projeleri desteklemiş ve bu projelerin sayılarının artmasına neden olmuştur. Bu dinamik yapı içerisinde, imar planı değişiklikleri, İstanbul’da yoğun olarak kullanılan araçlar haline dönüşmüştür. Bu bildirinin amacı, plan değişiklikleri perspektifinden İstanbul’un dayanıklılığını tartışmaktır. Bu bildiriyle açıklık getirilen başlıca konular; plan değişikliklerinin İstanbul’un kırılğan coğrafyasına etkileri ve bu etkiler karşısında yerel, metropoliten ve merkezi yönetim seviyesinde kurumsal dayanıklılığın nasıl sağlanacağı, bu seviyeler arasında görev dağılımı ve iş birliği süreci ve bu süreci oluşturacak metodun tanımlanması şeklindedir.

Bu çalışma sonucunda imar planı değişiklikleri ile elde edilecek bulgular, mekândaki değişim ve bu değişim karşısında kentsel dayanıklılığın nasıl etkilendiğini açıklamasından dolayı, dayanıklılık bakış açısı altındaki çalışmalar açısından katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

³⁸ Arş. Gör., İstanbul Teknik Üniversitesi, kilincnum@itu.edu.tr

³⁹Prof. Dr., İstanbul Teknik Üniversitesi, turkss@itu.edu.tr

Bildiri, beş bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünü takip eden ikinci bölümde uluslararası düzeyde plan değişikliklerinin mekânsal etkileri bağlamında kentsel dayanıklılığı irdelenmektedir. Üçüncü bölümde ise, Türk planlama sisteminde plan değişikliklerinin mekânsal etkileri ve kentsel dayanıklılık ile ilişkisi irdelenmektedir. Dördüncü bölümde ise, 2008-2018 yılları arasında İstanbul’da yapılan plan değişiklikleri kentsel dayanıklılık kapsamında tartışılmaktadır. Çalışmanın beşinci bölümü ise, genel değerlendirme ve sonuç bölümünden oluşmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Kentsel dayanıklılık, dirençli kent, planı değişikliği, kuramsal dayanıklılık, İstanbul.*

7. OTURUM: KENT İÇİ ULAŞIM POLİTİKALARI

Sürdürülebilir Kentler ve Ulaştırma Politikaları

Şeyma ÖZTÜRK⁴⁰

Arda ÖZKAN⁴¹

Kentler, nüfusun yarısından fazlasının yaşadığı, sosyal ve ekonomik gelişmelerin merkezi olan toplu yerleşim birimleridir. Nüfusun yoğun olduğu yerlerde sürdürülebilir kentleşme olgusu açısından ulaşım sorunları müdahale edilmesi gereken konulardandır. Hızlı kentleşme, arazi kullanımındaki hatalar ve bilinçsiz kaynak tüketimi gibi verimsiz durumlar sonucunda var olan kaynaklar, hizmetler ve ürünlerin geleceğe aktarımı zorlaşmaktadır. Mevcut kentler insanların ihtiyaçlarını karşılamakta yetersiz kalmakla birlikte kent merkezinden uzak yerleşim alanlarının oluşumuna neden olmaktadır. Kent merkezinden uzaklaşan yerleşim birimleri yatayda büyüyen kentler adını almakta, genişleyerek büyümekte ve bu kentler ulaşım sorununu da beraberinde getirmektedir. Bireysel taşıt kullanımının artmasıyla hava kirliliği de artış gösterdiğinden, yeşil kent politikası izlenerek toplu taşımayı ve yeşil alanları öncelikli kılan politikalar geliştirmek, sürdürülebilir kent ve ulaşım politikaları için önemli unsurlardır. Nitekim kontrolsüz, plansız, hızlı ve çarpık kentleşmelerin sebep olduğu en büyük sorun ulaşım sorunudur. Kent ulaşımında arazi kullanımının verimli olması kaynakların kullanımı açısından önem arz etmektedir. Yaşam ve zaman kaybı, trafik kazaları, toplu taşımanın geri planda kalması ve trafikte meydana gelen sıkışıklıklar gibi problemler altyapı yetersizliklerinden kaynaklanmaktadır.

Doğal çevre ile yapay mekânları birbiri ile uyumlu hale getirerek çevre sorunlarının çözümü ve yaşanabilir kentleşme olgusu açısından sürdürülebilirlik kavramı önem taşımaktadır. İnsanlar ekolojik krizin temelini oluşturduğundan karbondioksit emisyonlarının üretimi ve azaltımında kentlerin potansiyeli büyüktür. Toplu taşıma ve arazi kullanımıyla atık yönetimi gibi toplumsal yapıyı etkileyen konuların iyileştirilmesi için çevre sorunlarına duyulan ilgi de artmıştır. Çevre sorunlarının çözümü sürdürülebilir kalkınma amaçları ile ilişkilidir ve yalnızca kentsel boyutta değildir. Sürdürülebilir kentsel çevre için altyapı ve ulaşım politikalarının ölçülebilirliği hedefler arasında olmalıdır. Kent planlamada ulaşım politikaları günümüz doğal kaynaklarının aşırı bir şekilde tüketilmeden gelecek nesillere aktarılması, sosyal, ekonomik ve çevresel açıdan sürdürülebilir kent kavramının oluşabilmesi adına oldukça önemlidir. Sürdürülebilir ulaşım modellerinin geliştirilerek kaynakların gelecek nesillerde kullanılabilmesine imkân tanıyabilmek için denizyolu, karayolu, demiryolu, yaya ve bisiklet gibi motorsuz taşıtlardan oluşan çeşitli ulaşım modlarıyla politikalar geliştirmek geleceğe yapılan en uygun yatırımlardan olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilirlik, sürdürülebilir kentler, kentleşme, ulaşım.

⁴⁰ İnşaat Yüksek Mühendisi, Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Teknoloji Fakültesi, İnşaat Mühendisliği Bölümü, seymaozturk88@gmail.com

⁴¹ Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Fakültesi, Lojistik Yönetimi Bölümü, Uluslararası Ticaret ve Lojistik Anabilim Dalı, ardaoalkan83@hotmail.com

Kent Süreci ve Sermaye İlişkisi: BMW Örneği Üzerinden Değerlendirme

Özkan DURNA⁴²

Kentsel mekâna üretim ve tüketim ilişkilerinden bakmak, kent deneyimini sadece planlama veya konut hakkı gibi tek bir perspektiften değil, daha bütüncül ve temel bir perspektiften bakmayı sağlayacaktır. Böylece kenti dönüştüren devingenliğin kapitalist üretim modeli olduğu anlaşılacaktır. Kenti dönüştüren güç, kapitalist üretim ilişkisi olunca, dönüşüm de ancak bunun dinamikleriyle gerçekleşir ve böylece sadece kapitalist üretim içerisindeki sermaye sahipleri bu devingenliğin yönünü belirleyecektir. Dönüşümler mutlak suretle bu sermayeyi karlı çıkartacak bir alanda gerçekleştirilecektir. Bu yüzden kentsel dönüşüm kentli halk için değil, sermayedarın istek ve gayretleri temelinde ilerleyecektir. Bunun en açık örneği bir otomobil markası olan *Bavarian Motor Works* (BMW)'dir. BMW yaklaşık 100 yıllık bir otomobil üreticisidir. Bugün kentsel sorunların temellerini oluşturan hava kirliliği, gürültü kirliliği, otomobil merkezli şehircilik gibi sorunların temel faillerinden birisidir. O halde bu sorunun kaynağının otomobilsiz kentlere doğru ilerlendiğinde normal şartlar altında ortadan kaybolması beklenir. Oysa bu şirket aksine yeni politikalarla varlığını devam ettirme gayreti içerisinde. Sahip olduğu sermaye ile bu amacı gerçekleştirmesine yardımcı olacak teknik ve uzman bilgisine kolayca ulaşabilmektedir. Böylece sorunun bir parçası olduğu konuya en etkili ve rasyonel olarak nasıl çözüleceğini de yine kendisi göstermektedir. Bu bakımdan geleceğin kentleri ve bu kentlerdeki insan hareketlerinin nasıl gerçekleştirileceğine ilişkin en etkili yol haritalarından birisini BMW sunmaktadır. BMW, beş başlık ile geleceğin insan hareketliliği eğilimini ortaya koymaktadır. Buna göre, hareketliliğin elektrikli araçlar ile ikinci olarak araç sahipliği yerine araba paylaşımına dayanan modelle, üçüncüsü sürücüsüz arabalarla; dördüncüsü sadece diğer araçlarla değil, şehrin bütün iletişim araçları ile etkileşim halinde olmayı ifade eden her şeyin herkesle bağlandığı model veya son olarak sürücüsüz toplu taşıma araçları veya drone taksiler ile olacağı öngörülmektedir. Bu çalışmada, kentsel sorunlara getirilen çözümlerin yine kentsel problemin faileri tarafından önerildiği ileri sürülmektedir. Ekonomi-politik kavramlar ve BMW örneklemleri ile bu sav güçlendirilecektir. Temel olarak otomobil ve kent arasındaki ilişkinin ve BMW'nin kent ile ilişkisi ve gelecek vizyonundan oluşacak bölümler, ekonomi-politik değerlendirmeyle bir sonuca bağlanacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Otomobil, kentsel hareketlilik, BMW, sermaye.*

⁴² Arş. Gör., Mersin Üniversitesi İİBF Kamu Yönetimi Bölümü, ozkandurna@mersin.edu.tr

Konya Büyükşehir Belediyesi Bisikletli Ulaşım Uygulamaları

Mehmet HAYIRLIOĞLU⁴³

Hasan GÖRGÜLÜ⁴⁴

Dünyanın var olan kaynaklarının korunarak gelecek nesillere aktarılmasının sağlanması şeklinde tanımlanması mümkün olan sürdürülebilirlik kavramı ülkelerin uzun vadeli politikalarında, yerelde ise şehir yönetimlerinin gündeminde olan önemli bir çalışmada konusudur. Bu kavramın alt başlıklarından birisi de sürdürülebilir ulaşımdır. Yaya, bisiklet ve toplu ulaşım modları sürdürülebilir ulaşımı oluşturan ulaşım yöntemleridir. Yakın zamanda elektrikli skuter gibi mikromobilité araçları da bu başlık altında dikkat çekici bir şekilde gelişim göstermektedir.

Dünyanın ve ülkemizin sürdürülebilirlik konusundaki çalışmalarını yakından takip eden Konya Büyükşehir Belediyesi, şehirde geçmişten gelen bisiklet kullanım alışkanlığının oluşturduğu birikim ile son yıllarda bisikletli ulaşımın geliştirilmesi ile alakalı önemli faaliyetleri yerine getirmiş ve getirmeye de devam etmektedir. Konya şehrinde toplam bisiklet yol ağı uzunluğu 550 kilometreye ulaşmıştır. Konya Büyükşehir Belediyesi ülkemizde ilk olan Bisikletli Ulaşım Ana Planı'nı tamamlayarak, bisiklet konusundaki çalışmalarını bu plan ile bir uygulama takvimine bağlamıştır. Toplu ulaşımda bisikletliler için özel olarak dizayn edilmiş bisiklet tramvayı ve bisiklet taşıma aparatı bulunan otobüslerde bisiklet ile seyahat imkânı sunulmaktadır. Paylaşımlı bisiklet sisteminin kapasitesinin 80 istasyon 1000 bisiklet olacak şekilde revizyon çalışmaları devam etmektedir. Trafikte bisikletlilerin güvenliğini arttırma adına ağır vasıta şoförlerine empati eğitimleri verilmektedir. Şehir içi karayolları üzerinde bulunan elektronik yönlendirme ve bilgilendirme ekranlarında bisiklet kullanımının önemi ve bisikletlilerin güvenliği konularında paylaşımlar yapılmaktadır. Bisikletli ulaşım ile alakalı bütün bilgilerin yer aldığı Akıllı Bisikletli Ulaşım Sistemi mobil uygulaması vatandaşların kullanımına sunulmuştur. Bisiklet kullanımının yoğun olduğu noktalarda bisiklet tamir istasyonları ile bazı kavşaklarda bisiklet bekleme istasyonları kurulumu sağlanmıştır. Kapalı araç otoparkları içinde bisiklet park yerleri oluşturulmuştur. Belediye bünyesinde işe on iki ay boyunca bisiklet ile gelip gittiği tespit edilen personellere koruyucu bisiklet ekipmanları hediye edilmiştir.

Kent içi ulaşımda bisiklet kullanımının payını arttırmak için altyapı hizmeti ile birlikte toplumda bu farkındalığı ve kültürü oluşturmak da büyük önem arz etmektedir. Tebliğimizde Türkiye'nin bisiklet şehri olarak anılan Konya'da bisikletli ulaşımın geliştirilmesi yönünde yapılan ve yapılmakta olan çalışmaları hakkında detaylı bilgiler verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Sürdürülebilirlik, sürdürülebilir ulaşım, bisiklet, Konya.*

⁴³Akıllı ve Sürdürülebilir Ulaşım Şube Müdürü, Konya Büyükşehir Belediyesi, mehmet.hayirlioglu@konya.bel.tr

⁴⁴ Dr., Ulaşım Dairesi Başkanı, Konya Büyükşehir Belediyesi, hasan.gorgulu@konya.bel.tr

Sürdürülebilir Şehir İçi Toplu Ulaşım Yönetimi İçin İstikrarlı Finansman Modeli Önerileri

Ertuğrul Selçuk GÜLDÜLER⁴⁵

Son 30 yılda ülkemiz metropollerinde yaşayan nüfusun hızla artması şehir içi toplu ulaşım ihtiyacını da giderek arttırmıştır. Dengeli büyüyen, yaşanabilir ve sürdürülebilir metropollerin önemli göstergelerinden biri konforlu, entegre, güvenli ve ekonomik bir toplu ulaşım sisteminin varlığıdır. Ülkemizde şehir içi toplu ulaşım hizmetinin yerine getirilmesi ve sisteminin devamlılığının sağlanması belediyelerin görev, yetki ve sorumlulukları arasındadır. Belediyeler bütçelerinin ilgili tertiplerinden ödenek ayırmak suretiyle toplu ulaşım hizmetinin finansmanını sağlamaktadır.

Şehir içi toplu ulaşım yönetiminin en önemli geliri *-birim fiyatı ücret tarifesi ile belirlenen-* yolculuklardan elde edilen gelirlerdir. Dünyanın birçok bölgesinde yolculuk gelirleri, ulaşım hizmetinin giderlerini karşılayamamakta, aradaki fark yerel ya da merkezi hükümet tarafından değişen oranlarda finanse edilebilmektedir.

Şehir içi toplu ulaşım yönetiminin en büyük gider kalemleri ise yatırım maliyeti olan araçlar ile bu araçların bakımı ve enerji giderleridir. Ülkemizde genel olarak yabancı para cinsine bağlı olarak artış ya da azalış trendi gösterebilen bu maliyetler, yıldan yıla farklılık gösterebilmektedir. Araç alım, enerji ve bakım giderlerinin sürekli değişmesine karşılık, gelirlerin kaynağı olan şehir içi toplu ulaşım ücret tarifesi kolay kolay değişmemektedir. Giderlerin değişiklik göstermesi ve gelirlerin sabit kalması, sürdürülebilir şehir içi toplu ulaşım hizmetinin finans yönetiminin de belirsiz şartlara uyum sağlayacak şekilde esneyebilmesini gerektirmektedir.

Amaç

Çalışmanın amacı sürdürülebilir bir şehir içi toplu ulaşım hizmetinin sürekli değişen mali şartlara uyum sağlayabilmesi adına Türkiye’de şehir içi toplu ulaşım idarelerinin gelirlerinin netleştirilerek artırılması ve yolculuk gelirlerinden bağımsız gelirler sağlanması yönünde finansman modeli önerilerinin ortaya konulmasıdır.

Yöntem

Bu çalışmada örneklem olarak seçilen İstanbul, Ankara ve İzmir’de faaliyet gösteren İETT, EGO ve ESHOT Genel Müdürlüklerinin yıllar itibariyle hizmet verdikleri yolcu sayısı, bütçe gelir ve gider gerçekleştirmeleri, gelirlerinin giderlerini karşılama oranı, kar/zarar durumları ve yıllık finansman ihtiyaçları ortaya konulduktan sonra dünyadaki çeşitli metropollerdeki kuruluşlarla operasyonel ve finansal kıyaslamaları yapılmıştır. Devamında sürdürülebilir bir şehir içi toplu ulaşım hizmeti için mevcut gelir, gider durumları ve dünya örnekleri göz önünde bulundurularak gelirlerinin netleştirildiği ve alternatif gelir mekanizmalarının öngörüldüğü finansman modeli önerilerinde bulunulmuştur.

⁴⁵ Dr, İETT Genel Müdürlüğü, Kamu İç Denetçisi (A2, CGAP), esgulduler@gmail.com

Ana Başlıklar

Çalışmanın ana başlıkları aşağıdaki gibidir:

- Şehir içi toplu ulaşım hizmetinin sürdürülebilirliği
- Türkiye’de şehir içi toplu ulaşım hizmetinin genel görünümü
- Dünya metropollerinde şehir içi toplu ulaşım hizmeti uygulamaları
- Sürdürülebilir şehir içi toplu ulaşım hizmeti için finansman modeli önerileri

Sonuç

Türkiye’nin en büyük üç şehri olan İstanbul, Ankara ve İzmir’de toplu ulaşım hizmeti diğer şehirlerden farklı olarak büyükşehir belediyelerine bağlı ve kanunla kurulmuş olan tüzel kişiliklerce sürdürülmektedir. İstanbul’da İETT, Ankara’da EGO ve İzmir’de ESHOT Genel Müdürlükleri şehir içi toplu taşıma hizmetini geniş bir alan olan il sınırları dâhilinde devam ettirmeye çalışmaktadır. Adı geçen üç Genel Müdürlüğün diğer şehirlerdeki uygulamalardan birtakım farklılıkları bulunmaktadır. Bu farklılıkların en önemlisi, kendi gelirleri ile giderlerini finanse etmeleri, diğer belediyeler gibi merkezi vergi gelirlerinden herhangi bir pay almamalarıdır. Kendi gelirlerinin yetersiz kaldığı durumlarda bağlı buldukları büyükşehir belediyeleri, borç vermek ya da mali yardım transferleri ile toplu ulaşım idarelerini sübvansese de bu durum sürdürülebilir değildir.

Çalışmamızda, şehir içi toplu ulaşım idarelerinin yolculuk giderlerinin işletme giderlerini karşılama oranının yıllar itibariyle ciddi oranda azalış gösterdiği, İstanbul, Ankara ve İzmir’de faaliyet gösteren İETT, EGO ve ESHOT genel müdürlüklerinin bağlı buldukları büyükşehir belediyelerinden borçlanma ya da mali yardım ile cari giderlerin finansmanını sağladıkları, toplam harcamalar içerisinde cari harcamalarının giderek arttığı ve yatırım harcamalarının giderek azaldığı tespit edilmiştir. Mali açıdan sürdürülemez hale gelen bu durumun olumsuz etkilerini ortadan kaldırmak ve yerel yönetimlerin mali yönetim kabiliyetlerini artırmak için toplu ulaşım yönetiminin istikrarlı ve esnek finansman modellerine ihtiyacı bulunmaktadır. Bu nedenle çalışmamızda sürdürülebilir şehir içi toplu ulaşım yönetimi için istikrarlı finansman modeli önerilerinde bulunulmuştur.

Aşağıda yer alan uygulama önerileri “sebepten sonuçundan da sorumlu olur” prensibi ile şehir içi trafik sıkışıklığına neden olan ya da toplu ulaşımında kapasite artışına neden olan etkenler baz alınarak hazırlanmıştır.

Lokasyon ve Zaman Bazlı Öneriler

- Şehir içi toplu ulaşım yoğunluğunun yüksek olduğu zirve saatlerde özel aracı ile trafiğe çıkanların motorlu taşıtlar vergisine eklenecek bedel.
- Ana arterlerin belirli bir seviyede yakınına yapılan binaların emlak vergisine eklenecek bedel.
- Şehrin merkezi noktalarına özel aracı ile giriş yapanlardan hızlı geçiş sistemi ya da otomatik geçiş sistemi aracılığıyla alınacak bedel.

Tüketim Bazlı Öneriler

- Şehir içi toplu ulaşım yoğunluğunun yüksek olduğu zirve saatlerde işe gidip gelen personelin brüt maliyetine eklenmek üzere işverene getirilecek binde beş oranında toplu ulaşım katkı payı.
- Hane halkı başına 15 yaş üzeri fert sayısı kadar sabit bir oranda belediyelerin verdiği su ya da gaz gibi diğer hizmetlerin faturasına kullanım oranı kadar

eklenecek tutar. (Konut su faturalarındaki çevre temizlik vergisi uygulama örneğindeki gibi)

- Akaryakıt fiyatına binde bir oranında eklenecek bedel. (Konut su faturalarındaki çevre temizlik vergisi uygulama örneğindeki gibi)

Yukarıda 6 madde olarak sıralanan önerilerin uygulanması ile toplanan bedellerin toplu ulaşım idareleri veya ulaşım hizmetini yerine getiren yerel yönetimlere aktarılması, istikrarlı şehir içi ulaşım finansman yönetiminin sağlanmasına büyük oranda yardımcı olacaktır. Bu önerilerden birinin tercih edilip uygulanması halinde şehir içi ulaşımın gelirleri ve giderleri arasındaki açık kapanabileceği gibi birden fazlasının tercih edilmesi veya buna benzer uygulamaların yapılması ile şehir içi ulaşımın finansmanı şu anki ihtiyacını fazlasıyla karşılayabilir duruma gelebilecektir. Uygulamanın başarılı bir şekilde sürdürülmesi halinde şehir içi ulaşım ücretsiz hale getirilerek, finansman ihtiyacının karşılanmasının ötesinde şehir içi trafiğin azalmasına katkıda bulunmasına yardımcı olabileceği değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Belediye, yerel yönetim, toplu ulaşım, sürdürülebilirlik.

Özel Halk Otobüsleri İçin Elektrikli Otobüs Konsepti

Orhan TOPAL⁴⁶

Özet

Türkiye’de lastik tekerlekli toplu ulaşım hizmeti önemli oranda özel sektör marifetiyle gerçekleştirilmektedir. Mevcut durumda toplu ulaşım sistemlerinde otorite fonksiyonu yürüten yerel yönetimlerin toplu ulaşımdan sorumlu kurum ya da kuruluşları, Net Kontrat Maliyet Sözleşme Modelinin esas alan hizmet yaklaşımları çerçevesinde toplu ulaşım hizmeti sunmaktadır [1]. Söz konusu model, toplu ulaşım hizmetlerinden elde edilen gelirin, giderleri karşılama oranının yüksek olduğu durumlarda fayda sağlamakta; işletme planlamalarının sabit tutulduğu koşullarda önemli avantaj sağladığından işletmeciler tarafından tercih edilmektedir. Söz konusu sözleşme modeli kamu ve özel toplu ulaşım işletmecileri için kazan-kazan prensibini esas almaktadır. Diğer taraftan İstanbul toplu ulaşım sistemi için artan maliyetler ve her geçen gün gelişen raylı sistem ağları; yeni ulaşım hat planlamalarını gerekli kılmakta, kullanılan modelde değişikliğe gidilmesini elzem hale getirmektedir.

Dünya genelinde ulaşım kaynaklı seragazı emisyon salınımları günbegün artarken, küresel ölçekte bu durumun tehlikeli boyutlara ulaştığı ifade edilmektedir. Şehir içi toplu ulaşım sistemleri kaynaklı CO₂ emisyon salınımları, bütün karayolu taşımacılığı kaynaklı CO₂ emisyon salınımlarının 40 %’ına karşılık gelmektedir [2]. Dünya genelinde yürürlüğe alınan birçok mutabakat ve delegasyonlarla, toplu ulaşım işletmeci ve operatörleri faaliyet alanlarında bu konulara yönelik çalışmalara öncelik verdiği bilinmektedir [3].

Bu makalede İstanbul lastik tekerlekli toplu ulaşım hizmetinde yer alan Özel Halk Otobüslerine yönelik, İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından yeni yürürlüğe konulan Brüt Maliyet Sözleşme Modelini doğrultusunda elektrikli otobüs konseptine geçiş konu edilmiştir. Mevcut durumda içten yanmalı motorlu otobüslerin esas alındığı söz konusu model için ana çerçeveye sadık kalınarak; sürdürülebilir toplu ulaşım yaklaşımını esas alan, alternatif ve yenilikçi bir konsept ortaya konulmuştur. Türkiye’de lastik tekerlekli toplu ulaşım sistemlerinde hizmet sunan Özel Halk Otobüsleri için elektrikli otobüslerin kullanılabilirliği finansal açıdan değerlendirilmiş; kullanılan modele yeni bir yaklaşım sunulmuştur. Referans alınan toplu ulaşım hat planı için elektrikli ve dizel otobüs kullanımı, Brüt Maliyet Sözleşme Modeline göre karşılaştırılmıştır. Sonuç olarak Özel Halk Otobüsü işletmecileri için Elektrikli Otobüs Konseptine esas 16,159.14 TL ‘ye varan ilave maliyet kazancı sağlanabildiği ortaya konulmuştur. Nihai olarak sunulan yaklaşım, E-Brüt Maliyet Sözleşme Modeli olarak literatüre kazandırılmış; öz konusu yenilikçi yaklaşımın işletmeci/operatör ve öngörülen yaklaşımın toplu ulaşım otoriteleri açısından çok yönlü değerlendirmelerine yer verilmiştir.

Anahtar Sözcükler: E-Brüt Maliyet Sözleşme Modeli, Net Kontrat Maliyet Sözleşme Modelini, Toplu Ulaşımda Özel Halk Otobüsleri için Elektrikli Otobüs Konsepti

⁴⁶ ASELSAN A.Ş., otopal@aselsan.com.tr

8. OTURUM: KENTSEL SU YÖNETİMİ VE KENTSEL DİRENÇLİLİK

Covid-19 Pandemisinde Kent Göller Bölgesi Örneğinden Tespitler*

Nilüfer NEGİZ⁴⁷

Pınar SAVAŞ YAVUZÇEHRE⁴⁸

Kentleşme eğilimlerinin, çevresel tahribatın, dünyanın mevcut üretim-tüketim eğilimlerinin kısa vadede değişmeyeceği öngörüsüyle ve buna paralel olarak da son on yılda Sars, Domuz Gribi, Ebola, Covid-19 gibi salgın hastalıkların daha sık yaşandığı göz önüne alındığında, kentlerde salgınlara karşı yeni önlem ve uygulamalara ihtiyaç duyulduğu açıkça görülmektedir. Bu doğrultuda salgınlar karşısında nasıl ki sağlık sistemi hastalıklara karşı insan bağışıklığı üzerine yoğunlaşmakta ise; benzer şekilde yerleşim alanlarının da bağışıklık kazanması için kentsel yaşama odaklanması gerekmektedir. Bu bağlamda kentlerin hastalıklara direnç kazanması olarak tanımlanabileceğimiz kentsel bağışıklığın etkin bir şekilde sağlanması için merkezi ve yerel yöneticilere önemli roller ve sorumluluklar düşmektedir.

2020 Mart ayından bugüne içinde bulunduğumuz pandemi ile mücadele süreci, tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de ciddi hasarlara yol açmıştır. Bu kapsamda, TÜBİTAK Covid-19 özel çağrısı kapsamında desteklenen 1001 projesi ile Covid-19 pandemisinin izleri kentlerde tespit edilmeye çalışılmıştır. Proje, Covid-19 pandemisinin kentsel alanları seçmesi düşüncesinden hareketle; yaşanan ve yaşanabilecek olası salgın(lar) ve pandemi(ler) vb. süreçlerde, kentlerin daha hazırlıklı olmaları için "Kentsel bağışıklık/Bağışık Kentler" üst kavramları ile kentlerin nasıl bağışıklık kazanacağını hem kentin fiziksel ve işlevsel özellikleri bağlamında teorik olarak; hem de bu alanları yöneten aktörlerin ve kentlilerin değerlendirmeleri bağlamında ortaya koymayı hedeflemiştir. Dünyada ve Türkiye'de etkili olan Covid-19 pandemisinden yola çıkarak projede; 'kentsel bağışıklığı' sağlamak için, kentlerde salgınları önlemek ya da salgınların etkisini azaltmak için yeni oluşturulması ya da geliştirilmesi gereken politika ve programların tespit edilmesi; kentlerde salgın sırasında yapılacak/yapılabilecek uygulamaların ve iş birliği alanlarının belirlenmesi; kentlerin salgın sonrası normal hayatına dönebilmesi için çizilecek yol haritasının belirlenmesi, salgın öncesi, sırası ve sonrasında üç aşamalı olarak ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda, Göller Bölgesi örneğinde (Antalya, Isparta, Burdur, Beyşehir kentlerinde) anket, mülakat ve gözlem yollarını içeren bir saha araştırması ile Covid-19 pandemisinin kent özelinde etkilerini yine Covid-19 pandemisinin

⁴⁷ Bu çalışma TÜBİTAK 1001-Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Projelerini Destekleme Programı kapsamında "COVID-19 ve Toplum: Salgının Sosyal, Beşeri ve Ekonomik Etkileri, Sorunlar ve Çözümler" başlıklı özel çağrı kapsamında desteklenen 120K642 Numaralı "Pandemi Sürecinde Kent: Kentsel Bağışıklık Sağlanmasında Beklenti-Kapasite Yönünden Bir Araştırma (Göller Bölgesi Örneği)" adlı proje kapsamında ulaşılan çıktıların bir kısmını sunmak amacıyla hazırlanmıştır.

Prof. Dr. Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, nilufernegiz@sdu.edu.tr

⁴⁸ Doç. Dr. Pamukkale Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, pyavuzcehre@pau.edu.tr

çevrelediği kentlerde çok yönlü olarak deneyimlenmiş ve bulgular edinilmiştir. Araştırma 2020 yazında pandemi koşullarında tamamlanmış ve kentsel gözlemler, kentliler ile anketler (1662 kişi) ve 23 kent aktörü (Mahalli ve mülkü idareciler ve sağlık idarecileri) ile yürütülen mülakatlardan oluşan geniş kapsamlı saha bulgularına ulaşılmıştır.

Bu çalışmada pandemi sürecinin kentlerde seyri, yönetimi, yaşanan sorunlar ve pandemi ile mücadele süreci, Göller Bölgesi örneğinde kent aktörleri (mahalli, mülki ve sağlık idarecileri) gözünden ortaya konulmak istenmektedir. Çalışmada, salgın, salgının yönetimi ve kent başlıklarına teorik olarak yer verilecektir. "Pandemi sürecinde kent"i anlamak için paydaşlara aşağıda sıralanan sorular yöneltilmiş ve betimsel olarak değerlendirilmiştir.

- Pandemi ile mücadele esnasında yapılan hizmetler ve alınan önlemler nelerdir? Bu hizmetlerin sunumunda aksaklıklar yaşandı mı?
- Pandemi sürecinde sosyal hizmet faaliyetleriniz hakkında bilgi alabilir miyiz?
- Pandemi sürecinde kentte, pazarlar-meydanlar ve yeşil alanlar gibi kamusal açık mekânlarda ne gibi düzenlemeler yaptınız?
- Pandemi sürecinde önleyici malzemelerin vatandaşa erişimi konusunda süreci değerlendirebilir misiniz? Bu yönde sizin faaliyetleriniz oldu mu?
- Pandemi sürecinde paydaşlar (merkez-yerel) arasındaki koordinasyonunuzu nasıl değerlendirirsiniz? Salgın sırasında yapılacak/yapılabilecek uygulamalar ve iş birliği alanları neler olabilir?
- Pandemi ile mücadelede yaşadığınız zorluklar nelerdir? Bu zorlukların giderilmesi için önerileriniz var mı?
- Yaşanan pandemiden yola çıkarak kent sağlığını etkin kılmak için alınması gereken önlemler nelerdir?

Çalışmada, nitel araştırmada paydaşlara yöneltilen yukarıda sıralanan sorulara verilen yanıtların betimsel değerlendirmeleri ve bulguların sahadaki dört kent özelinde karşılaştırılmalı olarak sunulması planlanmaktadır. Araştırmada yukarıda sıralanan sorular çerçevesinde önemli değerlendirmelere ulaşılmış olup; öne çıkan ve tüm paydaşlar tarafından paylaşılan değerlendirme; tedbirin yine kentlinin kendisinde olduğu yönündedir. Bu bağlamda, kent-mekân-yönetimi bağlamında pandemi ile mücadelede, kentlinin pandemiye uygun davranış biçimleri/alışkanlıklar kazanması gerekliliği, idareciler tarafından sıklıkla vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Salgın yönetimi, yerel yönetimler, kentsel başışıklık, pandemi.*

Su Etiği Açısından Belediyelerde Su Yönetimi

Müge ÇAĞLAYAN⁴⁹

Mesut KAYAER⁵⁰

Su, her zaman, tüm canlılar için vazgeçilmez bir kaynak olmuştur. Bu nedenle tarih boyunca kentler ve medeniyetler su kaynaklarına bağlı olarak kurulmuş ve gelişmiştir. Yıllar yılı su da güneş, hava, rüzgâr gibi sınırsız bir doğal kaynak olarak görülmüştür. Ancak artan tarımsal sulama, enerji ihtiyacı, evsel ve bireysel tüketim ile iklim değişikliğinin getirdiği belirsizlikler nedeniyle suyun tükenebilecek bir kaynak olduğunun farkına varılmıştır. İnsanlık tarihi kadar eski olan su sorunu, özellikle günümüzde göz ardı edilemeyecek bir kriz haline gelmiştir. Su kıtlığı yaşayan ve Türkiye gibi bu riski yakından hisseden ülkeler başta olmak üzere tüm dünyada temiz suya erişim ve buna bağlı ekonomik, sosyal ve ekolojik sorunlar yaşanmaktadır. Dolayısıyla insanlık için ortak olan bu sorunun, hem günümüz hem de geleceğimiz için yönetilmesi zorunludur. Türkiye’de su yönetiminde merkezi yönetim ile yerel yönetimler birlikte sorumludur. Halka en yakın idari birimler olan belediyeler ise su yönetiminin en önemli aktörlerinden birisidir. Bu çalışmanın amacı; su etiğini ve ilkelerini tanımlayarak belediyelerin su yönetiminde bu ilkeler doğrultusunda faaliyet göstermelerine vurgu yapmaktır. Ayrıca belediyelerde su yönetiminde su etiği ve ilkelerinin bir rehber olarak belirlenmesini ve fikir olarak desteklenmesini sağlamaktır. Çalışma, yerli ve yabancı literatürün eleştirel olarak taraması yöntemine dayandırılmıştır. Bu doğrultuda, ulusal ve uluslararası düzeyde hukuksal düzenlemeler esas alınarak, konu hakkında yayınlanmış basılı ve dijital kaynaklardan faydalanılmıştır. Çeşitli kurum ve kuruluşların araştırmaları, yayınları ve verileri kullanılmış, ayrıca su konusunda düzenlenen konferanslarla çalışmaya zenginlik katılması sağlanmıştır.

Çalışmanın birinci bölümünde su etiği ile ilgili kavramsal çerçeve sunulmuştur. Mevcut su krizinin kökeninde insan merkezci ve faydacı bir anlayışın yattığından bahsedilmiş ve çözüm önerisi olarak su etiği ve yönetimin çevre merkezci bir anlayış kapsamında dönüştürülmesi gerektiği ileri sürülmüştür. Suyun, yalnızca insanlar için araçsal bir değeri ifade etmediği, tüm canlı yaşamı ve ekosistemlerin varlığını devam ettirebilmesi bakımından önemli ve vazgeçilmez bir kaynak olduğu savunulmuştur. Bu çerçevede 1977 yılından başlayarak su yönetimi konusunda yapılmış uluslararası toplantılara ve su konusunda değişen bakış açılara da yer verilmiştir. İkinci bölümde; Türkiye’de büyükşehir ve il belediyelerinin su yönetimi konusundaki görevlerinden bahsedilmiş, konu 5216 Büyükşehir Belediye Kanunu ve 5393 Belediye Kanunu’nda yer alan ve su yönetimi ile ilgili hükümler çerçevesinde incelenmiştir. Bu bölümde, önemine binaen, çağdaş su yönetimi anlayışını yansıtan entegre su yönetimine değinilmiştir. Son bölümde ise hakça paylaşım, çevresel adalet, katılım, kamu yararı, bütünsel yaklaşım, etkili politikalar ve yönetim olarak belirlenen su etiği ilkeleri açıklanmış ve yorumlanmıştır. Sonuç olarak; adaletli su yönetiminde insanoğlu ile birlikte tüm canlı ve cansız ekosistemlerin varlığının suya dayandığı açıktır. Özellikle kentlerde yaşanan su sorununun ekolojik, ekonomik ve toplumsal bir sorun olduğu, hakkaniyetli bir çözüm yolu olarak ise su yönetiminde, su etiği ilkelerinin benimsenmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Su etiği, su etiği ilkeleri, kuraklık, belediye su yönetimi*

⁴⁹ Doktora Öğrencisi, Bartın Üniversitesi L.E.E., Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi ABD Doktora Programı, mugecaglayan@gmail.com

⁵⁰ Dr. Öğretim Üyesi, Bartın Üniversitesi İİBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, mkayaer@bartin.edu.tr

Kentsel Su Yönetiminde Dirençlilik

Canan KARAKAŞ ULUSOY⁵¹

19. yüzyıldan itibaren kentsel su yönetiminde kullanılan, kentlerin içme suyu ihtiyacını karşılamak, atık ve yağmur suyunu kent ortamından uzaklaştırma mantığına dayalı olarak tasarlanan merkezi konvansiyonel su altyapı sistemleri; 21. yüzyıla gelindiğinde, gelecekte kentsel içme suyu ihtiyacını karşılayabilme potansiyeline sahip olup olamayacağı, bakım-onarım-yenileme maliyetleri, şebeke suyu kalitesi düşünüldüğünde yönetsel, ekonomik, sosyal ve çevresel açıdan sorgulanmaya başlanmıştır. Bu sistemin, sadece tatlı su kaynağına dayalı olarak merkezî bir anlayışla planlanması, günümüz koşullarında çok büyük bir zayıflık olması nedeniyle, gelişmiş ülkelerde yeni model ve teknolojiler kurgulanmaya ve uygulanmaya çalışılmaktadır. Yeşil altyapı yaklaşımı, suya dayalı kentsel tasarım kapsamında; konut inşasının, bina su şebeke sistemlerinin, bina çatı tasarımının, atık su, yağmur suyu ve deniz suyundan faydalanmaya yönelik yeni su ve atık su arıtma teknolojilerinin geliştirilmesi, sistemlerin enerji ihtiyacının yenilenebilir enerji kaynaklarından sağlanmasına geçilmesi, henüz yeni uygulamalardır.

Bunun yanı sıra, kentsel gelişme evrelerine ve kentsel nüfus artışına paralel olarak, suyun sadece içme suyu amaçlı değil, tarım, sanayi ve enerji amaçlı kullanımına yönelik taleplerin de artması, tatlı su kaynaklarının kirletilmesi ve iklim değişikliği, suyun havza bazında sektörel kullanımının planlanması ve yönetilmesi gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Ancak yönetsel olarak kent sınırları ile havza sınırlarının çakışmaması, havza ölçeğinde sadece kirliliğin önlenmesi ve suyun kullanıldığı sektörler arasında koordinasyon ve bütünleştirme yaklaşımının ön planda tutulması, fakat biyofiziksel ve insan boyutunun ele alınmaması, kent ölçeğinde ortaya çıkabilecek belirsizlikler ve değişimlerin üstesinden gelmede sadece suya odaklanılarak yapılan bütünleşik su kaynakları yönetimi modelinin, sorunları öngörme ve çözmede yetersiz kalacağı fikrini kuvvetlendirmektedir. Bu nedenle, aslında, 1970'li yıllarda ekoloji biliminde ve daha sonra çevre yönetimi, kentsel planlama, iklim değişikliğine adaptasyon, afet risk azaltımı konularında kullanılan dirençlilik kavramı, kentsel su kaynakları yönetiminde de yeni bir kavram olarak kullanılmaya başlanmıştır. Stockholm Dirençlilik Merkezi'ne göre dirençlilik; "birey, orman, kent, ekonomi gibi tüm sistemlerin, değişimlerin üstesinden gelmek, gelişmeyi sürdürmek amacıyla, finansal krizler ve iklim değişikliği gibi şoklar ve bozulmalara insanların ve doğanın, yenileme ve yenilikçi düşünceyle nasıl karşılık vereceği kapasitesidir." Stockholm Uluslararası Su Enstitüsü'ne (SIWI) göre kentsel su direnci ise; "kentlerde yaşayan ve çalışan insanların, özellikle yoksul ve dezavantajlı grupların, hangi tür stres ve şoklarla karşılaşır, karşılaşsınlar, yaşayabilmeleri ve gelişebilmeleri için kentsel su sistemlerinin işlevlerini yerine getirme gücüdür. Teknik yaklaşımla; halk sağlığı ve doğal çevreyi korumak, ekonomik bozulmaları azaltmak amacıyla, riskleri tahmin etmek, adapte olmak, yanıt vermek ve onlardan öğrenmektir." Kaynaktan çeşmeye içilebilen bir bardak suyun akıtılabilmesi tedarik zincirinin, çok geniş ve zor bir iş olduğu unutulmadan, güvenli ve kaliteli içme suyunun sürekli arzının olasılığını arttırmak; kentsel su altyapı sistemlerinin dayanıklılığını, su kaynakları alternatiflerini, becerikliliğini ve sorunlara hızlı yanıt verme kapasitesini geliştirebilmekle mümkündür. Kentsel su altyapı sistemleri gibi kritik altyapı sektörlerinin dirençliliği; her seviyede dirençliliğin başarılabilmesiyle sağlanabilir. Bu kapsamda, sektör kültürü ve uyum, sektör becerisi ve hızlı değişim, sektör bağımlılıkları ve dışsallıkların birbirleriyle ve alt sektörleriyle ilişkilerinin güçlülüğü, her birinin kendi içinde dirençliliği, bütünsel sektörel dirençliliği getirecektir. Toplum, altyapı ve örgütsel dirençlilik üçlüsünün

⁵¹ Dr., Karayolları Genel Müdürlüğü, Çevre Şubesi Müdürlüğü, c.karakasulusoy@gmail.com

birbirleriyle etkileşiminin kuvvetlendirilmesi ve her bireyin kendi içinde dirençli olmasının başarılabilmesi çok önemlidir. Bunun için; kent, su, toprak, hava, altyapı, yönetim, toplum, ekonomi, politika gibi tüm unsurların birbirleriyle dinamik etkileşiminin farklı risk senaryoları altındaki dirençlilik durumları, kritik altyapı planlaması yapılmadan önce görülmelidir. Bunun da ancak, yüksek teknolojinin (GIS, yapay zekâ, nesnelerin interneti gibi) kullanılarak doğayı taklit eden doğa temelli modellerin geliştirilmesiyle mümkün olabileceği savunulmaktadır. Bu yeni yaklaşımda sorunların yanıtının doğada gizli olduğu, hangi yatırım yapılacaksa yapılsın dirençli olmanın, yatırımların sanal olarak doğada yapıyor gibi önceden modellenmesiyle ve farklı risk senaryolarının çalıştırılması sonucu ortaya çıkabilecek en iyi alternatifin yatırıma dönüştürülmesiyle mümkün olabileceği fikri kabul gören en yeni, en etkili yöntem ve alansal bilgiye dayalı bir yönetim modelidir. Bu açıklamalar çerçevesinde bu bildiri; kentsel su yönetiminin mevcut durumu ve sorunları Türkiye ölçeğinde ele alınarak, dirençli kentsel su yönetiminin Türkiye için nasıl sağlanabileceği, dünya örneklerinden ilham alınarak, Türkiye'nin her bir yerel yönetimine özgü hangi modellerin geliştirilebileceği, nasıl yeni yönetim modeli ve örgütsel yapının kurgulanması gerektiği tartışılacak ve öneriler sunulacaktır. Amaç, Türkiye için dirençli kentsel su yönetim modellerinin geliştirilebilmesine altyapı oluşturmaktır. Ayrıca bu bildiri; kentsel su yönetiminin dirençliliğinin ne anlama geldiğinin daha iyi anlaşılabilmesi için Ankara suya duyarlı tasarlanmış olsaydı fikrinin hayal edilmesi, henüz yeni tasarlanacak yerleşim alanlarına örnek olabilmesi açısından önemli bulunmaktadır. Bildiri yöntemi olarak literatür taramasının yapılması, uygulama bilgi ve deneyimlerin kullanılması tercih edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Kent, su, yönetim, dirençlilik.*

Kentsel Direncin Su Yönetimi ve Politikaları Üzerinden İncelenmesi

Dilek TOPCU MUMLU⁵²

Küreselleşme süreciyle üretim, dolaşım ve tüketim mekânı görülen kentler, sermaye birikiminin tercih ettiği alanlar haline gelmektedir. Piyasa temelli ekonomik büyüme süreçleri, kentlerde kamu yararı oluşturma düşüncesi yerelde kent yönetim stratejileriyle ilişkilendirilmektedir.

Kamu tercihi yaklaşımına göre, nüfus hareketleri ile her geçen gün daha da büyüyen kentsel alanlarda; yerel yönetimlerin özerkliklerini kaldırmadan birbirleriyle gönüllü iş birliği gerçekleştirebilmelerini sağlayacak yol ve yöntemler geliştirmenin kamu hizmetlerinde eşgüdüm, etkinlik ve ekonomiyi sağlamak için faydalı olacağı öngörülmektedir. Ayrıca, bu alanlarda yaşanan sorunların çözümü ve hizmet sunumlarının gerçekleştirilmesi için özel amaçlı yerel yönetim birimleri oluşturulabilmesi ya da belirli hizmet sunumlarının ücret karşılığında sözleşmeyle sağlanması yoluna gidilmektedir. Yerel yönetimlerin ölçek olarak büyüklüğü ile sunulan hizmetlere vatandaş katılımı ilişkisi yerelde karar alma süreçlerine vatandaş katılımını ön plana çıkarmaktadır.

Sürdürülebilir kalkınma sürecinde ön plana çıkan kentsel alanlarda ortak malların korunması ve bunlara erişiminin sağlanması, ortak malların kullanılmasında karar verme süreçlerinin katılımcı bir anlayışla işletilmesi ve bununla uyumlu olarak yönetişim modeline dayalı yerel kaynak kullanım modellerinin geliştirilmesi, doğal kaynakların verimli kullanılması ve sürdürülebilir kaynak özelliğinin sağlanmasına yönelik üretim ve yaşam tarzlarının geliştirilmesi Birleşmiş Milletlerin belirlemiş olduğu kalkınma hedefleri içinde ortak malların sürdürülebilir kullanımını ve bu kaynaklardan biri olan su kaynaklarının doğal kullanım ve yönetim süreçlerini araştırılabilir bir nitelik kazandırmaktadır.

Çeşitli uluslararası sözleşmeler ve kuruluşlar tarafından su hakkı, küresel düzeyde tüm insanlar için tanınmış bir hak olarak kabul edilmekle birlikte su hakkının kullanımı ve yönetimi sürecinde ortaya çıkan sorun tanımlamaları yerel niteliktedir. Suyun fiyatlandırılması, bir meta olarak kabul edilmesi, ticarileştirilmesine yönelik küresel düzeyde yükselen neo-liberal politikaların ulusal ve yerel düzeyde nasıl şekillendiğini su hakkının su hizmetine dönüşmesini sağlayan yönetsel modeller üzerinden tespit etmek gerekmektedir.

Bu çalışmanın amacı, kentsel direncin göstergesi olarak görülen, ortak mal niteliğinde olan suyun yönetim süreçlerine yönelik bir durum-direnç tespiti yapmaktır. İl ölçeğinde hizmet sunulan büyükşehir belediye modeliyle belediyelerin yetki alanının genişletilmesi su kaynaklarının sürdürülebilir niteliğini nasıl etkiledi temel sorusuyla büyükşehir belediye statüsü olan iki ilde kurulan su ve kanal idaresinin hizmet sunumları üzerinden kentsel direnç incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: *Su yönetimi, su ve kanal idaresi, büyükşehir belediyesi, sürdürülebilirlik.*

⁵² Öğr. Gör., Giresun Üniversitesi, Şebinkarahisar SBMYO, dilek.topcu@giresun.edu.tr

9. OTURUM: KENTSEL YOKSULLUĞUN KENTSEL DİRENÇLİLİĞE ETKİSİ

Türkiye’de Kentsel Yoksullukla Mücadelede Belediyelerin Önemi: Ankara Büyükşehir Belediyesi Örneği

Gülşah EREN⁵³

21. yüzyıla girerken dünyanın en büyük sorunu artık yoksulluk olmuştur. Bir diğer deyişle yoksulluk Türkiye’nin ve dünyanın en önemli sosyal problemlerinden biridir. Ekonomik olarak bakıldığında dünyamızda, bir yandan küreselleşme, bir yandan uluslararası finans kuruluşlarının sözde iyileştirme önerileri, yoksulluğu ortadan kaldırmak bir yana, her geçen gün daha da derinleştirmektedir.

İnsan onuruna yarasız bir düzeyin altında, maddi yönden yetersiz olma durumu olarak tanımlanabilecek yoksulluk; salt ekonomik verilere dayandırılmamakta, bunun yanı sıra bir takım sosyal ve kültürel gereksinimlerin de karşılanamaması durumu olarak da değerlendirilmektedir. Özellikle kentsel bölgelerde bu tür gereksinimlerin karşılanamaması kentleşme sürecini de derinden etkilemektedir.

Türkiye’de yoksulluğun temel nedeni, gelir dağılımında adaletsizlik, göçler, işsizlik ve doğal afetler olarak gösterilebilir. Yoksulluğun en belirgin nedeni, gelir dağılımının adaletsizliği olarak görülmektedir. Tüm az gelişmiş ülkelerde genel görünüm yoksulluk iken; gelişme yolundaki ve gelişmiş ülkelerdeki yoksulluk, gelir dağılımının adil olmayışından ve bölgearası farklılıktan doğmaktadır. Öte yandan ekonomik krizler, doğal afetler, göçler, savaşlar, küreselleşme ve yapısal uyum programlarının getirdiği kısıtlamalar hem yoksulluğun şiddetini artırmakta, hem de yeni yoksullar oluşturmaktadır.

Bir yoksulluk türü olarak karşımıza çıkan kentsel yoksulluk ise, kentleşmeye ve kentlerdeki hızlı nüfus artışına paralel bir şekilde tüm dünyada önemli bir sorun haline gelmiştir. Kentsel yoksulluk, sanayi devriminden sonra kentleşme sürecinde ortaya çıkmış, çok boyutlu ve karmaşık bir olgudur. Türkiye’de 1950’lerde başlayan ve değişik dinamiklere göre devam eden göç hareketlerine bağlı olarak ortaya çıkan kentsel yoksulluk, zamanla artmıştır. Gelir, eğitim, sağlık, güvenlik ve yaşam kalitesindeki yetersizlikler sonucunda, kendine yetemeyen ve kentsel yapıya yabancılaşan bir sınıf ortaya çıkmaktadır. Temel gereksinimlerini bile karşılamaktan yoksun sınıflar her türlü sosyal, ekonomik, siyasal ve kültürel sorunun kaynağı haline gelmektedir. Ülkemizde de kentlerin büyük çoğunluğunda, kentsel yoksulluğun farklı görünümüne rastlanılmaktadır. Özellikle dengesiz ve sağlıklı kentleşmenin olduğu ortamda, kentsel yoksulluk sorunu çarpıcı bir şekilde kendisini hissettirmektedir. Kentsel yoksulluğun nedenleri arasında öncelikli olarak ekonomik yetersizlikler gelmekle birlikte, sağlık, eğitim, barınma, güvenlik gibi temel gereksinimlerin karşılanamaması durumları da kentsel yoksulluğa neden olmaktadır. Ayrıca sanayileşme ve kentleşmeye bağlı göç hareketlerinin kentlerde yoğunlaştırdığı nüfusun iş edinme ve yaşam koşullarını iyileştirme olanaklarının daralması, kentsel yoksulluğun temel nedenleridir. Aynı zamanda kentsel yoksulluk sosyal ve psikolojik açıdan kente uyum sağlayamama, gecekondulaşma, kayıt-dışı istihdam artışı,

⁵³ Arş. Gör. ve Doktora Öğrencisi, Ankara Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü; Yüksek Lisans Öğrencisi, Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Kent ve Çevre Sorunları Anabilim Dalı, ereng@ankara.edu.tr

suç oranlarında artış, aile içi ve toplumsal şiddet olaylarının artışı, sokak çocukları sayısının artışı gibi pek çok sosyal probleme de kaynaklık etmektedir.

Türkiye’de kentsel yoksulluk, 1980 öncesi ve sonrası olmak üzere iki döneme ayrılarak incelenmektedir. 1980 öncesi ilk kuşak gecekondularının temel özelliği, kırdan kente göç edenlerin kentin çevresinde yer alan hazine arazileri üzerinde kendi emekleriyle yapım sürecini gerçekleştirmeleridir. Kentleşmenin ilk dönemlerinde üzerine konut yapılacak bir toprak parçası elde etmenin en kolay yolu olarak arazi işgali, devlet ile kente göç eden kitleler arasındaki sessiz ortaklığın en önemli öğelerinden biri olmuştur. Kente ilk gelenler, kendilerinden önce kente gelmiş hemşehrilerinin deneyimlerinden önemli ölçüde yararlanmışlardır. 1980 öncesi dönemde, göçmenlerin oluşturduğu ilişki ağlarının belirleyici niteliği, dayanışmacı özelliklerin ön planda olmasıdır. Bu dayanışmacı ağlar kente gelenlere, kentte tutunabilmek açısından önem taşıyan konut ve iş gücü piyasalarının kapılarını açmakla beraber, ağın niteliğine göre yükseltilme fırsatları da sunmaktaydı. Daha sonraki dönemlerde ortadan kalkmaya yüz tutan, sürecin bu niteliğidir. 1980 sonrasında eskiler ile yeniler arasındaki ilişkiler tamamen farklı bir şekilde gelişmiştir (Işık ve Pınarcıoğlu, 2001, 115-118). 1980 sonrasında kente göç dalgalarına katılan grupların kendi aralarında kurdukları bir ortaklık olan nöbetleşe yoksulluk kavramı karşımıza çıkmaktadır. Nöbetleşe yoksulluk, kente önceden gelmiş göçmen gruplarıyla kentte imtiyazlı konumda bulunan bazı grupların kente daha sonradan gelen kesimler ile diğer imtiyazsız gruplar üzerinden zenginleşmeleri, bir anlamda yoksulluklarını bu gruplara devredebilmeleridir. Bu anlamda ‘eşitsiz güç ilişkileri’ terimi nöbetleşe yoksulluğu ifade etmektedir. Nöbetleşe yoksullukta 1980 öncesinde olduğu gibi dayanışmacı ilişki ağı yoktur, yapıcı ve kullanıcı arasında ayrışmalar olmuştur. Nöbetleşe yoksulluk esas olarak kent yoksullarının kendi aralarında kurdukları ve yürüttükleri bir ortaklıktır (Işık ve Pınarcıoğlu, 2001, 155-159).

Son yıllarda ise hükümetler yoksulluğu azaltmaya ve sosyal refahı arttırmaya yönelik stratejiler üzerine yoğunlaşmakta ve küreselleşmeyle birlikte gelişen fırsat eşitsizliğinin etkisiyle, yerel düzeyde yoksulluk sorununu çözmeye çalışmaktadırlar (Mahon ve Macdonald, 2010, 215). Yerel yönetimler özellikle de belediyeler, yoksulların geçim sıkıntısının giderilmesine ilişkin köklü önlemler almalarının yanı sıra, sundukları hizmetlerle yoksulların sıkıntılarını hafifletebilir ve sorunun çözümüne yönelik önemli katkılar sağlayabilirler. Kentsel yoksulluk başta olmak üzere tüm kentsel problemler ile mücadele etmek için çözüm önerileri sunmak şarttır. Kentsel yoksulluğun çok boyutlu ve karmaşık bir nitelikte olması, soruna ilişkin çözüm önerilerinin de geniş bir perspektiften bakmasını gerektirmektedir. Kent yoksulluğunun asgari düzeye indirilmesinde alınacak önlemler, kısa dönemde kentsel yoksulluğun etkilerinin giderilmesine, uzun dönemde ise nedenlerinin ortadan kaldırılmasına yönelik olmalıdır. Bu önlemlerin alınmasında merkezi yönetimin yanı sıra, asıl olarak yerel yönetimlere büyük görev düşmektedir.

Yerel yönetimlerin yoksulluğun azaltılmasına yönelik faaliyetlerde bulunması, yapıcı ve etkileyici kararlar alıp uygulaması, yerel yönetimlerin kuruluş amaçlarıyla yakından ilişkilidir. Demokratik yerel yönetimler ekonomik kalkınmayı, eşitsizlikleri azaltarak ve sivil topluma yönelik yerel demokrasiyi güçlendirerek sağlayabilirler (Smith, 1996, 163). Yerel yönetimlerin sosyal hizmet sunma ve sosyal yardım sağlama konusundaki başarısı, yoksulluk sorununun hafiflemesinde etkili olacaktır. Birleşmiş Milletler, Bin Yıl Kalkınma Hedefleri’nde yoksulluğun önlenmesinde yerel yönetimlerin ve belediyelerin önemini şu maddelerle ifade etmiştir (Vanderschueren, Wegelin ve Wekwete, 2003, 1-72’den akt. Hazman, 2010, 145):

- Sosyal hizmet sunumunda belediyelerin önemi merkezi idarelerce algılanmalı ve yerel yönetimlere kentsel yoksulluk sorunu konusunda verilen sorumluluk artırılmalı,
- Yerel yönetimlerin yoksullukla mücadele sorumluluğunu arttıracak nitelikte karar verme ve uygulama konusunda özerklikleri sağlanmalı,
- Sosyal politika oluşturma ve uygulamada yerel yönetimlerden yararlanılmalıdır.

Türkiye’de gecekondulaşma, işsizlik ve yoksulluk gibi kentsel sorunların artışıyla birlikte, sağlıklı kent sayısının giderek azaldığı görülmektedir. Hızla artan kentsel hizmet talepleri ise kıt kamu kaynaklarının çok daha etkin kullanımını gerektirmekte, bu doğrultuda devlete ve yerel yönetimlere çözüm önerileri üretmek ve bu önerileri uygulamaya koymak açısından büyük görev düşmektedir. Kentsel yoksulluk sorunu açısından halka en yakın yönetim biçimi olarak nitelendirilen yerel yönetimlerin, yönetim anlayışlarında bazı değişikliklere gidilmesi ayrı bir önem taşımaktadır. Bununla birlikte kentlerde karşımıza çıkan sorunları, özellikle de kentsel yoksulluk sorununu en etkili ve hızlı bir şekilde çözüme kavuşturabilecek olan kurumun, yerel yönetimler olduğu kabul gören bir anlayıştır. Yerel yönetimlerin sorunlara çözüm üretebilmesi için devletin yanı sıra, sivil toplum kuruluşlarıyla da iş birliği içinde olması gereklidir. Bu doğrultuda sadece devlet ve yerel yönetimler değil; halk da üzerine düşen görevleri yerine getirmeli ve birbirleriyle dayanışma içerisinde çözüm yolları üretmeye odaklanmalıdırlar.

Bu noktadan hareketle bu çalışmada, Türkiye’de kentsel yoksulluk sorunu açısından belediyelerin önemine değinilecektir. Bu çerçevede Ankara Büyükşehir Belediyesi özelinde, Ankara kentindeki yoksulluk ile ilgili Büyükşehir Belediyesi tarafından yürütülmekte olan çalışmaların irdelenmesi amaçlanmaktadır. Çalışmada kullanılacak yöntem ise Ankara Büyükşehir Belediyesinin Ankara kentinde kentsel yoksulluğu önlemek için yaptığı faaliyetler gerek faaliyet raporları üzerinden gerekse Belediye’nin içerisinde yer aldığı projeler ve düzenlediği sempozyum üzerinden incelenecektir. Bununla birlikte sosyal hizmet sunma ve sosyal yardım sağlama konusundaki başarısını gösteren faaliyetleri de çalışmada ortaya konacaktır.

Bu kapsamda çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde genel yoksulluk ve kentsel yoksulluk kavramları ve gelişimi, ikinci bölümde Türkiye’de kentsel yoksulluğun tarihsel süreçteki durumu, üçüncü bölümde ise Ankara da kentsel yoksullukla mücadele de Ankara Büyükşehir Belediyesi özelinde belediyelerin yeri ve önemi incelenmiştir. Konu daha geniş çalışmaların yapılmasını gerektiren bir öneme sahiptir. Bu tür çalışmaların çoğalarak kentlerimizin sosyo-ekonomik yapısının çıkarılması çalışmalarının desteklenmesi gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Yoksulluk, kentsel yoksulluk, yerel yönetimler, sosyal hizmet.*

Kentsel Direnci Kadın Hakları Bağlamında Düşünmek: Avrupa Birliği ve Türkiye Üzerine Bir İnceleme

Didem SAYGIN⁵⁴

Salih Ziya KUTLU⁵⁵

Asime Dilara ERDEM⁵⁶

Kökenleri on bin yıl kadar geriye giden kent, küreselleşmenin de etkisiyle günümüzde bir takım haklara sahip olmuştur. Ortaçağ kentleri, sanayi kentleri, endüstri sonrası kentler olarak değişim geçiren kentler ile birlikte o kentlerde yaşayan kent sakinleri de değişmiş ve dönüşmüşlerdir. Özellikle sanayi devrimi sonrası kentleri insan faaliyetlerinden korumak için kentin hakları olduğu görüşü ortaya çıkmıştır. Kentin hakları olduğu gibi kentlinin hakları olduğu görüşü de gündeme gelmiş ve kentte yaşayan insanları kent hayatına adapte edebilmek, kentsel direnci arttırabilmek için kentli hakları kavramı literatüre kazandırılmıştır.

Kentsel direnci ve kentli haklarını odak noktasına alan bu çalışmanın birinci bölümünde çalışma içinde yer alan kavramlara değinilerek kavramsal bir çerçeve oluşturulacaktır. Kentlerin sorunlarına bir çözüm önerisi olarak ortaya konulan ve kent sistemindeki değişikliklere/krizlere uyum sağlanması olarak ifade edilen kentsel direncin tanımı yapılacaktır. Çalışma için ana merkezde yer alan ve kişilerin kentsel mekânda insanca yaşayabilmeleri için talep ettikleri haklar olarak tanımlanan kentli hakları kavramı da ön plana çıkartılacaktır. Kentli hakları herkes için önemli olduğu kadar toplumda tanınan her haktan yararlanamayan ya da o kişilere özel haklar tanınmasını gerekli kılan kesimler dezavantajlı gruplar olarak tanımlanan kişiler için de önemlidir. Dirençli kent ve kentli hakları kavramları birlikte düşünüldüğünde özellikle toplumda çeşitli dezavantajlara sahip olan grupların varlığı önemli bir sorun alanını oluşturmaktadır. Birçok çalışmada kadınlar dezavantajlı gruplar arasında gösterilmektedir. Dolayısıyla kadınları kentli hakları bağlamında düşünmek, kentsel direncin artırılması noktasında önemli bir unsur oluşturacaktır. Bu bağlamda çalışmanın amacı kentlerin dirençliliğinin artırılması ve kentli hakları bağlamında kadınların ekonomik hayata katılım durumlarını incelemektir. Çalışmalarının amacına yönelik araştırma soruları ise "kadınların ekonomik hayata katılım oranının artması kent dirençliliğine ve kentli haklarına olumlu etki sağlamakta mıdır?", "kentli hakları kadınların ekonomik hayata katılmalarında nasıl bir rol oynamaktadır", "kentli hakları bağlamında yerel yönetimlere düşen görevlerde kadınlar ne kadar düşünülmekte ve onlara yönelik hangi sosyal politikalar oluşturulmaktadır?" olarak belirlenmiştir. Kentli haklarının uygulanabilmesi için sosyal politikalara vurgu yapılması önemlidir. Kentte dezavantajlı grupların var olması, bu grupların sosyal, ekonomik ve siyasal alanlarda sınırlı katılımları hem kentli hakları hem de kentsel direnç/dayanıklılık konularında olumsuz bir durum oluşturmaktadır. Yapılması gereken kentli haklarının güçlendirilmesi, kentlerin dirençliliğinin sağlanması açısından kentte yaşayan dezavantajlı grupların toplumsal hayata katılımlarının artırılması, sorunlarının çözülmesi ve bir paydaş olarak kabul edilmeleridir.

Çalışmanın ikinci bölümünde Avrupa Kentsel Şartı'nın oluşumunun hukuki temelleri açıklanırken, (Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Avrupa Sosyal Şartı, Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı) Avrupa Birliği'nin kenti

⁵⁴ Dr. Öğretim Üyesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Biga İİBF, Kamu Yönetimi Bölümü, didemsaygin@gmail.com

⁵⁵ Dr. Öğretim Üyesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Biga İİBF, Kamu Yönetimi Bölümü, ziyakutlu@comu.edu.tr

⁵⁶ Kamu Yönetimi Uzmanı, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, asimedilaraerdem@gmail.com

nasıl algıladığı, kentli haklarını nasıl değerlendirdiği araştırılmıştır. Bu nedenle Avrupa Kent-sel Şartı (EUC) I ve II ile Avrupa Kentsel Şartının içinde yer alan Avrupa Kentli Hakları Bil-dirgesi ile Avrupa Mekânsal Gelişme Perspektifi (ESDP) dikkate alınmıştır. Avrupa Kentsel Şartı I de; kentsel yerleşimlerdeki yaşan kalitesini arttırabilmek için yerel yönetimler ve kentte yaşayan insanlar arasında birlikteliğin olması gerektiğine yani yönetim kavramına atıf ya-pılmıştır. Avrupa Kentsel Şartı II'de ise küreselleşmenin Avrupa kentleri üzerindeki etkisi, kentlerdeki sosyal ve ekonomik eşitsizlik, kirli bir çevre, yoğun göç ve göç sonucu çarpık kent-leşme ve benzeri sebepler üzerinden değerlendirilmiştir. Ayrıca Avrupa Kentsel Şartı II'de te-mel kentsel hizmetlerin ve sosyal politikaların toplumun her kesimi için eşit olması gerektiği vurgulanmıştır. Avrupa Kentli Hakları Bildirgesine göre kentlilerin hakları; güvenlik, kirletil-memiş sağlıklı bir çevre, istihdam, konut, dolaşım, sağlık, spor ve dinlenme, kültürler arası kaynaşma, kaliteli bir mimari ve fiziksel çevre, işlevlerin uyumu, katılım, ekonomik kalkınma, sürdürülebilir kalkınma, mal ve hizmetler, kişisel bütünlük, belediyeler arası iş birliği, finansal yapı, mekanizmalar ve eşitlik olarak belirlenmiştir. Kentin fiziksel planlamasını ele alan ESDP ise ekonomik, sosyal uyum, doğal kaynakların ve kültürel mirasın korunması, rekabetin daha dengeli hale getirilmesi ilkeleri üzerine kuruludur ve kentli hakları içinde yer alan haklardan ekonomik hayata katılım hakkına vurgu yapmaktadır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise Avrupa Birliği'ne uyum sürecinde Türkiye'deki kentli hakları değerlendirilmiştir. Türkiye'de yirminci yüzyılın ortalarından itibaren kentler-deki sanayileşmenin artmasıyla birlikte kırdan kente yoğun bir iç göç yaşanmıştır. Kentlere göç, günümüzde ekonomik kaygılar, daha fazla iş imkânı gibi nedenlerle artmaya devam et-mektedir. Kentlerin sayısının, nüfusunun ve alanının büyümesine neden olan bu hareketlilik ile birlikte kentte yaşayan bireylerin kentsel değerleri benimsemesi ve kentnin sosyal ve ekono-mik hayatına katılması kentsel direncin oluşumu açısından önemlidir. Kentlere doğru yönelen hareketliliğin yanı sıra Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne katılım isteği ile birlikte 5216 Sayılı Bü-yükşehir Belediye Kanununda ve 5393 Sayılı Belediye Kanununda kentli haklarının anlaşıl-ması ve belirlenmesi önemlidir. Çalışmanın sorunu bağlamında Türkiye'de kentli haklarının hukuki dayanağı olarak 5216 ve 5393 sayılı Belediye Kanunları ve bu kanunlara atıfla oluşturu-lan ve yürütülen politikalar öncelikle genel olarak sonrasında dezavantajlı gruplardan ka-dınlar açısından incelenmiştir. Ayrıca Dünya Bankası, OECD ve TÜİK verileri irdelenerek ka-dınların ekonomik hayata katılımları ile ilgili elde edilen veriler anlamlı bir bütün haline geti-rilmiştir. Bu veriler ile Avrupa Birliği ve Türkiye arasında kadın istihdamı konusunda bir bağ kurulmuştur. Küreselleşme ile birlikte yönetim kavramının öne çıkmış olması kentleri yö-neten yerel yönetimlere önemli sorumluluklar yüklemiştir. Bu açıdan yerel yönetimlerde ka-dınların ekonomik hayata katılmaları için ne tür politikalar ve uygulamalar geliştirildiği, bu politikaların kentte ve kadınların istihdama katılmalarında nasıl değer bulunduğu da ayrıca de-ğerlendirilmiştir.

Çalışmanın son bölümü olan sonuç bölümünde ise son yıllarda kadınların ekonomik hayata katılım düzeylerindeki artışın kentsel direnç ve kentli haklarının gelişimi konusunda önemli olduğu belirtilecektir. Avrupa Birliği'ne uyum süreciyle birlikte geliştirilen kentsel po-litikaların kadınların ekonomik hayata katılmalarında olumlu sonuçlar verdiği değinilecek ve Avrupa Birliği ile Türkiye'nin kentli haklarını aynı konjonktürde değerlendirdikleri, ka-dınları ise ekonomik hayata benzer politikalar ile dâhil etmeye çalıştıkları vurgulanacaktır. Buna göre sosyal, siyasal ve ekonomik olmak üzere toplumsal hayatın her alanına katılan kadınlar, kentle daha sıkı bir bağ kurabilecek ve kentli haklarının kullanılmasında önemli bir aktör ola-caktır.

Anahtar Kelimeler: *Dirençli kent, kentli hakkı, kadın, istihdam.*

Covid-19 Salgınının Suriye Uyruklu Yabancılar ve Kamusal Hizmet Sunumu Üzerindeki Etkisi (Gaziantep Çalışması)

Fatih AYNA⁵⁷

Elif Yağmur ŞAHBUDAK⁵⁸

2011 yılında Suriye’de yaşanan çatışmalarla birlikte kitlesel göç sonucunda Suriye uyruklu yabancıların ülkemize göç etmelerinin ardından Türkiye dünyada en fazla mülteciye ev sahipliği yapan ülke haline gelmiştir. GİGM’nün belirttiği üzere Türkiye’de 3.664.873 Suriye uyruklu yabancı bulunmaktadır. İstanbul’dan sonra en fazla Suriye uyruklu yabancıya ev sahipliği yapan Gaziantep’te ise (neredeyse 400.000’i kent merkezinde yaşamak üzere) 450.000’ini aşkın Suriyeli birey bulunmaktadır. Bu bireylerin kentte karşılaştıkları sorunlar yerel yönetimler, kamu kurumları ve STK’lar ile birlikte giderilmeye çalışılırken, Mart 2020 yılında gerçekleşen Covid 19 salgını ile birlikte göç yönetiminde yeni problemler meydana gelmiştir. İnsanların uzun bir süre karantinaya girdiği bu salgın döneminde, ülkemizdeki diğer herkes gibi Suriyeli bireyler de derinden etkilenmiştir. Bu sorun bağlamında, Gaziantep İl Göç İdaresi Müdürlüğü 11- 18 Mayıs 2020 tarihleri arasında çevrim içi uygulanan bir anket çalışmasıyla Gaziantep’te yaşayan Suriye uyruklu yabancıların Covid 19 salgınından etkilenme düzeylerine ilişkin bir araştırma gerçekleştirmiştir. Salgın sürecinde Gaziantep’te yaşayan Suriye uyruklu yabancıların çalışma yaşamlarında, sosyal hayatlarında, sağlık hizmetlerine ve kurumlardan aldıkları hizmetlere erişimlerinde ve sosyal uyum bağlamında etkilenme biçimlerini araştırmak temel amaç olarak belirlenmiştir. Elde edilen nicel verilere göre oluşturulan rapor yerel yönetimler ile paylaşılarak, Gaziantep Büyükşehir Belediyesi ile organize edilen çalıştayda ilgili kamu kurumları ile değerlendirme yapılmıştır. Çalıştay çıktıları brifing haline getirilerek her kurumun duruma uygun politikalar uygulanmaya başlamasına katkı sağlamıştır. Bu çerçevede oluşturulan Gaziantep İstek, Şikâyet ve Öneri Formu ile pandemi süreci boyunca özellikle Suriye uyruklu yabancılarla bir talep mekanizması kurulmuş ve başvurulara ilgili kamu ve STK’lar da dâhil edilerek sorunların çözümüne katkı sağlanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye göç yönetimi, Suriye uyruklu yabancılar, Covid 19, Gaziantep İl Göç İdaresi.

⁵⁷ Gaziantep İl Göç İdaresi Müdürü, fatih.ayna@goc.gov.tr

⁵⁸ Yüksek Lisans Öğrencisi, Gaziantep Üniversitesi, Sosyoloji Anabilim Dalı, yagmur_shbdk@hotmail.com

10. OTURUM: GÖÇ YÖNETİMİ VE YEREL YÖNETİMLER

Göç Yönetiminde Belediyeler ve Dirençli Kentler

Kaan AKMAN⁵⁹

Uluslararası göçlerin kavşak noktasında bulunan Türkiye’de göç yönetimi noktasında zaman içerisinde birçok kanuni ve idari düzenleme yapılmıştır. Fakat Türkiye’nin göç yönetim politikalarının kurumsallaşmasındaki dönüm noktası Suriye kaynaklı sığınma hareketleri ile birlikte olmuştur. 2011 yılından itibaren gerçekleşen kitlesel sığınma hareketlerinin yönetim süreci analiz edildiğinde sığınmacıların öncelikle güvenlik meselesi olarak değerlendirildiği, ihtiyaçlarının merkezi yönetimin politika ve uygulamaları ile giderilmeye çalışıldığı görülmektedir. Fakat sığınmacıların kamplar yerine kentsel alanları tercih etmesi ile birlikte göç yönetim sürecinin aktörleri çeşitlenmiştir. Bu aktörler arasında özellikle sivil toplum kuruluşlarının ve belediyelerin çalışmaları, sığınmacıların yaşam şartlarının iyileştirilmesine ve kentlerin göçlere karşı dirençli hale getirilmesine katkı sağlamıştır.

10. Kalkınma Planı’nda ekonomik gelişmelerin ve dışa açılma politikalarının Türkiye’nin göç alan ve göç veren ülke konumunu güçlendirdiği belirtilmiştir. Bu durum, gelecekte yaşanması muhtemel göçlere karşı kentlerin dirençli hale getirilmesinde belediyelere sorumluluklar yüklemektedir. Çünkü kentlerde ortaya çıkan her türlü ekonomik, sosyal ve kültürel gereksinimler belediyeleri ilgilendirmekte; barınma, istihdam gibi talepler belediyelere iletilmektedir. Suriyeli sığınmacıların yaşam pratiklerinde de benzer bir durum bulunmaktadır. Nitekim bu talepler sonucunda Türkiye’de özellikle sınır illerine yakın belediyeler sığınmacılara sosyal yardım kapsamında hizmetler sunmaya başlamıştır. Fakat gerek sığınmacı sayısının her geçen artması gerekse de sığınmacıların kalış süresinin uzaması ile birlikte politika ve uygulamalar sosyal yardım boyutunu aşmış; sığınmacıların yerel halka uyumu, eğitim sürecine katılmaları gibi konular belediyelerin çalışma alanlarına dâhil olmuştur. Böylece Suriye kaynaklı kitlesel sığınma hareketleri deneyimi Türkiye’de göç ve dirençli kentler arasındaki ilişkiyi araştırma imkânı sağlamıştır.

Bildiride, Türkiye’de belediyelerin göç yönetiminde dirençli kentlerin oluşturulmasındaki politika ve uygulamaları incelenecektir. Bu inceleme iki düzlemde yapılacaktır. İlk olarak yasal ve kurumsal düzlemde belediyelerin sığınmacılara yönelik görevleri ve sorumlulukları belirlenecektir. İkinci düzlemde ise Samsun ilinde yapılan araştırmanın bulgularından hareketle uygulamadaki durum değerlendirilecektir. Bu kapsamda çalışmada 2019 yılında Samsun’da dört ilçe belediyesinin yetkilileri ile gerçekleştirilen mülakatlar ve belediyelerin politika belgelerinin içerik analizinin sonuçları tartışılacaktır. Çalışmanın temel sonucu Türkiye’de kentlerin göçlere karşı dirençli hale getirilmesinde belediyelerin politika ve uygulamaları arasında farklılıklar bulunduğu, bir planlama kapsamında olmaksızın yapılan çalışmalar sığınmacı kaynaklı sorunların çözümünde fayda sağlamamaktadır. Bu durumun temel nedeni ise yasal düzenlemelerin gerek mali gerekse de yetki açısından belediyeleri göç yönetim sürecinin ana aktörü olarak tanımlamamasıdır. Bu varsayımlardan hareketle bildirinin amacı, Türkiye’de belediyelerin sığınmacılara yönelik politika ve uygulamalarının genel görünümünü, belediyelerin göç yönetimindeki sınırlılıkları ve imkânlarını Samsun ili özelinde yapılan çalışma ile ele almaktır.

Anahtar Kelimeler: *Sığınmacı, belediye, politika, yönetim.*

⁵⁹ Doktora Öğrencisi ve Uzman Yardımcısı Ankara Üniversitesi, Yönetim Bilimleri Anabilim Dalı, kakman@ankara.edu.tr

Dirençlilik ve İklim Kaynaklı Göçlere Uyum: Yerel Politika Önerileri

Aslı YÖNTEN BALABAN⁶⁰

Kaan AKMAN⁶¹

Dünya tarihi göç olgusunun farklı türlerini zaman içerisinde deneyimlemiştir. İklim değişikliğinin afet, biyolojik çeşitliliğin azalması, deniz suyu seviyesinin yükselmesi, sıcak hava dalgaları, su kıtlığı, kuraklık, tarımsal verimliliğin azalması, gıda krizi gibi doğal ve sosyo-ekonomik çevre üzerindeki olumsuz etkileri gelecek yıllarda iklim kaynaklı göçlerin küresel, ulusal ve yerel düzeyde daha yaygın olarak tartışılmasına yol açacaktır. İklim kaynaklı göçler, bir ülkeden diğerine, kırdan kente ya da kentler arasında gönüllü/zorunlu şekilde gerçekleşebilir. İklim kaynaklı göçler gelişmişlik seviyesine, tarım, sanayi, yerleşim ve enerji politikalarına bağlı olarak ülkeleri farklı düzeylerde etkileyecektir. Bu göçlerin gelecekte ulaşacağı sayı tam olarak önceden saptanamasa da uzmanlar 2050 yılına kadar dünya genelinde 200 milyondan fazla insanın evlerini terk etmek zorunda kalacağını tahmin etmektedir.

Kent ve iklim değişikliği arasında karşılıklı bir ilişki vardır. İklim değişikliği kentlerin sürdürülebilirliği açısından önemli bir risk unsuruyken, diğer yandan kentsel faaliyetler de sera gazı emisyonlarının temel kaynaklarıdır. Araştırmalar kentlerin küresel düzeydeki karbondioksit emisyonlarının yüzde 75'inden sorumlu olduğunu göstermektedir. İklim kaynaklı göçler, kentlerde mevcut çevresel, sosyal, ekonomik ve yönetsel sorunları artırarak yeni riskleri beraberinde getirecektir. Bu nedenle kentlerin iklim değişikliğinden ve olası göçlerden nasıl etkileneceklerinin değerlendirilmesi önemli hale gelmektedir. Günümüzde kentlerin iklim değişikliğine dirençli hale getirilmesine ilişkin küresel düzeyde yapılan çalışmalar giderek yaygınlaşmakta ve alınan kararlar ulusal ve yerel düzeydeki politikalara yol göstermektedir.

Kısa/uzun vadeli, geçici/kalıcı göç hareketleri gelecekte kent yöneticilerinin karşılaşacakları yeni sorun alanları arasındadır. İklim kaynaklı göçlerin önlenmesinde ve yönetilmesinde kentler önemli aktörlerden biridir. Yerel politikalar aracılığıyla kentsel alanlarda risklerin tespit edilmesi ve bunlara ilişkin uyum çalışmalarının yapılması kentleri iklim değişikliğine dirençli hale getirecektir. İklim değişikliğinden en fazla etkilenecek olan gelişmekte olan ülkelerin uyum tedbirleri için yeterli kapasiteye sahip olmaması kentleri göç krizi karşısında daha savunmasız bırakacaktır.

Çalışmada iklim kaynaklı göçlerin kentlere potansiyel etkilerine ve dirençli kentlerin oluşturulmasında yerel politikaların önemine vurgu yapılacaktır. Çalışma kapsamında kent, iklim değişikliği ve göç ilişkisi kurularak iklim kaynaklı göçlere ilişkin dirençli kentler oluşturmada yerel düzeyde politika önerileri geliştirilecektir. Çalışmada, iklim kaynaklı göçlerin kentler için potansiyel bir risk unsuru oluşturacağından hareketle, göçlerin etkilerine ilişkin farkındalık oluşturulması ve bu kapsamda geliştirilecek politika önerilerinin gelecekte kent yöneticileri için yol gösterici olması amaçlanmaktadır.

Yerli ve yabancı literatür taraması yöntemine dayalı olarak gerçekleştirilecek olan çalışma üç bölümden oluşmuştur. İlk bölümde göç ve iklim değişikliği ilişkisi kapsamında iklim mülteciliğinin tanımlanması ve kavrama ilişkin gelişmeler incelenecektir. İkinci bölümde iklim değişikliği, kent ve göç ilişkisi kurularak iklim kaynaklı göçün kentsel alanlara etkisi ve

⁶⁰ Dr. Öğr. Üyesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, asli.yonten@omu.edu.tr.

⁶¹ Doktora Öğrencisi ve Uzman Yardımcısı, Ankara Üniversitesi, Yönetim Bilimleri Anabilim Dalı, kakman@ankara.edu.tr.

kentlerde yaşanabilecek olası riskler ele alınacaktır. Son bölümde ise iklim değişikliğine neden olan ve iklim değişikliğinden en çok etkilenen kentlerin iklim kaynaklı göçe dirençli hale getirilmesine ilişkin yerel politika önerileri sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: *İklim değişikliği, göç, kent, dirençlilik.*

Kadın ve Çocuk Sığınmacılara Yönelik Belediye Hizmetleri: Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Örneği

Meryem ARSLAN⁶²

Tarihin her döneminde insani konularda hassas politikalar sergileyen Türkiye, ayırım yapmaksızın yurtlarından zorunlu göçe tabi tutulan birçok kişiye sığınulacak bir yurt olmuştur. Özellikle son on yılda kitlesel göçe maruz kalan Türkiye Suriyeli sığınmacıların yaşadıkları kentlerde belli standartlarda yaşam kalitesine sahip olmaları için yerel düzeyde etkin politikalar izlemektedir. Bu bağlamda belediyeler yerel halka en yakın hizmet birimleri olarak mahalli müşterek ihtiyaçları vatandaşlık bağına bakmaksızın karşılamakla yükümlüdürler. Yerleşik konumda olan Suriyelilerin azımsanmayacak varlığı göz önüne alındığında birlikte yaşama kültürünün rasyonel bir şekilde toplum kesimlerinde yer bulmasının sağlanması ve belediye hizmetlerinin temel ihtiyaçların karşılanmasından öte bir düzeye taşınmasını gerekli kılmaktadır. Özellikle sığınmacı olmanın olumsuz etkilerini en çok hisseden dezavantajlı kesim olan kadınlar ve çocuklar baz alındığında bu gerekliliğin daha fazla önem arz ettiği görülmektedir. Zira göçün kadın ve çocuklar üzerinde olumsuz etkisinin ve ihtiyaçların tespit edilmesi, bu etkinin azaltılmasına ilişkin politikalar izlenmesi gerekmektedir. Bu politikaların yansımaları olan yerel hizmetlerin ihtiyaçları gidermede etkili olması, birlikte yaşama kültürünün benimsenmesine katkı sağlayacaktır. Ek olarak belediyeler tarafından uygulanan politikalar gelecekte yaşanması olası toplumsal çatışmaların önüne geçilmesinde de etkin bir rol oynayacaktır. Bu noktada bildirinin amacı sığınmacılara en yakın hizmet birimleri olan belediyelerin kadın ve çocuk sığınmacılara yönelik en iyi uygulamalarına yer vermektir. Bu kapsamda İstanbul'dan sonra en fazla sığınmacı barındıran kent olarak öne çıkan Gaziantep özelinde belediye hizmetleri araştırma sahası olarak belirlenmiştir. Araştırma yöntemi nitel araştırma olup literatür taraması ve Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Göç Yönetimi Şube Müdürlüğü yetkilileri ile yarı yapılandırılmış görüşme tekniği çerçevesinde yapılan görüşmeyi kapsamaktadır. Çalışmada göç yönetimi, göç hizmetlerine yönelik mevzuat, Türkiye'de yaşayan kadın ve çocuk Suriyeli sığınmacılar, Gaziantep'te yaşayan kadın ve çocuk Suriyeli sığınmacılar, Gaziantep Büyükşehir Belediyesi'nin kadın ve çocuk sığınmacılara yönelik uyguladığı göç yönetim modeli başlıklarına yer verilmiştir. Araştırma sonuçları Gaziantep Büyükşehir Belediyesi'nin sosyal adaleti gerçekleştirme odağında ve ihtiyaçları baz alarak uluslararası kuruluşlar başta olmak üzere üniversiteler ve sivil toplum kuruluşları ile iş birliği halinde kadın ve çocuk sığınmacılara yönelik hizmet üretmeye yoğunlaştığını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Göç yönetimi, kadın ve çocuk sığınmacılar, yerel yönetimler, Gaziantep Büyükşehir Belediyesi

⁶² Dr, Gaziantep Büyükşehir Belediyesi, Daire Başkanı, meryemrsln@gmail.com

Yerel Yönetimlerde Göç Algısı: Çanakkale Belediyesi Örneği

Alper BİLGİLİ⁶³

Fatma HIRLAK⁶⁴

İnsanlık tarihiyle birlikte ortaya çıkan göç kavramı toplu bir şekilde veya tek bir bireyin ülke sınırları içinde ya da dışında yer değiştirmesi olarak tanımlanmaktadır. Ancak göç kavramı uluslararası bir boyut kazanarak sadece fiziksel bir yer değiştirmenin ötesinde kültürel, sosyal ve ekonomik faktörleri de içine alan büyük bir değişim sürecini ifade etmektedir. Bu yönüyle göç birçok disiplini ilgilendiren bir konu olmuş ve tüm ülkelerin ortak problemi haline gelmiştir. Özellikle göç edilen yerlerde güvenlik problemlerinin yaşanması göç olgusunun olumsuz yorumlanmasına sebebiyet vermektedir. Oluşan bu olumsuz ortam hem göç eden birey hem de göçle gelen yerdeki toplum arasında çatışmalara neden olmaktadır. Ortaya çıkan çatışma ortamını yatıştırmak için halka en yakın birim olan yerel yönetimlere büyük görevler düşmektedir. Yerel yönetimler hem göç eden bireyin hem de göç edilen toplumun kültürel uyumunu sağlayabilecek en önemli birimlerin başında gelmektedir. Bu doğrultuda araştırmanın problemi Türkiye’de yerel yönetimlerin göç konusundaki algıları ne yöndedir? şeklinde belirlenmiştir. Araştırmanın amacı ise Çanakkale Belediyesi Sosyal Destek Hizmetleri Müdürlüğünde çalışan kişilerin göç konusundaki algılarının metafor yöntemiyle belirlenmesidir. Araştırmanın kapsamına Türkiye’deki il özel idareleri, belediyeler ve köyler girmekle birlikte, yaşanan COVID-19 salgını nedeniyle araştırma araştırmacının yaşamış olduğu Çanakkale ili ile sınırlandırılmıştır. Araştırmaya araştırılan konuyla alakalı birim olan Sosyal Destek Hizmetleri Müdürlüğü’nün tüm çalışanları girmekle birlikte esnek çalışma saatlerinin uygulanmasından kaynaklı 3’ü erkek 7’si kadın olmak üzere toplamda 10 kişi ile görüşmeler sağlanabilmiştir. Araştırmada hem fenomenoloji hem de metafor yöntemlerinden yararlanılmış ve veriler görüşme yöntemiyle toplanmıştır. Katılımcılara “Göç..... gibidir. Çünkü.....” şeklinde bir soru yönlendirilmiştir. Bu sorunun sorulmasındaki amaç “gibi” edatıyla göç olgusunu canlı, cansız, somut veya soyut bir varlığa benzetmeleridir. “Çünkü” bağlacı ile de benzettikleri varlığa benzetme nedenlerini açıklamaları sağlanmak istenmiştir. İçerik analizine tabi tutulan veriler 8 tema altında organize edilmiştir. Analizlerde, MAXQDA Analytics Pro 20 (20.2.2) kullanılmıştır. Sonuç olarak, katılımcıların bilinmezlik ve umut arayışları temasına kodlama yaptıkları sonucuna ulaşılmıştır. Ancak burada umut arayışının yine göçün zorunluluğundan dolayı yapıldığı ve umudunda aslında bilinmezlik ile sonuçlanacağı düşüncesi ön plana çıkmaktadır. Bu doğrultuda göç kavramına ilişkin endişe ve kaygının yüksek olduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Göç, yerel yönetimler, Çanakkale Belediyesi, algı.

⁶³ Dr. Öğr. Üyesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Biga İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, bilgili@comu.edu.tr

⁶⁴ Doktora Öğrencisi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Doktora Programı, fatmahirlak06@gmail.com

"Kentsel Politika ve Güvenlik" Perspektifinden Göç ve Kentsel Direnç

Ömer ÖZKAYA⁶⁵

Seda EFE⁶⁶

Kentler, değişimin çok hızlı yaşandığı yerler olarak, güvenlik ihtiyacının en çok hissedildiği alanlardan biridir. Değişim ve dönüşümler neticesinde ortaya çıkabilecek sorun alanları arttıkça, kentsel alanlardaki güvenlik konusunun kapsamı genişlemiştir. Bunun sonucunda güvenlik konusu kentsel dirençlilik bağlamında değerlendirilmesi gereken önemli bir konu olarak ortaya çıkmıştır. Kentlerde değişim ve dönüşümün temel sebeplerinden birisi göçtür. Dolayısıyla çalışmada kentsel politika ve iç güvenlik konularından biri olan kentsel güvenlik konusu, göç olgusu çerçevesinde ve kentsel dirençlilik bağlamında ele alınmıştır.

Geleneksel güvenlik anlayışı sadece ulusal güvenlik ve asayiş ele almaktadır. Ancak özellikle Soğuk Savaş sonrasında güvenlik kavramı, küreselleşme olgusuyla birlikte bir dönüşüm geçirmiştir. Artık sadece asker ve polisi ilgilendiren salt güvenlik anlayışı terk edilmiş ve güvenlik kavramı eleştirel bir açıdan yeniden tanımlanmıştır. Bu tanımlama ile birlikte güvenlik, "her türlü tehditten uzak olma" anlamına erişmiştir. Dolayısıyla insanla ilgili olan her "tehdit" bir "güvenlik" konusu haline gelmiştir. Bu noktada Kopenhag Ekolü'nün güvenlik alanındaki çalışmaları, güvenlik konusuna yeni bir soluk katmıştır. Bu Ekol'e göre esasında güvenlik meselesi olmayan durumlar siyasilere tarafından güvenlik alanına çekilerek bir güvenlik meselesi haline getirilmektedir. Bu durum "güvenlikleştirme" olarak adlandırılmıştır. Son dönemlerde Avrupa'da aşırı sağın yükselişi ile "göç ve güvenlik ilişkisinin" de bu şekilde değerlendirilerek güvenlikleştirildiği belirtilebilir. "Kale Avrupası" anlayışı olarak da ifade edilen bu durum, Schengen bölgesiyle Avrupa Birliği'nin sınırlarını sert bir şekilde korumasını ve Türkiye ile geri kabul anlaşması imzalaması gibi politikaları ortaya çıkarmıştır. Aşırı sağın, popülist söylemlerle birçok konuyu güvenlik alanına çekmesi başta göç olmak üzere pek çok farklı konuyu bu bağlamda tartışılır hale getirmiştir.

Göç gerek yerel gerekse ulusal açıdan farklı boyutlarda sorunlara sebep olabilecek bir bağlama sahiptir. Dolayısıyla göç, her ne kadar başlı başına bir güvenlik konusu olmasa da dünyada gerek politik söylemlerle gerek aşırı sağ eğilimlerle gerekse de asayiş olayları ile güvenlikleştirilen konulardan biridir. Zira özellikle de Avrupa'da kentte yaşayanların kentlerine göç konusunda farklı dirençler göstermekte olduğu ve kentsel alanda güvenlik ile ilgili kentin dirençliliği bağlamında bir takım sorun alanları oluşturduğu bilinmektedir.

Yerel açıdan, göçün gerçekleştiği kentlerde, kentlerin geleceğe yönelik stratejik yönetimi, kentsel risk faktörleri ve kentin dirençliliği bağlamında önemli bir konudur. Bu bağlamda direnç kavramı geleneksel olarak fizik ve psikolojide kullanılan ve herhangi bir sebeple yaşanan şok ve travmayı başarılı bir şekilde atlatma kabiliyetini anlatır. En genel anlamda da Sharifi ve Yamagata'nın (2014: 1492) yaptığı; sistemin uzun dönemli adaptasyon ve kısa dönemli başa çıkma kabiliyeti olarak tanımlanmaktadır. Neil Adger'in sosyal direnç tanımı ise, göç ve kentsel direnç konusunun neden örtüşen kritik bir alan ortaya çıkardığını açıklayabilmektedir. Sosyal direnç; grupların ve toplumların dış gerilimler, sosyal, politik ve çevresel değişiklikler

⁶⁵ Dr. Öğretim Üyesi, Polis Akademisi, Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Ceza Adaleti Anabilim Dalı, omerakademik@gmail.com

⁶⁶ Arş. Gör. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Kent, Çevre ve Yerel Yönetim Politikaları Anabilim Dalı, sedabtmn@gmail.com

sonucu ortaya çıkan karışıklıklarla, bozulmalarla başa çıkma kabiliyeti olarak tanımlanmaktadır (Adger, 2000: 347). Dolayısıyla da sosyal direnç, kentsel dirençliliğin önemli bir boyutu olarak, göç gibi sosyal, politik, ekonomik, kültürel pek çok değişimi bünyesinde barındırmaktadır. Bu durum göç ile kentsel dirençliliğin ilişkisini kurabilmek adına önemlidir.

Netice itibarıyla çalışmanın temel varsayımları şu şekilde ifade edilebilir;

- 1- Göç olgusu dünyada güvenlikleştirilen bir olgudur.
- 2- Avrupa Birliği ve Türkiye arasında sınır güvenliği konusunda göç, güvenlikleştirilmektedir.
- 3- Türkiye özelinde, bugüne kadar göç güvenlikleştirilmemiştir; ensar-muhacir anlayışı içerisinde ve Suriyelilere "misafir" gözüyle bakılmaktadır.
- 4- Türkiye'de Türk nüfusundan daha çok Suriyelinin olduğu kentlerde bile çok münferit olaylar dışında, ulusal güvenlik problemi olarak değerlendirilebilecek güvenlik problemleri yaşanmamıştır.
- 5- Artık Suriyeliler "misafir" statüsünden "komşu" statüsüne evrilmektedir. Bu durum yine kentlilerin göstereceği direnç bağlamı ve kentlerin dirençliliği açısından sosyal dirençlilik kapsamında olan önemli bir konudur. Eğer kentliler direnç göstermeye başlar, Suriyeli göçü "güvenlikleştirilir" ise, çok büyük toplumsal sorunların yaşanması kuvvetle muhtemel olacaktır.
- 6- Kentsel direncin "yeni normal duruma ulaşması" tezinden hareketle, Türkiye'de göçün kentlerde güvenlikleştirilmesinden ziyade sosyal politika alanında "uyum" konusu bağlamında devam edilmesi halinde hem Türk Milletinin hem de Suriyelilerin "tehdit" kaygılarından uzak bir şekilde, dolayısıyla "güvenlik" içerisinde, yaşamaya devam etmesi kuvvetle muhtemeldir.

Sonuç olarak bu bildirinin amacı; göç neticesinde ortaya çıkan sosyal değişimi yerel/kentsel politika ve güvenlik bağlamlarında kentsel dirençlilik ile ilişkilendirerek, "güvenlikleştirme" teorisi çerçevesinde açıklamaktır. Başka bir deyişle kentsel politikalar açısından önemli bir konu olan kentsel dirençlilik konusunu, Türkiye'de güvenlikleştirme, göç ve güvenlik bağlamında değerlendirilmektedir. Dolayısıyla ilk olarak kentsel direnç, kentsel politika, güvenlik, göç ve güvenlikleştirme gibi konu kapsamına giren kavramsal temel ortaya koyulacaktır. İkinci olarak, popülizm ve aşırı sağ söylem ve politikalar çerçevesinde göçün güvenlikleştirilmesinden bahsedilecek ve son olarak da güvenlikleştirme teorisi çerçevesinde göç ve kentsel güvenlik açısından Türkiye'de göçün münferit söylemler dışında güvenlikleştirilmeyerek, kentsel dirençlilik açısından da uygun bir tutum sergilendiği, Suriyeli göçü özelinde değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: *Göç, kentsel güvenlik, kentsel dirençlilik, güvenlikleştirme.*

11. OTURUM: FARKINDALIK VE DİRENÇLİ KENTLER

Çevre Danışmanlık Hizmeti Veren Çevre Görevlilerinin Çevresel Farkındalık ve Tutumlarının Belirlenmesi: Ankara Örneği

Erdal GÖKŞEN⁶⁷

Ali Derya ATİK⁶⁸

Gamze YÜCEL İŞILDAR⁶⁹

Son yüzyılda artan üretim ve tüketim süreci, doğal kaynakların tükenmesine neden olduğu gibi; üretim yapan tesislerden kaynaklı atıkların ve emisyon kaynaklarının da kontrol edilememesi neticesinde kirleticiler de kabul edilebilir limitlerin üzerine çıkarak ayrı bir sorun kaynağı oluşturmaktadır. Günümüzde maalesef toplumların ve üreticilerin otokontrol sistemi devreye çok fazla girememekte; 'iyi çevre yönetimi' uygulamaları için yasama organının düzenleyiciliğine gereksinim artmaktadır.

Çevre yönetimi; temelde çevrenin korunması, çevresel problemlerin kaynağında önlenmesi ve çözümü adına sürdürülebilir tedbirlerin oluşturulması, insan sağlığının güvence altına alınması gibi unsurlar etrafında bir ülkenin çevre konusundaki hedeflerinin belirlenmesi ve bu hedefler doğrultusunda tercihler yapmasıdır. Çevre yönetiminin başarıya ulaşabilmesi ancak çevre denetimleri ile mümkün olmaktadır. İşletmelerin çevresel etkilerini izlemek ve çevre mevzuatına uygunluklarını kontrol etmek ve birtakım önlemler almalarına teşvik etmek çevre denetimlerinin temel amaçlarındandır. Bu görev, 21.11.2013 tarih ve 28828 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan Çevre Görevlisi, Çevre Yönetim Birimi ve Çevre Danışmanlık Firmaları Hakkında Yönetmelik ile tanımlanmıştır. Denetimlerden sorumlu "çevre görevlisi"; faaliyetleri sonucu çevre kirliliğine neden olan ve/veya neden olabilecek ve Çevre Kanunu ve bu Kanuna dayanılarak yürürlüğe konulan düzenlemeler uyarınca denetime tâbi tesislerin faaliyetlerinin mevzuata uygunluğunu, alınan tedbirlerin etkili olarak uygulanıp uygulanmadığını değerlendiren, tesis içi yıllık denetim programları düzenleyen görevli olarak tanımlanmaktadır. Bu kapsamda, çevre alanında eğitim gören, bilgi birikiminin en fazla olduğu düşünülen ve toplumda çevresel tutum ve davranışlar konusunda öncülük yapması beklenen meslek gruplarının başında çevre görevlileri gelmektedir.

Buradan hareketle bu çalışmada, çevre görevlilerinin çevre sorunlarına ilişkin farkındalık düzeylerinin ve çevresel tutumlarının ölçülmesi hedeflenmiştir. Amaç; çevre görevlilerinin işletmeler için çevre alanında yol göstericilik, rehberlik ve denetim görevlerini yerine getirirken, farkındalık oluşturmaya çalışırken; aslında kendilerinin sahip olduğu bilgi birikimlerinin, çevre sorunları hakkındaki farkındalıklarının ve çevresel değerleri ne kadar içselleştirmiş olduklarının ölçülmesidir.

Bu amaca yönelik olarak, Ankara ili merkezli 'çevre danışmanlık' firmalarında görev yapan çevre görevlilerinin 'Çevresel Sorunlara İlişkin Farkındalık' ve 'Çevresel Tutumları'nın

⁶⁷ Gazi Üniversitesi, erdal07goksen@gmail.com

⁶⁸ Kilis 7 Aralık Üniversitesi, alideryaatik@gmail.com

⁶⁹ Gazi Üniversitesi, gyisildar@gmail.com

cinsiyet, yaş, aylık gelir, mesleki hizmet süresi ve öğrenim durumuna bağlı olarak farklılık gösterip göstermediği, betimsel araştırma yöntemlerinden tarama modeli kullanılarak irdelenmiştir. Çalışmada Güven ve Aydoğdu (2012) tarafından geliştirilen "Çevre Sorunlarına Yönelik Farkındalık Ölçeği" ile Uzun ve Sağlam (2006) tarafından geliştirilen "Çevresel Tutum Ölçeği" kullanılmıştır. Tutum ölçeği, çevresel ilgi, çevresel duyarlılık ve çevresel bilinç olmak üzere üç alt boyuttan oluşan "Çevresel Davranış Alt Ölçeği" ve çevresel görüş, çevresel kirlilik ve çevresel sorunlar olmak üzere üç alt boyuttan oluşan "Çevresel Düşünce Alt Ölçeği"nden oluşmaktadır. Elde edilen veriler SPSS 23.0 (Statistical Package for Social Sciences) paket programından ile değerlendirilmiştir.

Sonuç olarak; iklim değişikliği, gürültü ve çevre sorunlarının küresel olma özelliği; % 90'ın üzerinde bir oranda katılım ile en farkında oldukları konular olarak bulunmuştur. Çevresel tutum anlamında ise genel olarak; Çevresel düşünce bütününde ve boyutlarında puan ortalamaları birbirine yakın çıkmıştır denilebilir. En yüksek ortalama puan, çevresel kirlilikte çıkmıştır. Bu sonuç da çevre görevlilerinin çevre sorunlarına karşı farkındalıkları ile tutarlıdır. Çevresel davranış bütününde ve boyutlarında yine puan ortalamaları birbirine yakın çıkmıştır. En yüksek ortalama puan, çevresel bilinçte çıkmıştır. Bu sonuç, çevre görevlilerinin, çevre konularında yeterli düzeyde olumlu davranışlar sergilediklerini göstermektedir.

Katılımcıların çevresel tutumları, belirlenen değişkenler kapsamında irdelendiğinde; **cinsiyet** değişkenine göre çevresel düşünce alt ölçeği kadınlar lehine istatistiksel anlamda farklılık göstermektedir ($p=,013<0,05$). **Yaşa, aylık gelirine** göre ise, gerek ölçeğin genelinde gerek alt ölçeklerde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmadığı görülmüştür. Mesleki **hizmet süresi** içinse katılımcılardan 6-10 yıl hizmet süresi olanlar ile 11-15 yıl hizmet süresi olanların çevresel ilgilerinin puanları arasında anlamlı farklılık olduğu bu farklılığın ($p=,041<0,05$) 11-15 yıl hizmet süresine sahip olanlar lehine olduğu belirlenmiştir. **Öğrenim durumu** değişkeninin katılımcıların tutumlarında etkili olmadığı diğer bir ifade ile lisans mezunu ile lisansüstü eğitimine devam eden veya lisansüstü mezunu katılımcıların tutumlarının benzer olduğu söylenebilir.

Katılımcıların cinsiyetlerine göre çevresel davranış alt ölçeğinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>.05$). Ancak çevresel davranış alt ölçeğinin çevresel duyarlılık boyutundan aldıkları puanlar cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı şekilde farklılaştığı ve bu farklılığın kadınlar lehine olduğu tespit edilmiştir ($p<.05$). Diğer bir ifadeyle kadınların çevresel duyarlılıkları erkeklere oranla daha yüksektir. Cinsiyet değişkenine göre çevresel düşünce alt ölçeğinin puanlarının istatistiksel olarak anlamlı şekilde farklılık gösterdiği ve bu farklılığın kadınlar lehine olduğu belirlenmiştir. Yaş dağılımına göre gerek ölçeğin genelinde gerek alt ölçeklerde gerekse alt ölçeklerin boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmadığı görülmektedir.

Çevresel düşünce alt ölçeğinin alt boyutları olan çevresel sorunlar ve çevresel kirlilik alt boyutlarının cinsiyete göre anlamlı şekilde farklılık göstermediği ancak çevresel görüş bakımından cinsiyete göre istatistiksel olarak farklılaştığı ve bu farklılığın kadınlar lehine olduğu tespit edilmiştir. Tablo 1'de incelendiğinde katılımcıların yaş dağılımına göre gerek ölçeğin genelinde gerek alt ölçeklerde gerekse alt ölçeklerin boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmadığı görülmektedir ($p>.05$). Yaş değişkeninin katılımcıların tutumlarında etkili olmadığı diğer bir ifade ile farklı yaş gruplarına sahip katılımcıların tutumlarının benzer olduğu söylenebilir. Katılımcıların aylık gelirine göre gerek ölçeğin genelinde gerek alt ölçeklerde gerekse alt ölçeklerin boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmadığı görülmektedir ($p>.05$). Aylık gelir değişkeninin katılımcıların tutumlarında etkili olmadığı diğer bir ifade ile farklı gelir seviyesine sahip katılımcıların tutumlarının benzer olduğu söylenebilir. Katılımcıların 6-10 yıl hizmet süresi olanlar ile 11-15 yıl hizmet süresi olanların çevresel ilgilerinin puanları arasında anlamlı farklılık olduğu bu farklılığın ($p<.05$) 11-15 yıl hizmet süresine sahip olanlar lehine olduğu belirlenmiştir. Tutum ölçeğinin geneli, alt ölçekler olan çevresel davranış ve çevresel düşünce alt ölçekleri ve alt boyutlarında hizmet süresine göre anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir. Katılımcıların öğrenim durumuna

göre gerek ölçeğin genelinde gerek alt ölçeklerde gerekse alt ölçeklerin boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmadığı görülmektedir ($p>.05$). Öğrenim durumu değişkeninin katılımcılarının tutumlarında etkili olmadığı diğer bir ifade ile lisans mezunu ile lisansüstü eğitimine devam eden veya lisansüstü mezunu katılımcılarının tutumlarının benzer olduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Çevre görevlisi, çevresel farkındalık, çevresel düşünce, çevresel davranış.

Kişilerin Tutum, Algı, Farkındalık Düzeylerinin ve Davranışlarının Kentsel Katı Atık Yönetimindeki Rolü

Sevcan GÜLEÇ SOLAK⁷⁰

Ercan OKTAY⁷¹

Hızlı nüfus artışı ve değişen tüketim alışkanlıkları katı atıklardan kaynaklanan sosyal ve çevresel sorunların artmasına sebep olmuştur. Yaşanan bu sorunlar ve kaynakların hızla tüketilmesi, katı atıklara olan ilgiyi arttırarak kaynakların sürdürülebilirliğini yeniden gündeme getirmiştir. Dünyada, yılda 2,01 milyar ton kentsel katı atık üretilmekte ve bunun en az yüzde 33'ü çevre açısından güvenli bir şekilde yönetilmemektedir. Yüksek gelirli ülkeler dünya nüfusunun yalnızca yüzde 16'sını oluştursalar da dünya atıklarının yaklaşık yüzde 34'ünü yani 683 milyon tonunu üretmektedir. Toplumların kalkınmışlık düzeylerine göre farklılık gösteren katı atıkların neden olduğu sorunların geniş bir etki alanına sahip olması katı atıkların yönetimini zorunlu kılmaktadır.

Her türlü insan faaliyeti ile oluşan katı atıklar önceleri "gözden uzak olsun" anlayışıyla değerlendirilmiş ve yaşam bölgelerinden uzaklaştırılmıştır. Nüfusun artması sonucu atık miktarındaki artış ve doğanın kendini yenileme süresinin uzaması, çevre ve insan sağlığı ile ilgili sorunların yaşanmasına sebep olmuştur. Bu sorunlar da katı atıkların "insan ve çevre sağlığı" açısından değerlendirmesi gerektiği yaklaşımını yaygınlaştırmıştır. Günümüzde ise katı atıklar, hem yeniden değerlendirilmesi gereken bir kaynak, hem de yönetilmesi gereken bir konu olmuştur. Katı atık yönetimi; az atıklı bir üretimin desteklenmesi, katı atıkların hammadde veya başka amaçlara yönelik olarak geri kazanımı, katı atıkların toprak, hava, su ortamına ve canlılara zarar vermeyecek şekilde nihai bertaraf esaslarının uygulanması amacıyla geliştirilen sistem olarak tanımlanmaktadır.

Özellikle tüketim alışkanlıklarının değişmesi ile yaygınlaşan ambalajlı ürün kullanımı ve "kullan at" türünden malzemeler katı atık sorununun başlangıç noktasını oluşturmaktadır. Katı atık miktarı ülkenin genel sosyo-ekonomik yapısına göre değişmektedir. Hatta aynı ülke sınırları içerisinde yer alan kentlerin, mahallelerin özelliklerine, o kentlerde yaşayanların yaşam şekillerine, tüketim alışkanlıklarına, sosyo-ekonomik durumlarına, gelenek ve göreneklerine bağlı olarak farklılaşmakta, bileşimleri (kompozisyonları) değişmektedir.

Genelde çevre sorunlarının çözümü özelde ise katı atıkların yönetimi her ne kadar merkezi ve yerel yönetimlerin sorumluluk alanına girse de bu sorunların çözülmesinde toplumun yani bireylerin sorumluluğu daha fazladır. Bireylerin vermiş olduğu kararlar ve davranışları doğrudan veya dolaylı yoldan çevrelerini etkilemektedir. Verimli kararlar ve doğru davranışların gerçekleşebilmesi için bireylerin çevre sorunları hakkında bilgi sahibi olması, bu sorunların çözümüne ilişkin farkındalığa sahip olması ve daha da önemlisi ilgili sorunun çözümünün bir parçası olmak için istek sahibi olması gerekmektedir.

Bu çalışmada bireylerin katı atık yönetimiyle ilgili tutum, algı ve davranışları daha önceki yapılan alan araştırmalarından hareketle analiz edilmeye çalışılacaktır. Literatür taraması sonucu elde edilen yerli ve yabancı kaynaklardan hareketle katı atık yönetiminde merkezi ve yerel yönetimler aracılığıyla vatandaş katılımını arttıracak uygulamaların neler olabileceği, katı atık yönetimi özellikle geri dönüşüm uygulamalarına karşı isteksizliğin nedenleri, tutum

⁷⁰ Doç. Dr., Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, gulecsevcan@hotmail.com

⁷¹ Prof. Dr., Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, ercanoktay@hotmail.com

ve davranış değişikliği ile sıfır atık yaklaşımının yaygınlaştırılıp yaygınlaştırılmayacağı araştırılacaktır. Elde edilecek sonuçlar merkezi ve yerel yöneticilerin katı atık yönetiminde etkinlik için yapacakları uygulamaların karar süreçlerine katkı sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Kentsel katı atık, tutum, davranış, farkındalık.*

Kentsel Direncin Artırılmasında Sıfır Atık Yaklaşımının Önemi ve Türkiye İçin Politika Önerileri

Muhammed Yunus BİLGİLİ⁷²

Nüfus artışı, sanayileşme ve doğrusal ekonomi anlayışına dayanan üretim ve tüketim kalıpları, günümüzün hâkim yerleşim biçimi olan kentlerde, büyük miktarlarda katı atıkların ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Hızlı kentleşme sonucu artan katı atık miktarı, bir yandan kronikleşen çevresel sorunlarla karşılaşılmasına, diğer yandan ise ani (akut) kentsel şokların yaşanmasına neden olarak kentlerin dayanma kapasitesini negatif bir şekilde etkileyebilmektedir. Bu noktada, kentsel katı atıkların etkin bir şekilde yönetilmesi hem çevre ve insan sağlığının korunması hem de kentlerin şoklar karşısında dayanıklılığının artırılması bakımından önem taşımaktadır. Kentlerin dayanma kapasitesinin artırılması bağlamında dirençli kent, bir kentteki bireylerin, toplulukların, kurumların, işletmelerin ve sistemlerin, ne çeşit kronik ve ani (akut) şok ile karşılaşır karşılaşırsa hayatta kalma, uyum sağlama ve büyüme yeteneğini ifade etmektedir. Dolayısıyla kentsel katı atık yönetiminde etkinliğin sağlanması, kentsel direncin artırılmasına da pozitif bir katkı sunmaktadır. Nihai amacı atık ortaya çıkarmayan bir ekonomik ve toplumsal yapının inşa edilmesi olan sıfır atık yaklaşımı, günümüzde Türkiye'nin ve pek çok devletin kentsel katı atık yönetiminde ulaşmak istediği bir hedef haline gelmiştir. Sıfır atık yaklaşımı, atığın kaynaktan azaltılması/önlenmesi ve yeniden kullanılması, bunun mümkün olmaması durumunda ise geri dönüştürülmesi ve kazanılması uygulamalarını ön planda tutarak yakma ve depolama alanlarına duyulan ihtiyacın azaltılması yoluyla bütün doğal kaynakların korunmasına dayanan bir atık yönetim felsefesidir. Bu bağlamda, sıfır atık hedefi yolunda sağlanacak ilerlemeler, atıklardan kaynaklı kentsel şokların yaşanması ihtimalini azaltarak kentsel direncin artırılmasına katkı sağlayacaktır. Sistematik literatür araştırması yöntemine dayanan bu çalışmanın amacı, kentsel direncin artırılması adına sıfır atık yaklaşımının sağlayacağı avantajların ortaya koyulması ve yoğun bir kentleşme süreci yaşayan Türkiye için kentsel direncin artırılması adına sıfır atık yaklaşımı temelli politika önerilerinin getirilmesidir. Üç bölümden oluşan bu çalışmanın ilk bölümünde, direnç ve kentsel direnç kavramları kuramsal bir bakış açısıyla ele alınmıştır. İkinci bölümde, kentsel katı atık ve yönetimi ile sıfır atık yaklaşımı teorik bir bakış açısıyla irdelenmiştir. Üçüncü bölümde ise, önce kentsel direncin artırılması adına sıfır atık yaklaşımının sunduğu avantajlar ve fırsatlar incelenmiş, ardından sıfır atık hedefi yolunda ilerleyen Türkiye için kentsel direncin artırılmasına yönelik sıfır atık yaklaşımı ekseninde politika önerileri sunulmaya çalışılmıştır. Sonuç olarak sıfır atık yaklaşımının öncelikli uygulamalarından biri olan atığın kaynaktan azaltılmasının ve önlenmesinin başarılabilmesi durumunda, atıklardan kaynaklı kentsel şokların yaşanması ihtimalinin azaltılacağı ve Türkiye'de kentsel direncin artırılacağı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Dirençli kent, atık yönetimi, sıfır atık yaklaşımı, Türkiye.*

⁷² Dr. Öğr. Üyesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, mybilgili@ktu.edu.tr

Peyzaj Mimarlığı Öğrencilerinin İklim Değişikliğine Uyum Sürecinde Doğa Tabanlı Çözüm Önerileri: Kahramanmaraş Kenti Örneği

Nilgöl KARADENİZ⁷³

Şule KISAKÜREK⁷⁴

Sebahat AÇIKSÖZ⁷⁵

Meryem ATİK⁷⁶

Doğal, kırsal ve tarımsal alanlar üzerinde genişleyen kentlerde iklim değişikliğinin tüm ölçeklerde hissedilen ve yaşanan etkisi doğal süreçleri ve bu süreçlerin devamlılığını esas alan doğa tabanlı çözümleri bir zorunluluk haline getirmiştir. Su kaynaklarının korunması ve güvence altına alınması, kentin ihtiyacı olan tarım ürünleri temini ve gıda güvenliği, biyolojik çeşitliliğin korunması doğa tabanlı çözümlerin öncelikleri arasındadır.

Doğa tabanlı çözümler (DTÇ) küresel anlamda öne çıkan iklim değişikliğinin etkisini azaltmak ve özellikle de kentlerin iklim değişikliğine karşı dirençli kılmak açısından planlama meslekleri için yenilikçi yaklaşımlar sunmaktadır. Bu nedenle sosyal ve çevresel bileşenleri ile birlikte mekânsal planlama yetkisine sahip planlama mesleklerinin doğa tabanlı çözümler konusundaki işbirlikleri ve bu konudaki yeterlilikleri büyük önem taşımaktadır.

Bu bildiriye TÜBİTAK 2237-A Programı kapsamında desteklenen ve Türkiye'deki farklı Peyzaj Mimarlığı bölümlerinde okuyan öğrencilere yönelik olarak düzenlenen "İklim Değişikliğine Uyum Sürecinde Kentsel Yayılım Alanlarında Doğa Tabanlı Çözümler" başlıklı Eğitim Etkinliğinden elde edilen sonuçlar hakkında bilgi verilmiştir. Peyzaj Mimarlığı başta olmak üzere farklı bilim alanlarından gelen eğitimcilerin katılımı ile düzenlenen etkinlik 10-17.10.2019 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Etkinlik çalışma alanı olarak Kahramanmaraş Dulkadiroğlu ve 12 Şubat Belediyelerinin iş birliği ile Kahramanmaraş kent merkezinin güneyinde, Adana - Gaziantep Karayolları arasında kentleşme baskısı altındaki geniş tarım arazileri ile bu arazileri çevreleyen sanayi, konut, havaalanı, kamusal alanları içeren bölge seçilmiştir. Eğitim kapsamında Geodesign yaklaşımı izlenerek çalışma alanı, yüksek-orta-düşük yoğunluklu yerleşim, yeşil altyapı, mavi altyapı gibi sistemlere ayrılmış ve buna bağlı olarak Doğa Tabanlı Çözümler geliştirilmiştir.

Bu bağlamda tarımın ve gıda üretiminin sürdürülmesi, sosyal altyapının iyileştirilmesi, sanayi tesislerinden kaynaklanan çevre kirliliğinin önlenmesi, doğal alanların ve biyolojik çeşitliliğin korunması, kent halkının ihtiyaç duyduğu rekreasyonel imkânların yaratılması, özellikle de su kaynaklarının ve tarım topraklarının sürdürülebilirliğini ön plana çıkartan projeler üretilmiş ve katılımcı bir süreçte değerlendirilmiştir. Proje sonuçlarının kırsal ve kentsel peyzaj karakterlerinin birlikte görüldüğü fakat ulaşım, kentsel ve endüstriyel alan kullanım taleplerinin neden olduğu hızlı değişim sürecindeki diğer kentler için de DTÇ olanakları

⁷³ Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, nkaradeniz@ankara.edu.tr

⁷⁴ Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Orman Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölüm, skazanci@ksu.edu.tr

⁷⁵ Bartın Üniversitesi Mühendislik, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, saciksoz@bartin.edu.tr;

⁷⁶ Akdeniz Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, meryematik@akdeniz.edu.tr

açısından yararlı çözümler içerdiği düşünülmektedir. Ayrıca çok disiplinli ve katılımcı planlama eğitimi süreçlerinin doğa tabanlı çözüm üretiminde peyzajın çok yönlü yapısını öne çıkartan ve destekleyen bir yaklaşım olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: *Peyzaj planlama, doğa tabanlı çözümler, kentsel yayılım alanları, Kahramanmaraş.*

12. OTURUM: DİRENÇLİ KENTLER İÇİN YÖNETİM MODELLERİ

Fail İken Mağdura Dönüşmek: Kamu Hizmetlerinin Sunumu ve Kentsel Dirençlilik

Eray AKTEPE⁷⁷

Özellikle son yüzyılda kırsal alandan kentsel mekâna göçün hızlanması ile kentsel nüfus büyüklüğü ve yoğunluğunda kayda değer bir artış yaşanmıştır. Bu artış, kent yönetimi açısından bir dizi problemin ortaya çıkmasına neden olurken, aynı zamanda yeryüzündeki ekosistem dengesini ve iklim-hava kaynaklı doğal afetlerin şiddeti ve görülme sıklığını da önemli ölçüde etkilemiştir. Bu çalışma, iklim değişikliğine neden olan aktivitelerin kaynağı olma özelliği ile fail iken iklim değişikliği kaynaklı aşırı hava olayları ve doğal afetlere karşı mağdura dönüşen kentlerin, niteliği gereği halkın zorunlu gereksinimlerini karşılayan kamu hizmetlerinin görülmesi/gördürülmesi sürecinde riski ve kırılganlığı artıran sorunları ele almaktadır. Çalışmanın temel varsayımı, merkezi kamusal hizmetler olarak nitelendirildiği halde mekânsal olarak yerel ve kentli halkın ihtiyaçlarına karşılık verilen telekomünikasyon ve elektrik hizmetlerinin optimum hizmet alanının saptanmasına ilişkin sorunların, bu kamu hizmetlerinin özel teşebbüslere gördürülmesi nedeniyle oluşan denetimi ve regülasyonu zor hizmet sunumu anlayışı ile birlikte iklim değişikliğine bağlı aşırı hava olaylarına karşı kentlerin daha dirençsiz ve kırılgan bir hal almasına neden olmasıdır. Bu çalışma, öncelikle kent ve çevre politikaları paradigmalarında faillikten ziyade mağduriyet odaklı bir kentsel dirençliliğin nasıl konumlandırılabilceğini netleştirmeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda, kentler artık çevre ve çevre olaylarına karşı ofansif değil defansif bir konumdadır. Ayrıca, Türkiye özelinde son günlerde yaşanan deprem ve aşırı hava olayları sonucunda yaşanan elektrik ve iletişim şebekelerinde yaşanan sorunların, telekomünikasyon ve elektrik kamu hizmetlerinin özel teşebbüslere gördürülmesi açısından incelenmesi çalışmanın amaçları arasındadır. Derinlemesine literatür taraması ve nitel analiz temelinde ele alınan çalışma, uygulamada merkezi ve yerel kamu hizmetleri olarak ayrılması güç kamu hizmetleri üzerinden dirençli kent inşasında bu hizmetlerin görülmesi/gördürülmesine ilişkin sahip olunan handikapları vurgulanmaktadır. Çalışmada, neden sonuç ilişkisi bağlamında iklim değişikliğinde faillikten mağduriyete kentin rolüne değinildikten sonra Türkiye özelinde merkezi kamusal hizmetler olarak nitelendirildiği halde mekânsal olarak yerel ve kentli halkın ihtiyaçlarına karşılık sağlanan telekomünikasyon ve elektrik hizmetlerinin tarihsel süreçteki dönüşümü ele alınacaktır. Son olarak, çalışmada, telekomünikasyon ve elektrik kamu hizmetlerinin özel teşebbüslere gördürülmesi tercihi ile fail iken son zamanlarda yaşanan aşırı hava olayları neticesinde aksayan iletişim ve elektrik hizmetlerinde yaşanan sorunlar nedeniyle mağdur olan kamu erki ilişkisi sorgulanacaktır. Çalışma, dirençli kentlerin inşasında kamu hizmet tanımı ve sunum şekillerinin ne denli önemli konular olduğu iddiasıyla literatüre katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Kentsel dirençlilik, dirençli kentler, kamu hizmet sunumu, merkezi – yerel yönetim ilişkileri.*

⁷⁷ Dr. Öğr. Üyesi, Kastamonu Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, eaktepe@kastamonu.edu.tr

Türkiye’de Kent-Bölgeleşme Eğilimlerinin Morfolojik-Fonksiyonel Bir Analizi⁷⁸

Seda EFE⁷⁹

Hüseyin GÜL⁸⁰

19. ve 20. yüzyıllar kentleşmenin gelişmiş ülkelerde başlayıp tüm dünyaya yayıldığı iki asır olmuştur. 20. yüzyılın ikinci yarısında hız kazanan metropolleşme ise kent bölgeleşmeye evrilmeye başlamıştır. 21. yüzyıl ise tüm dünyada kenti nüfusun çoğunlukta olduğu, metropolleşmenin ve kent bölgeleşmenin geleneksel kentleşmenin önüne geçtiği bir yüzyıl olma özelliği sergilemeye başlamıştır. Bu çerçevede; özellikle metropoliten gelişim alanları da (metropoliten kent ve alanlar) birçok politika açısından olduğu gibi kentsel politikalar açısından da ön plana çıkmıştır. Bu kentsel alanlar artık çok farklı perspektiflerle ve farklı sosyal, mekânsal, ekonomik, coğrafi gerçeklik ve gelişme özellikleri bağlamında oldukça farklı biçimde tanımlanmaktadır. Bu sebeple güncel metropoliten gelişme eğilimlerinin, kentsel politika bağlamında rasyonel çerçevede incelenip tartışılabilmesi önemlidir.

Uzun bir süre kent ve metropoliten kent olarak ikili bir ölçekte kavramsallaştırılan konu, son dönemde farklılaşmaya/çeşitlenmeye başlamıştır. Bu kavramsallaştırmada, kent, metropoliten kent ve alan ayrımının yetersiz kaldığı, kent-bölgenin de metropoliten gelişme sürecinde, metropol kent ve metropoliten alandan farklılaşan mekânsallıkları sorgulama, anlama ve açıklamaya imkan sunan bir olgusal ve kavramsal çerçeve olarak öne çıkmaya başladığı görülmektedir. Bu araştırmada da kent-bölgeleşme; metropoliten gelişme sürecini incelemek ve anlamlandırmak için sık kullanılan metropoliten kent ve alandan, sosyal, mekânsal, kurumsal, ekonomik işleyiş ve ihtiyaçlar bağlamında farklılaşan bir gelişme aşamasını ve alanını tanımlamak için araştırmanın odağına alınmıştır. Temelde ekonomik akımların ayak izlerinin oluşturduğu alanlar olarak tanımlanan “kent-bölge”, ulusal politikalar açısından farklı gündelik akışların, bağların ve ağların oluşum alanı olarak dikkat çeken bir alanı belirtmek için de kullanılmaktadır. Bu da kent-bölgenin; kentsel politikaların hem ekonomik gelişme hem de bölge insanı için istikrarlı yaşam ortamı sağlama açısından oldukça uygun olgusal bir temel sunduğunun kabul edildiğini göstermektedir.

Bu bağlamda bildiride ilk olarak kent-bölge kavramının, kavramsal ve kuramsal açıdan metropoliten gelişmenin ileri bir aşaması olarak nasıl tanımlandığı ortaya konmaktadır. Daha sonra ise, Türkiye’de idari yapıda yeri olmayan kent-bölge gibi mekânsal gelişme alanlarının nasıl belirlenebileceğine ilişkin, çalışma özelinde ortaya koyulan morfolojik ve fonksiyonel olarak iki aşamalı tasarlanan araştırma metodolojisine, değişkenlere ve ölçeklere ilişkin bilgiler paylaşılacaktır. Çalışmanın son bölümünde ise araştırma bulguları sunulacaktır. Bu bağlamda çalışmanın morfolojik analiz olan ilk aşaması kapsamında mekânsal ekonometrik yöntem ve analizinden biri olan hot spot analizi ve sonuçları ortaya konacaktır. İkinci aşamada ise, il ve ilçe temelli çeşitli endeks çalışmaları ve bu çalışmaların alt endeks değerlendirmelelerinden uygun görülenlerin, çalışma kapsamında kurgulanan formül ve puanlama cetveline

⁷⁸ Bu çalışma Prof. Dr. Hüseyin Gül’ün danışmanlığında, Arş. Gör. Dr. Seda Efe’nin “Türkiye’de Metropoliten Alanların Kent-Bölge Oluşumu Çerçevesinde Bir Çözümlemesi” başlığını taşıyan doktora tezinden üretilmiştir.

⁷⁹ Arş. Gör. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Kent, Çevre ve Yerel Yönetim Politikaları Anabilim Dalı, sedabtmm@gmail.com

⁸⁰ Prof. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Kent, Çevre ve Yerel Yönetim Politikaları Anabilim Dalı, huseyingul@sdu.edu.tr

çerçevesinde analiz edilmesi ile ortaya koyulan alanın fonksiyonel ilişki durumuna ilişkin değerlendirme sonuçları paylaşılacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Metropoliten gelişme, metropoliten alan, kent-bölge, kentsel politika, Hot Spot Analizi, Morfolojik-Fonksiyonel Analiz.*

Yerel Yönetimlerin Kentsel Güvenliği Sağlamadaki Rolü ve Araçları: Güvenlik Sağlamada Tasarım Rehberleri (CPTED)

Tuba KOCA81

Nilgün Çolpan ERKAN82

Suçun önlenmesi geleneksel olarak kolluk kuvvetlerinin yegâne sorumluluğu olarak görülmektedir. Kolluk kuvvetleri hizmeti suçların önlenmesinde tek başına yeterli değildir. Suç kavramı çok bileşenli ve kapsamlı bir kavram olduğu gibi suçu önleme eylemi de çok kapsamlı ve çok paydaşlı bir süreci tarif etmektedir. Suç önleme toplumsal ve yönetsel yapının içinde tek bir kurumun sorumluluğundaki bir konu olmaktan öteye geçmeli, sorumluluğun paylaşıldığı, bu konuda ortaklıkların kurulduğu bir organizasyon içinde çalışılmalıdır. Bu organizasyonun içinde en az kolluk kuvvetleri kadar yerel yönetimlerin de yer alması kaçınılmazdır. Yerel yönetimler suçların önlenmesinde ve güvenliğin sağlanmasında, kolluk kuvvetleri ile ortak çalışma yürüterek, kurumlar ve kişiler arasında koordinasyon sağlayıcı bir görev üstlenmelidir. Burada önemli olan yerelin problemlerini anlayıp iyi analiz ederek suçların henüz işlenmeden önüne geçilmesidir. Bu da iyi bir iş birliği ile elde edilebilmektedir.

Kent güvenliğinin sağlanmasında suçların yerelde ele alınması önemlidir çünkü suçlar çok geniş bir yelpazede çeşitlilik göstermektedir. Yere ve topluma özgü suçları, ülke ya da bölge genelinde ele almak, suçlu ve mağdur davranışlarını anlamayı zorlaştırmaktadır. Bu gibi sorunların aşılabilmesinin başında da suç unsurlarında yere ve topluma özgü farklılıklarının yönetilebilmesi gelmektedir. Bunu sağlayacak yöntemlerden birisi de yerel yönetimlerin bu konudaki çalışmalarında etkin bir biçimde görev almasıdır.

Vatandaşları doğrudan temsil eden ve onlara en yakın kurum yerel yönetimlerdir. Bu sebeple vatandaş kendini yerel yönetime daha yakın hisseder ve daha güvenilir bulur. Bu nedenlerle belediyelerin kentsel güvenliği sağlamada kilit rol oynaması beklenmektedir. Güvenlik konusundaki etkili eylem planı, yerel yönetimlerin tek başına değil, diğer kurumlarla birlikte çalışmasını gerektirir. Suç önleme çalışmaları; adalet, sağlık, eğitim, medya, kolluk kuvvetleri, sosyal hizmetler, STK'lar ve dini kuruluşlar gibi toplumdaki farklı sektörlerden destek gerektirir. Daha da önemlisi, üst düzey hükümetlerin desteğini ve ulusal düzey, bölge veya il arasındaki bağlantıları gerekli kılar.

Ülkemizde de yerel yönetimin yerleşmelerde güvenliğin sağlanması konusunda aktif bir rol oynayarak çeşitli kurum ve kişilerle ortaklık yoluyla güvenli kent programları (Güvenlik Odaklı Kentsel Tasarım Rehberleri) oluşturması gereksinimi bulunmaktadır. Yerelden ulusal ölçeğe uzanan kademeli bir güvenlik programı suç - suçlu - mağdur - mekân profillerini ortaya çıkararak, suçun daha kolay tespiti ve önlenmesi konusunda yardımcı olacaktır. Ayrıca yerel düzeydeki suç çeşitlerini anlamak, alana özgü suç önleme stratejileri geliştirmek açısından önemlidir. Bu konuda yerel yönetimlerin araçlarından birisi, dünyada pek çok ülke ve yerleşme tarafından kullanılan CPTED (Çevresel Tasarım Yoluyla Suç Önleme) rehberleridir.

CPTED, yapılı çevrenin düzenlenmesi yoluyla, kendi kendine suçların önlenmesine yardım etmek anlamına gelmekle birlikte, birçok örnekte aynı zamanda bir örgütlenme şeması da ortaya koymaktadır. Bu yöntem sayesinde bazı suçların önüne geçilerek kolluk kuvvetlerinin iş yükü azaltıldığı gibi halkın bilinçlenmesi, kısmen sorumluluk üstlenmesi sağlanmaktadır. CPTED yöntemiyle gerçekleşen güvenlik önlemleri aynı zamanda suç korkusunu azaltıp,

⁸¹ YTÜ, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, tubakocaa@gmail.com

⁸² YTÜ, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, nilgunerkan@gmail.com

yerel halkın refahını arttırırken, beraberinde kamu malına karşı işlenebilecek suçları da azaltacağından yerel yönetim bütçesine de katkı sağlayacağını söylemek mümkündür. Tüm bunların yanı sıra CPTED tek başına kent güvenliğinin sağlanmasında tek başına yüzde yüz etkili bir araç olmamakla birlikte yardımcı ve tamamlayıcı bir işlevi bulunmaktadır.

Bu çalışmada kentlerde güvenliğin sağlanmasında yerel yönetimin elindeki araçlardan biri olan CPTED rehberlerinden söz edilmektedir. Özellikle rehberlerin paydaşları, aktörleri ve rehberin hazırlanması ve uygulanmasında yerel yönetimlerin rolü ve önemine dikkat çekilmektedir. Dünya örnekleri üzerinden ele alınan CPTED kavramını ve rehberleri yerel yönetimlere tanıtmak, süreç çalışmaları ile fikir paylaşımında bulunmak hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Kentsel güvenlik, kentsel tasarım, CPTED, yerel yönetim.*

Kapsayıcı ve Güçlendirici Sosyal Hizmet Yaklaşımında Belediyelerin Rolü: Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Örneği

Mehmet Abdullah AKSOY⁸³

İnsanı odak alan bir yönetim anlayışı gereği olarak dezavantajlı grupların belediye çalışmalarını planlanırken dikkate alınması, sosyal adaleti tesis etmek, sosyal eşitlik ilkesini hayata geçirebilmek modern yerel yönetim anlayışının temelini oluşturmaktadır. Yerel yönetimlerin yol ve kaldırım yapmak dışında insana dokunan ve insan için çalışan yapılar haline dönmesiyle, kentsel hizmetlerin eşit olarak dağılımını sağlamak, kentte adil ve dengeli bir gelişme öngörmek ve toplumsal refahı artıracak bir düzen oluşturmak yönetim planlamalarının bir gereği haline gelmiştir. Günümüz dünyasında ülkelerin ve toplumların gelişmişlik ve kalkınmışlık düzeyleri değerlendirilirken dezavantajlı gruplara gösterilen özenle, bu kesime götürülen hizmetle ilişki kurulmaktadır. Ülkelerin gelişmesine ve kalkınmasına etki eden uygulamaların başında yerel yönetim çalışmaları gelmektedir. Bu nedenle kalkınmışlık ve gelişmişlik düzeyinin artırılmasıyla yerel yönetimlerin planlama sürecinde dezavantajlı grupların dikkate alınması arasında doğrudan bir ilişki vardır. Dezavantajlı grupların başka kişilerin desteğine ihtiyaç duymadan kent hayatı ile bütünleşmelerini sağlayacak en önemli aktörlerin başında yerel yönetimler gelmektedir.

Avrupa Kentsel Şartı da her kentlinin en temel hakkı, kentteki tüm sosyal aktivite ve olanaklara, yaş, ırk, bedensel ve zihinsel kabiliyetlerine bakılmaksızın, kendi özgür iradeleyle erişebilme hakkına vurgu yapar. Bu erişimi kolaylaştıracak en önemli kurumlar da şüphesiz yerel yönetimlerdir. Bu çalışmada Gaziantep Büyükşehir Belediyesi'nin bu anlayışla dezavantajlı gruplara yönelik yürüttüğü çalışmalar ile şehri bu gruplar için güvenilir hale getirme noktasında yürüttüğü çalışmalar incelenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Sosyal hizmet, yerel yönetimler, güçlendirme yaklaşımı, kapsayıcılık

⁸³ Daire Başkanı, Gaziantep Büyükşehir Belediyesi, Kadın Aile Eğitim ve Sosyal Hizmetler Dairesi, abdullahmidyat@hotmail.com

13. OTURUM: DİRENÇLİ KENTLER İÇİN DÜNYA ÖRNEKLERİ

Çok Paydaşlı İşbirliği İle Dirençli Kentler: Kanada Montreal Örneği

Namık Kemal Öztürk⁸⁴

Özge Hameş⁸⁵

Günümüzde şehirler doğal, ekonomik, siyasi veya sosyal nedenlerden kaynaklanan birçok beklenmedik ve şehir üzerinde baskı yaratan sebepler veya toplumsal sağlığı tehdit eden durumlarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Herhangi sebeple ortaya çıkan bu unsurlarla mümkün olan en kısa sürede başa çıkmak, soruna yerinde, etkin ve verimli bir şekilde müdahale etmek ve çözümler üretebilmek için ortaya çıkması muhtemel bu risklere karşı şehirlerin hazırlıklı olmaları gerekmektedir. Şehirlerin yönetiminden sorumlu kurumlar, şehirleri için ortaya çıkabilecek bu krizleri iyi tanımlamalı, muhtemel risk haritaları hazırlamalı, riskleri en aza indirgeyecek alternatif çözüm yolları ortaya koymalı, kriz eylem planlarını yapmalı ve böylece şehirlerini dirençli hale getirmelidirler. Dirençli şehir, şehrinde hiçbir kriz veya baskıya maruz kalmayan şehir değil, her ne sebeple olursa olsun ani ve beklenmedik bir biçimde ortaya çıkan durumlar karşısında öngörülü, önleyebilir, çözümleyici ve sorunları ortadan kaldıracak şehirlerdir.

Şehirlerin dayanıklılığının artırılması ve dirençli olması çok paydaşlı iş birliği ve katılımı gerektirmektedir. Şehirdeki tüm kamu kurum ve kuruluşlarının, üniversite, özel sektör, sivil toplum örgütleri temsilcilerinin ve vatandaşların, yaşadıkları şehir açısından ortaya çıkabilecek muhtemel risk ve kriz durumlarını konusunda bilgi sahibi olmaları, kriz eylem planlarının yapım ve uygulama süreçlerine katılım sağlamaları şehirlerin dirençlerinin artmasına katkı sağlamaktadır. Çünkü bilgili ve bilinçli şehirler, beklenmedik durumlar açısından öngörülü, esnek, hızlı, yerinde, alternatifli, kapsayıcı ve bütüncül çözümler ortaya koyma ve buna uyum sağlama kapasitesine sahip olurlar. Kriz ve acil durumlarda toplum dayanışması önemlidir ancak, bu gibi durumlar henüz ortaya çıkmadan çok paydaşlı iş birliği ile acil durum eylem planları yapılması, dirençli şehir stratejileri oluşturulması daha önemlidir.

Bu çalışmada çok paydaşlı iş birliği ile dirençli şehir stratejisini ortaya koyan Kanada'nın Montreal şehrini iyi uygulama örneği olarak ele almaktayız. Çalışmanın amacı, dirençli kentler oluşturulmasının ilk adımı olan ve çok paydaşlı iş birliği ile yapılan bir strateji planını hazırlık, uygulama ve işlevselliği açısından örnek plan üzerinden detaylı bir şekilde ele almak ve bu konuda yapılacak çalışmalara iyi uygulama örneği ortaya koymaktır. Çalışmada öncelikle dirençli kent kavramı açıklanmış, kentlerin dirençli hale gelmesi için çok paydaşlı iş birliği ile izlenecek yol haritaları açıklanmış ve son olarak da Montreal Dirençli Şehir Stratejisi ele alınmıştır. Çalışmada kavramsal açıklamalar için literatür taramaları yapılmış, internet kaynaklarından yararlanılmıştır.

⁸⁴ Prof. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Kamu Yönetimi Bölümü, nkozuturk@mu.edu.tr

⁸⁵ Dr., Muğla Büyükşehir Belediyesi, ozgehames@gmail.com

Çalışmada kriz anında ve sonrasında olduğu kadar öncesinde de iş birliği ve dayanışmanın önemli olduğu, şehirde yaşayan ve o şehir için muhtemel bütün risklerden etkilenecek kesimlerin bilgi sahibi olmalarının ve bu konuda farkındalıklarının olmasının kentlerin dirençlerinin artmasına katkı sağladığı, şehirde yaşayanların karşı karşıya kalacakları kriz anıyla başa çıkabilmesinin, buna uyum sağlayabilmesinin, temel ihtiyaçların karşılanması ve yaşam kalitelerinin devam ettirilebilmesi için hazırlıklı ve planlı olmanın çok önemli olduğu sonucuna varılmıştır. Yönetimsel açıdan çok paydaşlı iş birliğinin bu konu özelinde de çok değerli olduğu çalışmada varılan bir başka sonuçtur.

Anahtar Kelimeler: *Dirençli kent, çok paydaşlı iş birliği.*

İklim Değişikliğine Dirençli Kent Yönetimi Sao Paulo Kenti Örneği

Beyza ÇELEBİ⁸⁶

İklim değişikliği yaşadığımız çevreyi ve yaşam kalitesini olumsuz olarak etkilemektedir. Aşırı hava olayları günlük yaşam ve tüketim alışkanlıklarımızı dönüştürmektedir. Kentsel nüfus dünya genelinde büyümeye devam ettikçe, kentler ve sakinleri iklim değişikliği risklerine karşı daha savunmasız hale gelmektedir. Kentler, küresel iklim değişikliği yönetiminin yürümesini şekillendirmede kritik bir rol oynamaktadır. Kent yönetimleri de son 20 yılda küresel iklim politikasında önemli bir aktör konumuna gelmiştir. Bu amaç doğrultusunda yerel yönetimler yasal ve yönetsel yetkileri çerçevesinde iklim değişikliğine yanıt verecek uyum ve azaltım stratejileri hazırlamakta, dâhil olduğu ulus aşırı ağlar vasıtasıyla iklim değişikliği politikasına kent düzeyinde katkı vererek kentlerin daha dirençli ve sürdürülebilir olmasını hedeflemektedir.

Yerel yönetim düzeyinde daha etkin hareket alanı bulan uyum boyutunda hedeflenen kentlerin iklim değişikliği etkilerine karşı savunmasız yönlerini tespit ederek kentlerin uyum kapasitesini güçlendirmek dolayısıyla dirençli hale getirmektedir. Kenti daha dirençli kılmak için yapılan tüm politika ve eylemler, kentler arasındaki eşitsizlikleri ve her kentin potansiyelini de göz önüne alıp enerji, ulaşım, alt ve üst yapı, tarım, gıda tedariki, sağlık hizmet alanlarında kırılabilirliği azaltarak iklim değişikliği etkilerine yanıt verme kapasitesini geliştirecektir.

Özellikle gelişmekte olan ülkelerde kentler hızlı kentleşmeye bağlı olarak iklim değişikliği etkilerine karşı oldukça savunmasızdır. Sao Paulo, Brezilya'nın en büyük metropol kenti olarak iklim değişikliği etkileri açısından yüksek risk altında yer alan kentler arasında iklim değişikliği politikası ile ön plandadır. Sao Paulo Metropolitan Yönetimi kentte iklim değişikliği ile mücadele amacıyla kentsel dirençliliği arttırmaya yönelik azaltım ve uyum eylem planları geliştirmiş, iklim değişikliği için özel bir yasal düzenleme yapmıştır.

Bu çalışmada temel amaç literatür araştırması ile küresel iklim değişikliği ve kentlerin dirençliliği arasında hem kaynağı hem de etkileneni olarak nasıl bir ilişki olduğunu açıklamak, ilgili rapor ve yasal düzenlemelerden yararlanarak yerel yönetim düzeyinde Sao Paulo kenti üzerinde iklim değişikliği yönetişimini, azaltım ve uyum politikaları, dirençlilik açısından değerlendirmek, iklim değişikliği etkilerinin azaltılması ve uyum çerçevesinde destek veren uluslararası, ulusal, yerel aktörlere kısaca değinmek olacaktır. Çalışmanın hedefi yerel yönetimlerin kentsel dirençlilik boyutunda iklim değişikliği politikasındaki işlevselliğine dikkat çekmektir.

Anahtar Kelimeler: İklim değişikliği, kent yönetimi, dirençlilik, yönetişim

⁸⁶ Doktora Öğrencisi, Marmara Üniversitesi, Yerel Yönetimler ve Kent Politikaları Bilim Dalı, beyzacelebi@gmail.com (Bu bildiri Beyza Çelebi'nin doktora tezinden üretilmiştir).

14. OTURUM: İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ İLE MÜCADELE

İklim Değişikliğiyle Mücadelede Büyükşehir Belediyelerinin Rolü

Mahmut GÜLER⁸⁷
Zeynep Damla KARANUH⁸⁸

Çevre sorunlarının sınır tanımayan özelliği, 21. yüzyıla girdiğimiz süreç içerisinde önemini artırarak sürdürmektedir. Bu bağlamda en önemli çevresel sorunlardan birisi olan iklim değişikliği ve küresel ısınma, sanayileşmenin başladığı 1800'lü yılların ikinci yarısından itibaren başlamış olmakla birlikte iklim değişikliğine neden olan faaliyetlerdeki sürekli artış dünyayı geri dönülmez çevresel felaketlere sürüklemektedir. İklim değişikliğinin etkileri son onlu yıllarda daha net görülmektedir: Bir yandan kuraklık bir yanda ani sel baskınları, mevsim normallerinin üzerinde seyreden sıcaklıklar, yağış miktarlarında azalma vb. etkilerle ortaya çıkan kuraklık bu etkilerden sadece birkaç tanesidir. Bunların yanı sıra iklimde ortaya çıkan mevsimsel dalgalanmalar tarımsal üretimde azalmayla birlikte gıda sorununu, yeni salgın hastalıkları ortaya çıkarak sağlık sorunlarının ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Diğer yandan hızlı kentleşme sonucu kentsel alanlarda nüfus artışı ve kentlerin hala sanayi üretiminin mekânı olması, kentlerin küresel ısınmaya katkısı ve küresel ısınmadan etkilenen mekânlar olması bakımından önemli sonuçlar yaratmaktadır.

Küresel ısınma ve iklim değişikliği konusunda endişe verici gelişmelere koşut olarak uluslararası alanda devletlerin konuya artan ilgisi olduğu da bir gerçektir. Bu kapsamda BM tarafından uzun yıllardır sürdürülen devletlerarası görüşmeler sonucu İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi ve Kyoto Protokolü ile önemli mesafeler elde edilmiştir. Kyoto Protokolü sonrası Paris Anlaşması, Kyoto Protokolünün devamı niteliğinde olarak değerlendirilmekte ve anlaşmada dünya üzerindeki sıcaklık artışının önlenmesi gerekliliği üzerine durulmaktadır. Bu kapsamda fosil yakıtların, metan, azot monoksit, arazi kullanım değişikliğinden kaynaklanan karbon monoksit salınımının azaltılması ve bu yolla dünyadaki sıcaklık artışının 1,5-2 derecede sınırlandırılması hedeflenmiştir. Bu uluslararası sözleşmelerde Türkiye, Kyoto Protokolünü imzalamış ve onaylamış, Paris Anlaşmasını ise imzalamış ancak henüz onaylamamıştır.

Çalışmada, iklim değişikliği sonucu ortaya çıkan su ve özellikle kentlerde kuraklık sebebiyle ortaya çıkacak olan kullanılabilir su krizi büyükşehir belediyeleri ekseninde ele alınacaktır. Kentlerde yerel halkın ihtiyaç duyduğu su hizmetini sağlama sorumluluğu belediyelere verilmiştir. İklim değişikliğiyle mücadele kapsamında belediyelerin: Kent içi ulaşımda önlem alınması, yeşil alan miktarlarının artırılması, bina mantolama vb. iş ve işlemler ile park ve bahçelerin sulanması noktasında iklim dostu uygulamalar yoluyla dolaylı olarak iklim değişikliği ve olası su krizine yönelik yetki ve sorumluluğu olduğu görülmektedir. Çalışma, Büyükşehir Belediyelerinin kuraklık tehdidinde ve kentlerde meydana gelecek su krizine yönelik almış olduğu önlemler ekseninde somutlaştırılacaktır. Bu kapsamda yerel düzeyde politikalar ışığında su krizine ve kuraklığa karşı dirençli kentler oluşturma mümkün olup olmayacağı sorgulanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kentlerde su krizi, kuraklık, kuraklık tehditi, büyükşehir belediyeleri.

⁸⁷ Prof. Dr., Trakya Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi, mahmutguler@trakya.edu.tr

⁸⁸ Yerel Yönetimler Bilim Uzmanı, Büyükşehir Belediye Strateji Geliştirme Müdürlüğü Personeli, damlakaranuh@gmail.com

Dirençli Kent Unsurlarından Biri Olarak Kentsel İklim Değişikliği

A. Menaf Turan⁸⁹

Hicran Hamza Çelikyay⁹⁰

Kentler gerek doğal gerekse insan kaynaklı olan ve çoğunlukla ani gelişen afetlerle karşı karşıya kalmaktadır. Özellikle biyolojik tehlikelere ilişkin süreçlerin yönetilememesi durumunda, salgınlar ortaya çıkabilmekte ve bu durum kentlerde önemli dönüşümlere neden olmaktadır. Günümüzde yaşanan COVID-19 pandemisi de kentlerle ilgili önemli paradigma değişimlerini başlatmış durumdadır. Pandemi dönemi, kentlerin ne derece dirençli olduğunu ortaya koyan bir süreç olmuştur. Dirençlilik kavramı ekoloji, mühendislik, antropoloji ve psikoloji, sosyoloji, yer bilimleri gibi bir çok disiplin ile ilişkilendirilmekte ve afet riski azaltımı, insani yardım ve kent planlaması süreçlerinde kullanılmaktadır. Kentbilimde dirençlilik, kentler veya yerleşim alanları denilen kümelenmeleri neyin dirençli yapabileceği konusundaki görüşler bakımından ele alınmaktadır. 1970'lerin başlarında, bir ekolojik sistemin kendi kendini düzenleme veya uyum sağlama yeteneğinin temelde sahip olduğu dirençliliğe bağlı olduğuna dair çalışmalara başlanmıştır. Daha sonraki çalışmalarda, ekolojik sistemler kentsel sistemlerle ilişkilendirilmiş ve kentsel alanlar dirençlilik yönüyle ele alınmıştır. Günümüzde şehirlerin yüzleşmek zorunda kaldığı şoklar, stresler ve baskılar gözle görülür bir şekilde artmıştır. Sellar, depremler, kasırgalar, yangınlar, volkanik patlamalar, salgınlar, kimyasal sızıntılar ve patlamalar, terörizm, enerji kesintileri, finansal krizler, siber saldırılar ve çatışmalar bunlara dâhildir. Kentsel dirençliliğin değerlendirilmesinde etkili bileşenlerden biri de iklim değişikliğidir. İklim değişikliği, kentlerin dirençliliğini zayıflatan ve küresel düzeyde dâhil olmak üzere ulusal, bölgesel ve yerel düzeyde mücadele edilmesi gereken önemli unsurlardan biridir. 1992 yılında Birleşmiş Milletler tarafından Rio'da düzenlenen Çevre ve Kalkınma Konferansı'nda benimsenen ilkelerden biri olan İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'nin ardından iklim değişikliği dünya kamuoyunda tartışmaya açılan bir konu haline gelmiştir. Kyoto Protokolü, Kopenhag İklim Zirvesi ve Paris Anlaşması bu konuda küresel düzeyde atılan adımlardan birkaçıdır. Özellikle yeşil ekonomiye geçiş öncelleyen Paris Anlaşması gibi uluslararası anlaşmalara uyumlu politikalar geliştirmek günümüzde daha fazla önem kazanmıştır. Dirençli kentlerle iklim değişikliği arasında yakın bir ilişkinin var olduğu ve bu yüzden iklim değişikliği sorununun kentsel iklim değişikliği boyutuyla ele alınması gerektiği, iklim değişikliğinin dirençli kentler için bir gereklilik olduğu, dirençli kente erişmek için iklim değişikliğinin getirdiği sorunların çözülmesi gerektiği çalışmanın temel varsayımlarıdır. Sonuç olarak çalışmada, kentlerin dirençliliği iklim değişikliğine uyum süreci ile birlikte ele alınmakta, dirençliliğin sürdürülebilir olması için iklim değişikliği ile mücadelenin hangi düzeylerde ele alınacağına dair dirençli kent göstergelerinden yararlanılarak kavramsal bir çerçeve oluşturulması amaçlanmakta ve bu konuda Türkiye'nin yerel ve ulusal politikaları incelenerek dirençli kentsel politikalar için öneriler geliştirilmektedir. Çalışmada literatür taraması yönteminden yararlanılarak bu konuda yazılmış olan bilimsel çalışmalar, ulusal ve uluslararası düzenlemeler ve raporlar değerlendirilecek, uygulama örneklerinden yararlanılarak yukarıda belirtilen varsayımlar sınanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Dirençli kent, kentsel iklim değişikliği, Paris Anlaşması, Covid-19

⁸⁹ Prof. Dr., Van YYÜ, İİBF Kamu Yönetimi Bölümü, menafturan@hotmail.com

⁹⁰ Dr. Öğr. Üyesi, Düzce Üniversitesi, Akçakoca Bey SBF Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, hicrancelikyay@yahoo.com

Kentsel İklim Değişikliğine Dirençliliğin Arttırılmasına Dair Uyum Programı/Eylem Planı Hazırlanması ve Uygulanması: Efeler Belediyesi Örneği

Ömer Ali EMEK⁹¹

Sanayi devrimi sonrası artan üretim metodolojileri/sistemleri ve kentleşme olgularının biriktirdiği sorunlar yaşadığımız yüzyılda tüm insanlığa birçok çevresel problemle yüz yüze gelmesine sebebiyet vermiştir. Bu durum ancak 80'li ve 90'lı yıllarda dillendirilmeye başlanmış olup 21. Yüzyılda en büyük felaket senaryolarının kurgulandığı bir hâl almıştır. Bu çevresel problemlerin en başında ise İklim Değişikliği sorunu gelmektedir.

İklim değişikliği küresel etkilerinin yanında en hissedilebilir alan yerelerde, bunun özneli olarak da kentlerde etkisini gösterecektir. Bu nedenle kentler kendi çevresel koşulları ve geliştirdiği ağlar nedeniyle, son yıllarda iklim değişikliğine küresel çapta üretilemeyen çözümlerin yerine yerel anlamda üretilen çözümler ve birlikteliklerle iklim değişikliğine karşın önlemlerini hızlan almaktadır. Bu kapsamda hazırlanan uyum programları ve eylem planları uygulanabilirliği defalarca test edilerek etkililiği küresel çapta onaylanmıştır. Bu kapsamda Efeler Belediyesi olarak kentimizde yaşanan ve yaşanacak olgularla ilgili değerlendirme sunulması ve kentsel iklim değişikliğine direncin artırılmasına dönük olarak EFECAP'21 (Efeler İlçesi İklim Değişikliği Uyum Programı) adlı uyum programı uygulamaya almış ve eylem planını (EFECAP'22-Efeler İlçesi İklim Değişikliği Eylem Planı) hazırlamaktadır.

Uyum programları hem eylem planlarının hazırlanması sürecinin daha etkin ve genel kapsayıcı niteliğini arttırmakta hem de eylem planlarının denetim ve kontrolünün sağlanmasında etkin şekilde kullanılmaktadır. Etkin bir uyum programı; iklim değişikliği süreçlerinin tümünü kapsamalı ve daha sonrasında program ve eylem planlarının oluşturulmasında kontrol mekanizmaları ve denetlenebilir mekanizmaları taşımalıdır. Bu nedenle hazırlamış olduğumuz bu çalışma; uygulamakta olduğumuz uyum programı (EFECAP'21) kapsamında yapılan faaliyetleri, faaliyetin kontrol noktalarını, eylem planının faaliyetlerinin denetleme ve kontrol süreçlerini, raporlamalarını içeren uygulama yöntem ve metodolojilerini inceleyecektir.

Anahtar Kelimeler: İklim değişikliği, kentleşme, sera etkisi, uyum programı.

⁹¹ Uzman/Proje Yürütücüsü, Efeler Belediyesi Çevre Koruma ve Kontrol Müdürlüğü, aemek@outlook.com

15. OTURUM: KENTSEL DİRENÇLİLİKTE TOPLUMSAL CİNSİYET

Toplum Kalkınmasının Desteklenmesinde Kadın Kooperatiflerinin Önemi: Mardin İpekyolu Kadın Kooperatifi Örneği

Asmin Kavas Bilgiç⁹²

Toplum kalkınması, yerelde yaşayan toplulukların sosyal, kültürel ve ekonomik ihtiyaçlarının giderilmesi amacıyla taşıyan, eğitsel ve örgütsel süreçleri içeren, halkın ve devletin ortak çabası sonucunda gelişim gösteren bir modeldir. Toplum kalkınması yaklaşımının etkili araçlarından birisi kooperatiflerdir. Toplum kalkınması anlayışı göz önünde bulundurulduğunda kooperatifçilik, ortak bir amaca ulaşmak için ekonomik ve sosyal imkânların yardımlaşma, dayanışma yoluyla bir araya getirilmesinden oluşan bir mekanizmadır. Bu kapsamda kooperatifçilik, geniş anlamıyla bir örgütlenme biçimidir. Bu örgütlenme biçiminin ülke geneline yayılması, toplum kalkınması açısından da son derece önemlidir.

Bir ülkenin hem ekonomik, hem de sosyal olarak kalkınması, kadına verilen önemden geçmektedir. Bu bağlamda ülke ekonomisinin güçlenmesi ve toplum kalkınmasının sağlanmasının en önemli koşullarından birisi, kadınların iş gücüne katılımlarının desteklenmesidir. Toplum kalkınması özelinde, kentsel ve kırsal alanların kalkınması ve gelişimi kapsamında kadın emeğinin önemi, üzerinde durulması gereken çalışma alanlarının başında gelmektedir. Bu alanlarda yerel üretimin desteklenmesinde, ürün ve üretimdeki kalitenin artmasında, yörede yaşayan kadın üreticilerin etkili bir biçimde örgütlenmelerinin önemi büyüktür. Kadınların yaşadıkları yörede örgütlenmeleri sonucunda toplum kalkınmasına katılımları, kendi yaşamlarını etkileyen kararlara da katılımı demektir. Toplum kalkınması bireysel etkinliklerden çok, kuvvetli bir dayanışma ve örgütlenme ile sağlanabilir. Bu bağlamda kooperatifler, hem kentsel hem de kırsal alanlarda yaşam mücadelesi veren kadınların desteklenmesinde güçlü bir dayanışma ve örgütlenme modeli olarak değerlendirilebilir.

"Toplum Kalkınmasının Desteklenmesinde Kadın Kooperatiflerinin Önemi: Mardin İpekyolu Kadın Kooperatifi Örneği" başlıklı bu çalışmanın temel amacı, toplum kalkınmasının gerçekleştirilmesinde kadın istihdamının önemi üzerinde durmaktır. Bu amaç doğrultusunda çalışmada sosyal, kültürel ve ekonomik örgütlenmede kadın emeğinin önemi üzerinde durulmuştur. Çalışma kapsamında kadın girişimciliğinin önemi, Mardin İpekyolu Kadın Kooperatifi örneği üzerinden tartışılmıştır. Derinlemesine mülakat yönetimine dayanılarak geliştirilen bu çalışmada, 2005 yılında Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı tarafından hayata geçirilen Mardin İpekyolu Kadın Kooperatifi'nin sundukları hizmetlere ve faaliyet alanlarına yer verilmiştir. Çalışmanın temel hedefi ise hem kent hem de kır ölçeğinde faaliyet gösteren Mardin kadın kooperatifini değerlendirmek, kooperatifin kadın istihdamı ve bölgenin refahının artırılmasındaki katkılarını ortaya çıkarmaktır.

Anahtar Kelimeler: *Toplum kalkınması, kooperatif, istihdam, kadın.*

⁹² Dr. Öğretim Üyesi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Kentleşme ve Çevre Sorunları Anabilim Dalı, asminkavas@gmail.com

Türkiye'nin Bölgesel Kalkınma Politikası ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Üzerine Doğu Anadolu Projesi (Dap) İllerinin Mevcut Durumu ve Bir Öneri

Burak YARDIMCI⁹³
Deniz ŞAHİN CİNOĞLU⁹⁴

Türkiye, Cumhuriyet döneminden itibaren refahın ülke sathına yayılması amacıyla çeşitli dönemlerde değişen politika tercihlerine bağlı olmakla beraber gerek kamu eliyle gerekse özel sektörün teşvikiyle "ulusal kalkınmacı" bir anlayışla politikalar yürütmektedir.

Onuncu Kalkınma Planı'ndan itibaren kalkınma planlarında "Yaşanabilir Çevre Sürdürülebilir Şehirler" başlığına yer verilmekte ve kalkınmanın sürdürülebilir kılınması ve bütün mekâna yayılması yönünde şehirlerin ve kırsal alanların kendine özgü koşul ve niteliklerine göre politikalar ortaya konmaktadır. Bölgesel gelişme politikası, sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması için yapısal ve temel bir politika alanıdır.

Refahın ülke sathına yayılmasında yakın dönem Türkiye tarihindeki en önemli konu Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP)'dir. GAP, 1970'lerin ikinci yarısından itibaren ulusal politika belgelerinde yer almaya başlamış, 1980'lerin sonuyla beraber bütüncül bir bölgesel kalkınma projesine dönüşmüştür. GAP, bugünün Türkiye'sinde bölgesel gelişme politikalarının temelini oluşturan bir niteliğe sahiptir. Ancak, özellikle 2000'li yıllardan sonra Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne adaylığında uyum süreciyle güçlenen bölgesel gelişme politikaları başta sektörel/ tematik bölgesel kalkınma programları olmak üzere, kalkınma ajansları ve kalkınma idareleri gibi araçlarla somutlaşmış ve desteklenmiştir.

1989 yılında kurulan GAP Bölge Kalkınma İdaresi'nin ardından 2011 yılında Doğu Anadolu Projesi (DAP), Doğu Karadeniz Projesi (DOKAP) ve Konya Ovası Projesi (KOP) Bölge Kalkınma İdaresi (BKİ) Başkanlıkları kurulmuştur. Tamamen kamu yatırımlarından müteşekkil bölgelerine ilişkin hazırladıkları eylem planları çerçevesinde faaliyetlerini yürüten BKİ'ler ekonomik ve sosyal kalkınmanın sağlanmasını amaçlamıştır.

DAP BKİ'nin sorumluluğunda bugün; Ağrı, Ardahan, Erzurum, Erzincan, Iğdır, Bitlis, Bingöl, Malatya, Elazığ, Tunceli, Kars, Hakkari, Sivas, Van ve Muş olmak üzere 15 il yer almaktadır. Bölgesel kalkınmayı amaçlayan ve bu kapsamda kamu yatırımları yürüten ve aynı zamanda bölgedeki kamu yatırımlarının koordinasyonunu üstlenmiş olan DAP BKİ, sosyal kalkınma konularında da faaliyet yürütmektedir. Bölgede 2014-2018 yılları arasında DAP Eylem Planı'nı uygulanmıştır.

DAP Bölgesi'nin sosyal kalkınma alanında faaliyetler yürütmesi oldukça isabetli olup; bölge kapsamındaki iller gerek il gerekse ilçe sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamalarında oldukça gerilerde yer almaktadır. Bununla paralel olarak kadınların istihdama ve sosyal hayata katılımlarının oldukça düşük olduğu gözlemlenmektedir. Bu minvalde kadınları sosyal ve ekonomik hayata katılımlarını sağlayacak destekleyici sosyal politikaların yürütülmesi önem arz etmektedir.

⁹³ Bölgesel ve Kırsal Politika Uzmanı, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü, burak.yardimci@sanayi.gov.tr

⁹⁴ Uzman, Avukat, Arbulucu, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü, deniz.sahincinoglu@sanayi.gov.tr

Ancak sosyal içerme şeklinde sektörel ele alınabilecek bu konu, her ne kadar DAP bölgesinde 15 il ile sınırlandırılıyormuş gibi görünse de, bölge içi eşitsizlik ya da heterojen gelişmişlik seviyesi kendini göstermektedir. Özellikle ilçe sosyo-gelişmişlik sıralaması araştırmasında 1'den 6'ya kadar kademede ilçeler içerisinde bölgede 1. kademede ilçe yer almazken ilçelerin yaklaşık %70'i 5. ve 6. kademede yer almaktadır. Dolayısıyla bölge kendi içerisinde bir eşitsizliği barındırmakta ve bölgeler arası gelişmişlik farklarının azaltılmasına yönelik uygulanan DAP BKP'yle en az aynı önemde bölge içi gelişmişlik farklarının azaltılmasına yönelik politikaların uygulanmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Toplumsal cinsiyet kavramı, biyolojik cinsiyetler olan kadın ve erkek olmaktan farklı olarak kadın ve kız çocukları ile erkekler arasında tanımlanan görev ve sorumluluklara ve bunlara atfedilen değerlere ilişkin bir kavram olup içerik bakımından farklı toplumlarda farklı ilişki anlamları barındırabilmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitliği yaklaşımı, kadın ve erkeklerin hak bakımından eşitliği ilkesine dayanmaktadır.

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği ülkelerin sosyal ve ekonomik kalkınmasını bakımından bir engel olmakla beraber toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması bireylerin hak ve imkânlarla eşit erişimi ile sosyal adaletin gerçekleştirilmesi ve kalkınmanın hızlandırılması için de önemli bir adımdır. Bu kapsamda pek çok uluslararası kuruluş tarafından yapılmış ülkeler arası sıralamalarda toplumsal cinsiyete duyarlı veriler birer gösterge olarak yer almaktadır.

Her ne kadar ilçe düzeyinde verilere ulaşmak zor olsa da toplumsal cinsiyet eşitliğine dair çalışmaların ilçe düzeyinde de gerçekleştirildiği görülmektedir. Çalışma kapsamında bölge kalkınma idarelerinden biri olan Doğu Anadolu Bölge Kalkınma İdaresinin görev yaptığı bölgede yer alan ilçelere dair toplumsal cinsiyete duyarlı verilerin edinilmesi ve bu kapsamda bir kıyaslama yapılması amaçlanmaktadır. Parçadan bütüne giden bir yaklaşımla ilçe düzeyinde toplumsal cinsiyet eşitliğinde ilerlemenin ile ve ülkenin kalkınmasına hizmet edeceği değerlendirilmektedir. Bu kapsamda örneğin bir ilçede yalnızca iş hayatında kadın çalışanın artması ve kadının güçlenmesi aynı zamanda ülke kalkınmasına da fayda sağlayacaktır.

2021-2023 yıllarını kapsayan DAP Bölge Kalkınma Programı (BKP)'de; Tarımsal Üretimde Katma Değerin Arttırılması ve Kırsal Kalkınma, Sanayi Ekosisteminin Geliştirilmesi ile Beşeri ve Kurumsal Kapasitenin Geliştirilmesi olmak üzere 3 amaç benimsenmiştir. Beşeri ve Kurumsal Kapasitenin Geliştirilmesi amacı altında "Dezavantajlı grupların sosyal hayata katılımı artırılacaktır" hedefi altında "Kadın Dostu İlçeler Sektörel Operasyonel Programı (SOP)" oluşturulmuştur. Söz konusu programın uygulamasına başlanmamıştır.

Bu çalışma ile "Kadın Dostu İlçeler Sektörel Operasyonel Programı" hakkında temel bilgilendirme ile programa yönelik teorik gerekçelerin ortaya konulması amaçlanmaktadır. Çalışma bölge kalkınma idarelerinin kuruluşu ve görevleri, toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak adına bölge kalkınma idarelerinin yapabilecekleri ve özelden Kadın Dostu İlçeler Sektörel Operasyonel Programı'nın yönetimi başlıklarını içermektedir.

Anahtar Kelimeler: Bölgesel kalkınma, toplumsal cinsiyet eşitliği, bölge kalkınma idareleri, ilçeler.

Kent Sosyal Politikaları Uyumunda Kırılğan Gruplar Açısından, Kadınların İletişim Ağlarının Belediyelerdeki Önemi: Şanlıurfa Örneği

Fatma ŞEKER⁹⁵

Abdullah BUCAK⁹⁶

Hasan KAHKECİ⁹⁷

Yaşayan her canlının "Kentli Hakkı" olarak o kentte hakkı ve söz sahibi olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Kentin kırılğan grupları (kadınlar, çocuklar, gençler, engelliler, yaşlılar) olduğu bilinmektedir. Bu kırılğan gruplar içinde yer alan toplumun dinamo taşı etkisini doğuran kadınların yönetimde topluma yardımcı ve halkın sesi olması konusunda söz sahibi olduğu bilinmektedir.

Toplumun sesi olmaya yani toplumun aidiyet duygusunun kadının bakış açısıyla anlatılmasını sağlayan ve kadınların kentin aksayan yönünü yerinde dile getiren özelliğini yerel yönetimlerde stratejik bir iletişim sistemine dönüştürdüğü ve kadınların bu alanda kendini hissettirdiği görülmektedir. Yerel yönetimlerin bakış açısının yapılan hizmetlerin topluma fayda sağlayıp sağlamadığı konusunda kurumun kendisinin göremediği durumlarda (kentli hakkı olarak) kent sosyal politikaları uyumunda, kadınların gözüyle nasıl görüldüğünün veya farklı sistematik açılardan bakılarak nasıl etki ettiği noktasında çalışmalar yapıldığı, ancak bu çalışmaların sadece bir eksiklik tespiti noktasında kalmayıp çözümünün de nasıl olacağı konusunda kadınları kendi yerlerinde (mahallelerinde) kendilerine istişare imkânı sağlayarak kadın ev meclislerini oluşturarak bürokrasi anlamında yerel yöneticileri buluşturup, konuların irdelenmesi açısından toplum yararına neler sağladığı ve geri bildiriminin de nasıl yapıldığı konusu incelenmiş, proje çalışmasının Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi'nin sosyo-kültürel açıdan akademik ve bilimsel olarak "Kentli Hakları Açısından Kadınların Eliyle Kent Sosyal Politikaları Uyumunda" neden olması gerektiği konusu uygulama etkileri araştırılmıştır.

"Kentli Hakları" Açısından Sosyal Politikaları Uyumunu uygulamaları olarak Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesinin uyguladığı Kent Sosyal Politikaları Uyumunda kırılğan gruplar açısından, kadınların iletişim stratejilerinde belediyelerdeki önemi sosyal yapı ve uygulama kapsamında diğer belediyelere yol göstermek ve örnek olması açısından topluma faydasının ne ölçüde önemli olduğu ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Kadın, Yerel Yönetim, Kentli Hakları, Kadın sosyal politikalar uyumu*

⁹⁵ Dr., Daire Başkanı, Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi, fabak63@hotmail.com

⁹⁶ Şube Müdürü, Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi, bucakabdullah@gmail.com

⁹⁷ Şube Müdürü, Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi, hasankahkeci@hotmail.com

16. OTURUM: SALGIN DÖNEMİ VE İSTİHDAM

Dirençli Kentler ve İş Gücü: Belediyelerin Dirençli Kentlerde İş Gücü Rolü Mersin Örneği

Ali KAPLAN⁹⁸

Sürdürülebilir Kalkınma, uzun bir zaman periyoduna yayılmış ve erişebilirliği arz eder. Dolayısıyla sürdürülebilir kalkınma ve kentsel büyüme kenti yönetenlerin en önemli hedefleri arasında yer almaktadır.

Kent yöneticileri özellikle çevresel etkileri de göz önüne alarak karşılaşılabilecek olağan dışı etkilere/sorunlara karşı "dirençli" olabilecekleri stratejileri geliştirmektedirler. Ülkeler ve kentler bu uzun süreç boyunca farklı içsel ve dışsal olaylarla karşılaşabilirler.

Mersin, bir kıyı kenti olması nedeniyle tarihsel süreçte liman ve limana bağlı ulaşımlarla büyüme göstermiştir. İç ve dış göçlerle sürekli büyüyen ve gelişen bir yapıya sahip olan kent, bu hareketliliğe ve bu hareketlilik neticesinde değişen "iş gücü piyasası" gelişme ve artan nüfusla uyumlu bir süreç yaşamıştır. Kent bu değişikliklere karşı "dirençli" bir yapıya sahiptir. Mersin tarihinin son 200 yıllık geçmişine bakıldığında bu sürecin devam ettiği görülmektedir.

Kentlerin dirençliliği, beklenmedik olaylar karşısında da test edilmektedir. Süreç her zaman planlandığı gibi gelişmeyebilir. Bu nedenle, her türlü olaylara karşı kent yöneticilerin birer planı da olmak zorundadır. Örneğin, 2011'de Suriye'de yaşanan iç savaş ve 2019 yılının son aylarında Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıkan ve sonrasında tüm dünyayı etkisi altına alan küresel salgın, hükümet yetkililerinin özellikle de kent yöneticilerinin çok da alışık olmadığı süreçleri yaşamalarına sebep olmuştur.

Bu çalışma iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, 2019 yılı son aylarında Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıkan ve sonrasında tüm dünyayı etkisi altına alan küresel salgının, sürdürülebilir kalkınma sürecinde Mersin'in "işsizlik" olarak karşılaştığı risk karşısında "işsizliğe karşı kentin göstermiş olduğu dirençte belediyelerin rolü" incelenmeye çalışılmıştır.

İkinci bölümde ise, 2011'de Suriye'de yaşanan iç karışıklıklar nedeniyle Mersin'e gelen Suriyeli misafirlerimizin (Mersin il nüfusunun %12'sini oluşturmaktadır) küresel salgın neticesinde ortaya çıkan ekonomik durumunun Mersin'de "iş gücünün" ne kadar etkilendiğinin tespiti ile bu konuda belediyelerin yapmış oldukları çalışmalar neticesinde her iki süreçte Mersin'in iş gücü açısından dirençliliği" tespit edilmeye çalışılmıştır. Alanında ilk olan bu çalışmanın benzer çalışmalara örnek olması ve katkı sağlaması umuduydu.

Anahtar Kelimeler: *Dirençli kentler, koronavirüs, belediyeler, Mersin.*

⁹⁸ İnsan Kaynakları ve Eğitim Müdürü, Toroslar Belediyesi, k33ali@hotmail.com

Covid-19 Salgını, Yeni Çalışma Koşulları ve Kargo Şirketi Çalışanlarının Durumu

Mithat Arman Karasu⁹⁹

COVID-19 salgınıyla birlikte kentlerde "yeni normal" düzene geçilmiş, geniş kapsamlı kısıtlama ve yasaklar kentlerin günlük yaşamına dâhil edilmiştir. Okullarda eğitime ara verilmiş; kültür, sanat ve spor etkinlikleri askıya alınmıştır. Tüm bu olumsuzluklar kent yaşamını durma noktasına getirmiştir.

COVID-19 salgını yeni bir yaşam biçimini bize dayatmakta, sosyal yaşam ve ekonomi bu yeni düzenlemelerden payını almaktadır. Ekonominin genel seyri negatif olsa da, bazı sektörlerde ciddi bir büyüme süreci yakalanmış görünmektedir. Gıda takviyeleri, sağlık malzemeleri, bilgisayar ve temizlik ürünlerinin satışları artmakta, e-ticarette adeta patlama yaşanmaktadır. Yeme-içme ve perakende sektörü gel-al ya da eve teslim biçiminde çalışmaktadır. COVID-19 salgınıyla birlikte "ev" kent yaşamının odağına yerleşmiş durumdadır.

Salgınla birlikte artan işsizlik ve gelir kaybı iş dünyasındaki eşitsizlikleri artıracak niteliktedir. Salgınla birlikte evden çalışanlar ile dışarıdan çalışanlar biçiminde yeni bir ayırım iş yaşamına hâkim olmuştur. Bir yanda evden çalışıp, salgın sürecinden korunabilen, daha çok beyaz yakalılardan oluşan şanslı bir kesim yer alırken; diğer tarafta mecburen alanda çalışan, salgına karşı nispeten daha az korunabilen, daha çok mavi yakalılardan oluşan bir kesim bulunmaktadır. Sağlık çalışanları, emniyet mensupları, elektrik, içme suyu gibi altyapı hizmetlerinde çalışan işçiler, kuryeler ve kargo çalışanları dışarıda çalışan meslek grupları arasında ilk akla gelenlerdir.

Bildirinin amacı, COVID-19 salgınının getirdiği yeni ekonomik düzenin ve çalışma koşullarında yaşanan değişimlerin kargo şirketi çalışanlarını ne ölçüde ve nasıl etkilediğini ortaya koymaktır. Bildiri kapsamında, nitel araştırma yöntemlerinden birisi olan yüz yüze derinlemesine görüşme tekniği kullanılacaktır. Bu sayede farklı şirketlere mensup kargo şirketi çalışanlarından hem salgının ekonomik, sosyal ve kültürel etkileri hem de çalışma koşullarında yaşanan değişimler hakkında bilgi edinme imkânı olacaktır. Çalışma, Şanlıurfa kentindeki kargo şirketi çalışanları ile sınırlıdır.

Bildirinin ilk bölümünde, COVID-19 salgınının kentlerde neden olduğu değişim ele alınacaktır. İkinci bölümde, kargo şirketi çalışanları ile yapılan yüz yüze görüşmelerden elde edilen çıkarımlar üzerinde durulacak, yaşanan değişim ve getirdiği sonuçlar analiz edilecektir.

Anahtar Kelimeler: COVID-19 salgını, iş hayatı, kargo şirketi çalışanlar, e-ticaret.

⁹⁹ Prof. Dr., Harran Üniversitesi, İİBF, mithatkarasu@yahoo.com

İstihdam İçin Alternatif Bir Yaklaşım: Dirençli Kentler, Isparta ve Karabük Kentleri Karşılaştırmalı Analizi

Nihat ALTUNTEPE¹⁰⁰
Ali İhsan TEMURÇIN¹⁰¹

Günümüzde insanoğlu şehirler yüzyılında yaşamaktadır. Çünkü önemli siyasi merkezlerin ve yenilikçiliğin büyük lokomotifleri olan şehirler, 21. yüzyılın zorluklarının ve fırsatlarının ön saflarında yer almaktadır. Uluslararası veri kaynaklarına göre; bugün, dünya nüfusunun % 55'inden fazlası kentsel alanlarda yaşamaktadır. Bu oranın 2050 yılına kadar yaklaşık % 70'lere ulaşması beklenmektedir. Şehirler, yalnızca insanların çoğunun yaşadığı yerler değil, aynı zamanda dünya ekonomisinin odak noktasıdır. Yine şehirler küresel GSYH'nin % 80'ni oluşturmaktadır. Şehirlerin yoğunluğu ve ölçeği, kentsel ekonomik üretkenliği artırarak, şehir sakinlerinin yaşam standartlarını da yükseltmektedir. Ancak şehirler önemli zorluklarla da karşı karşıya kalmaktadır. Bu zorluklar; kitlesel göç, iklim değişikliği, eskiyen ve yıpranan altyapı, teknolojik değişim, artan sosyal ve ekonomik eşitsizliklerdir.

Kentlerin artan ekonomik ve sosyal sorunlarıyla birlikte, kentsel direnç kavramının da içeriği değişerek gelişmiştir. Dirençli kent oluşumunda tasarım, planlama ve yönetim konuları öne çıkmakla birlikte, ekonomik kalkınma da, yani ekonomik dirençte, dirençli kent oluşumunda önemli bir yere sahiptir. Bu nedenle dirençli kent oluşumunda, o kent için ekonomik büyüme, istihdam oranı, işsizlik oranı, doğrudan yabancı sermaye girişi, kamu gelir ve gider dengesi, dış ticaret dengesi, açılan ve kapanan şirket sayısı gibi birçok ekonomik göstergenin de önemi büyüktür. Bu nedenle şehirlerin, bulunduğu bölgenin gelecekte karşı karşıya kalabileceği ekonomik şokları ve stresleri tanımlayan bir risk değerlendirmesi yapması gerekir. Kentin ekonomik direncine, dolayısıyla dirençli kent oluşumuna, katkı sağlayacak bir takım ekonomik birliktelikler kurulmalıdır. Kurulan ekonomik birliktelikler kentin ekonomik direncini artırmak için, ilgili yerel paydaşları bir araya getirerek yeni politikalar geliştirilmelidir. Özellikle günümüzde yaşanan koronavirüs salgınıyla beraber, kentlerin ekonomik direncini artırmak için, yüksek seviyelere çıkan işsizlikle mücadelede istihdam odaklı politikalar üretilmelidir. Ayrıca yapılan literatür taramasında, kentsel direncin ekonomik direnç boyutunu, özellikle istihdam direnci boyutunu, ele alan ve inceleyen çalışmaya rastlanılmamıştır.

Yapılacak olan bu çalışmada; kentsel direncin önemli bir unsuru olan ve kentin ekonomik direnç göstergeleri arasında yer alan; ekonomik büyüme, kişi başına düşen gelir, patent başvuru sayısı, işsizlik ve istihdam oranları, dış ticaret dengesi, kamu gelir ve gider dengesi (kamu gelir ve harcamaları), doğrudan yabancı sermaye girişi, açılan ve kapanan şirket sayıları gibi ekonomik göstergeler dikkate alınarak Isparta ve Karabük kentleri 2015-2020 dönemi için, özellikle istihdam direnci olmak üzere, ekonomik direnci analiz edilecektir. Çalışmanın temel amacı, kentsel direncin ekonomik yönüyle, Isparta ve Karabük kentleri arasındaki farklılık ve benzerlikleri ortaya koymaktır. Isparta ve Karabük ilinin kentsel direnç açısından istihdam ve işsizlik gibi ekonomik sorunlara karşı direncini tespit etmek çalışmanın bir diğer amacıdır.

¹⁰⁰Dr. Öğr. Üyesi, Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Gönen MYO, Toptan ve Perakende Satış Bölümü, nihataluntepe@isparta.edu.tr

¹⁰¹Öğr. Gör., Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Gönen MYO, Yönetim ve Organizasyon Bölümü, alitemurcin@isparta.edu.tr

Çalışmanın yöntemi; literatür taraması ve Isparta ve Karabük kentleri için 2015-2020 döneminde ait ekonomik istatistiki verilerin kentler arasında karşılaştırmalı analizi şeklinde gerçekleştirilecektir. Çalışmada kullanılacak olan veriler, başta TÜİK, İŞKUR, T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı, TCMB, TOBB ve Dünya Bankası olmak üzere diğer ulusal ve uluslararası veri tabanlarından temin edilecektir. Çalışmada sonuç olarak Isparta ve Karabük kentlerinin kentsel direnç bağlamında ekonomik direnci istihdam artırma ve işsizlikle mücadele direnci bağlamında ortaya çıkmış olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Dirençli kent, istihdam, işsizlik, Isparta, Karabük.

İstihdam Yönlü Belediyeciliğin Dönüşümü: Güvenceli Esneklik ve Koronavirüs Süreci

Muhammed Tolga GEDİKKAYA¹⁰²

Dirençli kentlerin dayandığı temellerden biri sürdürülebilir istihdamdır. Sürdürülebilir, katılımcı ve sosyal istihdam, belediyecilik hizmetleri arasında önemli yer tutar. Koronavirüsün iktisadi ve sosyal hayatta yol açtığı derin tahribatla mücadelede Belediyeler, güvenceli esnekliğe dayalı istihdamı artırmalı ve yaygınlaştırmalıdır. Değişen iktisadi ve sosyal hayatın bir talebi olarak ortaya çıkan güvenceli esneklik, koronavirüse karşı bir silah olduğu gibi, koronavirüs süreci de güvenceli ve esnek istihdamın yerleştirilmesinde bir fırsattır. Bu çalışmada, koronavirüs sürecinde belediyelerde güvenceli esnekliğe dayalı istihdamın amaç ve araçları, teorik çerçevesiyle birlikte incelenecek, belediyelere öneriler sunulacaktır.

İstihdam yönlü belediyecilik, belediye bünyesinde istihdamı, belediye hizmetlerine istihdam yönüyle katılımı veya kamusal istihdam hizmetlerinin belediyeleşmesi gibi hususları belirtmek için kullanılmaktadır. İstihdam yönlü belediyecilik hizmetleri şöyledir: Belediyeler kent sakinlerine doğrudan istihdam sağlayarak hizmetlerin görülmesini sağlayabilir, kent sakinlerini geçici toplumsal hizmetlere karşılıklı ya da gönüllü olarak katılıma davet edebilir veya aslen merkezi bir kamusal istihdam hizmeti olan işçi-işveren aracılık faaliyetlerini, aktif ve pasif istihdam politikalarını (mesleki eğitim ve nakdi yardım gibi) uygulayabilir. Kent sakinlerinin iktisadi ve sosyal refahı için bu hizmetler birçok belediye tarafından uygulanan, tüm belediyelerce uygulanması gereken politikalardır.

İşsizlik, mesleksizlik, yoksulluk, aşırı bireyselleşme (yalnızlaşma), aşırı toplumsallaşma (bağımlılık), dışlanma gibi iktisadi ve sosyal sorunların kent hayatını olumsuz etkilediği ortadadır. Koronavirüs bu sorunları perçinlemiştir. Belediyeler, istihdam yönlü belediyecilik, işsizliğin azaltılması, mesleksizliğin önlenmesi, iş gücüne katılmayanların işe katılımının özendirilmesi, başta dezavantajlı gruplar olmak üzere iktisadi ve sosyal içermenin sağlanması için istihdam politikaları uygulamak zorundadır. Koronavirüs sürecinde bu politikalar daha etkili uygulanmalıdır.

Güvenceli Esneklik, küresel iktisadi yeniden yapılanmanın talep ettiği esnek (geçici, sınırlı, ucuz, teminatsız) istihdam modeline bir tepki olarak ortaya atılan bir modeldir. Güvenceli esneklik, temelde işçi ile işveren arasındaki ilişkinin hukuki ve kayıtlı olması, mesleksiz veya meslek değiştirmek isteyenlere her yaşta mesleki eğitim alma imkânı gibi hususları kapsar. Diğer bir deyişle çalışma süreleri, şekilleri, usulleri, ücret ödemesi, izin kullanımı gibi hususlar kayıt altına alınır; teknolojileşme ve küreselleşme gibi nedenlerle artık talep edilmeyen katı çalışma modelleri yerine uzaktan, kısmi, çağrı üzerine, yarım ya da kısa çalışma modellerini uygulama imkânı sunulur, yine teknolojileşme ve küreselleşme gibi nedenlerle artık talep edilmeyen işler ve işçiler için, yeni meslekler edinme, yeni girişimler kurma imkân ve desteği verilir. Bu hizmetler, bugün sürdürülebilir istihdam için hayati kabul edilmektedir. Değişen istihdam şart ve koşullarına uyum sağlamayan, sürdürülebilir bir kent düşünülemez. Nitekim Türkiye’de de uyumlaştırma politikaları devam etmektedir.

Belediyeler tarafından güvenceli esneklik araçlarından birisi, uzun zamandır pek çok belediye tarafından uygulanmakta olan belediye şirketleri üzerinden personel teminidir. Belediyeler, kamu personel alımındaki katılığı *esnekleştirecek* bir yöntem olarak şirketleri üzerinden personel teminine gitmektedir. Belediye şirketleri, sahip olduğu kamusal iktisadi kaynak

¹⁰² Dr., İş Müfettişi, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, muhammedtolga@hotmail.com

nedeniyle, sadece kendi sermayesine dayalı özel yüklenici alt işverenlere göre daha fazla *güvence* sağlamaktadır. Ne var ki, esnek bir çalışma modeli sunan *Özel İstihdam Bürosu (ÖİB)* açma yolu henüz yaygınlaşmamıştır (Türkiye’de aktif ÖİB sayılı 528’dir). Belediyeler, aracılık, mesleki eğitim ve sosyal yardım politikalarını uygulamakla birlikte; geçici iş ilişkisi ve işbaşı eğitim gibi aktif istihdam politikalarını uygulamamaktadır. Oysaki belediye şirketlerinin güvenceli istihdamı, esnek olarak çalıştırılacak işçiler için kullanılabilir.

Koronavirüs süreci, istihdam ile ilgili sorunları derinleştirmeye devam etmektedir. Bu- laşı önlemek üzere kısmi ve tam kapanmalar, faaliyetlerin geçici veya tamamen durdurulması veya tamamen kapanması, istihdam oranlarını dramatik ölçüde azaltmaktadır. Gerek işlerini kaybedenler ve yeni meslek edinmek isteyenlerin sayısı, gerek hiç iş gücüne katılmayan, mes- lek veya iş edinmemiş olanların sayısı artmaktadır. Belediyeler, artan işsizlik, yalnızlaşma ve bağımlılığı önleyecek; iş gücüne katılımı ve sosyal içermeyi temin edecek katılımcı ve sosyal istihdamı sağlamak zorundadır. Belediyeler, koronavirüs sürecini, değişen ve talep edilen yeni mesleklere ve çalışma koşullarına yönelik eğitim vererek yapısal dönüşüm sağlamak yön- nünde *değerlendirmelidir*. Uzaktan dil eğitimi, internet okuryazarlığının yaygınlaştırılması gibi eğitimler, e-ticaret, yazılım hazırlama, ev içi üretim ve pazarlaması gibi girişimcilik eğitimleri bunlara örneklerdir. Belediyeler gerek kurumsal kapasitesini gerek belediye şirketlerini/özel istihdam bürolarını kullanarak, yapısal dönüşüm ve istihdamı sağlayabilir. İşbaşı eğitimleri ile kayıt dışılığı azaltan, tecrübe kazandıran, üretimi artıran faaliyetler yapılabilir.

Bu çalışmada, istihdam yönlü belediyecilik hizmetlerine ilişkin teori ve mevzuat ele alındıktan sonra, Kovid 19 sürecinde istihdam politikalarının değişimi ve iyi uygulama örnek- leri incelenecek, son olarak, istihdam yönlü belediyeciliğin etkisini artıracak öneriler sunula- caktır. Çalışmada koronavirüs sürecinin, belediyelerin sürdürülebilir istihdamı kurmak ve yaymak için kullanabileceği açıklanmaktadır. Sonuçta, *mesleki eğitim ile kuvvetlendirilmiş, esnek- geçici iş ilişkisi* gibi sosyo-ekonomik müdahalenin gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Çünkü di- rençli kentler, değişen iktisadi ve sosyal hayat taleplerine, istihdam şart ve koşullarına, hiz- metleriyle uyum sağlamalıdır.

Anahtar Kelimeler: *Belediye, istihdam, güvenceli esneklik, Covid 19.*

17. OTURUM: KIYILAR VE KENTSEL DİRENÇ

"Antalya'nın Deniz ve Kıyılarının İklim Değişikliğine Adaptasyonu" AB Projesi Sonuçları

Elif ÖZGÜR ÖZBEK¹⁰³

Şeyma Merve KAYMAZ MÜHLİNG¹⁰⁴

Merve TAN¹⁰⁵

Antalya Büyükşehir Belediyesi ve Türk Deniz Araştırmaları Vakfı (TÜDAV) tarafından yürütülen Merkezi Finans ve İhale Biriminin (CFCU) çağrısıyla "Türkiye'de İklim Değişikliği Alanında Kapasitenin Geliştirilmesi Hibe Programı" kapsamında hibelenen orijinal başlığı "Climate Change Adaptation for the Sea and Coasts of Antalya" ve Türkçe başlığı "Antalya'nın Deniz ve Kıyılarının İklim Değişikliğine Adaptasyonu" olan 24 ay süreli Avrupa Birliği Projesi'nin genel hedefi; Antalya'nın deniz ve kıyılarının iklim değişikliğine karşı risk yönetimi stratejisinin hazırlanmasına katkı sağlayacak faaliyetler yürütmektir. Bu kapsamda halkın bu konuda bilinçlendirilmesini sağlayan; turizm, balıkçılık, biyolojik çeşitliliğimiz, tarihi ve doğal miraslarımızı korumak için alınması gereken önlemlerin belirlenebilmesi için aktiviteler gerçekleştirilmiştir. Proje, biyoçeşitlilik, arkeoloji ve turizm gibi alanlarda iklim değişikliğinin risk değerlendirmelerinin yanı sıra sayısız ağ oluşturma ve kapasite geliştirme faaliyetlerini içermektedir. Proje faaliyetleri, iklim değişikliği konusundaki farkındalığın artmasını sağlayarak iklim değişikliğinin denizel ortama ve kıyılarına olan etkilerine, dolayısıyla da ekonomiye, kültürel mirasa ve biyoçeşitliliğe olan etkilerine odaklanmıştır. Proje boyunca konunun uzmanı araştırmacıların katıldığı çalıştay ve toplantılar, çocuklara yönelik şenlik ve etkinlikler, bilimsel deniz sörveyleri, üst düzey yuvarlak masa toplantısı, Antalya Deniz Biyolojisi Müzesi'nde ve okullarda farklı yaş gruplarından öğrencilere eğitimler gerçekleştirilmiştir. Okul seminerleriyle 2.400 öğrenci; "İklim Değişikliği ve Denizlerimiz Festivali" ile 5.000 öğrenci ve Antalya Deniz Biyolojisi Müzesi'nin 15.642 ziyaretçisi ile birlikte projenin çeşitli faaliyetleri yoluyla toplam 30.152 kişiye ulaşılmıştır. Toplumsal farkındalığı artırıcı kısa filmler ve proje etkinliklerine ait videolar "antalyadeniziklim" Youtube sitesinde yayınlanmaktadır. Yine, farkındalık yaratmak için basılan farklı iki broşür (8.000 baskı), altı bilgi föyü (16.000 baskı), üç poster (4.500 baskı), çocuk kitapçığı (7.500 baskı) ve festival kitabı (1.000 baskı) ilgili kişi ve kurumlara ve proje faaliyetlerinde dağıtılmıştır. Projenin orta vadeli başarısı, iklim değişikliğinin etkileri hakkında daha fazla farkındalık, bilgi ve böylece paydaş gruplarında davranış değişikliği gibi çarpıcı etkiler yaratmak olup en önemli nihai sonucu ise çevrenin korunması için harcanan çabanın artırılması olmuştur.

Anahtar Kelimeler: İklim değişikliği, denizel biyoçeşitlilik, farkındalık faaliyetleri, Antalya.

¹⁰³ Dr., Antalya Büyükşehir Belediyesi, Türk Deniz Araştırmaları Vakfı, e80ozgur@yahoo.com

¹⁰⁴ Dr., seyma.merve87@gmail.com

¹⁰⁵ Çevre Mühendisi, tan.merve.91@gmail.com

Mavi Ekonomi ve Türkiye'deki Kentlerin Durumu

Aygün Karlı¹⁰⁶

Bu çalışmanın amacı, Birleşmiş Milletler tarafından ortaya konan sürdürülebilir gelişmenin hayati unsurlarından birini oluşturan sudaki yaşama dair önemli bir kavram olan mavi ekonomi anlayışının, Türkiye'de özellikle deniz ekosistemi yakınlarındaki yerleşim yerlerindeki kentleşme dinamiklerini ele alarak araştırmak ve bu dinamiklerin ülkede yer alan ilgili kentlerde (kıyı kentleri) mavi ekonominin uygulanabilirliğine dair ekonomik, toplumsal ve siyasal analizini yapmaktır.

Tüm bu süreçleri değerlendirmek açısından, çalışmanın yöntemi, deniz ekosistemine komşu yerleşim birimlerinin ayrık karakterini göz önünde bulunduran ve bu karakterin içselleştirilmiş biçimini kendinde barındırdığını iddia eden mavi ekonomi yaklaşımını ve bu yaklaşımın analiz çerçevesini ele alabilecek biçimde belirlenmiştir. Çalışma, bu anlamda, Gunter Pauli'nin 2010'da yayımladığı "10 Yıl 100 Yenilik 100 Milyon İş" kitabında kullandığı göstergeleri kendisine yöntem olarak belirleyerek, Türkiye'de mavi ekonomi kavramının içerisine dâhil edilebilecek olan kentlerin sürdürülebilir bir kentleşme açısından değerlendirilmesini mümkün kılacaktır.

Çalışmanın birinci başlığını mavi ekonomi kavramı ve bu kavramın literatüre kazandırılması oluşturacaktır. Bu başlıkta, mavi ekonomi kavramının felsefesine ve kavramın gerek akademik literatürdeki gerekse uluslararası belgelerdeki kullanımına değinilecektir. Bir diğer başlıkta ise Türkiye'de mavi ekonomi alanında değerlendirilebilecek olan kentler ele alınarak, ilgili yerlerin nitel ve nicel anlamda bir değerlendirmesi yapılacaktır. Bu değerlendirmeler ise siyasal, toplumsal ve ekonomik açıdan incelenecektir. Bu kentlere ilişkin nitel ve nicel verilerden ise araştırmanın sınırlılıkları el verdiği ölçüde yararlanılacaktır.

Sonuç bölümünde ise mavi ekonomi kavramı ile Türkiye'nin kavramı açıklayabilmek açısından yarar sağlayabilecek ilgili kentlerinin bir değerlendirilmesi yapılacaktır. Mavi ekonominin felsefi yönünün içselleştirilmediği ve bu nedenle yalnızca ekonomik büyüme olarak düşünüldüğü uygulamalarda, deniz ekosisteminin aşındığı ve sosyal, ekonomik ve çevresel anlamda sürdürülebilir bir gelişmenin mümkün olmadığı görülmektedir. Bu nedenle, Türkiye örneğinden hareketle mavi ekonominin ilgili kentler üzerindeki araştırması sonucunda, kültürel ve ekonomik açıdan bu kentlerin mavi ekonominin düşünsel zemini ve ekonomik vaatleri ile bağdaşmadığı görülmektedir. Mavi ekonomiye dönük süreçlerin gerçekleşmesi için ise çeşitli öneriler geliştirilmelidir. Bu öneriler ise yine, sonuç bölümünde aktarılacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Mavi ekonomi, deniz ekosistemi, kıyı kentleri, sürdürülebilir gelişme.*

¹⁰⁶ Arş. Gör., Atılım Üniversitesi İşletme Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, aygun.karli@atilim.edu.tr

18. OTURUM: AKILLI KENTLER VE UYGULAMA ÖRNEKLERİ

Akıllı Kentlerde E-Belediyecilik Açısından Kent Bilgi Sisteminin Veri Paylaşımının İlçe Belediyeleri İçin Önemi; Şanlıurfa Örneği

M. Lamih ÇELİK¹⁰⁷

Hasan KAHKECİ¹⁰⁸

Abdullah BUCAK¹⁰⁹

"21.Yüzyıl İletişim ve Dijital Çağında" dünyanın karşı konulmaz bir ileri teknoloji ve yapay zekâ çalışmalarıyla karşı karşıya olduğu görülmektedir. Artık belediyeler sürekli inovasyon ile Akıllı Kentler Otomasyon (AKOS) Sistemleri, kente fayda sağlamaya yönelik bir dijital çalışma sisteminin varlığını, inkâr etmeden çalışmaktadır.

Büyükşehir belediyelerinden ilçe belediyelerine Kent Bilgi Sistemi'nin paylaşımının yapılarak uygulanışı, imar ve diğer konularda veri yüklemeye karşılaşılan çözüm yollarının neler olduğu, kent yönetimine nasıl fayda sağladığı açıklanmaya çalışılmıştır. Şanlıurfa ilinin on üç ilçesinde coğrafi ve kent bilgi sistemine entegrasyon ile bütünlüğün sağlanması ve kent bilgi sisteminin uygulanış biçimi değerlendirilmiştir.

Son olarak 6360 sayılı yasadaki önceki coğrafi ve kent bilgi sistemi işleyişi ile il sınırında "Büyükşehir Belediye Modeli" ile birlikte coğrafi ve kent bilgi sisteminin geçirdiği evreler ele alınarak, sorunlar ve çözüm önerilerinin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Numarataj görev ve yetkisinin büyükşehir belediyelerinde olması ancak bu yetkinin "büyükşehir belediye meclisi kararı" ile ilçe belediyelerine devredilmesi halinde bunun coğrafi ve kent bilgi sistemine olan etkileri incelenmiştir. Çalışmanın ve araştırmanın 2014 yılından bu yana coğrafi ve kent bilgi sisteminin ilçe belediyeleri ile entegrasyonu esnasında karşılaşılan sorunlar için geliştirilen çözüm yollarının nasıl katkı sağladığının ele alınmasıyla büyükşehir belediyeleri veya yeni ilan edilecek büyükşehir belediyelerine yol göstermek amacıyla yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kent bilgi sistemi, coğrafi bilgi sistemi, akıllı kentler, inovasyon.

¹⁰⁷Av., Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi, 1.Hukuk Müşaviri, mlcelik@hotmail.com

¹⁰⁸ Müdür, Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi, hasankahkeci@hotmail.com

¹⁰⁹ Müdür, Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi, bucakabdullah@gmail.com

Küresel Felaketlere Karşı Akıllı Kentler: Pandemi Dönemindeki Uygulamalar ve Sonuçları

Ömer Faruk GENÇKAYA¹¹⁰

Kemal KAYA¹¹¹

Başta küresel şehirler olmak üzere tüm dünya kentleri zorlu bir dönemden geçmektedir. Dünya şehirleri, terörizm, doğal afetler, salgın hastalıklar, iklim değişikliği, ulaşım, ekonomi, sosyal yaşam, korku, dışlama ve nefret gibi birçok olumsuz ve endişe verici temel sorunla karşı karşıyadır. Örneğin, Covid 19 salgını, küresel düzeyde, ancak etkileri daha çok nüfusun en büyük bölümünün yaşadığı kentleri etkilemektedir.

Dünya nüfusunun yarısından fazlasının kentlerde yaşadığı düşünüldüğünde; giderek artan ve çeşitlenen hizmet beklentileri, devletleri, kamu yönetimlerini ve yerel yönetimleri, geleneksel yöntemlerle verilen hizmetlerin verimsizliğinden hareketle, şehirleri daha iyi çözümlenmeye, sınırlı kaynaklarını ileri teknoloji desteğiyle verimli kullanmaya zorlamaktadır.

Salgın dönemlerinde, başta ekonomi olmak üzere, sağlık ve sosyal hizmetler konusundaki sorunların ülkelerin ve şehirlerin gücünün ötesine geçtiği açıktır. Ulusal hükümetlerin yanında, yerel yönetimler dayanışma ve yerellik ilkeleri doğrultusunda hemşerileri ve yerel ekonomileri desteklemektedirler. Yerel yönetimlerin, sosyal hizmetlerin koruyuculuğu yaklaşımı ile işsizler, yaşlılar, çocuklar, kimsesizler ve evsizler gibi yerel toplumun en kırılgan kesimlerine farklı hizmetleri sağladıkları görülmektedir.

Bilgi teknolojilerindeki gelişmeler sonucunda "akıllı kent" yaklaşımları kentsel yönetimlere yaygın bir biçimde uygulanmaktadır. Bu bağlamda, "Akıllı Şehir Ekosistemi" tarafından yatırımların doğru proje ve faaliyetlerle uygulandığını güvence altına almak amacıyla, *Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı* tarafından hazırlanan ve önümüzdeki dönemin yol haritası niteliğinde olan; "2020-2023 Ulusal Akıllı Şehirler Strateji ve Eylem Planı" hazırlanmıştır.

Bu çalışma, pandemi döneminde seçilmiş dünya kentlerinde uygulanan önlemleri akıllı kent yaklaşımı çerçevesinde inceleyecektir. Akıllı kent uygulamalarının küresel tehditlere yönelik olumlu ve olumsuz özellikleri nelerdir? Mevcut akıllı kent model ve uygulamalarını küresel tehditlere göre yeniden yapılandırmak olanaklı mıdır? Bu sorulara yanıt aramak amacıyla, salgınlar gibi gelecekteki küresel felaketlere karşı alınacak önlemleri, uygulamaları ve sonuçları akıllı kent uygulamalarının dayanıklı ve sürdürülebilir bir kentsel yönetim yaratmadaki işlevleri ve etkileri tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yerel yönetimler, akıllı kent uygulamaları, küresel tehditler, yönetişim.

¹¹⁰ Prof. Dr., Marmara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü (Fransızca), faruk.genckaya@marmara.edu.tr

¹¹¹ Dr., Pendik Belediyesi, Yazı İşleri Müdürü, kkaya@pendik.bel.tr

İstanbul'un Akıllı Kente Dönüşümü: Bir Örnek Olay İncelemesi

Alper BİLGİLİ¹¹²

Gaye SANATCI¹¹³

Günümüzde kentsel nüfusunun hızla artması kentsel mekânlarda birtakım sorunları da beraberinde getirmektedir. Kentlerde ortaya çıkan bu sorunların üstesinden gelebilmek amacıyla bilgi ve işlem teknolojilerinden yararlanılmaya başlanması "akıllı kent" kavramını gündeme getirmiştir. Bu bağlamda araştırmanın problemi, "İBB tarafından yürütülen akıllı kent uygulamaları hangi aşamadadır?" şeklinde belirlenmiştir. Araştırmanın problemi doğrultusunda, a) İstanbul'un akıllı kente dönüşüm sürecinde akıllı kent bileşenlerinden hangisine ağırlık verilmiştir? b) İstanbul'un son beş yıl içerisinde akıllı kente dönüşüm süreci nasıl değerlendirilir? sorularına yanıt aranmıştır. Araştırmanın amacı ise, İstanbul'un akıllı kente dönüşüm sürecinin akıllı kent bileşenleri çerçevesinde detaylı bir şekilde incelenmesidir. Araştırma, İBB'nin İstanbul'u akıllı kente dönüştürmesi aşamasında eksik bıraktığı akıllı kent bileşenlerinin açığa çıkarması ve karar vericilere akıllı kentlere yönelik politika oluştururken veriler sunması bakımından önem arz etmektedir. Araştırmanın kapsamına Türkiye'deki akıllı kent uygulamalarını etkin bir şekilde uygulayan bütün büyükşehir belediyeleri girmekle birlikte 15.519.267 nüfusa sahip Avrupa'nın en büyük, dünyanın ise sayılı metropollerinden olan İstanbul ile sınırlandırılmıştır. Bu doğrultuda, 2015-2019 ve 2020-2024 yıllarını kapsayan beşer yıllık Stratejik Planları, 2015-2019 yılları aralığında hazırlanan Faaliyet Raporları dâhil edilmiştir. Araştırma, nitel araştırma desenlerinden "organizasyonların geçmişini inceleyen örnek olay araştırması" şeklinde tasarlanmıştır. Bu araştırma deseni ile organizasyonlara odaklanarak organizasyonların gelişim süreçlerinin izlenmesi amaçlanmaktadır. Araştırma verilerinin elde edilmesinde, doküman incelemesi yönteminden yararlanılmıştır. Kodlama usulünün seçiminde yönlendirilmiş içeriği analizi tekniğinden faydalanılmıştır. Yönlendirilmiş içerik analizinde ise, çalışma teori veya literatürün direktifleri doğrultusunda başlatılmakta, ilk kodlamalar araştırma başlatılmadan önce teori veya literatüre göre belirlenmekte ve gerek görülürse araştırma esnasında yeni kategori ve kodlar oluşturulabilmektedir. Bu doğrultuda, akıllı kent bileşenleri olarak belirlenmiş 6 tema, Boyd Cohen'in Akıllı Kentler Çarkı (Smart Cities Wheel) modeli esas alınarak oluşturulurken, içerikler şeklinde belirlenmiş 20 alt kod ise, İBB'nin akıllı kent uygulamalarına yönelik geliştirdiği politikalar çerçevesinde oluşturulmuştur. Veriler MAXQDA Analytics Pro 20 programı kullanılarak cümle ve paragraf düzeyinde kodlanmıştır. Sonuç olarak, İstanbul'un 2015-2019 yılları aralığında akıllı kente dönüşümü kademeli bir artış göstermekle birlikte bu süreçte en fazla "akıllı hareketlilik" alanına önem verildiği görülmektedir. Ancak İstanbul'un Akıllı Şehir Vizyonu dikkate alındığında, şehrin tek bir akıllı kent bileşeni ile ön plana çıkması doğru bir yaklaşım olarak görülmemektedir. Dolayısıyla en az vurgu yapılan akıllı çevre, akıllı yaşam ve akıllı ekonomi gibi akıllı kent bileşenlerinin sürece dâhil edilerek İstanbul'un akıllı kente dönüşümünde bir bütünlük sağlanması hedeflenmelidir.

Anahtar Kelimeler: Kent, akıllı kent, akıllı kent bileşenleri, İstanbul Büyükşehir Belediyesi.

¹¹² Dr. Öğr. Üyesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Biga İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, bilgili@comu.edu.tr

¹¹³ Doktora Öğrencisi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Doktora Programı, gayesanatci1994@gmail.com

19. OTURUM: AKILLI KENTLERİN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

Akıllı Kent Uygulamalarının Yerel Yönetimlerin İhtiyaçlarının Karşılansında Ve Dirençli Kentlerin Oluşmasındaki Rolü

Yakup BULUT¹¹⁴

Muhammed Miraç ASLAN¹¹⁵

Günümüzde kentleşme olgusu çok boyutlu bir nitelik kazanmaktadır. Sadece fiziki mekân ve yapılaşma değil aynı zamanda kamu hizmetlerinin toplumsal ihtiyaçları dikkate alarak ortaya çıkan uygulamalarla da anılmaktadır. Aslında bu durum bir taraftan kamu hizmeti alan yerel halkı bir taraftan da hizmet sunumunu yapan yerel yönetimlerin yönetim anlayışıyla ilgilidir. Özellikle hızlı olmakla beraber sorunlu bir kentleşme sürecinin yaşanması, olumsuz birçok sorunu da beraberinde getirmektedir. Özellikle, kentleri sahip olduğu farklı potansiyel düzeyleri, doğal kaynakları, yüzölçümleri, altyapıları, yönetim ve sürdürülebilirlik kapasiteleri başta olmak üzere birçok konu bu kentleri yetersiz ve dirençsiz bir hale getirmektedir. Nüfus artışları ve nüfus mobilitesi çok rahat çözülmeyecek bir sorun olarak dikkate alınır, kentleri, olabildiğince dirençli hale getirmek gereği de ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda, kentleri sorun ve ihtiyaçlarına karşı dirençli hale getirmek, sürdürülebilir ve kendine yetebilir kentler ortaya çıkarmak için yenilikçi ve sürdürülebilir çözümler üreten akıllı kent uygulamalarına ihtiyaç vardır. Diğer bir ifade ile kentlerin daha dirençli bir forma kavuşmasında önemli rol üstlenen akıllı kent uygulamalarının yerel yönetimlerin ihtiyaçlarına çözümler üretmesi önemli bir araç olarak görülmelidir. İşte bu çalışmanın ana temasını da kentsel ihtiyaçlarla akıllı kent uygulamalarının birlikte nasıl değerlendirileceğini ortaya koymaktır. Bu bağlamda çalışmadaki amaç, kentlerde artan nüfusa ve teknolojik gelişmelere bağlı olarak ortaya çıkan sorun ve ihtiyaçlar noktasında yenilikçi ve sürdürülebilir çözümler sunan akıllı kent uygulamalarının, yerel ölçekte hizmet veren yerel yönetimlerin çevre, ulaşım, güvenlik, sağlık, altyapı, ekonomi, eğitim, yönetim vb. alanlarda ihtiyaçlarının karşılanmasında etkin çözümler üretilip üretilmediğini ve kentlerin daha dirençli hale gelmesine katkı sağlayıp sağlayamadıklarını irdelemektir. Çalışmanın daha somut bir forma kavuşması amacıyla; yerel yönetimlerin ihtiyaçlarının belirlenmesi, ihtiyaçlara yönelik çözümlerin eşleştirilmesi ve iyi uygulama örneklerinin daha çok hangi ihtiyacın karşılanmasında etkin rol üstlendiği gibi bulguların elde edilmesi adına, Abraham Maslow'un "ihtiyaçlar hiyerarşisi" kavramı üzerinden bir kurgu oluşturulmuştur. Bu çerçevede çalışmada izlenen yöntem, Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi bağlamında ortaya çıkan ihtiyaçlar ile yerel yönetim kuruluşlarının ihtiyaçları arasında illiyet bağı oluşturarak, dünya ve Türkiye ölçeğinde öne çıkan iyi uygulamaların bu ihtiyaçların karşılanmasındaki rolünü irdelemektir. Böylece, keşfedici bir yöntem ile akıllı kent uygulamalarının yerel yönetim kuruluşlarının ihtiyaçlarının çözümünde ne kadar etkin rol üstlendiği ortaya konmaya çalışılmaktadır. Çalışmada öncelikle, akıllı kent kavramı, akıllı kentin bileşenleri, akıllı kent ve uygulamalarına ulusal ve uluslararası kuruluşların yaklaşımı

¹¹⁴Prof. Dr., Gaziantep Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, yakupbulut@gantep.edu.tr

¹¹⁵Arş. Gör., Gaziantep Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, miracaslan@gantep.edu.tr

ortaya konmakta daha sonra, Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi kavramı üzerinden yerel yönetim kuruluşlarının ihtiyaçlarının belirlenmesi, akıllı kent uygulamalarının yerel yönetim kuruluşlarının ihtiyaçlarına sunmuş olduğu çözümler ve sonuçlar tartışılmaktadır. Ana başlıkları bu şekilde belirlenen çalışmanın sonuç bölümünde ise, akıllı kent uygulamalarının yerel yönetimlerin sorun ve ihtiyaçlarının karşılanmasında etkin çözümler üretip üretemediklerine ilişkin bazı değerlendirmeler, kentlerin sorun ve ihtiyaçlarının karşılanmasında yenilikçi ve sürdürülebilir yöntemler ile birtakım önerilere yer verilmektedir. Dolayısıyla ortaya çıkan sorunlara etkin çözümler üreterek kentlerin daha dirençli bir hale gelmesine katkı sağlayacak önerileri sunulması hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Akıllı Kent, Maslow, yerel yönetim, dirençli kent.*

Akıllı Şehirlerde Veri Yönetimi

Halil Yasin TAMER¹¹⁶

Bu çalışmada, dijitalleşmenin yönetimle ilişkili en önemli alanlarından biri olan akıllı şehirler veri yönetimi kapsamında incelenmektedir. Aynı zamanda bu çalışmada, akıllı şehirlerin, oluşturdukları büyük veri potansiyelinin yönetim fonksiyonları açısından değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Bu çerçevede, çalışma kapsamında dijitalleşme, büyük veri, veri yönetimi, akıllı şehirler ve akıllı şehirlerde dijital uygulamalar kavram ve yaklaşımlarına ilişkin literatür taraması gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma temel savı itibarıyla, "dijital çağın petrolü" olarak nitelendirilen veriyi temel alan bir yönetim yaklaşımının akıllı şehirlerde uygulanabilmesi için yeni yönetim yaklaşımlarına ihtiyaç olduğunu öne sürmektedir. Akıllı şehirlerin, Klasik, Neo-Klasik, Modern ve Post-Modern Yönetim Teorileri vasıtasıyla incelenmesinin belirli eksiklikleri oluşturduğu düşüncesi çalışmanın çıkış noktasıdır. Bu düşünceler ışığında, Akıllı şehirlerde (büyük) veri odaklı çalışmalar (yapay zeka, nesnelerin interneti, web 3.0 ve benzeri dijital uygulamalar) içerik analizi yöntemiyle incelenmiş ve bu konu L. Gulick ile L. Urwick'in POSDCORB Teorisi kapsamında değerlendirilmiştir. Ayrıca yönetişim ve veri yönetişimi yaklaşımlarının akıllı şehirler bağlamındaki eksikliklerini POSDCORB ile tamamlayan bir yaklaşım üretilebileceği düşünülerek, Veri Yönetimi kavramı öne sürülmüştür. Veri yönetimi, Klasik döneme ait teorilerin standartlaşmış kavram setlerini temel alan, Post-Modern Dönemin paydaşlık, katılım, esneklik, hız gibi olumlu yönlerini bünyesinde barındıran ve aynı zamanda dijital teknolojilerin kapsamıyla uyumlu bir yaklaşımın oluşturulmasını sağlamayı amaçlayan bir yaklaşımdır. Çalışmanın ilk bölümünde dijitalleşme, büyük veri, yapay zekâ, veri odaklı yönetim ve politika tasarımı, akıllı şehirler, akıllı belediyecilik, yönetim fonksiyonları (POSDCORB), yönetişim ve veri yönetişimi kavramları tanımlanarak kavramsal çerçeve ortaya konulmuştur. İkinci bölümde ise, geçmiş dönemlerdeki yönetim yaklaşımlarının dijital çağın gerektirdiği yönetim anlayışına dönük eksiklikleri, veri odaklı yönetim, veri yönetimi, veri yönetişimi kavramlarıyla birlikte akıllı şehirler üzerinden tartışılmıştır. Çalışmanın üçüncü bölümünde ise, akıllı şehirler için büyük veri uygulamaları, politikaları ve veri yönetiminin nasıl oluşturulabileceği örnek akıllı şehir(ler) ile birlikte literatürden yararlanılarak açıklanmıştır. Bu bölümde aynı zamanda, veri yönetimi yaklaşımının temel özelliklerinin neler olduğu ve nasıl bir paradigma oluşturmasının hedeflendiği ortaya konulmuştur. Sonuç kısmında ise, ülkemizin akıllı şehir(ler) yaklaşımıyla, bu çalışma kapsamında önerdiğimiz Veri Yönetimi yaklaşımının uyumu, akıllı şehirlerin veri yönetimi politikaları ve bu politikalarından beklentilerin neler olması gerektiğine ilişkin bir değerlendirme gerçekleştirilmiş ve çalışma tamamlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Akıllı şehirler, büyük veri, dijitalleşme, veri yönetimi.

¹¹⁶ Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yönetim Bilimleri Anabilim Dalı, halilytamer@gmail.com

Dijital Toplum ve Dirençli Kent Etkileşimi Üzerine Bir Değerlendirme

Ahsen SAÇLI¹¹⁷

21. yüzyılda teknolojik, toplumsal ve ekonomik alanlar başta olmak üzere, yeryüzündeki her şey çok hızlı bir şekilde değişim ve dönüşüm geçirmektedir. Bu devrim niteliğindeki gelişmelerde teknoloji başat rolü oynamaktadır. Özellikle bilgi ile geliştirilen teknolojinin bilgiyi yeniden üretimi sonucunda başta iletişim teknolojileri olmak üzere pek çok alanda teknolojik gelişmelerin yaşanması süreklilik kazanmıştır. Teknolojik alanda yaşanan değişim ve dönüşümün büyüklüğü ve hızı bu yüzyılın "dijital çağ" olarak adlandırılmasına neden olmuştur.

Kent; fiziksel, toplumsal, kültürel ve ekonomik yapısı ile oldukça karmaşık bir olgudur. Kentin kamu yönetimi, büyüklüğüne ya da devlet yapılarına göre değişiklik gösterir. Ayrıca ülkelerin gelişmişlik düzeyleri de burada önemli etkenlerden biridir. Kentlerin her türlü afete açıklığı, hem fiziksel hem sosyal hem yönetsel sorunlar başta olmak üzere pek çok alanda zorluğu da beraberinde getirir. Bu zorluklar karşısında kentlerin fonksiyonlarını aksatma ya da riskli olma, zarar görme düzeyleri kentlerin kırılabilirliği olarak kabul edilmektedir ve sorunlarla başa çıkma düzeyi de kırılabilirlik düzeyleri hakkında bilgi vermektedir. Kentlerin kırılabilirliğini azaltarak risklere dayanıklı hale getirmek ve böylece dirençlerini artırmak mümkündür. Dolayısıyla beklenmedik bir olay karşısında kentin işlevlerini sürdürülebilir kılmak dirençli kent yaratmakla mümkün olacaktır.

Dijital çağ, her alanda olduğu gibi toplumsal değişim ve dönüşümü de beraberinde getirmiştir. Tüm bu gelişmelerin sonucunda doğal olarak dijital çağ "dijital toplumu" yaratmıştır. Dijital toplum en nihayetinde ülkelerin gelişmişlik düzeylerine göre farklılık gösterse de, bu durum teknolojinin gelişiminin dünya çapında yaygınlaşmasını büyük oranda engellememiştir. İnternet teknolojilerinin küresel düzeyde kullanılabilir olması iletişimin en üst düzeye çıkmasını sağlayarak, bilginin de dünya çapında yayılmasının önünü açmıştır. Artık tamamen farklı toplumsal yapılardan söz edilebilmektedir. Dijital yurttaşlıktan başlayarak eğitimden üretim süreçlerine, savaşa kadar her alanda dijital teknolojiler ön plana çıkmaktadır. Bu durum kentlerin işlevleri konusunda da geçerlidir. Dirençli kenti yaratmak dijital teknolojiler ile yakından ilgili olup, bu teknolojilerin kullanılabilir olması da dijital toplumla aynı oranda yakından ilişkilidir.

Dirençli kentler dijital toplumun bir kentten beklentileri açısından önemlidir. Dirençli kentin yaratılması ve en yüksek düzeyde fayda sağlanması için de, dijital teknolojiler ve bu duruma kolay uyum sağlayacak kent sakinlerinin çoğunlukta olması asgari düzeyde de olsa gereklidir. Kentin herhangi bir beklenmedik olay karşısında hızlı refleks gösterebilmesi, kentin işlevlerinin hızlı bir şekilde normale dönebilmesi beklenmektedir. Bu çalışmada dijital toplum ile dirençli kent konusunun ilişkili olduğu konular ile bu konudaki beklentiler tartışılacaktır. Çalışma ağırlıklı olarak literatür taramasına dayanacaktır. Dünyadaki dirençli kent örnekleri üzerinden değerlendirmelere yer verilecektir.

Anahtar Kelimeler: *Dijital çağ, dijital toplum, kent, dirençli kent.*

¹¹⁷ Dr., Öğretim Üyesi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi, ah-sen1tr@gmail.com

20. OTURUM: DOĞAL VE KÜLTÜREL VARLIKLARIN KORUNMASI

Kültürel Miras ve Dirençlilik İlişkisinin Örnekler Üzerinden Analizi

Enis YETER¹¹⁸

Ahmet Hilmi ERCİYES¹¹⁹

XXI. yüzyılın en önemli mekânsal birimleri olan kentler kalabalık nüfusun yanında ekonomik, sosyolojik, kültürel açıdan karmaşık ilişki ağlarını barındırmaktadır. Kentlerin sahip olduğu somut ve soyut kültürel miras kent kimliğini oluşturan en önemli unsurlardan biridir. Kentsel kültürel miras yalnızca kentte yaşayan hemşeriler için değil; kent ile fiziki teması olan ya da olmayan tüm insanlar ve gelecek nesiller için önemlidir. Bir toplumun inanış, sanat aktiviteleri, sosyal ilişkileri, dil gibi özellikleri soyut kültürel mirasın bir parçası sayılırken, mimari eserleri, kentsel alanları, peyzaj uygulamaları somut kültürel mirasın unsurlarıdır. Soyut ve somut kültürel miras birbirleri ile iç içe varlıklarını sürdüren kavramlar olmakla birlikte somut kültürel mirasın kıyasen daha kırılabilir yapıda olduğu söylenebilir. Toplumların kültürel unsurlarının korunmasının gerekliliği ulusal ve küresel politikanın önem verdiği bir gündem olarak II. Dünya Savaşı sonrası yükselişe geçmiştir. Savaşların kentler üzerinde yıkıcı etkisinin yanında ayrıca deprem, sel, volkanik olaylar gibi doğal afetler ile yanlış planlama, vizyonsuz idarecilik ve rant tutkusunu da kentsel kültürel mirası tehdit eden unsurlar arasında saymak mümkündür. Dirençlilik kavramı farklı disiplinlerin literatüründe farklı anlamlara karşılık gelmekle birlikte tanımların "dış baskılardan etkilenmeme" ya da "eski haline geri dönebilme yeteneği" ifadeleri üzerinde yoğunlaştığı dikkat çekmektedir. Dirençli kentlerden söz edebilmek için kentsel kültürel mirasın gerek doğal gerek yapay her türlü dış etkenlere karşı korunaklı hale getirilmesi şüphesiz bir zorunluluktur. Kültürel mirası yok olmuş bir kent salt mekânsal bir yakınlığı ifade etmekten öteye gidemeyecektir. Bu nedenle kentlerin dirençli olabilmeleri için geçmiş, bugün ve yarının ortak ürünü olan kültürel mirasın dirençliliğinin sağlanması gerekmektedir. Bu bağlamda kültürel mirasa karşı tehdit arz eden dış etkenlerin ne olduğunun ve bunlara karşı alınabilecek önlemlerin neler olduğunun doğru şekilde saptanması ön koşuldur. Şüphesiz bu amaç için doğru eylem ve politikaların oluşturulmasında ulusal ve yerel siyasetçiler, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler önemli aktörler olacaklardır. Çalışma kentsel alanda kültürel miras ile dirençlilik ilişkisinin kapsamını kuramsal olarak ortaya koymayı amaçlamaktadır. Çalışma kapsamında kentsel dirençlilik ve kültürel mirasın korunması kavramlarına dair kuramsal tartışmalara yer verilmiş kültürel mirasın korunmasının önemi ve hukuki metinleri incelenmiş, kültürel mirası tehdit eden başlıca faktörler analiz edilerek seçilmiş örnekler üzerinden karşılaştırmalı yorumlamalar getirilmiştir. Çalışmanın sonuç kısmında mevzuat ve uygulamada ortaya çıkan problemlere ilişkin çözüm önerileri sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kültürel miras, kentsel dirençlilik, koruma, kentsel miras.

¹¹⁸ Öğretim Üyesi, Ankara Üniversitesi, enyeter@gmail.com

¹¹⁹ Arş. Gör., Ankara Üniversitesi, aherciyes@ankara.edu.tr

Toplumsal Deniz Okuryazarlığın Gelişmesinde Deniz Müzelerinin Rolü: Antalya Deniz Biyolojisi Müzesi Örneği

Elif ÖZGÜR ÖZBEK¹²⁰

Tarihi ve mimarisi gibi doğal yaşam alanları ve biyolojik zenginlikler de bir bölgenin kimliğine temel teşkil etmektedir. Akdeniz'in endemik ve nesli koruma altındaki türleri için önemli yaşam alanlarını barındıran Antalya Körfezi'nin denizel biyoçeşitlilik bakımından çok zengin ve eşsiz olduğu bilinmektedir. Flora ve fauna açısından zengin, doğal bir müze ve laboratuvar niteliği taşıyan Antalya Bölgesi çevre eğitimi açısından bir uygulama merkezi konumundadır. Bu da bizlere denizlerimizi ve kıyılarımızı daha iyi bilmemiz, öğrenmemiz ve korumamız gerekliliğini göstermektedir. Şehrimizin sahip olduğu kültürel ve doğal mirasımızın sürdürülebilir kullanımı ve iklim değişikliği karşısında gelecek kuşaklara aktarımı için Antalya Deniz Biyolojisi Müzesi bu farkındalığı yaratmayı amaçlamaktadır. Müze, halkımızın deniz canlılarını yakından tanımalarını sağlamakta, Türkiye'nin denizel biyolojik zenginliklerini, balık ve balıkçılık kültürümüzü tanıtmayı hedeflemektedir. Müze, bu konularda öğrencilere eğitimler vermekte ve projeler gerçekleştirmektedir. Müze etkinlikleri kapsamında deniz kirliliği, nesli koruma altında olan türler, koruma alanları, falezler, deniz çayırları, kum tepeleri, derin deniz bölgeleri vb. hassas ekosistemler, sürdürülebilir balıkçılık, yabancı ve istilacı türler, iklim değişikliği, Antarktika, sualtı araştırmaları ve fotoğrafçılığı vb. konularda panel, eğitim seminerleri, resim ve fotoğraf yarışmaları ve sergileri, rehber ve eğitici yayın çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen etkinliklerle belirtilen konularda halkımızın ve özellikle de öğrencilerin bilinçlenmesi, denizlerimizi ve deniz yaşamını korumak amacıyla toplumda deniz kültürü ve sevgisinin artırılması hedeflenmiştir. Günümüzde sınır aşan boyuta ulaşan çevre sorunları ve iklim değişikliğinin etkilerine karşı toplumsal duyarlılıkla birlikte doğru bilgi kaynaklarına ulaşımın önemi hızla artmaktadır. Toplumların çevre, iklim ve deniz okuryazarlığının artırılması için birçok ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluş çeşitli kampanya, program ve projeler yürütmektedir (Örneğin; UNESCO'nun "okyanus okuryazarlığı portalı"; NOAA'nın "okyanus ve iklim okuryazarlığı programı"; TÜDAV'ın düzenlediği "Mavi Okul" vb.). Antalya Deniz Biyolojisi Müzesi de, üç tarafı denizlerle çevrili olan Türkiye'de halka en yakın yönetim birimleri olan yerel yönetimlerin toplumsal deniz okuryazarlığının gelişmesi ve sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleştirilmesi için yürüttüğü farkındalık ve bilgilendirme faaliyetlerine iyi bir örnek teşkil etmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Deniz okuryazarlığı, denizel biyoçeşitlilik, iklim değişikliği, farkındalık faaliyetleri.*

¹²⁰ Dr., Antalya Büyükşehir Belediyesi, Türk Deniz Araştırmaları Vakfı, e80ozgur@yahoo.com

Kültür Varlıklarına Yönelik Risklerinin Önlenmesinde Yerel Yönetimlerin Rolünün Bitlis Örneğinde İrdelenmesi

Ayşegül KELEŞ ERİÇOK¹²¹

Kültürel mirasın korunması alanında süreç içerisinde risk tanımı çeşitlenmiştir. Kültür varlıkları süreç içinde doğa ve insan kaynaklı risklere maruz kalmıştır. Deprem, sel, heyelan, çığ, kaya düşmesi gibi doğal afetlerin yanı sıra yangın, vandalizm, silahlı çatışma ve terörizm gibi insan kaynaklı riskler kültür varlıklarının zarar görmesine neden olmaktadır. Kültür varlıklarının korunarak gelecek nesillere aktarılabilmesi için söz konusu risklerin tespit edilmesi ve yönetilmesi gerekmektedir. Bu konuda en önemli görev hizmete en yakın birim olan yerel yönetimlere düşmektedir.

Çalışmaya konu olan Bitlis kenti doğu ile batıyı birbirine bağlayan eski ticaret yolları üzerinde yer almaktadır. Bu nedenle geçmişte ticaret ve konaklama merkezi işlevine sahip olmuştur. Tarihsel süreçte farklı uygarlıkların egemenliği altında gelişen kentte farklı dönemlere ait kültürel ve mimari izler yer almaktadır. Kent, doğal eşikler nedeniyle vadi ve ulaşım aksları boyunca doğrusal gelişim göstermiştir. Kentsel doku tarihi cami, medrese, han ve hamam gibi yapıların yanı sıra çok sayıda sivil mimarlık örneği evler oluşmaktadır. Düz damlı yapıların oluşturduğu doku bölgeye özgü bir yapılaşma ortaya çıkarmaktadır. Süreç içinde kentte sel, heyelan, çığ, kaya düşmesi gibi afetler yaşanmıştır. Bunun yanı sıra iklimsel nedenlerle tarihsel doku zarar görmektedir. Yörede hüküm süren ağır kış şartları tescilli kültür varlıklarının damlarında kar yükü oluşturmakta, karın temizlenmemesi, yerel malzemesinin ve yapı ustalarının bulunmaması, mimari proje yapım sürecinin uzaması nedenleriyle yapılarda çökme ve ağır hasar oluşmaktadır. Bu süreçte ilgili idarenin yapması gereken ama yapmadığı uygulamalar ile yapmaması gerekirken yaptığı uygulamalar sonucunda tarihsel doku zarar görmüştür ve her geçen gün özgün niteliklerini kaybetmeye devam etmektedir.

Bu çalışmanın amacı Bitlis kent merkezinde yer alan kültür varlıklarını tehdit eden doğa ve insan kaynaklı risklerin tespit edilmesi, yerel yönetimlerin risklere karşı yaklaşımlarının irdelenmesidir. Çalışmada örnek olay incelemesine dayalı nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. İlk olarak Van Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu (VKVKBK) Müdürlüğünden Bitlis kent merkezinde yer alan kültür varlıklarına ilişkin bilgi belgeler, Bitlis İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğünden ise kentte yaşanan afetler ve afet risklerine yönelik bilgi ve belgeler alınmıştır. Koruma Bölge Kurulu arşivinde yer alan yazılı ve görsel materyallerin incelenmesiyle kültür varlıklarının en fazla zarar görmesine neden olan tehditler tespit edilmeye çalışılmıştır. İkinci olarak kültür varlıklarının günümüzdeki bozulmuşluk ve kullanım durumları arazi kullanım çalışmasıyla elde edilmiş ve bozulmaya neden olan tehditler belirlenmiştir. Son olarak da kültür varlıklarının riskler karşısında korunmasına yönelik öneriler ortaya koyulmuştur.

Anahtar Kelimeler: *Kültür varlıklarının korunması, risk, mevzuat, yerel yönetimler.*

¹²¹ Dr. Öğr. Üyesi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, aysegulericok@yyu.edu.tr

21. OTURUM: SALGIN VE KENTSEL DİRENÇ

Salgınlarla Mücadelede Dirençli Kent: Covid-19 Değerlendirmesi

Şahide Nur Ocaklı¹²²

Kentler, tarihsel süreç içinde giderek yoğunlaşmış ve bugünkü halini almıştır. Günümüzde dünyadaki kent nüfusunun kır nüfusundan fazla olması kentlerin önemini de ortaya koymaktadır. Yaşanan dönüşümle birlikte kentler, risk ve tehlikelerin de odak noktası haline gelmektedir. Bu nedenle kentler, yaşanabilecek tehlikelere karşı mücadele potansiyelleri ve sistemi devam ettirebilme yetenekleri ölçüsünde dirençli kabul edilmektedirler. Dirençli kent kavramı üzerine literatürde birden fazla tanım bulunmaktadır. Bu durum kavramı tanımlama ve analiz etmede birtakım zorluklara ve belirsizliğe neden olmaktadır. Aynı zamanda kentsel dirençliliği ampirik olarak uygulamayı ve test etmeyi de zorlaştırmaktadır. Buna rağmen farklı tanımlamaların üzerinde uzlaştığı nokta; kentlerin ani değişimlere ve streslere karşı uyum sağlayabilme kapasitesi ile beraber gerektiği takdirde dönüşebilme potansiyelini içinde barındırabilmesidir. Kentsel direncin odaklandığı konular ele alındığında, bir kentin dirençli olması için tüm alanları dikkate alarak iş birliği içinde olması gerektiği görülmektedir. Salgınlarla mücadele, ilk kentlerden günümüzdeki kentlere kadar hep var olmuştur. Ancak buna rağmen kent yazınında salgınlar üzerine çok fazla çalışma bulunmamaktadır Kent literatüründe salgın hastalıklara yönelik çalışmalar az olmakla beraber, tarihsel süreç içinde ortaya çıkan salgın hastalıkların kentleri etkilediği gözlemlenmiştir. Yaşanan salgınların küresel krize dönüşmesi ve toplumsal yaşamın her alanını etkilemesi, salgınlara karşı oluşturulacak önlemlerin önemini de arttırmaktadır. 2020 yılı itibariyle hayatımıza giren COVID-19 pandemisi de kentleri yeniden düşünmemiz gerektiğini ortaya koymuştur. Yaşanan süreçte kentleri dirençli kılmak adına yapılması gerekenler tekrar ele alınmış ve sorunlar üzerine odaklanılmıştır. Bu açıdan salgınlara karşı dirençli kentler oluşturabilmek için ortaya konacak politika ve planlamalar da önem kazanmıştır.

Sonuç olarak, kentlerde yaşanan COVID-19 pandemisi farklı politika ve planlamaları da zorunlu kılmıştır. Buna göre; COVID-19 virüsünün yakın mesafe ile bulaşması kentsel mekân yoğunlukları ve yeşil alanların önemini gözler önüne sermiş ve bu alanda yeniden planlama yapılmasını zorunlu kılmıştır. Şehir içi ulaşımın özellikle nüfus yoğunluğu fazla olan kentlerde tekrar düzenlenmesi gerektiği anlaşılmıştır. COVID-19 ile hava kirliliğinin, kentlerde salgınları tetiklediği gerekçesiyle, hava kalitesi standartlarının uygulamasının önemi ortaya çıkmıştır. Pandemiyle beraber dijital uygulamalara yönelim artmıştır. Bu tarz salgın durumlarında kentin dirençliliğini arttırabilmek adına dijital altyapıların geliştirilmesi büyük önem arz etmektedir. Kentin dirençliliğini sağlamak açısından sosyal boyutu da ele almak gerekmektedir. Bu açıdan kentlerdeki dezavantajlı gruplar çok daha kırılgandır ve COVID-19 ile de bu grupların sorunlarının derinleştiği görülmüştür. Kentin dirençliliği açısından bu grupların salgın gibi tehlikeler durumunda desteklenmesi gerekmektedir. COVID-19'un ekonomi üzerine olumsuz etkileri hissedilmektedir. Kentler de ekonomik açıdan bu tarz

¹²² Doktora Öğrencisi, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, nur_ocakli@hotmail.com

tehlikelere karşı hazırlıklı olmalıdır. Örneğin; kentler, karantina nedeniyle iş yerlerini açamayan insanlara mali destek sağlayabilecek gerekli ekonomik yapıya sahip olmalıdır. Pandemi sürecinde teknolojinin önemi çokça anlaşılmıştır. Salgınların daha iyi yönetilebilmesi adına ileri teknolojik ürünlerin kullanımına gerek duyulmuştur. Kentlerde tehlikelerin önüne geçmek veya afet süreçlerini iyi yönetebilmek adına bu teknolojilerin geliştirilerek sürece entegre edilmesi gerekmektedir.

Çalışmanın ilk bölümünde dirençli kent üzerine kavramsal bir analiz yapılarak, temel özelliklerine yer verilecektir. İkinci bölümde ise tarihsel süreç içinde salgın hastalıkların kentlere olan etkilerine değinilerek, COVID-19 salgını değerlendirilmeye çalışılacaktır. Bu kapsamda COVID-19 salgınının kentleri nasıl etkilediği sorusuna yanıt aranacaktır. Son kısımda ise COVID-19'a karşı kentsel dirençliliğin sağlanması bağlamında, kentsel planlama ve politika geliştirme süreçleri üzerine bir değerlendirme sunulacaktır. Çalışmanın amacı COVID-19 özelinde kentlerin salgınlara karşı ne tür planlama ve politika geliştirmesi gerektiği konusunda bir değerlendirme yapmak ve salgınlara karşı dirençli kentler inşa etmenin önemini vurgulamaya çalışmaktır. Ayrıca çalışmada yöntem olarak literatür taramasından yararlanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Dirençli kent, COVID-19, kent planlaması, afet yönetimi.*

Kadın Perspektifinden Salgın Yönetiminde Kentsel Dirençlilik

Esra Ebru MAVİ¹²³

Dünya nüfusu hızla artarken, artan bu nüfusun büyük çoğunluğu kentlerde birikmektedir. Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal İşler Dairesi, 2050 yılına kadar dünya nüfusunun % 68' inin kentlerde yaşayacağını tahmin edildiğini açıklamıştır.¹²⁴ Sanayileşme ile birlikte, göçlerin de etkisiyle kentlerdeki nüfus artışı kentsel sorunların artmasına neden olmaktadır.

Sanayileşme ve sosyal olanakların artması sonucunda cazibe merkezleri haline gelen kentler, zaman içinde kazandıkları ekonomik, sosyal, kültürel birikimler doğal, insan veya teknoloji kaynaklı afetler nedeniyle büyük sorunlar yaşamaktadır. Afet olgusu, meydana geldiği yerde, insanlar için fiziksel, ekonomik, sosyal psikolojik kayıplara yol açmakta; süregiden yaşamı kesintiye uğratmakta, ancak yerel halkın yardım almaksızın üstesinden gelemediği olaylar olarak kentleri büyük sorunlarla karşı karşıya bırakmaktadır. Afetler, sadece fiziki olarak yıkıma neden olmamakta kentlerin kültürel birikimlerin de zarar vermektedir. Bu yıkımlar karşısında kentlerin en önemli savunucu gücü kentsel dirençliliğidir.

Kentlerin afet ve benzeri sorunların yarattığı olumsuzlukların üstesinden gelebilmeleri, sorunlarla baş edebilme kapasitesiyle doğrudan ilintilidir. Kentlerin karşılaştıkları bu gibi sıkıntıları çözmek için gerek merkezi, gerekse yerel yönetimler birçok önlem almaktadırlar. Tarih boyunca insanlığın mücadele ettiği afetler konusunda yönetimin üzerine düşen görevler ve sorumluluklar afetin türüne, zamana, teknolojiye ve mekâna göre çeşitlilik göstermiştir. Biyolojik afet olarak sınıflandırılan¹²⁵ ve 2019 yılının son aylarında başlayarak dünya ve ülkemizin gündeminde yer alan Covid 19 pandemisi ile mücadele öne çıkan önemli konulardan biridir. Kentler, salgın gibi biyolojik afet sayılan tehlike ile mücadelede en kritik yönetim yapısını oluşturmaktadırlar. Çünkü kentler bir yandan vatandaşların büyük kısmının yoğunlaştığı; diğer yandan da merkezi yönetimin ve yerel yönetimin düzenli olarak iş birliği yapabileceği yerleşim yerleridir.

Günümüzde kentsel dirençlilik konusunda merkezi ve yerel yönetim politikalarını etkileyen unsurlardan biri, kent dokusunun önemli parçaları olan kırılğan gruplardır (kadın çocuk, yaşlılar, engelliler vb.). Bu bağlamda kentsel dirençliliğin sağlanması, toplumsal yapının önemli bir parçası olan ve kenti var eden kırılğan grupların dirençliliğinin sağlanması ile mümkündür. Bu çalışmanın amacı, kırılğan grup arasında yer alan kadınların perspektifinden salgın yönetiminde kentsel dirençliliği değerlendirmektir.

Bu çalışmada öncelikle dirençlilik ve kentsel dirençlilik kavramları ele alınmıştır. Kentsel dirençlilikte merkezi ve yerel yönetimlerin afetle mücadeledeki konumları, afetler/salgınlar konusundaki ulusal ve uluslararası politika belgeleri ile birlikte incelenmiş ve yönetsel uygulamalara bakılmıştır. Çalışmanın ikinci kısmında salgın yönetiminde kentsel dirençlilikte, toplumsal yapının kırılğan grupları arasında yer alan kadınlara yönelik politikalar ve uygulamalar ele alınmıştır. Çalışmada betimsel araştırma yöntemi kullanılarak literatür taraması yapılmış; konu hakkındaki bilimsel yayınlar ve ulusal ve uluslararası politika belgeleri değerlendirilmiştir. Kentsel dirençlilik konusunda kırılğan gruplar içinde yer alan kadınlar ile afet

¹²³ Dr. ve Uzman, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı, esraebrumavi@gmail.com.

¹²⁴ Bu veri, Birleşmiş Milletler'in resmi internet sitesinde yer alan 16 Mayıs 2018 tarihli haberdan alınmıştır. <https://www.un.org/development/desa/en/news/population/2018-revision-of-world-urbanization-prospects.html> (Erişim:30.04.2021).

¹²⁵ İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının resmi internet sitesinde afet türlerine yer verilerek salgınlar biyolojik afetler kategorisine dâhil edilmiştir: <https://www.afad.gov.tr/afet-turleri> (Erişim: 30.04.2021).

çeşitlerinden de salgınlar kapsam içine alınmıştır. Çünkü her kırılğan grubun, kendi özellikleri nedeniyle, öncelikli ihtiyaçları farklılık göstereceğinden her gruba yönelik politikalar ve uygulamalar da farklılık gösterecektir. Benzer şekilde, afet yönetiminde afet çeşitlerine yönelik geliştirilen politikalar ve uygulamalar da farklılık gösterdiğinden kentsel dirençlilik konusu yalnızca salgın yönetimi ile sınırlı tutulmuştur.

Çalışmada, salgın yönetiminde kentsel dirençliliğin artırılmasında kadınlara yönelik politikaların ve uygulamaların önemli olması; salgın yönetiminde kentsel dirençliliğin sağlanmasının kadınları da içine alan bütüncül bir yaklaşımla ele alınmasıyla olanaklı olacağı; kentsel dirençlilikte kadınlara yönelik uygulamalarda merkezi ve yerel yönetimlerin birlikte hareket etmelerinin önemli olduğu; salgın yönetiminde kentsel dirençlilik politikalarından etkilenen kadınların aynı zamanda bu yöndeki politikalara katkı sunmalarının önemli ve gerekli olduğu sonucuna varılmıştır. Salgın yönetimi için kentsel dirençliliğin, uluslararası politikaların ve kadınlara yönelik bu yöndeki çalışmalarda kadınların yönetim süreçlerinde yer almasının, merkezi, yerel ve uluslararası boyutta katılımcı ve sürdürülebilir politikalara zemin oluşturacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Afet yönetimi, salgın, dirençlilik, kadın çalışmaları.*

Covid-19 Sürecinde Kentsel Direnç Oluşturma Yolunda İl Hıfzıssıhha Kurulları: Isparta Örneği

İbrahim Hüseyin CANSEVER¹²⁶

Niran CANSEVER¹²⁷

Günümüzde kentlerin karşılaştıkları sorun alanları gittikçe artmakta, söz konusu sorunlara bağlı olarak kentlerdeki değişim ve dönüşüm çok ölçekli ve çok sayıda aktörü etkileyecek biçimde gerçekleşmektedir. Bu sorunlara karşı önlemler alınması ve politikalar geliştirilmesi hem uluslararası kuruluşlar, hem de merkezi ve yerinden yönetim kuruluşları için öncelikli hale gelmiştir. Günümüzde kentler için çözüm aranan politika geliştirilmeye çalışılan sorunlara Covid-19 pandemi süreci de eklenmiştir. Ortaya çıkan salgın, bireylerden başlayarak küresel boyuta kadar her düzeyde önemli bir sınav vermeyi gerektirmiş ve çoğu birim hazırlıksız olması sebebiyle oldukça kötü şekilde etkilenmiştir. Salgının boyutunun küresel ölçekte olması ülkeleri sistemleri ile farklılık gösterecek şekilde daha çok merkezi hükümet aracılığı ile politikalar oluşturma yoluna sokmuştur. Merkezi yönetimler, illerde salgının seyir durumuna göre çeşitli kararlar alması ve uygulamaya koyması için çeşitli kurullar oluşturmuştur. Türkiye’de Covid-19 sürecine ilişkin danışma görevi üstlenmek üzere il pandemi kurulları kurulmuş ve il hıfzıssıhha kurulları aracılığıyla kararların yürürlüğe konulması sağlanmıştır. Uygulamaya konulan kararlar genellikle merkezi hükümetin kararları ile uyum göstermiş, il içinde vakaların arttığı bölgelerin karantinaya alınmasının ötesine geçemediği görülmüştür.

Fiziksel yapılardan ibaret olmayan kentler; aynı zamanda siyasal, ideolojik, ekonomik, toplumsal ve kültürel yapılardır. Bu nedenle kentsel direnç kavramına, farklı bakış açıları ile farklı anlamlar yüklenmektedir. Çalışmada kentsel direnç kavramı, pandemi sürecinde kentlerin durumu çerçevesinde uygulamaya konulan pandemi politikaları bağlamında ele alınmıştır. Araştırmanın amacı, Isparta ilindeki hıfzıssıhha kurulu kararları ile merkezi hükümet tarafından alınan kararların karşılaştırılmasıdır. Amaca yönelik olarak hıfzıssıhha kurulunun Covid-19 sürecindeki bir yılı içerecek alınan kararlar ve merkezi hükümet kararları doküman incelemesi yöntemiyle incelenecektir. Araştırmanın sonucunda, hıfzıssıhha kurullarının daha da önem kazandığı dönem olan 1 Mart 2021 tarihindeki kısıtlamaların kaldırılması sonrası süreçte illerin bağımsız şekilde izlenmesi politikası kapsamında, Isparta ilinin durumuna göre ayrı olarak hangi kararların aldığı ortaya konulacaktır. Ayrıca pandemi sonrası dönemde il pandemi kurullarının sonuçlarından hareketle daha da önem kazanması beklenen il idare kurullarının geleceğine ilişkin değerlendirme yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Covid-19, dirençli kent, İl Pandemi Kurulu, İl Hıfzıssıhha Kurulu.

¹²⁶ Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, ihcansever@hotmail.com

¹²⁷ Dr. Öğr. Üyesi, Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, niran_ozalp@hotmail.com

Pandemiyle Mücadelede Merkezi Yönetim-Yerel Yönetimler Arası İlişkiler: Farklı Ülke Deneyimleri ve Türkiye

Ahmet MUTLU¹²⁸

Berkay YALÇINKAYA¹²⁹

Kamu yönetimindeki yaygın eğilim, ulusal hizmetlerin merkezi yönetim tarafından, yerel hizmetlerin de yerel yönetimler tarafından yerine getirilmesidir. Buna göre sağlık hizmetleri merkezi yönetimin uhdesinde olan bir kamu hizmetidir. Covid-19 pandemisi, olağan dönemlere özgü bu genel eğilimin tersine, yerel yönetimlerin sağlık politikalarına dâhil olmasını gerektirmiştir. Bugün dünyanın hemen her yerinde pandemiyle mücadelede hem merkezi yönetimler hem de yerel yönetimler rol sahibidirler. Bu mücadele sürecinde merkezi yönetimlerle yerel yönetimler arasında ilişkilerin niteliği ülkeler arasında farklılıklar gösterebilmekte; bu farklılıklar, pandemiyle mücadele başarısını etkileyebilmektedir.

Bu bildirinin konusu, pandemiyle mücadele sürecinde merkezi yönetim-yerel yönetimler arası ilişkilerin niteliğidir. Çalışmada, ele alınan konu çerçevesinde pandemiyle mücadelede görece başarılı olan bazı ülkelerdeki durum ile ülkemizdeki durumu irdelemek, -varsayılırsa- bu konuda farklı eğilimleri ortaya koymak ve bu farklılıkların yerel yönetimlerin mücadelede başarısını etkileyip-etkilemediğini tartışmak amaçlanmıştır. Çalışma, literatür taramasına dayalıdır. Çalışmada farklı ülke yerel yönetimlerinin farklı hizmetlerle salgınla mücadelede önemli bir rol üstlendiği; bu süreçte merkezi yönetimlerin yerel yönetimlerle sonuç odaklı bir ilişki ve iş birliği içinde oldukları tespit edilmiştir. Ülkemizde de yerel yönetimlerin pandemiyle mücadele sürecine hızla adapte oldukları ve ortaya çıkan ihtiyaçlara yönelik yerel nitelikli ve güçlü çözümler ürettikleri; ancak bu süreçte merkezi yönetimin özellikle kamuoyunu bilgilendirme faaliyetleri, sosyal yardım hizmetlerinin sunumu gibi hizmet konularında yerel yönetimlere müdahale ettiği anlaşılmıştır. Bu eğilim, pandemi ile mücadelede ülkemizdeki yerel yönetimlerin potansiyelini olumsuz etkilemiştir. Çalışmada, pandemiyle daha etkin mücadele için merkezi yönetimin yerel yönetimlerle müdahaleci bir anlayışla değil, iş birliği anlayışıyla çalışması gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Kamu hizmeti, merkezi yönetim-yerel yönetimler, Covid-19.*

¹²⁸Prof. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Kentleşme ve Çevre Sorunları Anabilim Dalı, meyreliahmet@gmail.com

¹²⁹Arş. Gör., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Kentleşme ve Çevre Sorunları Anabilim Dalı, yalcinkayabe@gmail.com

Pandemi Döneminde Yerel Yönetimlerde Dijitalleşme Süreci

Cenay Babaoğlu¹³⁰
Oğuzhan Erdoğan¹³¹

12 Aralık 2019 tarihinde ilk virüsün Çin’de görülmesinden yaklaşık üç ay sonra 10 Mart 2020 tarihinde Türkiye’de de ilk virüs vakası görülmüştür. Salgının ilk ortaya çıkışından itibaren Türkiye’de kamu hizmetlerinin yerine getirilmesi konusunda birtakım tedbirler alınmıştır. Türkiye krizle başa çıkmak için pek çok politika alanında yeni uygulamalar, yeni kısıtlamalar ve tedbirler geliştirmiştir. Kamu hizmetlerinin yürütülmesinde vatandaşların yerel müşterek ihtiyaçlarını yerine getiren kuruluşlar olan yerel yönetimler de korona virüs ile mücadelede önemli rol oynamıştır. Bu yerel yönetim kuruluşlarının başında yer alan belediyeler vatandaşlara yerel kamu hizmeti sunma noktasında büyük bir görevi yerine getirmiştir. Bu çalışmaların bir kısmı dijitalleşme çabalarıyla da bağlantılıdır. Yapay zekâ, kayıt zincir/blok zincir, nesnelerin interneti, sosyal medya, açık veri, sanal gerçeklik, kuantum bilgisayarlar gibi teknolojilerde yaşanan gelişmeler gündelik hayatı, yaşam tarzlarını, sosyal ve beşerî ilişkileri ve çalışma hayatını büyük ölçüde etkilemektedir.

Salgın döneminde eğitim-öğretim hizmetleri, sağlık hizmetleri, ticaret, iletişim ve hatta boş zaman etkinlikleri dijitalleşmiş hem yöneticiler hem vatandaşlar dijital erişimden daha fazla faydalanmıştır. Yine bu dönemde çevrim içi alışverişler ve robotlar ya da insansız hava araçlarıyla teslimatlar yaygınlaşmış; nakit para yerine dijital ödeme yaygınlaşmıştır. Bunun yanında kamuda e-devlet ve e-belediye uygulamaları sıklıkla kullanılmaya başlanmıştır. Yerel yönetim kuruluşları koronavirüs ile mücadele sürecinde akıllı kent uygulamaları ve dijitalleşmeye yönelik altyapılarını güçlendirecek çalışmalar gerçekleştirmiştir. Pandemi, özellikle kamu hizmetlerinin aksamaması adına pek çok alanda dijitalleşme faaliyetlerini destekleyen bir gelişme olmuştur.

Koronavirüs salgını ile günlük hayatın önemli ölçüde değiştiği bu süreçte yeni kamu hizmetlerine ihtiyaç duyulmuş, yerel hizmetlere ve politikalara dair dönüşüm fikirleri sorgulanmaya başlamıştır. Korona virüs salgını ile mücadele sürecinde özellikle bilgi ve iletişim teknolojileri hizmet sunumunda önemli bir araç haline gelmiş, toplumsal ihtiyaçların karşılanması ve hizmetlerin sürdürülmesi için kullanılmıştır. Salgın döneminde ivme kazanan bu teknolojilerin salgın sonrasında da etkilerinin devam etmesi beklenmektedir. Bu nedenle salgınla mücadelede özellikle belediyelerin sundukları dijital hizmetlerin tartışılması bu çalışmanın temel amacını teşkil etmektedir. Bu çalışma kapsamında, Türkiye’deki belediyelerin korona virüs salgını döneminde geliştirdiği dijital yöntem ve uygulamalarına yer verilmeye çalışılacaktır. Farklı belediyelerin örnek uygulamaları üzerinden salgınla mücadelede dijital araçların kullanım alanları incelenecek ve iyi uygulama örnekleri üzerinden ulusal öneriler geliştirilmeye çalışılacaktır. Ayrıca dijitalleşme çabalarının salgındaki başarıya yönelik katkıları sorgulanarak, yoğun maliyet gerektiren çalışmaların amaca hizmet edip etmediği tartışılacaktır. Aynı yaklaşımdan hareketle bu dönemde dijitalleşmeyle bağlantılı olarak ortaya çıkan ya da ileride çıkabilecek sorun alanları ortaya konmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Belediye, dijitalleşme, korona virüs, kamu hizmeti, COVID-19.*

¹³⁰ Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, cenay.babaoglu@selcuk.edu.tr/cenaybabaoglu@gmail.com

¹³¹ Doç. Dr., Bucak Belediyesi Başkan Yrd./Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, oerdogan@mehmetakif.edu.tr

22. OTURUM: DİRENÇLİ KENTLER İÇİN DÜNYA ÖRNEKLERİ 2

Kentsel Güvenlik Politikalarının Oluşturulmasında Yerel Yönetimler: Avrupa Kentsel Güvenlik Forumu Örneği

Şerife YILDIZ AKGÜL¹³²

Güvenliğin sağlanması devletin asli görevi olup bu görevin üstlenilmesi devlet için bir zorunluluktur. Bu görevin ertelenmesi ya da mali kaynakların yetersizliği gibi sebeplerle üstlenilmemesi ya da gereği gibi yerine getirilmemesi mümkün değildir. Güvenlik hizmeti temel olarak merkezi idarece üstlenilmekte İçişleri Bakanlığı bünyesinde örgütlenerek verilmektedir. Ancak yerel yönetimler de belli ölçülerde güvenliğin sağlanmasına katkıda bulunmaktadır. Kentsel güvenliğin sağlanmasında yerel yönetimlerin katkısının arttığı da bir gerçektir. Bu çerçevede bu çalışmada 1987 yılında Avrupa Konseyi desteğiyle oluşturulan Avrupa Kentsel Güvenlik Forumu (EFUS) konu edilecektir. Kentsel güvenlik için bir araya gelmiş iki yüz eliyeye yakın yerel ve bölgesel yönetimi bünyesinde barındıran Forum, düzenlediği konferanslar sonunda açıkladığı manifestolarda kentsel güvenlik politikaları konusunda temel prensipleri ortaya koymaktadır. En son Barselona'da 2017 yılında düzenlenen "Güvenlik, demokrasi ve şehirler: Kentsel güvenlik politikalarının birlikte üretilmesi" başlıklı konferansta güvenliğin sağlanmasında aktörler arası iş birliğinin önemi vurgulanmıştır. İş birliği çerçevesinde şiddet mağdurları da dâhil kentsel güvenlik politikalarının oluşturulmasında katılımı ön plana çıkarmak gerektiği vurgulanmış, güvenlik politikalarının oluşturulmasında dikkate alınacak değerler ortaya konulmuştur. Güvenlik politikalarının oluşturulmasında temel hak ve özgürlüklere saygı, hukukun üstünlüğü, demokratik meşruiyet ve sosyal devlet ilkesi gibi değerleri ön plana çıkaran konferansta güvenliğin sağlanmasında sosyal ve ekonomik eşitsizliklerle mücadele etmenin önemi de ön plana çıkarılmıştır.

Avrupa Kentsel Güvenlik Forumu yerel yönetimlerin güvenliğin sağlanmasında belli ölçülerde görev alması ötesinde güvenlik politikalarının oluşturulmasında önemini ortaya koymaktadır. Yerel yakınlık ve katılımcı demokrasi ilkeleri, güvenlik politikalarının oluşturulmasında yerel yönetimleri ön plana çıkarmaktadır. Bu çalışmada Avrupa Kentsel Güvenlik Forumu üzerinden yerel yönetimlerin kentsel güvenlik politikalarının oluşturulmasındaki yeri ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yerel yönetimler, kentsel güvenlik, kentsel güvenlik politikaları, Avrupa Kentsel Güvenlik Forumu.

¹³² Dr., Anadolu Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, İdare Hukuku Anabilim Dalı, serifey@anadolu.edu.tr

Türkiye’de Kentlerin Üye Olduğu Uluslararası Ağların Kentsel Direnç Bağlamında Değerlendirilmesi

Suna ERSAVAŞ KAVANOZ¹³³

Nisa ERDEM¹³⁴

Direnç kavramı ekolojide ilk kez Holling tarafından 1973 yılında “bozulmadan önce kendisini oluşturan elementler arası ilişkiyi kaybetmeksizin bozulma ve değişimi karşılama kabiliyeti” olarak kullanılmıştır (Holling, 1973: 14). Kavramın sosyo-ekolojik yaklaşımlar çerçevesinde geliştirilerek pek çok alanı kapsayacak şekilde kullanıldığını görmekteyiz. Kentlerin direnç geliştirmesi birçok kamu politikası alanını kapsayacak şekilde üzerine düşünülmesi gereken bir konu olmaya devam etmektedir. Ve yine kentlerin dirençli hale gelmesinin önünde; politika alanından, toplumsal alandan ve sorunların doğası ve tanımlanmasındaki belirsizliklerden, sorunların hem tanımlanması hem de çözümüne dair farklı bakış açıları ve değer çatışmalarından kaynaklanan sınırlılıklar bulunmaktadır. Bu sınırlılıkların aşılmasında temel olarak “yönetişim”, “iş birliği” yaklaşımlarının ön planda olduğu görülmektedir.

Uzun yıllar boyunca uluslararası örgütlerin ve bu örgütlere bağlı olarak kurulan daha alt örgütlenmelerin birçok alanda politika geliştirilmesine yönelik çalışmalar yaptığını görüyoruz. Söz konusu örgütler kapsadıkları coğrafya dışında da birçok farklı ülkeyi politikaları ile yönlendirme gücüne de sahip olmuştur. Günümüzde küresel yönetim alanına baktığımızda ulus devlet, çok uluslu şirketler, STK’ların dâhil olduğu bir sistemin yanı sıra kentlerin kendi aralarında kurdukları ağlar ve yine kentlerin farklı aktörlerle iş birliği içerisinde olduğu uluslararası ağlara tanık olmaktadır. Kent yönetimleri birçok farklı nedenle uluslararası ağlara üye olmaktadır. Çok aktörlü yönetim, ağ yönetimi, iş birliği yönetimi, kentsel rejim gibi birçok farklı kavram ile açıklanmaya çalışılan alan bu çalışma bağlamında kentsel direnç kavramına odaklanarak anlaşılmasına çalışılmıştır. Kentlerin daha dirençli hale gelmesinde uluslararası ağlara üyeliklerinin etkisi olabilir mi? Hangi özellikleri ile uluslararası ağlar kentleri daha dirençli kılacak potansiyeller taşımaktadır? Türkiye’de kentlerin dâhil olduğu ağların bir profili çıkarıldığında direnç kavramını öne çıkaracak özellikteki ağlar hangileridir? Söz konusu ağların paydaşları kimlerdir, faaliyetleri nelerdir? Tüm bu sorular çalışma kapsamında Türkiye’de kentlerin dâhil olduğu ağların değerlendirilmesi ile yanıtlanmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın ilk başlığında kentlerin uluslararası ağlara üyelikleri ağ yönetimi bağlamında kentsel direnç kavramı ile ilişkisi kurularak anlatılmıştır. Sonrasında Türkiye’de kentlerin dâhil olduğu uluslararası ağlar ve söz konusu ağların kentsel direnç bağlamında değerlendirilmesi gerçekleştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kent direnci, uluslararası ağlar, paydaşlar, ağ yönetimi.

¹³³ Dr. Öğr. Üyesi., Karadeniz Teknik Üniversitesi, İİBF, Kamu Yönetimi Bölümü, suna.ersavaskavanoz@ktu.edu.tr

¹³⁴ Arş. Gör., Karadeniz Teknik Üniversitesi, İİBF, Kamu Yönetimi Bölümü, asenhu5@gmail.com

Kentsel Riskler Fırsat Mı, Felaket Mi? Rotterdam Örneği

İhsan İKİZER¹³⁵

Birleşmiş Milletler şemsiyesi altında faaliyetlerini yürüten Hükümetlerarası İklim Değişikliği Panelinin yayınladığı veriler ışığında hazırlanan projeksiyonlara göre, Rotterdam'ın, Avrupa'da kıyı şeridi bulunan şehirler arasında, iklim değişikliğinin yol açtığı doğa olaylarından en fazla ekonomik anlamda zarar görecektir. Avrupa'nın en büyük limanına sahip olan ve topraklarının büyük bölümü deniz seviyesinin altında bulunan bu şehir, artan çevresel risklere karşı 2008 yılında yayınladığı "İklim Değişikliği Strateji Belgesi" ile 2025 yılında 'iklim değişikliğine karşı dirençli' bir şehir olmayı hedeflediğini duyurmuştur. Hakkında yüzlerce makale yayınlanan bu strateji belgesindeki projeler uygulamaya geçirilirken, Rotterdam iklim değişikliğine uyum alanında teknik heyetlerin en çok ziyaret ettiği şehirlerden biri haline gelmiştir.

Şehir yönetimi, iklim değişikliğinin beraberinde getirdiği riskleri sosyo-ekonomik kalkınmasında kullanabileceği bir fırsat penceresi olarak görmektedir. Geliştirilen yenilikçi çözümlerin sadece şehrin güvenliğini ve hayat kalitesini arttırmakla kalmayıp metropolitan alanda ekonomik kazanımları da beraberinde getireceği düşünülmektedir. Belediye, 'İklim için Bilgi' programıyla, bu konu üzerinde çalışan üniversitelerle sıkı iş birliği içerisinde bulunarak akademik çalışmalarını desteklemekte ve bilimsel çalışmalardan yararlanmaktadır. Rotterdam Belediyesi, 2016 yılında yeni bir adım atarak Kentsel Dirençlilik Stratejisini yayınlayarak 2030 vizyonunu açıklamıştır. Söz konusu strateji, sanılanın aksine, sadece iklim değişikliğinin olumsuz etkileriyle baş etmeyi amaçlamamakta aynı zamanda, sosyal insicam, eğitim, siber güvenlik, akıllı şehir, yenilenebilir enerji ve kentsel yönetim konularına odaklanarak dirençlilik kavramını yönetim paradigmasının merkezine almaktadır.

Bu bildiriye, benzer risklerle karşı karşıya olan şehirler tarafından yakından takip edilen ve iklim değişikliğine uyum ve dirençlilik konularında yürüttüğü çalışmalarla öncü bir role sahip olan Rotterdam, derinlemesine vaka çalışması olarak incelenecektir. Bildirinin amacı, Rotterdam modelini tanıtarak farklı araştırmalarda iklim değişikliğine bağlı olarak yüksek risk taşıdıkları bildirilen başta İstanbul ve İzmir olmak üzere, şehirlerimizin çevresel risklere karşı dirençliliklerini artırma konusunda yürüttükleri çalışmalara katkı sağlamaktır. Bu çalışmada, yukarıda bahsedilen her iki strateji belgesinin içeriğinin yanı sıra, politika yapım ve uygulama aşamalarındaki yönetim modeli, yayınlanmış açık kaynakların yanı sıra e-posta yoluyla yapılacak mülakatlardan yararlanarak irdelenecektir. Elde edilen ilk bulgular, Rotterdam'ın iklim değişikliğine uyum ve dirençliliği artırmaya yönelik çalışmaları katılım ve ilgili paydaşlarla ortaklık gibi yönetim ilkelerine uyarak yürüttüğünü ve tehditleri/riskleri birer fırsat olarak değerlendirerek sosyal insicamı yüksek ve her anlamda güvenli bir şehir olma yolunda büyük mesafe kat ettiğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: *Dirençlilik Stratejisi, İklim Değişikliği Stratejisi, katılım, kentsel dirençlilik, kentsel riskler, ortaklık, Rotterdam, yerel yönetim.*

¹³⁵ Dr., Nişantaşı Üniversitesi, ihsan.ikizer@nisantasi.edu.tr

Salgın Yönetiminde Dirençli Kentler Bağlamında Ankara Büyükşehir Belediyesi ve Londra Belediyesi Uygulamaları

Vicdan Cevher Kılıç¹³⁶

Kentlere yönelen olumsuz durumlar ve tehditleri önlemek ve bu olumsuzlukların etkilerini en aza indirmek için kapsamlı bir mücadeleyi tarif eden kentsel direnç kavramı COVID-19 pandemisi çerçevesinde ortaya çıkmıştır. Salgın hastalıkların kentler üzerinde yarattığı tehditleri ortadan kaldırmak için dirençli kentler kavramı ön planda yer almıştır.

Çalışmada, Türkiye ve İngiltere'den dirençli kentler kapsamında iki belediye örnek olarak seçilmiştir. Örnekler salgından etkilenen belediyeler arasından seçilmiştir. Bu bağlamda Türkiye'de örnek olarak alınan belediye Ankara Büyükşehir Belediyesi ve İngiltere'de örnek olarak alınan belediye ise Londra Belediyesidir. Londra Belediyesinin seçilmesinin sebebi, Londra'nın tarihinde kara ölüm, kolera vb. salgınları yaşaması ve bu nedenle salgın yönetimde dirençli kent görünümü verebilecek olmasıdır. Aynı zamanda iki kent de başkent olmaları nedeniyle ortak bir noktada buluşmaktadır.

Belediyeler dünyada halka en yakın hizmet sunan birimlerdir. COVID-19 pandemisi sürecinde belediyelerin halka hizmet götürmedeki önemleri artmıştır. Çalışmada, Ankara Büyükşehir Belediyesi ve Londra Belediyesinin halka pandemi süresince, pandeminin etkilerini azaltmak için götürdüğü hizmetler sınıflandırılarak incelenmiştir. Bu sınıflandırmanın yapılmasının ardından belediyelerin halka sundukları hizmetler tek tek araştırılmıştır.

Çalışmanın amacı, COVID-19 salgını ile mücadelede belediyelerin salgının yayılımını durdurmak amacıyla sundukları hizmetlerin araştırılması ve belediyelerin hizmet sunumundaki öneminin tartışılmasıdır. Çalışma kapsamını, salgından etkilenen İngiltere ve Türkiye'nin başkentlerindeki büyükşehir belediyelerinin salgının yayılmasının hafifletilmesi ve halkın bilinçlendirilmesi konusunda yaptıkları oluşturmaktadır. Bu açıdan çalışmada Londra kent yönetimi ve Ankara kent yönetiminin mevcut potansiyeli ve COVID-19 sürecinde aldığı tedbirler "literatür incelemesine dayalı tarama yöntemi" kullanarak, içerik analizi yöntemiyle araştırılmıştır. Ancak, güncel bir sorunun araştırılmasından dolayı, belediyelerin pandemi uygulamalarına sağlıklı bir şekilde ulaşabilmek amacıyla ilgili belediyelerin web sitelerine sıklıkla başvurulmuştur.

Dünya, tarihi içerisinde, bazı salgın hastalıklara maruz kalmıştır. Bu salgınlar salgın yönetiminde dirençli kentlerin oluşmasında rol oynamıştır. Salgın yönetiminde dirençli kentler bağlamında araştırılan iki belediye olan Ankara Büyükşehir Belediyesi ve Londra Belediyesi pandeminin etkilerini en aza indirmek için sağlık hizmetlerine destek, süreçle ilgili kamuoyu bilgilendirilmesinin yapılması ile sosyal destek ve yardım hizmetleri alanında bazı uygulamalara gitmiş ve yapılan iyi uygulamalarla örnek belediye görünümü sergilemişlerdir.

Anahtar Kelimeler: COVID-19, Londra Büyükşehir Belediyesi, Ankara Büyükşehir Belediyesi, dirençli kentler.

¹³⁶ Dr. Öğr. Üyesi, Vicdan Cevher Kılıç, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, vkilic@agri.edu.tr

23. OTURUM: DİRENÇLİ KENTLER İÇİN KATILIM

Bir Siyasal Katılım Mekanizması Olarak Geri Çağırma ve Yerel Yönetimler Sistemimizdeki Uygulanabilirliği

Kubilay DÜZENLİ¹³⁷

Yerel yönetimler; halkın yerel ve ortak nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kurulan temel yönetsel/idari birimlerdir. Tarihsel süreçte yerelleşme politikaları kapsamında yerel yönetimlerin, etkinlik alanı genişlemiştir. Özellikle merkezden yönetim yerine yerinden yönetimin yaygın olarak uygulanmaya konulduğu günümüz koşullarında, yerel yönetimlerin başında gelen belediyeler çok önemli fonksiyonlara sahiptir. Modern dünyada belediyelerin; eğitim, sağlık, sosyal yardım-güvenlik, çocuk-yaşlı bakımı gibi konularda politika geliştirmesi olağan bir uygulama hâlini almıştır.

Belediyelerle ilgili tartışmanın bir başka boyutunu ise belediye başkanlarının belirlenme yöntemidir. Ülkeden ülkeye farklı uygulamalar olsa da genel kabul belediye başkanlarının yerel seçimlerle göreve gelmesidir. Seçimler siyasal katılımı da kullanılmak üzere önemli bir araç olsa da farklı siyasal katılım araçları da mevcuttur. Bunlardan bir tanesi de geri çağırma- dır.

Kamu görevlilerin seçimler öncesinde seçmenler tarafından görevden alınmalarına olanak sağlayan geri çağırma mekanizması siyasal katılım ve yerel demokrasinin bir parçası olarak çok sayıda ülkede değişik farklı biçimlerde uygulanabilmektedir. Bu farklılığın temelinde kimi ülkelerde sadece yerel yöneticilerin kimi ülkelerde ise hem yerel hem merkezi yöneticilerin geri çağırılabilmesi vardır.

Osmanlı Devleti'nde modern belediyeler, modernizasyon faaliyetleri kapsamında XIX. yy'da ortaya çıkmıştır. Cumhuriyetin ilanı sonrasında da Osmanlı Devleti'nden miras kalan yerel yönetimler sistemi ana hatlarıyla muhafaza edilmiştir.

Bu çalışmanın amacı "geri çağırma" hakkının Türk yerel yönetimler sistemindeki uygulanabilirliği bağlamında genel bir değerlendirme yapmaktır. Çalışmanın amacı kapsamında ilk olarak "kent", "yerel yönetimler", "siyasal katılım", "geri çağırma" gibi temel kavramlar gözden geçirilmiş, sonrasında Cumhuriyet dönemi yerel yönetimler politika ve düzenlemeleri karşılaştırılmalı şekilde analiz edilmiştir. Son olarak ise geri çağırma sürecinin genel çerçevesi ve Türkiye'de uygulanabilirliği tarihi gelişmeler ve toplumsal koşullar ile ilişkilendirilerek değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Geri çağırma, Türkiye, yerel yönetimler, belediye başkanı.

¹³⁷ Araş. Gör., Karadeniz Teknik Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, kdu-zenli@ktu.edu.tr

Dirençli Kent Tasarımında Katılımcılığın Rolü: Türkiye’de Belediyeler ve STK’lar Arasındaki Paydaşlık İlişkisinin İncelenmesi

Erdal EROĞLU¹³⁸

Mine AYDEMİR¹³⁹

Semra TAŞ¹⁴⁰

Bir kentte fiziksel, çevresel, sosyal ve ekonomik anlamda ortaya çıkabilecek tüm sorunlara karşı kentin dinamikleri ile birlikte mücadele edilmesi kenti daha dirençli hale getirebileceği gibi tüm paydaşların güvenli bir aidiyet ilişkisi kurduğu daha yaşanabilir bir kente dönüştürecektir. Bu durum her şeyden önce belediyelerde katılımcı bir modelin benimsenmesi ve paydaş katılımına önem veren bir yönetim yaklaşımı ile mümkündür. Yönetişim çok aktörlü, çoğulcu, uzlaşmacı, yatay ilişkilere dayanan, sivil toplum kuruluşlarının (STK) katılımlarının yanı sıra, ortak konuma sahip oldukları bir yönetim modeli olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla kent direncinin oluşmasında ve kent direncini olumsuz etkileyebilecek her türlü sorunla mücadele edilmesinde çok aktörlü yönetim anlayışı ile aktif katılımcı bir yerel yönetim modelinin izlenmesi oldukça önemlidir. Diğer bir ifadeyle daha yaşanabilir ve dirençli bir kent için kentin paydaşlarının karar alma sürecine dâhil olması gerekmektedir. Belediyelerin en önemli paydaşı şüphesiz o kentte yaşayan vatandaşlardır. Ancak vatandaşların örgütlü halini temsil eden STK’lar hem vatandaşların temsili hem de katılımcı bir demokrasi için vazgeçilmez bir unsurdur. Sivil toplum hiçbir zorlama olmaksızın, gönüllü bir şekilde var olan devletten bağımsız ve hatta iktidarını sınırlandıran bu yönüyle de uzlaşmacı ve aracı niteliğinde olan örgütlü bir sosyal yapılanmadır. Yerelin dinamikleri ve paydaşlık ilişkisi açısından geniş bir alanı temsil eden faaliyet türlerine göre iş çevreleri, eğitim ve sağlık, kadın ve çocuk hakları, çevre, hemşericilik, kültür-sanat ve dezavantajlı gruplar olmak üzere birçok dernekten, akademik ve meslek odalarından, siyasi parti temsilciliklerinden ve sendikalardan oluşan STK bulunmaktadır. Çok sayıda ve çeşitlilikte olan bu STK’lar ve belediyeler kenti tüm olumsuzluklara karşı daha dirençli hale getirecek bir güce sahiptir.

Bu çalışmanın konusunu dirençli kent tasarımında katılımcılık ilişkisinin rolü ve belediyeler ve STK’lar arasındaki paydaşlık ilişkisinin incelenmesi oluşturmaktadır. Çalışmada Belediyeler ile STK’lar arasındaki ilişkilerde daha çok hangi konuların ön plana çıktığı, her iki kurumun taleplerini birbirlerine hangi yollarla ilettikleri, paydaşlık ilişkisinde karşılaşılan engeller ve her iki kurum için katılımcılığın ne anlama geldiği gibi sorulara cevap aranmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Dirençli kentler, paydaşlık ilişkisi, katılımcılık, STK ve belediye.*

¹³⁸ Dr. Öğr. Üyesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Maliye Bölümü, erdaleroglu@comu.edu.tr

¹³⁹ Arş. Gör., Bursa Uludağ Üniversitesi, Ekonometri Bölümü, mineyaydemir@uludag.edu.tr

¹⁴⁰ Arş. Gör., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Maliye Bölümü, semratas@comu.edu.tr

Yerel Yönetişimde Bir İlk: Sakarya Kent Etiği Bildirgesi

Veysel ÇIPLAK¹⁴¹

Projenin amacı, Sakarya Kent Etiği Bildirgesi ile şehirde yaşayan, toplumun her kesiminden vatandaşımızın katılımıyla kentlilik bilinci ve ortak yaşam ilkeleri belirlenmesi ortak yaşamın ilkelerinin ortaya çıkarılması ve topluma mal edilmesidir. Şehri yönetenlerin halka karşı hesap verme sorumluluğunu ortaya koymak ve şehirde ortak yaşam için üst etik değerlerin neler olduğuna vatandaşlarla birlikte karar vererek şehrin etik değerleri hazırlanmıştır. Kent ve kentlinin hak ve hukukunun korunması, sürdürülebilir kalkınma, çevreye ve iklime duyarlılık için yükümlülüklerini de yerine getirilmesi ve farkındalığın oluşturulması amaçlanmıştır.

Katılımcı yöntemlerle hazırlanan 'Sakarya Kent Etiği Bildirgesi'nin temel amacı; karar alıcıların, paydaşların ve hizmet alan vatandaşın bir araya gelerek kent etiği prensiplerini ortaya koyarak yönetim ilkelerini geliştirmek, özel amacı ise Sakarya'da bulunan sivil toplum kuruluşları ile kamu kurumları arasında diyaloglar yoluyla ortak yaşam ilkelerini geliştirerek, odak toplantılar sayesinde kentte ortak yaşam kültürünü geliştirmek, kente karşı hak ve sorumluluk perspektifinde daha kaliteli yaşam standartlarının yerelde, kültürümüze özgü niteliklerinin belirlenmesi yoluyla Sakarya Kent Etiği Bildirgesini hazırlamak'' olarak belirlenmiştir.

Karar alıcıların, paydaşların ve hizmet alan vatandaşın bir araya gelerek kent etiği prensiplerini ortaya koyarak yönetim ilkelerini desteklemişlerdir. Sakarya'da bulunan sivil toplum kuruluşları, özel sektör temsilcileri ile kamu kurumları arasında diyaloglar geliştirilmiş, odak toplantılar sayesinde daha kaliteli yaşam standartlarının yerelde, kültürümüze özgü niteliklerinin belirlenmesi yoluyla Sakarya Kent Etiği Bildirgesi hazırlanmıştır.

Projenin yöntemi, Sakarya Kent Etiği Bildirgesi'nin hazırlanmasında hangi süreçlere ihtiyaç duyulduğu, yol haritasının nasıl olacağı, kent etiği bildirgesinde yer alacak üst normların belirlenmesi ve sürdürülebilirliğinin sağlanabilmesi için nasıl bir organizasyon yapısı kurulması gerektiğine katılımcıların görüşleri doğrultusunda karar verilmesidir.

Proje kapsamında Sakarya Kent Etiği Bildirgesi'nin hazırlanabilmesi için ihtiyaç duyulacak süreçlerin, kent etiği bildirgesinde yer alacak üst normların ve konuyla ilgili çalışmaların sürdürülebilirliği için gerekli organizasyon yapısının belirlenmesi, yol haritası ortaya çıkarılması öncelikle yapılarak saha çalışmasına geçilmiştir.

Proje kapsamında Sakarya'da faaliyet gösteren paydaşlar ile beş adet çalıştay yapılmıştır. Toplantılar salgın nedeniyle dijital platformlar aracılığı ile gerçekleşmiştir. Öncelikle üniversite ve STK'lar ile etik ilkeler, kent etiği, kentli etiği, erdemli şehir, şehrin ortak kültürü, öncelikleri tartışılmıştır. Sonrasında özel sektör temsilcileri, yerel yöneticiler, meclis üyeleri, siyasi parti meclis üyeleri, şehirdeki tüm kamu kurumları il müdürleri, temsilcileri, muhtar dernekleri temsilcileri, esnaf, sanatkâr ve meslek odaları temsilcileri, ticaret ve sanayi odaları temsilcileri ile açık toplantılar yapılmıştır. Beş toplantıda içerik setleri ile toplantıda uygulanan katılımcı ne yapılmalı ve nasıl yapılmalı?'' temel soruları ile her bir katılımcının "kent etiği" ile ilgili görüş ve önerilerinin, Sakarya'nın tarihsel geçmişinde ananeleri, değerleri, ticari anlayışı, komşuluk hukuku, şehir hakkı, örf ve adetleri vb. normları iş hayatı, ticari hayatı, yönetimi, üretim ve tedarik zinciri, şehirleşme ve şehir hayatı, çevre bilinci hak ve yükümlülükler başlıkları ile tartışıldı post-it'lere yazılarak, istişare ortamı oluşturuldu.

¹⁴¹ Daire Başkanı, Sakarya Büyükşehir Belediyesi, Strateji Geliştirme Dairesi Başkanı, veyselciplak@gmail.com

Proje sürecinde, tartışmalar etik ve ahlak ilişkisi çerçevesinde kavramlar, tanımlar, normlar, bileşenler üzerinden etik değer tartışılması yer almaktadır. Özellikle, etik yönetim, etik iş, etik kentli ve etik planlama olmak üzere dört bileşen üzerine odaklanılarak tam katılımı etik yönetim süreci yürütülmüştür.

Kent Etiği Bildirgesi, Kavramsal Çerçeve, Katılımcı Çerçeve, Süreç Tasarımı, Bildirgenin Hazırlanması ve Yol Haritası Oluşturulması ile sürdürülebilirlik, eğitim, şehir etiği komisyonunun kurulması, alt yönergeler ve ödül süreçlerinden oluşmaktadır. Bu süreçler sonrası sonuç olarak tam katılımı Sakarya Büyükşehir Belediyesi öncülüğünde Sakarya Kent Etiği Bildirgesi üst normları Sakarya'nın 10 S'si olarak oluşturulmuş ve ilan edilmiştir. Bu uygulama yerel yönetimlerde yönetim alanında iyi belediyecilik örneğidir.

Sempozyumda şehrimizdeki üst düzey katılımı etik yönetim süreci iyi yönetilerek ve tam katılımı sürdürülebilirlik hedefi ile ortaya çıkan Sakarya Kent Etiği Bildirgesi, sempozyumun yönetim ana başlığı, iyi belediyecilik uygulamaları alt başlığında veya sosyal politikalar ana başlığı, kentli hakları alt başlığında paylaşılacak ve bu yol ile farkındalık oluşturulmak istenmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Kent etiği, yönetim, Sakarya, aidiyet.*

Salgın Döneminde Belediyelerin Evsizlere Yönelik Hizmetleri ve STK'lar İle İşbirliği Üzerine Bir Değerlendirme

Fatma Gül Gedikkaya¹⁴²

Koronavirüs (Covid-19) salgını kentin ve kent yönetiminin muhtelif sorunlarını, daha önce hiç olmadığı kadar belirginleştirmiştir. Bu sorunlar daha önce de var olan ve fakat salgınla birlikte hiç olmadığı kadar önemli hale gelen sorunlardır. Söz gelimi kentin ortak kullanım alanlarının temizlik ve bakımının sağlanması, kent sakinlerin daha sağlıklı kullanabileceği alanların tedariki yönünde kent yönetimine zaten önemli görevler düşerken, salgın süreciyle birlikte bu önem daha da artmıştır. Ortak alanların temizliği ve kent sağlığıyla birlikte öne çıkan bir diğer husus ise evsizlerin takibi ve barınma gibi temel ihtiyaçlarının giderilmesidir.

Evsiz kent sakinlerine yönelik önlemlerin alınması, koronavirüs bulaşının ve yol açacağı muhtemel sonuçların önlenmesi için büyük öneme sahip bir gerekliliktir. Zira evsizler, kötü yaşam koşulları nedeniyle fiziksel ve ruhsal hastalıklara maruz kalmakta ve sağlık sistemlerine erişimleri sınırlı olmaktadır. Bunun sonucunda bulaşıcı enfeksiyonlara kapılma riski yüksek gruplar içinde yer alırlar. Evsizler, metruk binalar, üst/alt geçitler, parklar gibi toplu yaşam alanlarında en temel temizlik malzemelerine veya yıkanma tesislerine erişim sağlayamamaktadır, kamusal kurumlar tarafından sığınaklar veya kışın konuşlanılan spor tesisleri gibi resmi alanlarda da temizlik malzeme ve tesislerine düzenli erişimleri sınırlıdır. Temizlik ve bakımın noksanlığında virütik/biyotik hastalıkların çoğalmasının daha kolay olduğu bilinmektedir. Bugün başta sağlık hizmetleri olmak üzere kamu kurumları, koronavirüs bulaşını önlemek ve zararlarını en aza indirmek üzere hasta/temaslı/riskli kişilerin eve kapanması/karantinası gibi uygulamalarla yoğun bir uğraş vermektedir. Evi olmayan evsizler için ise böyle bir seçenek bulunmamaktadır. Evsizler içinde hastalık vakalarının tespiti ve önlenmesi daha da zordur. Evsizlerin barınma ve bakımını üstlenecek altyapı ve kaynaklardan azlığı ise durumun ciddiyetini artırmaktadır. Dolayısıyla kırılğan gruplar arasında yer alan evsizlerin unutulması veya göz ardı edilmesi, kentin ve kent yönetiminin sorunlarını katlayarak büyütebilir.

Bu bildiriye Türkiye’de büyükşehir belediyelerinin koronavirüs salgınında evsizlere yönelik hizmetleri ele alınacaktır. Toplumun kırılğan ve dezavantajlı kesimlerine yönelik yardımlarda bulunmak belediyelerin kanuni görevleri arasındadır. Bu görevi ifa ederken sivil toplum örgütleri ile iş birliği içinde olması ise hizmetlerin etkin yürütülmesinde önemli bir paya sahiptir. Günümüzde belediyelerin ve sivil toplum kuruluşlarının faaliyet alanları çeşitlenmekte ve işbirlikleri ile zenginleşmektedir. Evsizlere yönelik hizmetlerin sağlanmasında ise bu iki temel aktör kendine has avantajlara ve dezavantajlara sahiptir. Her iki politika aktörünün bu zorlukları aşmasında iş birliğinin kaçınılmaz olduğu ifade edilebilir.

Bu bildirinin amacı, Covid 19 salgını sırasında evsizlerin durumunu açıklamak ve pandemiyle mücadelede belediyelerin çabalarına rehberlik edebilecek (sivil toplumun katılımıyla güçlenen) bir yol haritası sunmaktır. Bildiri içeriğinde koronavirüs sürecinde Büyükşehir belediyelerinin hizmetleri ve bu konuda sivil toplumla işbirlikleri değerlendirilmiştir. Bu kapsamda Büyükşehir Belediyelerinden (bulaşı önlemek üzere telefonla) görüşme yoluyla bilgi alınmıştır. Büyükşehir Belediyelerinin Sosyal Hizmet Daireleri ile sivil toplum kuruluşları ara-

¹⁴² Dr. Öğretim Üyesi, İstanbul Gelişim Üniversitesi, İİSBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, fggedikkaya@gelisim.edu.tr

sında görüşmeler yapılmıştır. Büyükşehir Belediyelerinin pandemi sürecinde evsizlere; barınak, yiyecek, giyecek, temizlik, bakım, koruma için temel kaynakları sağladıkları görülmüştür. Ayrıca barınma evlerinde kalacak olan evsizlere Covid testi yapılmaktadır. Dikkat çeken önemli bir sorun evsizlere yönelik sistematik verinin bulunmamasıdır. Evsizlerin cinsiyeti, yaş durumu vb. verilerin takibinin sorunlu olduğu gözlenmiştir. Beyanlardan, merkezi hükümet ile belediyeler arasında koordinasyonun daha etkin olduğu, sivil toplum ve belediyeler arasında iletişimin düşük olduğu anlaşılmıştır.

Sonuçta, evsizlik durumu sivil toplum kuruluşlarında bilinen ve düzenli olarak takip edilen bireylerin barınma alanlarına aktarılması, diğer bir deyişle belediyelerin sahip olmadığı ve fakat sivil toplum kuruluşlarında bulunan veri bankalarını kullanması, evsizlere yönelik hizmetlerin daha yerinde ve etkin sunumunu sağlayacaktır. Bu nedenle evsizlere yönelik faaliyetlerinde belediye ve sivil toplum kuruluşlarının iş birliği önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Evsizlik, kent, belediye, Covid 19.*

24. OTURUM: İYİ YÖNETİŞİMİN FARKLI BOYUTLARI

Sosyal Dirençli Kent Bağlamında Kent Konseyleri Gençlik Meclisleri

Halil ECER¹⁴³

Kentsel kesafetin toplumsal yansımaları hem mekânsal hem de yönetsel anlamda karmaşık organizasyonlar dizisi halini almıştır. Bu karmaşık hal, kentin kendinden menkul bir özelliği olarak ortaya çıkarken aynı zamanda 21.yy'da ele alınabilecek tüm problemlerin kent kaynaklı olması yaklaşımını da kuvvetlendirmektedir. Bu bakış açısına göre kentin kendi içsel dinamikleri, kapitalizmin içsel çelişkilerini devralıp kentsel alanı problem alanı olarak ortaya koymaktadır. Yani kentin kendisi problem üreten bir özne olarak varlığını sürdürmektedir. Özellikle son otuz sene zarfında "girişimci kent" trendleri neo-liberal ekonominin kent üzerindeki "şok doktrini" olarak karşımıza çıkmaktadır. Gelişmiş ülke kentleri uluslararası arenada ulus devletlerine yön verme görevine soyunurken kentsel gelişimin girişimci kent modeliyle sağlanabileceği yanılgısı milyarlarca dolar kaynak israfını beraberinde getirdi. Chicago Okulu'nun kenti mikroorganizma olarak ele almasıyla özneleşen kent, David Harvey'in "sermaye çevrimleri" yaklaşımı ile sermaye birikim ve yeniden üretimin odağı oldu. Kent hem sermaye içinde hem de sermayeyi içinde barındıran bir fenomen olarak ele alınmalıdır. Ancak bu yaklaşım ile kentin ürettiği problemler yumuşatılabilir ve kent karar alıcı mekanizmaların doğru çalışması sağlanabilir.

21.yy'da kentin problem üretim mekanizması haline gelmesi son yıllarda tekraren alevlenen "sürdürülebilir kentleşme" yaklaşımlarına oyun alanı yaratmış durumdadır. Fakat ilginçtir ki, sürdürülebilir kentleşmenin net tanımı ve uygulanma alanına dair etkili perspektifler geliştirilemedi. Bu kısırlığın ortaya çıkmasında yerel yönetimlerin özne olarak ele alınmaması birinci etken sayılabilirken ikinci etken ise katılım boyutudur. Yerel yönetimlerde katılımdan ziyade kente katılımdan söz etmekteyim. Yerel yönetimlerin merkezileştirilme çabalarından sonuç çıkmamakla birlikte yerel yönetimlerin mevcut durumu da çözüm üretme noktasında eksik kalmaktadır. Tam bu noktada "Yerel Gündem 21" organizasyonu içinde çözümler barındıran bir belgeyi sunmaktadır. Özellikle kent konseylerinin mevzuata dayalı zorunlu kuruluşu ile birlikte kentsel problemlerin çözümüne bakış açılarının geliştirilmesi hususunda etkili olmaktadır. Fakat 1992 yılında Rio de Janeiro'da gerçekleştirilen BM Dünya Çevre ve Kalkınma Konferansından bu yana "istenilen" başarı elde edilemedi. Tam bu noktada toplumsal mesaj iletimi ve geri dönüt hattında ortaya çıkan kopukluklar üzerinde düşüncüler gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Bu çalışmanın amacı kentlerin sosyal dirençliliği ve sosyal sermaye bakımından Kent Konseyleri Gençlik Meclislerinin kentin dirençlilik noktasında önemi, eksiklikleri ve geliştirilmesi gereken dinamiklerine çözüm aramaktadır. Gençlik meclislerinin yerel yönetimler için sosyal sermaye bağlamında ele alınması ve aynı zamanda da gündelik yaşam pratiklerinde gençlerin rolüne vurgu yapılan bu çalışmada Yerel Gündem 21 çerçevesinde ele alınan "küresel ortaklığın" yerel düzeyde gençler üzerinde ele alınmasının doğru bir yaklaşım olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bağlamda Ankara Kent Konseyi Gençlik Meclisi oluşum ve faaliyet

¹⁴³ Doktora Öğrencisi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü, halil.ecer@outlook.com

yaklaşımları örneklemeden yola çıkarak Kent Konseyleri Gençlik Meclislerinin işleyiş çerçevesine katkı sunmayı düşünmekteyim.

Anahtar Kelimeler: *Gençlik meclisleri, kent konseyleri, kentsel katılım, yerel yönetimler.*

Salgına Dirençli Kentlerin İnşasında Kent Konseylerinin Rolü: Ankara, İstanbul ve İzmir Kent Konseyleri Örneği

Ayşe KAŞIKIRIK¹⁴⁴

Melek TOPRAK¹⁴⁵

Kapitalizmin yaşadığı krizler ağırlıklı olarak küresel ölçeklidir. Küresel krizlerde öncelikle yoğun nüfusu barındıran kentleri vurmaktadır. Geçmişten günümüze kadar önemli küresel krizlerden olan salgın hastalıklar, kentleri daha derinden etkilemiş ve köklü değişikliklere neden olmuştur. Salgınlar, hızlı ve etkili müdahaleler alınmadığında, en hızlı kalabalık kentlerde yayılmaktadır. Bu nedenle, kentlerde sağlıklı ve sürdürülebilir bir yaşam için salgınlara karşı dirençli, kendi kendine yetebilen kentler inşa edilmesi elzemdir. 21. yüzyılda kentlerin salgın gibi küresel krizler karşısında dirençliliğini arttırmak amacıyla kentsel öncelikleri ve politikaları katılımcı yöntemle belirlemek, müdahale sürecini ortak akıl ile yönetmek daha da önemli hale gelmiştir. Günümüzde kentler kendi kendine yetebilmenin koşullarını katılımcı yöntemle belirlemeli, her türlü tehlike ve risklerini net olarak tanımlamalı ve sürdürülebilir şehirleşmenin önceliklerinden olan dirençli kentler paradigmasını gündemine almaktadır. Artık, dirençli kentlere ve kenti yönetenlerin doğal afetler ve insani felaketselere nasıl daha iyi hazırlanabileceklerine yönelik entegre ve kapsayıcı bir yaklaşıma ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu çalışma, Covid-19 gibi küresel salgınlara dirençli kentlerin inşasında kent konseylerinin etkisini araştırmaktadır. Kuruluş amaçları arasında kentin hak ve hukukunun korunması, sürdürülebilir kalkınma, çevreye duyarlılık, yönetim ve yerinden yönetim ilkelerini hayata geçirmek olan kent konseyleri; katılımcı bir yöntemle salgına dirençli ve kapsayıcı kentlerin oluşumunda kritik aktörlerin başında gelmektedir. Bu çalışmada, salgına dirençli kentlerin inşasında yerelde katılımcı yönetimin önemli unsurlarından olan kent konseylerinin rolü incelenecektir. Türkiye'nin en kalabalık nüfusuna sahip ilk 3 ili olan İstanbul, Ankara ve İzmir ilindeki kent konseylerinin dirençli kentlerin oluşumundaki rolü ve bu süreçte yaptıkları çalışmalar karşılaştırmalı olarak analiz edilecektir. Bu kapsamda, ilgili kentlerdeki kent konseylerinin web siteleri, sosyal medya hesapları ve dijital kaynakları taranarak içerik analizi yapılacaktır. Sonuç olarak, kentleri bundan sonraki salgına daha dirençli hale getirmek üzere yerel paydaşların içerisinde önemli aktörlerden olan kent konseylerinin sürece nasıl dâhil edilebileceği tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Covid-19, kent konseyleri, dirençli kentler, katılım.

¹⁴⁴ Doktora Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, aysekasikirik@yahoo.com

¹⁴⁵ Doktora Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, melek@toprakarastirma.com

Belediye - Sivil Toplum İşbirliği Modeli: Yerel Göç Yönetimine Dair Bir Çözümleme Denemesi

Aslı YILMAZ UÇAR¹⁴⁶

2008 yılında patlak veren Suriye'deki iç savaş koşulları nedeniyle ana vatanlarından ayrılarak Türkiye'ye sığınan mültecilerin sayısı, bugün itibariyle 3,5 milyonu geçmiş durumdadır. Uygulamadaki sürecin gözlem, tespit ve analizine dönük başlayan akademik ilgi, göçün dinamikleri, sonuçları ve geleceğine dair geniş bir literatürün oluşmasını sağlamıştır. Özellikle Türkiye'nin göç politikası, AB ile ilişkiler, göç ve hukuk, entegrasyon, göçmenlerin temel hizmetlere erişimi vb. konularda literatür hızla genişlemektedir. Ancak alana disiplinler katkısından bakıldığında, kamu yönetimi alanından göç konusuna eğilen araştırmalar ve verilen eserler, siyaset bilimi, sosyoloji ve hukuk disiplinlerinin çok gerisinde kalmaktadır.

Kamu yönetimi alanında yapılan çalışmalarda, göçün yönetsel boyutu ve göç politikaları ele alınmakta, yerel yönetimlerin rolü ve göçe yerelden verilen tepkilere dair giderek artan bir ilgi olduğu görülmektedir. Bu çalışma da göç ve belediyeçilik ilişkisi üzerine kurulmuştur ve bu ilişkide göç gibi bir toplumsal olgunun, belediyeçilik gibi bir siyasal - yönetsel örgütlenme üzerindeki dönüştürücü etkisinin analiz edilmesi amaçlanmıştır.

Suriyeli mülteci nüfusunun giderek arttığı ve mültecilerin sığınma kamplarından kentlere doğru hareketini izleyen dönemde, belediyeler, yasal bir görev- yetki- sorumluluk tanımlanmamasına karşın kendilerini mülteçilik sorununun içerisinde bulmuşlardır. Yasal olarak herhangi bir görev alanı belirlenmemiş olması, belediyeleri farklı hizmet sunma ve finansman modelleri bulmaya yöneltmiş ve bu süreçte mültecilerin örgütlendikleri sivil toplum kuruluşlarıyla ilişkiler - iş birlikleri geliştirilmiştir. Söz konusu ilişki ve iş birlikleri, giderek güçlenmiş ve kurumsallaşmaya başlamıştır. Örneğin, Şişli Belediyesi ile Göçmen Dayanışma Derneği bir proje iş birliği içerisinde çalışmakta, Sultanbeyli Belediyesi ise Mülteciler Derneği aracılığıyla göç konusunda hizmetlerine devam etmektedir.

Bu çalışmanın amacı, göçün ve özellikle Suriyeli mültecilerin belediyeçiliği dönüştürücü etkisini analiz etmektir. Bu amaçla, İstanbul'daki ilçe belediyelerinin mülteci dernekleriyle ilişkileri araştırılacaktır. Bu çalışmada, belediyelerin mülteci dernekleriyle olan kurumsal - organik ilişki - iş birlikleri, bu ilişki ve iş birlikleri çerçevesinde sunulan hizmetler, hizmetlerin finansmanı ve karar verme süreçlerine dair veri toplanacaktır. Bu veriler bazında, yerel yönetim, yerel hizmet sunumu ve finansmanına dair yeni ya da özgün model / modellerin geliştirilip geliştirilmediği sorgulanacaktır. Söz konusu çalışmada belediyelerin, kamu ve sivil toplum kuruluşlarının yayınladıkları raporlar gibi birinci el kaynaklar ile araştırma makaleleri gibi ikincil kaynaklardan da yararlanılacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Mülteciler, yerel yönetimler, yerel yönetim, belediyeler ve mülteciler.*

¹⁴⁶ Doç. Dr., Altınbaş Üniversitesi, İktisadi İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi bölümü, asli.ucar@altinbas.edu.tr

Belediyelerde Yolsuzluk: Nedenler ve Yöntemler

Firuz Demir YAŞAMIŞ¹⁴⁷

Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de kamu yönetimleri büro-patolojilerle doludur. Kuşkusuz büro-patolojilerin en tehlikelisi yolsuzluk olgusudur ve bu olgu belediyelerimizde büyük boyutlara ulaşmıştır. Bürokratik hastalıkların ortaya çıkması kamu yönetimlerini çöküşün eşiğine getirir. Kamu yönetimlerinde çöküş etkisizlik, verimsizlik, performans düşüklüğü, pahalı hizmet üretimi ve kıt kaynakların israfı ile sonuçlanır. Ancak kamu yönetimlerinde ekonomik iflas gibi bir olumsuz sonucun olmaması yetkililerde aldırma ve toplumdaki tepkisizliğe yol açar. Toplumun içten içe kemirir.

Bu gerçeğe rağmen belediyelerde görülen yolsuzluk olayları kamu yönetimi akademisyenlerinin ve uzmanlarının dikkatini yeterince çekmemiş ve konu genelde gazeteciler gibi diğer disiplin dallarından gelen araştırmacılar tarafından inceleme konusu yapılmıştır. Bu bağlamda kamu yönetimi disiplinin özellikle yerel yönetimlerdeki bürokratik patolojiler konusundaki yazınının yüzeysel ve sınırlı olduğu gözlemlenmiştir.

Kamu yönetimi reformu adı altında yapılan makro ölçekli çalışmalar ise parlamentoda yeni yasa metinleri hazırlamak, yayınlamak ve yürürlüğe koymak şeklinde ortaya çıkmaktadır. Bu yöntem hiçbir olumlu sonuç üretmez. Yasa yapmak ve düzenleyici metin yayınlamakla kamu yönetimlerinde ve yerel yönetimlerde reform yapılması ve sonuç alınması olanaklı değildir.

Kamu yönetiminde reform her bir kamu yönetimi birimi tarafından örgütsel yapının iyileştirilmesini, kaynak kullanımının ekonomik ve verimli hale getirilmesini, yönetim süreçlerinin finansal yönetim de dâhil olmak üzere ıslah edilmesini ve kurmay nitelikli işlevlerin gerçek anlamda geliştirilmesini zorunlu kılar.

Akademik alandaki yetersizlikler ilgili kamu yönetimlerinin konu üzerindeki kuramsal inceleme yetersizliği ile birleştiğinde belediyelerde yolsuzluk konusunun ele alınması için duyulan gereksinim daha da büyümektedir.

Belediyelerde yapılan kurumsal gelişme ve reorganizasyon projelerinde karşılaşılan durum belediyelerin temelde kurumsal ve yönetsel açıdan önemli yetersizlikler içinde bulunduğunu göstermektedir.

Çağdaş belediye yönetim teknikleri ile karşılaştırıldığında belediyelerimizin yönetim ve örgütlenme yetkinlikleri açısından çok geride kaldıkları görülmektedir. Bu gerilik bir anlamda yönetim pratiklerinin içinde bulunduğu yetersizlik ve etkisizliği açıklayan temel etmen olarak ortaya çıkmaktadır.

Kentlerimizin olduğu kadar ülkemizin toplumsal, ekonomik ve siyasal geleceğini de tehdit eden yolsuzluk olgusunun boyutlarının, ortaya çıkmasını kolaylaştıran etmenlerin ve gerçekleştirilme yöntemlerinin bilinmesi alınabilecek önlemlerin belirlenmesini ve uygulama alanına konulmasını kolaylaştıracaktır.

Yapılan araştırmalar belediyelerde yolsuzluk türlerinin çok olduğunu göstermektedir. Yolsuzluğun akçalı boyutlarının da hayal edilebilenin çok ötesinde olduğu görülmektedir. Ayrıca yolsuzlukları bir anlamda meşrulaştıran bir ortamın ülkede olduğu gözlemlenmektedir. Yolsuzluklara karşı toplumdaki tepki eksikliği yolsuzlukların üzerine gidilmemesinin önemli

¹⁴⁷ Prof. Dr., fyasamis@gmail.com

bir nedeni olduğu anlaşılmıştır. Yasal yaptırımların caydırıcı etkisinin sınırlı kaldığı görülmektedir.

Bu araştırmanın amacı belediyelerde görülen yolsuzluk olaylarının genel ve özel nedenlerini ve çeşitlerini saptamaktır.

Anahtar Kelimeler: *Belediyeler, yolsuzluk nedenleri, yolsuzluk yöntemleri, etkileri, çözüm önerileri.*

25. OTURUM: AFET YÖNETİMİNDE YEREL YÖNETİMLER

İklimsel Özellikler ve Alan Kullanım Durumu Üzerinden Taşkınlar ve Kent Ekonomisine Etkileri: Hatay Örneği

Zehra Tuğba GÜZEL¹⁴⁸

Nazlı Deniz ERSÖZ¹⁴⁹

Merve DİLMAN¹⁵⁰

Son yıllarda gerçekleşen küresel ölçekteki afetlerin büyük bir kısmını oluşturan taşkınlar, büyüklüğü ve sıklığına bağlı olarak çevreye; sebep olduğu can ve mal kayıpları ile toplumlara zarar veren ve zamanı kesin olmayan afetlerdir. Taşkınların mevcut negatif etkileri, antik toplumlardan itibaren bölgenin biyofiziksel özelliklerine dikkat edilerek yerleşim alanları belirlenmesini sağlamıştır. Ancak Sanayi Devrimi sonrası hızla artan nüfus ve nüfusa bağlı olarak ortaya çıkan yapılaşma gereksinimi, modern kentlerin doğal alanlar üzerinde gelişmesine neden olmuş ve kentleri taşkın riskine açık bir hale getirmiştir. Günümüzde, iklim değişikliğinin neden olduğu iklimsel anormallikler de taşkına zemin hazırlayan önemli bir faktördür. Hatay coğrafik ve iklimsel özellikleri bakımından taşkın riski taşıyan ve geçmişte taşkınlarla karşılaşmış olan bir Akdeniz kentidir. Bu çalışma kapsamında, kentin geçmişten gelen taşkınlardan etkilenme durumu, jeomorfolojik özellikleri, mevcut alan kullanım durumu, iklimsel verileri ve ekonomik durumu değerlendirilerek gelecekte yaşanabilecek taşkın risklerine karşı daha yaşanabilir bir kent olması için öngörüler geliştirmek hedeflenmiştir. Uydu görüntüleri ve literatür araştırmaları ile coğrafi özellikleri bakımından dağlar, platolar, verimli ovalar barındırdığı belirlenen kentin, iklim özellikleri bakımından kış aylarındaki yoğun yağış alan bölgelerinin bulunması, bölgenin hidrolojik değerlerinin çeşitlenmesini sağlamaktadır. CORINE 2018 arazi kullanım verilerine göre ise, Hatay yüz ölçümüne göre kentleşme oranı düşük, tarımsal ve endüstriyel üretim alanlarının yüksek olsa da, kentleşmenin mevcut durumunun coğrafi yapıyla olan zıtlıkları, doğal yapıya rağmen alınan yönetimsel kararlar kenti ve kentsel yerleşim alanlarında yaşayan insanları taşkın riskine karşı savunmasız bir hale getirmiştir. Kıyı ve kent turizmi anlamında da ekonomik altyapısı güçlü olan kent, dolayısıyla taşkınlardan fiziksel-sosyal-ekonomik anlamda olumsuz etkilenmektedir. Hatay'ın nüfusun giderek arttığı ve gelişmekte olan bir kent olduğu düşünüldüğünde, yönetim birimleri üniversiteler-sivil toplum kuruluşları- kamu destekleri ile kent planlarını yeniden gözden geçirerek, kentsel ve kırsal ortamı bütüncül değerlendirerek, altyapı iyileştirme çalışmaları hazırlanmalı, doğal ve kültürel ıslah çalışmalarını yenilemeli, geçmiş-gelecek karşılaştırması yapılmalıdır. Sosyal ölçekte, üreticiden öğrenciye kadar halkın tamamını seminer-workshop vb. etkinliklerle bilinçlendirilmeli, arazi uygulama örnekleri gösterilmelidir.

Anahtar Kelimeler: Taşkın, afet riski inceleme, kentleşme, Hatay.

¹⁴⁸Araş. Gör., İskenderun Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, ztuğba.guzel@iste.edu.tr

¹⁴⁹Araş. Gör., Bursa Teknik Üniversitesi, Orman Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, nazli.ersoz@btu.edu.tr

¹⁵⁰Araş. Gör., Bursa Teknik Üniversitesi, Orman Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, merve.dilman@btu.edu.tr

Afetlerle Mücadele ve Müdahalede İtfaiye Teşkilatlarının Rolü ve Önemi

Cevdet İŞBİTİRİCİ¹⁵¹

Latif ERDOĞAN¹⁵²

Kemal BAYRAM¹⁵³

Amaç: Afetler sonucunda meydana gelebilecek can ve mal kayıplarının asgari seviye indirilmesi veya olumsuz etkileri ortadan kaldırmak için afet yönetim sisteminin risk ve kriz aşamalarının çalıştırılması ve koordinasyonun sağlanması ile gerçekleştirilebilir. Yerelde afetler ile mücadele eden belediyelerin afet öncesi, sırası, sonrasında mevzuata göre görev ve sorumlulukları belirtilerek, belediye itfaiye teşkilatlarının üstlendiği sorumlulukların değerlendirilmesi ve müdahale edilen itfai olay sayısının ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır.

Yöntem: 5393 sayılı Belediye Kanunu, 5216 Sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu, Belediye İtfaiye teşkilatının, 2006/26326 tarih ve sayılı Belediye İtfaiye Yönetmeliği, 2007/12937 tarih ve sayılı Binaların Yangından Korunması Hakkında Yönetmeliği, 2005/9207 tarih ve sayılı İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına İlişkin Yönetmeliği, Türkiye Afet Müdahale Planı ve Kurum içi yönetmeliklerdeki itfaiye teşkilatlarının görevleri belirtilmiştir. Bahsi geçen yönetmelikler kapsamında afet yönetiminin temel evreleri olan zarar azaltma, hazırlık ve müdahale süreçlerinde önemli görev üstlenen, Büyükşehir Belediye İtfaiyeleri tarafından 2020 yılında 312.194 itfai olaya müdahale edilmiştir. Büyükşehir statüsünde olmayan İllerde, İl Belediyesi ve İlçe Belediyelerinin bünyelerinde bulunan itfaiye teşkilatları tarafından müdahale edilen itfai olaylar ile birlikte ülkemizde her yıl 400.000'nin üzerinde müdahale çalışmaları gerçekleştirilmektedir.

Sonuç: İtfaiye teşkilatları herhangi bir afet ve acil durumda olay yerine ilk çıkış yapan, ilk ulaşan ve tedbir amaçlı olay yerinden en son ayrılan birimdir. Belediye İtfaiye teşkilatlarının diğer kurumlardan ek müdahale için yapı taşı olanağı sağlayan olay komuta sistemini kullanma yeteneğidir. Ayrıca il düzeyinde kırsal alanlar dâhil itfaiye merkezlerinin konuşlandırılmış olmasıdır. Her bölgenin kendine ait fiziki, coğrafi vb. şartları nedeniyle afetler farklı olabilmektedir; aynı bölge içinde yer alan itfaiye teşkilatlarının yapılanmasında da afetler gibi farklılıklar vardır. Bu çalışma ile afetler ile mücadele ve müdahalede önemli görevler üstlenen her türlü arama kurtarma ekiplerini bünyesinde barındıran, önemli ekipmanlara sahip dinamik itfaiye teşkilatlarına gerekli desteğin verilmesi vurgulanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Afet yönetimi, belediye itfaiye teşkilatı, hazırlık, müdahale.

¹⁵¹ İtfaiye Dairesi Başkanı, Konya Büyükşehir Belediyesi, cevdetitfaiye@hotmail.com

¹⁵² İtfaiye Şube Müdürü, Konya Büyükşehir Belediyesi, siyasal-025@hotmail.com

¹⁵³ Sivil Savunma Amiri, Konya Büyükşehir Belediyesi, kml_bayram@hotmail.com

Kamusal Alanda Afet Yönetimi ve Eğitimi

Mehmet Can Soyhan¹⁵⁴

Afetler toplumların yaşantılarında kesintiye neden olan olağandışı durumları tanımlar. Özellikle doğal afet kaynaklı krizler, toplumların ilk anda başa çıkmakta zorlandıkları durumlardır. Krizlerin yönetiminde otoritenin tesisi ve süratli karar alma mekanizmalarının çalıştırılması, önemli adımlardır. Afet kaynaklı kriz durumları, resmi ve sivil örgütlenmeler dışındaki birçok unsurun (gönüllüler, uluslararası örgütler vb.) bir arada faaliyet gösterdiği ve karmaşıklığın yüksek düzeyde olduğu durumlar olması nedeniyle, gayretlerin koordinasyonu önem kazanır. Bu koordinasyonu sağlayacak yapının meşruiyeti, ancak kamu gücünün kullanılması ile sağlanabilir. Ancak afetlerin oluşmasını takip eden ilk saatlerden itibaren, öncelikli olarak afete uğrayan bölgedeki insanlardan hayatta kalanlar, kendi yakınlarını kurtarmak için harekete geçerler. Bu durum kolektif bir reaksiyondur. Gerekli hazırlık ve intikal zamanı geçtikten sonra da merkezi hükümetin unsurları bölgede çalışmalara başlar. Daha sonra da yurt içinden diğer örgütler, uluslararası örgütler ve gönüllüler yardım çalışmalarına katılır. Afetin meydana geldiği ilk 24 saat, kurbanları kurtarabilme ihtimalinin en yüksek olduğu zaman dilimidir. Afetlere ilişkin çalışmalar, bu ilk 24 saatlik süreçte en çok kurtarma işleminin, yukarıda afete müdahale sıralamasının ilk sırasına koyduğumuz yerel vatandaşlar tarafından gerçekleştirildiğini göstermektedir. Buradan hareketle afetlerde yerel unsurların eğitim, bilinç ve kabiliyetlerinin afete hazırlık kapsamında dikkate alınması gereken önemli bir bileşen olduğunu söyleyebiliriz.

Bu çalışmada; kamu yönetiminin afetlere müdahale aşamasındaki rolünün, daha çok müdahaleye hazırlık ve müdahale sonrası önem kazandığı, müdahalede yerel unsurların daha fazla ön planda olması gerektiği, kamu yönetiminin ise bu aşamada en önemli işlevinin koordinasyon olduğudur. Ayrıca kamusal alanda faaliyet gösteren tüm kurum ve kuruluşların gerekli eğitim faaliyetlerinden geçirilmesi, afet öncesi, afet anı ve sonrasında öncelik almalarını sağlamak olduğudur. Bu çerçevede makalede kamu yönetiminin tanımı üzerinden, kriz durumlarının özellikleri ve krizlerde kamu yönetiminin rolü tartışılacaktır. Afetlerde kamu yönetiminin rolüne vurgu yapıldıktan sonra afete dirençli toplum oluşturulması aşamasında, kamusal alan aktörlerinin eğitilmesi, yerel unsurlara daha fazla önem verilmesi, bunun dışında sivil toplumun ve gönüllülerin örgütlenmesinin önemi ortaya konmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Afet yönetimi, kriz, kamusal alan, afete dirençli toplum.

¹⁵⁴ Dr. ve Ar-Ge & Projelendirme Uzmanı, Sağlık Yönetimi Anabilim Dalı, Akyazı Belediyesi, cansoyhan@gmail.com

Dirençli Kent Bağlamında Samsun'da Sel Felaketleri ve Güncel Tedbirler

Zülkif DAĞLI¹⁵⁵

Dirençli kent kavramı kentlerin hem hâlihazırdaki yaşanılabilirliği hem de sürdürülebilirliği açısından önem taşımaktadır. Afete dirençli kent kavramı ise, maruz kalacağı afetlere karşı önceden hazırlanmış, kent yerleşimini afeti oluşturan etkenlerden etkilenmeyecek şekilde planlanmış, afet sonrası için müdahale planlarını hazırlanmış olarak hayatı kısa zamanda normal yaşam koşullarına uygun hale getirebilecek unsurların planlandığı ve gerekli tedarikin sağlandığı kent anlamına gelmektedir. Kentlere karşı hızlı ve plansız nüfus hareketleri sonucu kentlerde güvenli olmayan yerleşim alanları oluşması riski yanında; deprem, sel, toprak kayması vb. doğal afetlerden de kaynaklanan riskler de olabilmektedir. Her iki durumda da riskleri oluşturan tehlikelerin önceden tespit edilerek olabilecek afetlerden en az etkilenecek bir kent planlamasına ihtiyaç bulunmaktadır.

Bildiride örnek olay olarak incelenen Samsun ilinde tarih boyunca hem il merkezi hem de ilçelerinde deprem, sel, heyelan ve tsunami gibi yerleşim yerlerini tehdit eden önemli afet türleri ile karşı karşıya kaldığı görülmektedir. En son Samsun ilinin güneyinde bulunan Vezirköprü, Havza, Ladik, Asarcık ve Kavak ilçelerinin 1. Derece deprem kuşağında olmasının sonucu 1943 yılında meydana gelen 7.2 büyüklüğündeki Ladik Depreminde 4000'in üzerinde can kaybı olmuştur. 1598 tarihli 8 şiddetindeki Amasya depreminde tsunami yüksekliğinin 1 metre, su baskınının da kıyıda 1 km içeriye kadar etkili olduğu belirtilmektedir. 1968 Bartın depreminden sonra tsunami yüksekliği 3 metreye ulaşmıştır. Diğer taraftan Samsun ilinde hemen hemen her yıl bir veya birkaç yerleşim yerini etkisi altına alan sel felaketleri önemli boyuttadır. Özellikle son 40 yılın Meteorolojik verilerinden yola çıkılarak bakıldığında, sel felaketinin yerleşim yerlerine verdiği maddi hasarların çok yüksek olduğu, bunun yanında can kayıplarının yaşandığı bilinmektedir. Bildiride Samsun ili taşkın, sel, su baskınının tehlike ve risk değerlendirmesi yapılmak suretiyle Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü, Büyükşehir Belediyesi (SASKİ-Samsun Su ve Kanal İdaresi) ile AFAD Müdürlüğüne gerçekleştirilen çalışmalar incelenmekte ve alınan önlemler tartışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Dirençli kent, Samsun, sel su baskını, taşkın, afetten korunma.*

¹⁵⁵ Doç. Dr., Samsun Valisi, zulkifdagli@hotmail.com

Tarihi Yapıların ve Müzelerin Afetlere Karşı Korunması

Hayriye ŞENGÜN¹⁵⁶

İnsanlık tarihinin topluluk olarak bir araya geldiği zamanlardan bu yana sürekli ürettiği kültürel değerler bugünün toplumlarının yarına taşıyacağı emanetler niteliğindedir. Tarihi ve kültürel değerler, savaşlar, afetler ve coğrafi koşullar gibi etkenlerle yıpranmakta ve yok olmaktadır. Geçmiş uygarlıkları anlamaya yarayan, gün yüzüne çıkarılmış tarihi eserlerin müzelerde korunması ve gelecek nesillere aktarılması bugünün toplumlarının görevidir. Ancak gerek doğa kaynaklı, gerekse insan kaynaklı afetler nedeniyle pek çok tarihi yapılar yok olmakta, müzelerde bulunan eserler zarar görmektedir. Tarihi kent merkezlerindeki kentsel kültür mirası yapılara önemli hasarlar veren doğa kaynaklı afetler yüzlerce yıldır gerçekleşmektedir. Japonya'nın Kobe kentinde 1995 yılında meydana gelen depremden sonra oluşan yangınlar kentteki ahşap sivil mimari mirası önemli ölçüde yok etmiştir. 2002'de aşırı yağış ve seller sonucu Prag tarihi kent merkezi zarar görmüş ve 2009'da Assisi Depremi İtalya'da Rönesans'ın önemli sivil yapılarına ağır yapısal hasar vermiştir.

Türkiye'deki afetlerin oluş sıklıkları, dünya genelinde olduğu gibi artmakta ve artan kentleşme oranına paralel olarak daha fazla kentsel alanları etkilemektedir. Etkili afetler arasında depremler en fazla zarara neden olmakta, sel afetleri bunu izlemektedir. Bu afetlerin kentsel ve kırsal alanda çok sayıda can ve mal kaybına neden olmaktadır. Kişisel kayıpların yanında toplumların ortak belleği olan tarihi ve kültürel değerlerin zarar görmesi telafisi imkânsız sonuçlar doğurmaktadır. Alınacak önlemlerle, tarihi yapıların korunması ve restorasyonu ve müzelerdeki eserlerin afet riski açısından güvenliği merkezi ve yerel yönetimlerin sorumlulukları arasındadır.

Depremler ve seller, yangınlar, büyük endüstriyel kazalar, patlamalar gibi afetler karşısında kentlerin dirençli olması, afet zararlarını azaltıcı önlemlerin gereğince ve zamanında alınması olası risklerin ve tehlikelerin önlenmesi açısından çok önemlidir. Kentsel yapıların insan yaşamına zarar vermeyecek niteliğe kavuşturulmasıyla, kentlerin kimliğinde çok önemli yeri olan tarihi yapıların ve tarihi alanlar ile müzeler ve içindeki eserlerin korunması için merkezi yönetimin ve yerel yönetimin birlikte ve ayrı ayrı yapmaları gereken çalışmalar yasalarda yer almaktadır.

Bu çalışmada, toplumsal belleği oluşturan gerek kentsel alanlardaki tarihi yapıların gerekse müzeler ve içindeki eserlerin afetlere karşı korunmasının nasıl olması gerektiğinin tartışılması amaçlanmıştır. Tarama yöntemi ile literatür araştırılarak yapılan çalışmanın kapsamı Türkiye'deki bu konuda uygulama ve mevzuattır. Çalışma sonucunda ülkenin en önemli zenginliklerinden birisi olan tarihi ve kültürel varlıkların afetlere karşı koruma mevzuatı ve uygulamaları ile ilgili öneriler geliştirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Tarihi eser, afet, deprem, müze, toplumsal bellek.

¹⁵⁶ Doç. Dr., Bayburt Üniversitesi, İ.İ.B.F., Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, hsegun@bayburt.edu.tr